image
not
available

Ex Libris Congr. Missionis Domus Romanæ Montis Citatorij

PRODROMI
AD
REFVTATIONEM
ALCORANI.
PARS TERTIA.

In qua sicut Christianæ Religionis Dogmata omnia diuinæ Veritati consona: ita pleraque Eslamiticæ Sectæ Axiomata eidem veritati dissona esse, ostenditur.

ROMÆ, Typis Sac. Cong. de Prop. Fide.
M. DC. XCI.

Superiorum Permissu.

INDEX

CAPITVM.

PRoœmium. pagina. 1.
Cap. I. Christianam Religionem veram ac bonam esse, & à Deo institutam. p. 3.
Cap. II. Vtrùm Christiani à sua Religione aberrauerint. Argumenta, quibus id probat Mahumetus in Alcorano. p. 39.
Cap. III. Christiani nunquam Religionem suam vniuersaliter deseruere, vel mutauere. p. 58.
Cap. IV. Non posse assignari tempus, quo Christiani Religionem suam mutauerint, aut deseruerint. p. 75.
Cap. V. Respondetur tertiæ obiectioni contra mysterium Sanctissimæ

   sima

ſimæ Trinitatis. p. 85.

Cap. VI. Reſpondetur ad primum argumentum contra Sacroſanctæ Trinitatis myſterium. p. 100.

Cap. VII. Reſpondetur ad ſecundum argumentum contra myſterium Sanctiſſimæ Trinitatis. pag. 129.

Cap. VIII. Reſpondetur ad tertium argumentum contra myſterium Trinitatis. p. 138.

Cap. IX. Ex veterum Hebræorum doctrina Sanctiſſimæ Trinitatis myſterium comprobatur. p. 152.

Cap. X. Ex Mahumetanorum principijs probatur Sanctiſſimæ Trinitatis myſterium. p. 174.

Cap. XI. Refellitur quarta cauſa allata à Mahumeto mutatæ Chriſtianæ Religionis, quæ eſt Chriſti diuinitas. p. 191.

Cap. XII. Argumenta Mahumetanorum contra Chriſti Diuinitatem. p. 206.

Cap. XIII. Argumenta è Sacris Scri-

pturis

pturis desumpta, quibus Mahumetani Christi Diuinitatem oppugnant. p. 232.
Cap. XIV. Alia argumenta contra Christi Diuinitatem è Sacris Scripturis à Mahumetanis petita. p. 259.
Cap. XV. Probatur Christi Diuinitas ex Sacris Scripturis. p. 300.
Cap. XVI. Aliįs argumentis Christi Diuinitas probatur. p. 334.
Cap. XVII. Messiam, nempe Christum, futurum esse Deum, veterum Iudæorum testimonijs ostenditur. p. 357.
Cap. XVIII. Mahumetanorum quoque testimonio Christi Diuinitas comprobatur. p. 368.
Cap. XIX. Respondetur quintæ Mahumetanorum obiectioni, contra Christi passionem, & crucifixionem. p. 393.
Cap. XX. Christum multa passurum, ac violeneer moriturum, Prophetæ prædixerunt: vete-
rum-

rumque Hebraeorum dicta idem confirmant. p. 416.
Cap. XXI. Respondetur sextae Mahumetanorū obiectioni circa cultum Pontificum, & Monachorum. p. 426.
Cap. XXII. Respondetur septimae obiectioni circa cultum Sacrarum Imaginum. p. 436.
Cap. XXIII. Respondetur ultimae Mahumeti obiectioni, quae est multitudo schismatum in Christiana Religione. p. 448.
Cap. XXIV. De Sectis Mahumetanorum. p. 458.
Secta prima Motazelitae. p. 463.
Secta secunda Gebaritae. p. 472.
Secta tertia Saphatitae. p. 477.
Secta quarta Charegitae, & Vaiditae. pag. 483.
Secta quinta Morgitae. p. 500.
Secta sexta Sciaitae. p. 506.
Cap. XXV. De recentioribus Mahumetanorum sectis. p. 533.
Cap. XXVI. Dogmata sectae Mahumetanae Sōniticae, seu Orthodoxae. p. 549

Erra-

Errata sic corrige.

PAgina 40. linea 12. post, *in hunc locum.* adde : النصارى ضلوا وقالــوا في المسيح ماقالوا : *Christiani errauerunt; & dixerunt de Christo id quod dixerunt :* nempe ipsum esse Deum, & crucifixum ac mortuum in cruce. Id confirmat Alcoranus Sura 5. المايدة *Mensa.* vers. 15. vbi introducitur Deus hæc dicens. p. 120. l. 21. & de vno. c. vt de vno. p. 148. l. 3. عن . c. عين . pa. 189. l. 19. conuinctum. conuictum. p. 190. l. 15. esserendos. c. asserendos. p. 207. l. 7. الجديد c. الحديد . p. 259. l. 1. Argumenta. c. Alia argumenta. p. 270. l. 8. اعلوا . c. اعلموا . p. 281. l. 19. vnum. cor. vnus. p. 287. l. 5. probabile. c. probare velle. pa. 348. l. 18. Postremò. cor. Præterea. p. 425. l. 7. animaduertens. c. animaduertentes. p. 430. l. 4. accipimus. c. accipiamus. p. 493. l. vlt. bonæ. c. bona. ibid. malæ. c. mala. p. 496. l. 15. fini eius. co. fini hominis. p. 506. l. 2. الشعية . c. الشيعــية

hic

hic & alibi. pap. 518. l. 3. الثميطية. cor. التميطية. p. 521. l. 4. deceptus. c. deceptum. p. 552. l. 7. Æternam. c. Æternum. p. 567. lin. 11. faciendam. c. faciendum. p. 569. l. 22. Sabbat. c. Sabbathi. p. 583. l. 16. يمعلون. c. يعملون.

Alia leuiora errata tam in Latinis, quam in Arabicis, Lector per se facilè deprehendet, & corriget. Quod si Arabicam linguam ignoret; nihil ad eum, si quid in ea peccatum sit, pertinebit.

PROOEMIVM.

Atis iam probatum esse videtur, & Sacrarum Scripturarum oraculis, & verorum miraculorum testimonio, Christianam Religioné bonam esse, & à Deo institutam: è conuerso Mahumetanicam Sectam, cui nec Dei in Sacris literis loquentis testimonium, neque legitima miracula demonstrantis authoritas vlla suffragatur, Religionis veræ notam obtinere nullo modo posse. Quia tamen Mahumetani obstinatè contendunt, in vera se esse religione; Christianos verò post aduentum Mahumeti ab illa penitus excidisse,& antiquæ Christianæ fidei, quæ fuit ante illum, dogmata, vel mutasse, vel corrupisse; atque aliud ante Mahumetum,aliud post

eumdem Christianos credidisse : in hac tertia Prodromi nostri parte euidenter ostendemus , Christianam Religionem à prima sui institutione, nempe ab æuo Christi Domini, & Apostolorũ eius, vsque ad hæc tempora, semper eamdem fuisse, nec aliquid in illa, præsertim quo ad fidei dogmata, & res à Deo reuelatas, esse corruptum, aut mutatum. Quamobrem absque vllo prorsus fundamento credere & affirmare Moslemos, aduenientе Mahumeto, Christianos à vera Religione extorres factos fuisse; seque in ea illorum loco successisse.

Chri-

Christianam Religionem veram ac bonam esse, & à Deo institutam.

Caput Primum.

Vperfluum alicui videbitur, illud Mahumetanis probare, quod ipsi vltrò confitentur. Verùm non est ita: nam ex huius veritatis demonstratione, magis veritas illius, quod contra ipsos probare instituimus, roborabitur, & elucescet. Adde, huius temporis Moslemos, vt pote rerum

ſuarum ſuperioris temporis ignariſſimos, & in ſuperſtitione ſua retinenda obſtinatiſſimos, hoc etiam fortaſſe negaturos; nimirum, Chriſtianam Religionem neque à Mahumeto, neque à maioribus ſuis, vllo vnquam tempore tamquam bonam ac veram exiſtimatam fuiſſe.

Dico igitur, me nunquam reperiſſe inter Doctores Moſlemos dubium, quin Chriſtiana Religio à Deo emanauerit, & ſaltem per plures annos vera, & legitima fuerit; quippe cuius primus Author credatur ab omnibus fuiſſe Ieſus filius Mariæ Virginis verus Meſſias, à Prophetis promiſſus, per quem Deus vulgauit Mundo Euangelium, quod ipſi quoque credunt ab eo traditum, ſicut Pentateuchum, & cæteros Sacros libros præcedentes. Præterea pro certo habent, Chriſtianam Religionem Iudaicæ ſucceſſiſſe, & hanc per illam abrogatam fuiſſe: ſed Chriſtianam etiam deinde per Mahumetanam, omnem ſuam vim roburque amiſiſſe. Harum autem abrogationum figuram præceſſiſſe credunt in

verbis

verbis illis Deuteron. cap. 23. *Dominus de Synai venit, & de Seir ortus est nobis: apparuit de monte Pharan:* de quibus satis dictum in prima parte. Abutuntur etiam parabola illa, quam apud S. Matthæum cap. 20. proposuit Christus Dominus in *Patre familias, qui exijt primo mane conducere operarios in vineam suam:* quam parabolam Mohammed filius Ismaëlis, cognomento Albocharius, in parte trigesima Alcoranicarum traditionum, refert à Mahumeto ipso ita expositam fuisse: اوتي اهل التوراة التوراة فعملوا بهـــا حتى اذا انتصف النهار ثم عجزوا فاعطوا قيراطاً قيراطاً ثـــم اوتي اهل الانجيل فعملوا به حتى صلاة العصر ثـــم عجزوا فاعطوا قيراطاً قيراطاً ثـــم اوتيتم القران فعملتم به حـــتى غربت الشمس فاعطيتم قيراطين فقال اهل الكتاب هولاء اقل منّا عملاً واكثر اجرًا قال الله هل ظلمتكم من حقكم شيـــًا قالوا لا قال

 فهو

فهو فضلى اوتيه منْ اشـــاء ؛ *Datus fuit Pentateuchus profeßoribus Pentateuchi* (ideſt Iudæis) *qui operati ſunt in eo vſque ad meridiem: deinde delaſſati ſunt, & acceperunt ſinguli denarium. Poſtea traditum fuit Euangelium profeſſoribus Euangelij* (ideſt Chriſtianis) *qui operati ſunt in eo vſque ad nonam: deinde delaſſati ſunt, & acceperunt ſinguli denarium. Tandem datus eſt vobis Alcoranus, & operati eſtis in eo vſque ad occaſum Solis, & accepiſtis ſinguli binos denarios. Quamobrem dixerunt Scripturales* (ideſt Iudæi, & Chriſtiani): *Iſti minus operati ſunt, quam nos, & plus mercedis acceperunt. Reſpondit Deus: Num feci vobis iniuriam, aliquid detrahens de mercede veſtra? reſponderunt: Non. Dixit Deus: Hæc eſt gratia mea, quam dabo cui mihi placuerit.* Hoc idem manifeſtè fatetur Mahumetus ipſe Sura 57. الحديـــــد *Ferrum*: v. 27. his verbis: ولقد ارسلنا نوحًا وابراهيم وجعلنا فى ذرّيتهما النبوة والكتاب فمنهم

مهتد

مهتد وكثيرا منهم فاسقون ثم قفينا عـــلى اثارهم
برسلنا وقفينا بعيسى ابن مريم واتيناه الانجيـــــل
وجعلنا فى قلوب الذين اتبعوه رافة ورحمة ورهبانية
ابتدعوها ما كتبناها عليهم الا ابتغاء رضوان اللـه
فما رعوها حق رعايتها فاتينا الذين امنوا منـــهم
اجرهم وكثير منهم فاسقـــــــــــــــــون :

Et iam quidem misimus Noë, & Abraham: & posuimus in generatione eorum Prophetiam, & Librum: & inter eos quidam fuerunt directi; multi verò exerrauerunt. Horum vestigia sequi fecimus Legatos nostros, & subsequi fecimus Iesum filium Mariæ, & dedimus ei Euangelium: & posuimus in cordibus eorum, qui secuti sunt eum, pietatem, & misericordiam: & monasticam vitam ipsi adinuenerunt, neque præcepimus eam illis, tantùm ob desiderium placendi Deo: sed non obseruauerunt illam eo modo, quo debebant. Nos autem dedimus illis, qui ex eis crediderunt, mercedem eorum: at

multi eorum preuaricati ſunt. Idem confirmat Sura 5. المايدة *Menſa*. verſ. 50.

وقفينا على اثارهم بعيسى ابن مريم مصدّقا لما بين
يديه من التوراة واتيناه الانجيل فيه هدى ونور
ومصدّقا لما بين يديه من التوراة وهدى وموعظة
للمتّقين وَلْيَحْكُمْ اهل الانجيل بما انزل الله فيه ومن
لم يحكم بما انزل الله فاوليك هم الفاسقون.

Et ſubſequi fecimus veſtigia eorum (Prophetarum) *Ieſum filium Mariæ, confirmantem Pentateuchum, qui antea traditus fuerat: & dedimus ei Euangelium, in quo eſt directio, & lux; & confirmat Pentateuchum datum antea, & eſt directio, & commonitio piorum. Iudicent igitur ij, qui profitentur Euangelium, iuxta id, quod Deus reuelauit in eo. Et qui non iudicauerint iuxta id, quod reuelauit Deus, erunt præuaricatores*. Et ibidem verſ. 53. inducitur Deus ſic loquens hominibus: ولكل جعلنا
منكم شرعة ومنهاجا ولو شاء الله لجعلكم امّة
واحدة

واحدة ولكن ليبلوكم فيما اتيكـــــم :

Vnicuique veſtrum dedimus legem, & normam religionis. Et ſi voluiſſet Deus, feciſſet vos gentem vnam : ſed (hoc non fecit) *vt probaret vos in eo, quod dedit vobis.* Explicat hunc locum Thalebienſis :

قال المفسّرون عنى بذلك جميع اهل الملل المختلفة

جعل الله تعلى لاهل كل ملّة شريعـة ومنهاجًا فلاهل

التوراة شريعة ولاهل الانجيل شريعـــة ولاهل الفرقان

شريعـــــة يحلّل الله تعالى فيها مـــا يشاء ويحرّم ما

يشاء فالدّين واحد والشرايع مختلفـــــــــــة :

Dicunt Expoſitores, ſignificari per hoc, omnes religiones, quæ ſunt inter ſe diuerſæ, quarum vnicuique dedit Deus legem, & regulam rite operandi. Sic Iudæis dedit legem ſuam : & Chriſtianis legem ſuam : & Mahumetanis legem ſuam; in quibus prohibuit id quod voluit, & conceſſit id quod voluit. Itaque Religio fuit vna, leges autem va-

ria

ria ac diuersa. Eadem ferè verba habent Gelal, Iahias, & Mohammed filius Abdallah; per quæ prætendunt ostendere, Iudaicam, Christianam, & Mahumetanam religionem, fuisse eamdem quoad substantiam: habuisse tantùm diuersas leges, omnes tamen bonas, & sanctas, vtpote traditas à Deo. Hoc idem confirmat Alcoranus Sura 30. الروم *Romani* v. 30. vbi inducitur Deus ita loqui cum Mahumeto: فاقم وجهك للدين حنيفا فطرة الله التى فطر الناس عليها لا تبديل لخلق الله ذلك الدين القيم ولكن اكثر الناس لا يعلمون: *Statue ergo faciem tuam ad religionem orthodoxam, constitutam à Deo hominibus. Non mutatur id quod constituit Deus. Hæc est religio recta: sed plerique hominum nesciunt*. Si ergo religio vera non potest mutari, nisi in legibus, & ritibus; sequitur, vt eadem fuerit Iudaica, & Christiana quoad substantiam; & (loquendo ad hominem) eadem sit, quam profitentur

tentur Mahumetani. Ergo Christiana Religio fuit vera, & bona sicut Iudaica, & Mahumetica, in sententia ipsius Mahumeti, qui vult has omnes religiones esse institutas à Deo: id quod repetit Sura 22. الحج *Peregrinatio* v. 65. لكل امة جعلنا منسكا هم ناسكوه فلا ينازعنك في الامر وادعُ الى ربك انك فعلى هدى مستقيم :

Vnicuique genti dedimus legem exercendæ religionis in sacrificijs, cultuque diuino. Ne ergo disceptent tecum de hac re: & voca ad Dominum tuum: tu quippe es in recta via.

Notandum hic obiter, gentes, quæ veram religionem à Deo acceperunt, eamque professæ sunt, censeri in Alcorano, Iudæos, Sabæos, seu Sabaitas, Christianos, & Mahumetanos. Ismael Ebn-Aly cap. في امة المسلمين *de Gente Moslemorum*, includit etiam المجوس *Magos*, seu *Magusæos*, ex authoritate Sciaher Settanij

tanij: ق كتاب الملل والنحل *in libro de religionibus veris, & falsis* : qui inter falsas religiones collocat الصابية *Sabæos*. Verùm nec Magi bene includuntur in primo genere, nec Sabæi rectè ab eodem excluduntur iuxta Alcorani doctrinam. Porrò Sabæi, qui in Alcorano dicuntur الصابيون, iuxta Gelalem, & alios Expositores, pertinent ad Iudæos, vel Christianos, & agnoscunt religionem suam à Seth, & Henoch; & habere dicuntur Librum sacrum traditum diuinitus ipsi Seth. Magi verò, quamuis ab initio, iuxta Ismaëlem Ebn-Aly, professi sint religionem, & legem Abrahæ : postea tamen non solum in varia scelera prolapsi sunt, nubentes cum sororibus, filiabus, & matribus suis; sed etiam stellas, & statuas, & ignes adorauerunt.

Iuxta hoc principium, quod scilicet religiones omnes à Deo traditæ sint, & in substantia omnes conueniant, & solum in legibus quibusdam, seu ritibus differant; docet etiam Mahumetus

vnum-

vnumquemque in sua religione salutem æternam consequi posse. Hoc manifestè patet in Alcorano, Sura 2. البقرة *Vacca*, v. 61. & Sura 5. المايدة *Mensa*, v. 75. vtrobique enim ita legimus : انّ الذيــن

امنوا والذين هادوا والنصارى والصابيين مَن امَــنَ

بالله واليوم الاخر وعمل صالحًا فلــهم اجرهم عند ربّــهم

ولا خوف عليهم ولاهم يحزنـــــــــــــــون :

Certè qui crediderunt, & Iudæi, & Christiani, & Sabaitæ: qui crediderit in Deum, & diem nouissimum, & fecerit bonum; ipsis erit merces sua apud Dominum suum, & non erit timor super eos, neque ipsi contristabuntur. Porrò nomine *eorum, qui crediderunt*, Mahumetanos hic intelligi, quemadmodum in alijs plurimis locis Alcorani, non est dubitandum, & Expositores communiter fatentur. Præterea Sura 22. الحجّ *Peregrinatio*, v. 17. sic habetur : ان الذين امنوا والذيـــن هــادوا

والصابيين

والصابيين والنصارى والمجوس والذين اشركوا ان

الله يفصل بينهم يوم القيمة ان الله على كل شئ شهيد :

Certè qui crediderunt, & qui sunt Iudæi, & Sabaitæ, & Christiani, & Magi, & qui plures Deos coluerunt: sanè Deus diuisionem ponet inter eos in die resurrectionis: quia Deus super omnem rem est testis. Autumat Gelaleddinus, diuisionem hanc faciendam esse à Deo inter eos qui crediderunt, nempe Mahumetanos, & reliquos enumeratos, & inter Magos, & plurium deorum cultores: itaut primi ituri sint in Paradisum, cæteri autem in Gehennam. Sed fallitur, & malitiosè errat. Nam cum supra Mahumetus manifestè pronunciauerit, Iudæos, Christianos, & Sabaitas vnà cum Mahumetanis salutem esse consecuturos: hæc diuisio non potest intelligi, nisi fiat inter hos quatuor ex vna parte, & inter Magos, & Idololatras ex altera: alioqui nimis turpiter sibi contradiceret.

Et nihilominus non pauci ex Doctoribus

ribus Moslemis constanter negant, Mahumetum vnquam scripsisse, aut docuisse, posse quemlibet in sua religione, etiam à Deo tradita, æternam consequi salutem: & Alcorani verba, quæ supra retulimus, & alia similia, torquent, ac distorquent, ad tuendam suam opinionem. Nam locum iam allegatum ex Sura 2. & 5. *Certè qui crediderunt, & qui sunt Iudæi, & Christiani, & Sabaitæ: qui crediderint in Deum, & diem nouissimum, & fecerint bona, habebunt mercedem suam, &c.* vbi, vt vidimus, distinguuntur quatuor genera hominum, nimirum, *qui crediderunt* (idest Mahumetani) *& qui sunt Iudæi, & Christiani, & Sabaitæ:* & omnes pronunciantur esse saluandi, dummodo credant in Deum, & in diem Iudicij, & recta operentur; ita explicat Gelal,

ان الذين امنوا بالانبياء مَن امن منهم بالله واليوم

الاخر فى زمان نبينا وعمل صالحا بشريعتــــــــه :

Qui crediderunt in Prophetas priores; & Iudæi, & Christiani, & Sabaitæ: qui crediderint

diderint ex illis in Deum, & diem nouissimum in tempore Prophetæ nostri, & bona fecerint iuxta legem ipsius, &c. Sed primò peccat, dum *eos qui crediderunt* censet esse eos, qui crediderunt in Prophetas priores: nam in Alcorano الذين امنوا *qui crediderunt*, semper accipiuntur pro Mahumetanis. Peccat secundò, quia ea conditione vult eos, qui crediderunt in Prophetas priores, esse saluandos, vt credant in Deum, & diem nouissimum in tempore Prophetæ Mahumeti, & operentur bona iuxta legem eius. At verò impossibile est, eos, qui crediderunt in Prophetas priores, credere in Deum, & diem nouissimum in tempore Mahumeti, & rectè operari iuxta legem eius. Peccat tertiò, quia vult sapere plusquam Magister suus: quod enim Mahumetus absolutè pronunciauit, hic vult sub conditione coarctare. Zamchaserius ita exponit hunc locum:

ان الذين امنوا بالسنتهم من غير مواطاة القلـوب

وهم

وهم المنافقون والذين هادوا والنصارى والصابيين
وهم قوم عدلوا عن دين اليهودية والنصرانية وعبدوا
الملايكة من امن من هولاء الكفرة ايمانا خالصا
ودخل فى ملة الاسلام دخولا اصليا وعمل صالحا
فلهم اجرهم الذى يستوجبونه بايمانهم وعملهم :

Certè qui crediderunt linguis tantùm abſque conſenſu cordium. (*& hi ſunt* Mahumetani *impÿ*) *: & qui Iudæi ſunt, & Chriſtiani, & Sabàitæ (hi ſunt populi, qui deuiauerunt à Religione Iudaica, & Chriſtiana, & adorauerunt Angelos) : qui crediderit ex his infidelibus fide ſincera, & ingreſſus fuerit in religionem Mahumetanam ingreſſu radicali, & fecerit bonum : habebit quilibet eorum mercedem ſuam iuxta meritum fidei, & operum ſuorum.* Conſentit hic Author, pro *ÿs, qui crediderunt,* intelligi Mahumetanos, ſed impios, & qui linguis tantùm ſe credere profitentur. Cæterùm ipſe etiam peccat, dum verba prophetæ ſui generalia, ad ſectam Mahumetanam

 reſtrin-

reſtringit : id quod facit etiam Iahias filius Salam, dicens : فلهم اجرهم يعنى مَن أمن بمحمد وعمل بشرايعه : *Ipſis erit merces ſua, nempe ijs, qui crediderint in Mahumetum, & operati fuerint iuxta leges eius.* Ingerit vterque Mahumetum, & religionem eius, vbi Mahumetus ipſe neque exigit, neque curat. Eodem modo, Sur. 5. المايدة *Menſa* : v. 71. ولو ان اهل الكتاب امنوا واتقوا لكفرنا عنهم سيّاتهم ولادخلناهم جنّات النعيم ولو انهم اقاموا التوراة والانجيل وما أُنزل اليهم من ربّهم لاكلوا من فوقهم ومن تحت ارجلهم منهم امّة مقتصدة وكثير منهم ساءَ ما يعملون : *Quòd ſi Scripturales crediderint, & timuerint Deum; expiabimus certè ab eis malitias ipſorum, & ſanè introducemus eos in hortos voluptatis. Et ſi ipſi obſeruauerint Pentateuchum, & Euangelium, & id quod traditum eſt ipſis à Domino ſuo; comedent de ſupra*

pra se, & de sub pedibus suis (idest, bonis omnibus & opibus abundabunt). *Inter eos quidam recta incedunt intentione: sed multi ex eis prauè operantur.* Explicat Gelal: ولو اهل الكتاب امنوا بمحمّد ولو انـــهم

اقاموا التوراة والانجيل بالعمل بما فيهما ومنه الايمان

بالنبيّ وما انزل عليهم من الكتب من ربّـــهم .

Si Scripturales crediderint in Mahumetum, & si obseruauerint Pentateuchum & Euangelium, exequendo ea quæ in vtroque continentur, inter quæ vnum est, vt credant in prophetam (Mahumetum) *: & id quod traditum est illis in Sacris libris à Domino ipsorum.* Eodem modo Iahias filius Salam: واقامتهم التوراة ولانجيل ان يومنوا بمحمّـــد

لانهم قد أُمروا بذلك وقوله منهم امّـــة مقتصدة اى

متّبعـــة من امن من اهـــل الكتاب برسول الله صَ

وما جاء به وكثير منهم ساء ما يعملون يعنى مـــن

ثبـــت منهم على اليهودية والنصرانيــــــــــة .

 Obser-

Obſeruantia eorum Pentateuchi, & Euangelij conſiſtit in hoc, vt credant in Mahumetum : quia hoc iam præceptum fuit illis . Quod autem additur : Quidam ex eis recta intentione incedunt ; ſignificat eos, qui ex illis conſtanter crediderant in Mahumetum & Alcoranum. Verba autem illa : ſed multi ex eis praue operantur, ſignificant eos, qui perſtiterunt in Iudaiſmo , & Chriſtianiſmo.

Verùm cum Sapientiores Moſlemi agnoſcerent huiuſmodi interpretationes nimis improprias eſſe, ac violentas; ingenuè confeſſi ſunt, Mahumetum primò admiſiſſe , vnumquemque ſaluari poſſe in ea religione, quam ſemel Deus approbauit ; nimirum in ſua, in Iudaica, in Chriſtiana , & in Sabaitica : nam has omnes religiones in ſubſtantia eaſdem eſſe affirmabat, & legibus tantum ac ritibus inter ſe differre. Cum verò, vt pote non omnino ſtipes, intelligeret hoc nimis perniciosum euadere ſectæ ſuæ , retractauit doctrinam ſuam, & in vna tantùm religione الاسلام *Eſlam* , quam ipſe

ipse profitebatur & prædicabat, salutem æternam reperiri pronunciauit. Audiatur Emam, seu Antistes Abul-Casem Habat Allah in Tractatu الناسخ و المنسوخ *De Abrogante, & Abrogato*, vbi expendens verba iam allegata ex Sura 5. *Certè qui crediderunt, &c.* hæc habet: إن الذين امنوا والذين هادوا فيها قايلان قال مجاهد والضحاك بن مزاحم هى محكمة ويقدرونها بالمحذوف المقدر فيكون التقدير ان الذين امنوا ومن امن من الذين هادوا والنصارى والصابيين وقالت الجماعة والاكثرون هى منسوخة وناسخها عندهم ومن يتبع غير الاسلام دينا فلن يقبل منه وهو فى الاخرة من الخاسرين : *Certè qui crediderunt, & qui sunt Iudæi, &c. In his verbis est duplex sententia. Dixit Mogiahed, & Aldhahac filius Mozahem: Hic versus est firmatus, nec fuit abrogatus. Sed ponunt in eo potentiali-*

tatem, *quatenus aliquid latens ſubintelligitur virtualiter : itaut ſenſus ſit : Certè qui crediderunt* , (nempe Mahumetani) *&* *qui crediderit* (ſicut illi) *ex Iudæis*, *& Chriſtianis* , *& Sabaitis*, *&c. Et pronunciauit Concilium* (ſocij ſcilicet primi Mahumeti) *& eſt ſententia plerorumque Doctorum* , *hunc verſum fuiſſe abrogatum per alium* (qui eſt 81. in Sura 3. ال عمران *Familia Amran :*) *Et qui ſequutus fuerit aliam religionem præter Eſlam* (Mahumetanicam) *nunquam acceptabitur ab eo : & ipſe in futuro ſeculo erit ex pereuntibus*. Communis itaque ac legitima Doctorum Moſlemorum ſententia eſt, verſus omnes Alcorani, in quibus conceditur Scripturalibus ſalus æterna in propria religione, fuiſſe à Mahumeto abrogatos, & retractatos non ſolùm vt falſos , ſed etiam vt ſectæ ſuæ deſtructiuos.

Porrò pauci illi, qui ad remouendam à propheta ſuo inconſtantiæ & leuitatis notam, contendunt verſus illos non fuiſſe ab eo abrogatos, ſed ſolùm ſignificare illis voluiſſe , tam Chriſtianos , quam

Iudæos ,

Iudæos, & Sabaitas posse saluari, si in Mahumetum crederent, & legem eius obseruarent; in laqueos inextricabiles se conijciunt. Nam vel volebat hos propriam religionem relinquere, & Eslamiticam suscipere, fierique Mahumetanos: & sic non erat, cur ad has tantùm tres nationes se restringeret, cum centies in Alcorano asserat se missum fuisse ad prædicandam veram religionem non solùm hominibus, sed etiam Genijs, seu Dæmonibus. Vel volebat has tres gentes retinere quidem religionem propriam, sed etiam Mahumetanicam amplecti, eamque cum propria coniungere: & hoc erat prorsus impossibile; cum tam religio Iudaica, quàm Christiana, & Sabaitica (quæ à Christiana, vel Iudaica non distinguitur) longissimè à Mahumetana diffideant, & non solum in legibus ac ritibus, sed etiam in dogmatibus, quæ ad veritates reuelatas, & æternas spectant, illi è diametro opponantur.

Duo verò hic valde notabilia occurrunt. Primúm, quàm nulla fides haben-

da ſit Alcorano, qui à Deo traditus eſſe iactatur, in quo decies approbatur aliqua religio, & decies eadem reprobatur, ac damnatur. Neque enim agitur de re aliqua leui, paruique momenti; ſed de omnium rerum grauiſſima, nempe de via, per quam poſſint mortales ad æternam ſalutem peruenire; quam modò approbari à Deo, modò reprobari, eſt prorſus impoſſibile, præſertim quoad ſubſtantialia, & ad veritates æternas. Nam quo ad leges poſitiuas, vel ritus ſpectat, non negamus poſſe aliqua à Deo in eadem religione mutari, vel variari; ſed hoc non facit Deus, niſi etiam manifeſtet hominibus cauſas huius mutationis, vel variationis. Atque ita ſi mutauit, vel etiam abſtulit, quoſdam ritus ac leges ceremoniales, vel iudiciarias Pentateuchi in lege Euangelica; cognouerunt omnes id iuſtiſſimè factum; non ſolúm quia ita Deus ipſe prædixerat per Prophetas ſe facturum: ſed etiam, quia cum omnia illa eſſent figuræ eorum, quæ ſub Meſſia euentura erant; vbi hæc euenere, ſuper-

ſuperuacaneæ prorſus erant figuræ. Si Alcorarius ſolùm aliqua ceremonialia, & purè legalia Chriſtianæ Religionis abrogaſſet: & id feciſſet, quia Deus ita prædixerat ſe facturum; & quia hæc erant meræ figuræ religionis Mahumetanicæ: non eſſet magna inter nos, & inter Moſlemos controuerſia. Sed cum non ſolùm hoc non ſit; verùm etiam in Alcorano tollantur, & prorſus abrogentur, imò damnentur ea, quæ in Chriſtiana Religione ſubſtantialia ſunt, & ſpectant ad veritates æternas, & à Deo reuelatas; quomodo poteſt in eo tolerari hæc religionum abrogatio, & ſubrogatio, non ſolùm ſine magna leuitate, & inconſtantia, ſed etiam ſine ſumma perfidia, atque impietate?

Quod verò auget abſurdum eſt, quia abrogationes Pentateuchi non ſunt factæ in eodem Pentateucho: hic enim ſemper ſibi conſtat in eo quod ſemel ſtatuit. Neque inuenietur vnquam vllus legiſlator, qui in vna eademque lege modò probet, modò reprobet id, quod

popu-

populis præſcribit. At in Alcorano non ſemel, ſed bis, ac ter, idem probatur, & reprobatur: decernitur, & abrogatur. Quaſi verò Deus, qui author Alcorani eſſe fingitur, res ſemel à ſe temerè ſtatutas, maturius conſideret, & corrigat, vel aboleat. Et nihilominus hic liber diuiniſſimus, & librorum omnium perfectiſſimus, cui nihil ſimile facere poſſint omnes creaturæ, fidenter à Moſlemis prædicatur.

Alterum, quod peculiari nota dignum videtur eſt, non poſſe ex Alcorano deprehendi, vtrùm abrogati ſint verſus illi, quibus vnicuique in ſua religione ſalus promittitur; an verò, qui in Mahumetica tantum ſecta illam reperiri poſſe affirmant. Nam verſus ille, quo volunt abrogari libertatem religionum, eſt in Sura 3. v. 81. Verſus autem, quibus eadem libertas aſſeritur, non ſolum ſunt in Sura 2. antecedenti, ſed etiam in Sura 5. v. 75. in Sura 18. v. 63. in Sura 22. v. 17. Imo in eadem Sura 3. poſt verſum 81. quo in vna religione Eſlamitica ſalus

eſſe

esse pronunciatur; versu 112. habentur hæc verba de Iudæis, & Christianis, quorum antea aliqua vitia redarguerat:

من اهل الكتاب امة قايمة يتلون ايات الله آناء
الليل وهم يسجدون : يومنون بالله واليوم الاخر ويامرون
بالمعروف و ينهون عن المنكر ويسارعون فى الخيرات
فاوليك من الصالحين : وما يفعلوا من خير فلن
يكفروه والله عليم بالمتقين :

Ex Scripturalibus est gens recta, meditantur signa Dei horis nocturnis, & ipsi adorant. Credunt in Deum, & diem nouissimum: præcipiunt iustum, & prohibent ab iniusto, & certatim festinant in bonis operibus: & hi sunt ex probis; & non fraudabuntur mercede boni illius, quod fecerint. Nam Deus est cognitor piorum. Insulsè putat Zamchascerius, loqui hic Mahumetum de Scripturalibus, qui Iudaismo, vel Christianismo eiurato, facti fuerant Mahumetani: & ايات الله, *signa Dei*, significare

Alco-

Alcoranum; cum in Alcorano ipso accipiantur tam pro versibus Alcorani, quàm pro quolibet versu etiam Pentateuchi, & Euangelij, vel alius sacri libri, vt patet in hac ipsa Sura 3. v. 111. vbi asseritur, Iudæos punitos fuisse à Deo, *quia non crediderant* بايات الله *in signa Dei, & occiderant Prophetas iniustè, & rebelles fuerant Deo.* Vbi quis dicat signa Dei, significare versus Alcorani? Cæterùm luce clarius est, in versiculo allegato sermonem esse non de Iudæis, aut Christianis, qui religione propria abiurata, adhæserant Mahumetismo, vel in Mahumetum, aut Alcoranum crediderant: (hi enim nunquam in Alcorano اهل الكتاب *Scripturales* appellantur: quemadmodum neque illi qui ex Ethnicismo Moslemi facti fuerant, vnquam مشركون *Associantes* vocantur:) sed de Scripturalibus simpliciter, & propriè, & qui religionem suam retinebant.

Cum igitur post versiculum illum, quo religionum libertatem abrogari censent

Do-

Doctores Moslemi, in alijs pluribus versiculis sequentibus eadem libertas asseratur & probetur à Mahumeto: dicendum est necessariò, vel versiculum illum non esse abrogatiuum; vel ipsum eundem abrogari per sequentes illi contrarios; (nam per vltimam legem præcedentes leges vel abrogantur, si illi aduersentur; vel confirmantur, si cum ea conueniant): vel demum fatendum est, Mahumetum esse hominem leuissimum, & inconstantissimum, qui eadem toties probet, ac reprobet: & nihilominus etiam hoc dato, standum esset ei, quod vltimò probauit.

Sapientes Moslemi, vt aliqua ratione prophetæ sui honorem tueantur, è sartagine in prunas, vt prouerbio fertur, sese temerè conijciunt. Asserunt, in Suris, atque etiam in versibus Alcorani disponendis, nullum rerum, vel temporum ordinem seruatum fuisse, itaut sit in eo perpetuum ferè ὕστερον πρότερον: neque sciri possit, quonam tempore quælibet sura tradita fuerit: & vtrùm vltimam ante primam; mediam ante vltimam, vel

pri-

primam: primam ante vltimam, vel mediam Mahumetus acceperit: & sic de reliquis Suris. Et eadem ratio est de versibus eiusdem Suræ: neque enim certum est, primum versum illius traditum fuisse ante secundum, vel ante quartum, vel vltimum: & fieri potest, eum, qui est vltimus, primo loco, vel secundo, vel quinto traditum fuisse. Hoc posito, respondebunt, versus omnes, qui libertatem religionis concedunt, traditos fuisse ante illum, quo eadem libertas abrogatur, quamuis in Alcorano hic præponatur, & illi postponantur. Hac regula, ab innumeris contradictionibus, quæ in Alcorano sunt, ipsum vindicant; etiam si non possint per eam neque Mahumetum, neque Alcoranum, neque fictitium Deum illum, quem Alcorani authorem faciunt, à leuitate, inconstantia, & aperta stultitia vindicare. Porrò fundamentũ huius tam portentosæ opinionis est; quia Alcoranus reuelatus fuit Mahumeto aliquãdo per singulos versus, aliquando per inte-

integram aliquam Suram, partim Meccę, partim Medinæ, ſpatio viginti trium annorum. Quoties verò verſum aliquem, vel Suram, à Gabriele oretenus accipiebat (non enim in ſcriptura aliquid ei dabatur, ſed Gabriel ex Alcorano, quem bis, aut ſemel in anno illi oſtendebat, verſus, vel Suras eidem legebat) iubebat Amanuenſem ſuum, à ſe audita in papyro exſcribere; ille verò quod ſcribebat, confuſim in ciſta reponebat. Poſt obitum autem Mahumeti, Abubacar, & Omar illius ſucceſſores, omnia ſimul collecta, in vnum volumen redegerunt, nullo ordine rerum vel temporum ſeruato: ita ut plerique Doctores aſſerant, primam Alcorani Suram eſſe illam, quæ poſita eſt in eodem, nonageſimo ſexto loco, & incipit; اقراء باسم ربّك الذى خلــق خلق الانســـان: *Lege in nomine Domini tui, qui creauit: creauit hominem.* Alij tamen aliter ſentiunt. Hinc & de loco, & tempore Surarum maximum eſt inter

Expo-

Expoſitores diſſidium; Illam enim,quam aliqui volunt traditam fuiſſe Meccæ ante Hegiram; alij Medinæ poſt Hegiram traditam affirmant. Aliqui totam Suram Meccæ, vel Medinæ, reuelatam dicunt: alij partim Meccæ, partim Medinæ datam fuiſſe contendunt. Et hoc in omnibus ferè Suris contingit, vt patet ex ipſis earum inſcriptionibus, & ex gloſſis Expoſitorum.

Ex dictis colligitur, Mahumetum nullum vnquam habuiſſe, vel reliquiſſe Alcoranum: ſed ab Abubacro, & Omare, poſt mortem eius fuiſſe confarciminatum ac concinnatum ex varijs membranis, & ſchedulis confuſim collectis. Et nihilominus in ipſo Alcorano centies legitur, Mahumetum habuiſſe, oſtendiſſe, ac legiſſe librum integrum Alcorani, & prouocaſſe Meccanos ad faciendum librum ſimilem illi, vel decem, vel ſaltem vnam Suram ſimilem ſuris illius. Quomodo poſſunt hæc ſimul conuenire?

Petes: *Si in Alcorano nullus ordo rerum, vel temporum ſeruatur, itaut neſciri*

ſciri poſſit quid prius, quid poſterius, quoue loco, aut quo tempore traditum ſit: quomodo ita fidenter Expoſitores aſſerunt, hoc ante illud, hoc poſt illud, hoc tali tempore vel occaſione, hoc tali loco traditum fuiſſe? Reſpondeo, illos ſequi in hoc vel traditionem, vel coniecturas. Hinc Ahmed filius Mohammed Thalebienſis, in ipſo exordio expoſitionis Alcorani: التفسير علمُ نزول الاية وشانها

وقصّتها والاسباب التى نزلت فيها واخبار انّه محظور

على الناس القول فيه الاّ بالسماع والاثر .

Expoſitio eſt ſcientia deſcenſus (I. traditionis, ſeu reuelationis) *verſus* (Alcorani) *& qualitatis* (ſeu ſtatus) *eius, & hiſtoriæ eius, & cauſarum, propter quas traditus fuit. Et certiſſimum eſt non poſſe homines aliquid circa hoc dicere; niſi ex auditu, & veſtigijs*: ideſt, niſi ex traditione, vel fama, & indicijs, ſeu coniecturis. At quàm hæc duo fallacia ſint, ex eo agnoſcitur, quòd cum omnes Expoſitores Mo-

C ſlemi

ſlemi profiteantur, ſe traditionem, & coniecturas, ſeu indicia ſequi; frequentiſſimè tamen inter ſe diſſident, ſibique mutuò aduerſantur.

Præterea, ſi traditio ſequenda eſt; quæ fidelior & tutior traditio reperiri poteſt, quám quæ ab Abubacro, & Omare, qui Mahumeto coæui fuerunt, & res eius omnes penitiſſimè nouerunt, certò tenetur? Hi nimirum, adhibitis quatuor ex doctiſſimis Moſlemorum, Alcoranum in eam formam, & in eum ordinem Surarum, & verſiculorum redegerunt, in quibus nunc habetur. Neque vllus, niſi amens, ſibi perſuadebit, maiorem, & veriorem ſcientiam habuiſſe poſteriores Moſlemos hiſtoriarum, rerumque Alcoranicarum, & ordinis ac temporis earum, quàm habuerint Abubacar, & Omar, & cæteri illi primi Mahumeti aſſeclæ, qui Alcoranum concinnauere, atque in verſus & Suras diſpoſuere. Hi certè ſi cognouiſſent vnam Suram traditam fuiſſe Mahumeto ante aliam, nunquam hanc poſt illam collocaſſent: neque poſuiſſent

fuiſſent verſiculum derogantem ante derogatum, cum derogatum antea traditum fuiſſe clarè cognoſcerent. Neque etiam probari poterit ab vllo cordato, primos illos Alcorani concinnatores, verſus in ſchedulis, ſeu membranis, à ſe confuſim ac ſparſim repertos, ita in vnum volumen congeſſiſſe, quemadmodum congeruntur olera, aut legumina in ollam, vel cacabum; ſeu ligna in clybanum, ſine vllo diſcrimine aut ordine: alioquin inepta ac ridicula fuiſſet illa Surarum, modò breuiorum, modò longiorum partitio, præfixo cuique peculiari titulo, & notato etiam loco, in quo tradita eſt, & numero verſiculorum, quibus conſtat.

Poſtremò non omittam dicere, fateri Expoſitores, duos eſſe verſus in Alcorano, qui antequam traderentur, abrogati ſunt per alios duos verſus anteriores. Prior eſt 241. Suræ 2. qui abrogatur per v. 234. eiuſdem: Poſterior eſt v. 53. Suræ 33. qui per v. 50. eiuſdem abrogatur. Quid autem magis abſurdum, aut ridi-

culum dici poteſt, quàm abrogari aliquam legem antequam feratur : itaut, quando fertur, intelligant omnes, illam non eſſe obſeruandam, & nullius eſſe roboris, vel momenti ? Licebit & nobis credere, per verſum antecedentem, quo religionum libertas à Mahumeto conceditur, abrogari ſequentem, quo eadem libertas tollitur. Verùm, ne cum inſanis inſanire velle videamur; ſatis nobis erit, ſi illum ipſum, quo cæteras, præter ſuam, religiones reprobat, ab alijs poſterioribus, quibus illas iterum probat, abrogatum fuiſſe contendamus. Sed de his, quæ ad hanc Alcorani abrogationem, & ſubrogationem ſpectant, & de alijs eiuſdem Alcorani inſpectionibus, vide quæ in illius Prolegomenis fuſius diſſerimus.

Verùm, quia vbi de religione agitur, ſtandum eſt ſententiæ, communique ſenſui eorum, qui eandem religionem profitentur, præſertim ſi Magiſtri ſint, vel Doctores illius: vltro admittemus, Chriſtianam Religionem, quam vſque ad

Ma-

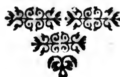
Mahumeti ætatem veram ac bonam fuisse Moslemi confitentur; ab ipso Mahumeto in Alcorano reprobatam reiectamque fuisse: atque illi Eslamiticam, quam ipse instituit, vel vulgauit, substitutam. Indagandæ tamen nobis sunt causæ huius rei, quas Mahumetani duas assignant. Prima est, quia sicut lex, & religio Iudaica, quamuis bona esset, & à Deo tradita; non tamen post Christi aduentum proderat Iudæis ad salutem, nisi etiam in ipsum Christum crederent, & Euangelium amplecterentur: ita quantumuis Christiana religio bona esset, & à Deo constituta: post aduentum tamen Mahumeti nihil proderat Christianis, nisi etiam crederent in Mahumetum, & illius Alcoranum obseruarent.

Secunda est, quia Christiani desciuerunt à fide, & religione illa, quam tradidit illis Christus: & Euangelicam legem in aliam à se inuentam commutauerunt. Hoc verò probant Moslemi ex eo præcipuè, quia cum Christus præceperit in Euangelio credendum esse in Mahu-

metum venturum, & Alcoranicam legem illius obſeruandam; Chriſtiani vtrumque negant, ac reijciunt.

Ad primam cauſam, puto me ſatis ſuperq; reſpondiſſe in primo huius Prodromi tractatu: vbi euidentiſſimè probaui, neque à Chriſto, neque à Prophetis Mahumetum prædictum vnquam aut ſomniatum fuiſſe: certumque eſſe & indubitatum ex omnibus Sacris Scripturis, poſt Chriſtum, & Euangelicam eius legem, nullum alium Prophetam nouæ legis latorem eſſe venturum: & Chriſtianam Religionem, Chriſtique Regnum Spirituale, ad finem vſque Mundi perſeueratura.

Ad ſecundam cauſam in ſequentibus capitibus reſpondendum eſt.

Vtrùm

Vtrùm Christiani à sua Religione aberrauerint. Argumenta, quibus id probat Mahumetus in Alcorano.

Caput Secundum.

On semel incusat Mahumetus in Alcorano Christianos, quòd ab ea religione, quam Christus illis præscripsit, desciuerint, vel aberrauerint. In ipsa prima Sura, quæ dicitur الفاتحة *Aperiens*, seu proæmialis, versu *6.* orat Deum his verbis: اهدنا الصراط المستقيم صراط

صراط الذين انعمت عليهم غير المغضوب عليهم ولا الضالين : *Dirige nos in viam rectam : Viam illorum, erga quos beneficus fuiſti : Non eorum, quibus iratus fuiſti, neque eorum, qui errauerunt.* Vbi Interpretes ferè omnes Mahumetani conſtanter affirmant, nomine *eorum, erga quos Deus beneficus fuit,* ſignificari Prophetas & Fideles præcedentes. *Eorum verò, quibus iratus fuit,* Iudæos. *Eorum denique, qui errauerunt,* Chriſtianos. Quia, vt ſcribit Thelabienſis in hunc locum : ومن الذين قالوا انا نصارى اخذنا ميثاقهم فنسوا حظا مما ذكروا به فاغرينا العداوة والبغضاء بينهم الى يوم القيمة : *Et ab ijs, qui dicunt ſe eſſe Chriſtianos, recepimus pactum eorum* (ideſt Religionem eorum) : *ſed obliti ſunt partem eorum, quæ præſcripta ſunt eis. Itaque coniecimus inter eos inimicitiam & odium vſque ad diem reſurrectionis.* Deinde Sura الانعام *Peco-*

Pecora: v. 155. exprobrat ijsdem, & Iudæis, sciſſuras, & ſectas in religione ſua, his verbis: ان الذين فرقوا دينهم وكانوا شيعا لست منهم فى شئ انما امرهم الى الله ذرهم فى غمرتهم الى حين.

Porrò qui diuiſerunt religionem ſuam, & in ſectas diſciſſi ſunt; tu nulla in re eos cures: quia negocium eorum ſpectat ad Deum: relinque eos in vortice ſuo vſque ad tempus: Explicat Gelal: فرقوا دينهم باختلافهم فيه فاخذوا بعضه وتركوا بعضه وكانوا شيعا فرقا فى ذلك : وفى قراءة فارقوا اى تركوا دينهم الذى امروا به وهم اليهود والنصارى ضلالتهم حتى حين اى حين موتهم : *Diuiſerunt religionem ſuam per varietatem opinionum in ea; & partem eius retinuerunt, partem reliquerunt. Et diuiſi ſunt in ſectas, & fecerunt ſchiſmata in illa. Alij legunt: diuiſerunt ſe à Religione ſua; ideſt, reliquerunt illam, quæ iam ijſdem præcepta fuerat: & hi ſunt Iudæi, & Chriſtiani.*

ſtiani. Sine eos in vortice ſuo, id eſt in errore ſuo, vſque ad tempus; ideſt, vſque ad mortem eorum. Hæc ſunt loca præcipua in Alcorano, quibus redarguuntur Chriſtiani tanquam religionis ſuæ deſertores, vel corruptores ac deprauatores. Vtrùm verò hi tantum ſcelus admiſerint, & tam grauem impietatis notam mereantur, nunc videndum eſt.

Suppono primò, Religionem non deſeri, nec mutari, ex eo quòd mutentur, vel tollatur, vel addantur in illa aliqui ritus, ac ceremoniæ. Nam (vt ad hominem loquar) etiam Mahumetus non pauca ex his mutauit, vt conſtat ex illis, quæ abrogata ſunt in Alcorano: & ex eo etiã, quòd cum à principio ſtatuiſſet, vt aſſeclæ ſui orantes, ad Templum Ieroſolymitanum conuerterentur, deinde poſt Hegiram menſe decimo ſeptimo, præcepit, vt mutato ritu, ad Fanum Meccanum vultum conuerterent. Biennio etiam ferè poſt Hegiram, inſtituit ieiunium menſis Romadan. Et quadriennio poſt eandem, vſum vini prohibuit. Et

demum

demum anno ſexto peregrinationem Meccanam excogitauit. In lege etiam Moſaica interdum facta eſt in ritibus, ſeu rebus ceremonialibus, & puris legalibus aliqua mutatio. Nam, vt habetur ex libro 2. Paralipomenon, cap. 30. Exechias Rex iuſſit celebrari Paſcha menſe ſecundo cum Sacerdotum, ac Principum conſilio, ita tempore exigente; quamuis Deus, menſe primo celebrari præcepiſſet. Ex quo patet, multò magis variari potuiſſe alios ritus, vel leges, quas homines ipſi conſtituiſſent, abſque religionis iniuria, ſi iuſta aliqua cauſa interceſſiſſet. Placet hic referre verba R. Moyſis in Prolegomenis ſuis ad *Iad chazacah*, quia multum faciunt ad rem noſtram: *Sunt verò* (inquit) *alia præcepta, quæ inſtituta ſunt poſt traditam Legem. Illa ſtatuerunt Prophetæ, & Sapientes, atque per vniuerſum Iſraël propagauerunt. Huiuſmodi ſunt, de lectione voluminis Eſther: de lucerna Encæniorum: de ieiunio diei noni Menſis Ab, ſiue Iulij: de commixtione, & de manuum lotione. Eorum præceptorum, vnum-*

vnumquodque suas habet expositiones, & disputationes. Hæc autem omnia præcepta noua recipienda nobis sunt, & obseruanda, iuxta illud Deuteronomij cap. 17. Non declinabis à verbo, &c. Neque verò est hoc addere quidquam præceptis legis, quod vetat Lex Deuteronomij cap. 12. Non addes super illud, neque diminues in eo. Hactenus R. Moyses. Cæterum tam Iudæi, quam Mahumetani, nisi impudenter mentiri velint, dicere possunt, quot ritus ac leges in sua secta de nouo in dies addiderint, quot deseruerint, quot mutauerint. Neque verò hoc illis vitio vertimus, cum & apud nos idem aliquando contingat, & in eadem causa, sed non nisi ex necessarijs, vel iustissimis rationibus, nos esse fateamur.

Suppono secundò, neque Religionem mutari, ex eo quòd in ea aliquæ veritates ad fidem, vel ad aliquid fidei adnexum spectantes, de nouo proponantur, quæ antea vel à multis ignorabantur, vel ad fidem spectare certum non erat. In hoc enim nihil de nouo propriè constituitur,

sed

ſed tantum declaratur, vel proponitur id, quod antea verum erat; ſed non dum notum, vel propoſitum. Dei enim ſolius eſt, res de fide credendas ſtatuere, ac reuelare, id quod fecit per Sacras Scripturas, & per Maiorum traditionem. Huic aliquid ſimile euenit in qualibet etiam falſa religione. Nam in ſecta Mahumetana, v. g. multa recenter definita ſunt circa Alcoranum; creatus ne ſit, an increatus: circa attributa Dei; diſtinctà ne ſint ab eſſentia, nec ne: circa Emamos, ſeu Chaliphas; vtrùm tres primi poſt Mahumetum fuerint legitimi; & alia huiuſmodi. Ita in Eccleſia Iudaica Summus Sacerdos cum Concilio Sanhedritico, ſeu Conſiſtorio magno, proponebat cunctis Iſraëlitis, quid agendum, quid credendum eſſet, vt ſcribit R. Moyſes in *Iad Cazacah*. tract. *Mamrim*, ſeu de Rebellibus; his verbis. *Conſiſtorium magnum Ieroſolymitanum fundamentum eſt legis oralis. Hæ ſunt columnæ doctrinæ, vnde prodeunt ſtatuta, & iudicia in omnes Iſraëlitas, quibus credendum*

dum esse , & parendum, Lex iubet. Et Malachias cap. 2. confirmat idem illis verbis : *Labia Sacerdotis custodient scientiam, & legem requirent ex ore eius, quia Angelus Domini exercituum est.* Impossibile quippe est, saltem moraliter loquendo, vt statim à principio, quando lex aliqua traditur, populoque proponitur, ita innotescant omnia, quæ in ea præscribuntur, vt nihil remaneat dubium, nihil obscurum. Hoc patet ex innumeris dubitationibus, & quæstionibus, quæ suscitantur non solùm à Iudæis in lege Moysis, etiam circa res grauiores : sed etiam à Christianis in Euangelio, & à Moslemis in Alcorano, quæ non possunt à priuatis determinari, ac definiri. Ideo apud Iudæos erat Summus Sacerdos, & Consistorium magnum : & apud Christianos est Papa, seu Pontifex Maximus, & Concilium generale : quemadmodum etiam Mahumetani olim habebant suos Chaliphas, & nunc habent Mophtinos, ad legis, & religionis quæstiones definiendas. Porrò si qua huiusmodi ita definita

finita proponantur, nullo modo noua inuenta appellanda sunt, neque mutatio aliqua in religione facta esse censenda est; cum sit tantummodo declaratio, & propositio illius, quod iam ante erat in lege statutum, & notũ, & clarum quoad se, non tamen quoad homines, saltem vniuersos. Ita quòd Concilium Ephesinum, v.g. definierit contra Nestorium, Beatissimam Virginem Mariam verè dicendam esse Matrem Dei, nihil mutauit, vel addidit in fide Christiana: hoc enim iam certum erat in Sacris Scripturis, in quibus cum constet, illam esse matrem Christi, constat etiam esse Matrem Dei, cum Christus verè sit Deus. Sed hoc fortasse non ita omnibus innotescebat, imò ab aliquibus negabatur, à Nestorio scilicet, & asseclis illius. Concilium verò, ac Pontifex Romanus, gerentes personam totius Ecclesiæ Christianæ, declarauerunt, Beatam Virginem verè esse Matrem Dei, eo quòd ex Sacris Scripturis id manifestè demonstraretur.

Nullam igitur Religionis mutationem fieri

fieri dicendum eſt, quando in ea nihil proponitur, vel ſtatuitur, præſertim circa fidem, quod vel ex Sacris Scripturis à Deo reuelatis, vel ex indubitata traditione Maiorum non habeatur. Hæc verò duo, nimirum Scriptura, & Traditio, tam apud Chriſtianos, quàm apud Iudæos, & in ſuo genere etiam apud Mahumetanos, reperiuntur. Apud Iudæos prima vocatur הַמִּקְרָא : Secunda הַמִּשְׁנָה Apud Mahumetanos vocibus ſimilibus, prima dicitur: القرآن : Secunda: السنة Nos autem primam, Verbum Dei ſcriptum: ſecundam, Traditionem vocamus.

Suppono tertiò, non poſſe dici mutatam fuiſſe aliquam religionē ex eo, quòd in ea variæ ſectæ, & hæreſes exortæ ſint, & in dies exoriantur. Nam hoc pacto, ipſorum Mahumetanorum teſtimonio, magis mutata, ac deformata eſſet eorum ſecta, quam Chriſtiana Religio. Ex dicto enim ipſius Mahumeti, & ex communi omnium Moſlemorum aſſerto, in plu-

plures sectas & hæreses scindenda erat eorum superstitio, quam Christiana Religio. Vide quæ diximus in primo Tractatu. Et re vera hodie plures sunt in Mahumetismo hæreses & schismata, quàm in Christianismo. Sed in illo neque curantur, neque attenduntur: cum satis sit apud eos, credere vnum esse Deum, quicumque tandem ille sit: & Mahumetum esse legatum Dei.

Suppono quartò, non posse dici, aliquam religionem esse mutatam, ex eo quòd in illius professoribus sint mores valdè corrupti; vel res ipsius religionis minus accuratè exerceantur, vel sint inter eos bella ac dissidia; vel propter quæcumque vitia & peccata, quæ in eis inoleuerint: neque ex eo quòd plures eorum ab ea, siue ex parte, siue in totum, defecerint: nec demum ex eo quòd illi ipsi, qui sunt Principes, Custodes, & Magistri religionis, magnis aliquando vitijs laborent. Hoc primò ratione probatur, quia licet Fides non prosit ad salutem sine bonis operibus: nemo tamen

 dicet,

dicet, non posse aliquem sine illis, vel etiam cum malis operibus, habere veram fidem, & esse in bona religione: alioquin omnes peccatores dicendi essent infideles, quod ne Mahumetani quidem ipsi concedunt. Ideo Thalebiensis in Sura 4. النساء *Mulieres*, v. 116. ان اللّه لا يغفر ان يشرك بــــه ويغفر ما دون ذلك لمن يشاء ومن يشرك بالله فقد ضلّ ضلالاً بعيــــدًا : *Certè Deus non parcet, si sibi socius aliquis in diuinitate tribuatur: parcet autem cætera peccata præter hoc, cui voluerit: Et qui tribuit socium Deo, iam certè est in errore maximo*: affirmat hunc versum, دليل على بطلان قول الخوارج حين زعموا ان مرتكب الكبيرة كافرا : *esse ostensiuum falsitatis propositionis Charegitarum, qui existimant peccantem grauiter, esse infidelem*. Secundò probatur exemplo Israelitarum tempore Eliæ, cum non solùm inter eos essent omnium generum scelera, ac flagitia; & inter

eorum

eorum Principes bella perpetua, & in Sacerdotibus summa incuria circa cultum diuinum, & officium suum: sed etiam plerique eorum à vera fide ac religione in idolorum cultum desciuissent, & in schismata & hæreses prolapsi fuissent. Et nihilominus tunc erat vera fides, & orthodoxa religio apud eumdem populum. Sed de hoc vide quæ dicta sunt in prima parte.

His præmissis; videamus iam, quas ob causas Mahumetus & Mahumetani velint Christianos generaliter à sua fide deuiasse, & à vera religione desciuisse: has verò ex Alcorano licet nobis facilè colligere: Et sunt:

Prima. Quia vnà cum Iudæis corruperunt Pentateuchum, Euangelium, & alias Sacras Scripturas, præsertim in ijs, quæ de Mahumeto venturo continebant.

Secunda. Quia non crediderunt in Mahumetum, & eius Alcoranum, sicut præcipiebat eis Christus in Euangelio: imò cum ante aduentum eius crederent,

& ſperarent illum eſſe venturum: poſtea cum venit, ſpreuerunt, ac reiecerunt illum. Non adduco loca Alcorani peculiaria pro his duabus cauſis: quia alibi non ſemel adduxi, & ferè nihil aliud magis deblaterat in illo Mahumetus.

Tertia. Quia ponunt in Deo tres perſonas realiter diſtinctas inter ſe, identificatas tamen cum vnica eſſentia. Hoc illis obijcitur Sura 4. النساء *Mulieres*: v. 170. يا اهل الكتاب لا تغلوا فى دينكم ولا تقولوا على الله الا الحقّ ولا تقولوا ثلثة : انتهوا خيرا لكم انما الله اله واحد : *O Scripturales ne excedatis in religione veſtra: neque loquamini de Deo niſi veritatem. Ne dicatis, Tres. Abſtinete ab hoc: nam melius erit vobis: quippe Deus eſt Deus vnus.* Et rurſum Sura 5. المايدة *Menſa*: v. 79. لقد كفروا الذين قالوا ان الله ثالث ثلثة وما من اله الّا اله واحد وان لم ينتهوا عمّا يقولون ليمسّ الذين كفروا

منهم

منهم عذاب اليم : *Infideles sunt illi qui dicunt, Deum esse tertium trium : nam non reperitur nisi Deus vnus. Quòd si non abstinuerint ab hoc modo loquendi, subibunt huiusmodi infideles pœnam dolorificam.*

Quarta : Quia dicunt, Iesum Christum filium Mariæ, esse verum filium Dei, & Deum verum. Hoc passim exprobrat Christianis Mahumetus, vt Sura 9. التوبة *Pœnitentia*: v. 31. وقالت اليهود

عزير ابن اللـــه وقالت النصارى المسيح ابن الله ذلك

قولهم بافواههم يضاهون قول الذين كفروا مـــن قبل

قاتلهم الله انّى يوفكـــــــــــــــــــــــون :

Et dicunt Iudæi : Ezras est filius Dei : & dicunt Christiani : Christus est filius Dei. Hoc dictum est in ore eorum : imitantur modum loquendi infidelium, qui fuerunt ante eos. Disperdat eos Deus : quomodo mentiuntur? Et Sura 5. المايدة *Mensa* : v. 78.

لقد كفر الذين قالوا ان الله هو المسيح ابن مريـــم

 وقال

وقال المسيح يا بنى اسرايل اعبدوا الله ربّى وربّكم:

Infideles sunt qui dicunt, Deum esse Christum filium Mariæ: cum Christus ipse dixerit: O filij Israel, colite Deum Dominum meum & Dominum vestrum.

Quinta. Quia asserunt; Christum, crucifixum, passum, & occisum fuisse. Hoc etiam sæpe negat in Alcorano; affirmans, non Christum, sed alium similem Christo crucifixum mortuumque fuisse. Quamobrem Sura 4. النساء *Mulieres*: v. 156. pronunciat, Iudæos à Deo punitos fuisse ob mendacium hoc, nempe;

قولهم انّا قتلنا المسيح عيسى ابن مريم رسول

الله وما قتلوه لكن شُبِّهَ لـــــــــهم:

ob dictum eorum: Nos certè occidimus Christum Iesum filium Mariæ Legatum Dei. Sed non occiderunt eum, neque crucifixerunt eum: verùm obiecta est illis similitudo eius. Ideſt, crucifixerunt, & occiderunt alium similem illi, qui ipsis oblatus fuit.

Hæ

Hæ ſunt præcipuæ cauſæ, ob quas Chriſtianos à vera Religione, in qua aliquandiu fuere, prorſus excidiſſe pronunciet in Alcorano Mahumetus. Aliæ nonnullæ afferuntur leuioris momenti, quas nihilominus, ne quid per fraudem ſubticuiſſe videar, hic breuiter exponam. Sit igitur

Sexta cauſa: quia Pontifices ac Monachos ſuos diuino cultu, non ſecus ac Deos, proſequuntur. Sura 3. التوبة *Pænitentia*: v. 32. ita eos redarguit اتخذوا احبارهم ورهبانهم من دون الله اربابا :

Acceperunt Pontifices ſuos, ac Monachos ſuos præter Deum in Dominos. Explicat Gelaleddinus: حيث اتبعوهم في تحليل ما حرم الله وتحريم ما احل ، *cum ſequantur eos*, eiſque obediant *in conceſſione eorum, quæ prohibuit Deus, & in prohibitione eorum, quæ ille conceſſit*. Huius criminis reos facit etiam Iudæos, ad quos propriè referuntur الاحبار *Ponti-*

fices: quemadmodum الرهبان *Monachi* ad Christianos.

Septima: quia simulacra, & imagines adorauerunt. Non habetur hoc expressè in Alcorano: sed colligitur ex eo, quòd sub nomine الشركين *Associantium*, seu Idololatrarum, aliquando etiam Christianos comprehendat, vt placet Abul-casemo, in abrogato 22. Suræ 2. Quamuis hoc alij communiter negent: semper enim Alcorano distinguuntur اهل الكتاب *Familia Libri*, seu Scripturales; nempe Iudæi, & Christiani; & المشركون *Associantes*, nempè idololatræ. Cum tamen in Alcorano generaliter simulacra, & imagines damnentur in Ethnicis Meccanis, & alijs Arabibus; non est dubitandum quin etiam in Christianis damnentur. Præterea certissimum est, Mahumetum omnium imaginum & statuarum vsum in secta sua seuerissimè prohibuisse. Imò grauissimi Authores faciunt illum Iconomachorum Principem. Horum enim hæresis cæpit euulgari circa annum Domini septingentesimum,

ſimum, non multò poſt mortem Mahumeti.

Poſtrema cauſa eſt, quæ toties in Alcorano opponitur Chriſtianis; nempe, quòd religionem ſuam in tot ſectas diſciderint, & quodammodo lacerauerint. Signatim verò Sura 23. المومنون *Fideles*: v. 53. hæc legimus : فتقطعوا بينهم امرهم زبرًا كل حزب بما لديهم فرحون فذرهم فى غمرتهم حتى حين : *Et diſciderunt inter ſe negocium ſuum* (I. religionem ſuam) *in varias ſectas : quęlibet ſecta in opinione ſua lætatur. Tu verò ſine eos verſari in errore ſuo vſque ad tempus.*

Chri-

Christiani nunquam Religionem suam vniuersaliter deseruere, vel mutauere.

Caput Tertium.

Ntequam ad ea, quæ Mahumetus, & Mahumetani nobis obijciunt, respondeam: directè probabo, & ratione, & authoritate nostrorum, & ipsorum Mahumetanorum testimonio, Christianos numquam à prima religione sua vniuersaliter discef-

discessisse; vel eamdem in aliam commutasse.

Argumentum demonstratiuum huius veritatis est, quòd nullo modo dici possit relicta, aut mutata religio illa, quæ retinet, & obseruat leges, & instituta ab Authore religionis primò proposita. Sed Christiani retinent, ac profitentur omnia illa, quæ Christus ipsis ab initio proposuit: ergo nullo modo dici potest, eos religionem suam reliquisse, vel commutauisse. Maior propositio est per se manifesta. Minor facilè probatur: nam lex, & religio à Christo instituta, in Euangelio, & cæteris noui Testamenti libris scripta reperitur; vel habetur per perpetuam maiorum traditionem, quæ ab ipso Christo, & eius Apostolis ad nos emanauit. Atqui Christiani credunt, & operantur, & credere, & operari profitentur iuxta id, quod in his sacris libris continetur, & ex hac traditione habetur: ergo nullo modo dici potest, eos vel reliquisse, vel mutasse religionem suam.

Neque obeſt huic veritati, quòd vel multi ex Chriſtianis religionis ſuæ leges negligant, aut traſgrediantur: neque etiã quòd non pauci ab ea ad falſas ſectas deſciſcant, vel in eadem ſchiſmata & hæreſes excitent, atque heterodoxos cætus inſtituant. Hoc enim, & in Gente Iſraëlitica, quando in ea vera religio colebatur; & in Mahumetana, cuiuſcumque tandem farinæ hæc ſit, eueniſſe atque euenire, nullus ignorat. Cum enim homines non ſint impeccabiles, imò ſint ad peccandum ex natura procliues: non rarò delinquunt contra legem ſuam, & aliquando etiam, propria religione eiurata, ad alienam tranſeunt. Satis eſt, vt multi ſemper ſint, qui, & legem obſeruent, & religionem cuſtodiant, riteque profiteantur, & in ipſa religione nihil publicè, & ex eorum, qui illi præſunt, authoritate approbetur, quod inſtitutis eiuſdem à Deo præſcriptis aduerſetur: & quod contra illa committitur, per publicam poteſtatem damnetur, ac puniatur, vel pæna dignũ cenſeatur. Cæterùm

ex ipso Euangelio constat, Christum prędixisse, in Ecclesia sua non omnes futuros esse bonos ac iustos: imò multos fore malos, & improbos. Id indicant parabolæ ab eodem Christo propositæ: *Agri*, in quo bono semini superseminata sunt zizania: *Decem Virginum*, quarum quinque prudentes erant, & quinque fatuæ: *Conuiuij*, ad quòd ministri Regis congregauerunt bonos, & malos: *Sagenæ* missæ in mare, & ex omni genere piscium congregantis: & aliæ huiusmodi. Et idem apertis verbis prædixit, in Ecclesia sua nouissimo tempore abundaturam iniquitatem, & frigidiorem euasurã charitatem: & se, cum veniret ad iudicandum Orbem, vix inuenturum fidem super terram.

Secundò probatur directè, Christianam Religionem numquam à suis professoribus desertam, aut mutatam fuisse. Nam si omnes Christianos doctores, & scriptores, qui ab ipso Apostolorum æuo ad hæc vsque tempora de illa scripserunt, perlegamus (non loquor de hæreticis,

ticis, & heterodoxis), reperiemus in illis eandem doctrinam in ſubſtantia, tam quoad mores, quàm quoad fidei myſteria doceri, quam in praxi ſemper ſeruatam fuiſſe, ex perpetuis Chriſtianorum, atque etiam Ethnicorum, vel Hæbreorum Hiſtorijs & Annalibus inuenimus. Et quidem quod attinet ad mores, extra controuerſiam eſt: ſemper enim habuerunt, & ſeruauerunt eamdem legem Dei in Decalogo propoſitam, eademq; præcepta moralia à Chriſto, & Apoſtolis tradita, & eamdem legem naturæ mortalibus omnibus ingenitam. Quod vero ad fidem attinet, patebit ex inferius dicendis, vbi de Chriſtianæ Religionis myſterijs, quæ Mahumetus oppugnat, diſſeremus. Nunc ſatis ſit dicere: in articulis præcipuis, magiſque neceſſarijs ad ſalutem, & præſertim in illis, quæ in Alcorano damnantur, hodie Chriſtianos omnes, etiam ſchiſmaticos, & hæreticos, vniuerſaliter conuenire: vt in Trinitate Perſonarum, & vnitate eſſentiæ in Deo: in Chriſti diuinitate, & eiuſdem

paſ-

passione ac morte per crucem: in Baptismo, & alijs Sacramentis, saltem præcipuis: in integritate & authoritate Sacrarum Scripturarum, præsertim quatuor Euangeliorum: in Resurrectione mortuorum; Iudicio vniuersali, Paradiso, & Gehenna, & vtriusque æternitate; atque alijs huiusmodi. Hoc autem euidenter probat, hæc omnia ab initio ab omnibus credita fuisse: alioquin non potuissent omnes vbique terrarum, post tot schismata, & hæreses, in ijsdem articulis fidei, si de nouo ab aliqua tantum secta, vel natione inuenta fuissent, conuenire. Videmus enim in cæteris, vnam Christianorum sectam ab alia abhorrere: & quod ab vna de nouo statuitur, ab alia reijci, ac damnari: cum tamen in articulis à Mahumeto oppugnatis, omnes, absque controuersia conueniant.

Quòd si obijciant Mahumetani, non inueniri in Authoribus Christianis ab Apostolorum ætate vsque ad hæc tempora, semper eamdem doctrinam, etiam quoad aliqua, quæ spectant, ad fidem:

v. g.

v.g. quoad numerum Sacrorum Librorum: quoad viſionem beatificam ſtatim poſt mortem: quoad proceſſionem Spiritus Sancti à filio, &c. Reſpondebimus primò: duplicis generis eſſe Authores Chriſtianos: quoſdam Catholicos, & Orthodoxos; quoſdam verò hæreticos, & heterodoxos. Quemadmodum etiam apud Mahumetanos quidam dicuntur السنية *Sonnitæ*: quidam verò الشيعية *Sciaitæ*: quorum primi habentur legitimi, & orthodoxi: ſecundi verò ſpurij, & hæretici. Porrò quod apud hæreticos multa inueniantur diuerſa, vel etiã aduerſa ijs, quæ Catholici profitentur, non eſt mirandum: Ideò enim hæretici ſunt, & appellantur.

Reſpondemus ſecundò, primaria fidei dogmata, qualia ſunt, quæ negat Mahumetus, ab omnibus ſemper Orthodoxis credita, & prædicata fuiſſe: alia verò nonnulla minus principalia, & quorum cognitio ad æternam ſalutem

non

non eſt abſolutè omnibus neceſſaria, non ſemper vniuerſis nota fuere, quia ſcilicet, vt ſupra monuimus, etiam in vera religione quædam myſteria, ſeu veritates, paulatim Deus reuelat, vel manifeſtat per Magiſtros, & Præſides illius: Hi autem, ſicut apud Hebræos erant tantùm ſummus Sacerdos, & Conſiſtorium magnum, ſeu Concilium Synedriticum, quod Ieroſolymis reſidebat: ita apud Chriſtianos ſunt Summus Pontifex Romanus, & Concilium Generale, quod eiuſdem Pontificis authoritate congregatur, & illius, vel Legatorum eius aſſiſtentia dirigitur. Impoſſibile autem eſt, ab hoc aliquid falſum, vel contra fidem, vel Legem diuinam, aut naturalem doceri, vel proponi: non tamen neceſſariò requiritur, vt omnia, quæ ad hæc ſpectant, ſimul proponat ac doceat; ſed ſatis eſt vt ea credenda, vel ſeruanda proponat, quæ paulatim ex diuino inſtinctu, & ex Sacris Scripturis ipſi innoteſcunt.

Tertiò probatur ad hominem, Chri-

ſtianam Religionem non eſſe mutatam. Etenim iuxta regulam Alcorani, & Mahumetanorum, vnuſquiſque debet iudicium ferre de ſua religione, & conſequenter Chriſtiani de ſua. Atqui hi conſtanter aſſerunt, religionem ſuam non fuiſſe mutatam: ergo eorum iudicio in hoc ſtandum eſt. Maior patet ex Sura 3.

آل عمران *Familia Amran*. verſ. 63. vbi

Mahumetus contendit, Abraham non fuiſſe Iudæum, neque Chriſtianum: nam Iudæi trahebant illum ad partes ſuas, Chriſtiani verò ad ſuas. At ille vtroſque reprehendit ex eo, quòd non debebant ſententiam ferre, niſi de rebus proprijs: nimirum Iudæi de Moyſe & Pentateucho; Chriſtiani verò de Chriſto & Euangelio. Cæterùm cum Abraham mortuus eſſet ante Pentateuchum & Euangelium, impoſſibile erat Chriſtianum illum, vel Iudæum fuiſſe. Quamobrem nefas erat Iudæis, & Chriſtianis de illius religione, vt de ſua ipſorum, aliquid definire. En

verba

verba Alcorani : يا اهل الكتاب لمَا تحاجون فى ابراهيم وما أنزلت التوراة والانجيل الا من بعده أ فلا تعقلون . ها انتم هولاء حاججتم فيما لكم به علم فلمَا تحاجون فيما ليس لكم به علم والله يعلم وانتم لا تعلمون : ما كان ابراهيم يهوديا ولا نصرانيا ولكن كان حنيفا مسلما وما كان من المشركين :

O Scripturales, quare disputatis de Abraham, cum non fuerit traditus Pentateuchus, & Euangelium, nisi post illum? an ergo non intelligitis? Ecce vos disputatis de eo, de quo habetis scientiam (explicat Gelaleddinus : من امر موسى و عيسى وزعمتم انكم على دينهما : *de eo quod pertinet ad Moysem & Iesum, in quorum religione ac fide vos esse asseritis*) *quare etiam disputatis de eo, de quo non habetis scientiam? & Deus scit: vos autem nescitis. Non fuit Abraham Iudæus, neque Christianus : sed fuit Orthodoxus, Moslemus : neque fuit ex Associantibus.*

E 2 Ine-

Ineptiſſimè ſanè argumentatur Mahumetus : ſed velut ſorex capitur indicio ſuo . Nam cum ipſemet vixerit longo tempore poſt Pentateuchum , & Euangelium, non debet ferre ſententiam de Iudæis, & Chriſtianis , & de religione eorum, & multo minus de Abraham, quem non niſi ridiculé aſſerit Moſlemum fuiſſe ; & de quo multo iuſtius quam ipſe poſſunt Scripturales, vtpote Abrahæ viciniores, iudicare. Sed nobis ſatis eſt, quòd fateatur, Chriſtianos habere ſcientiam de Chriſto, & Euangelio: & conſequenter ad eos ſpectare de vtroque ferre iudicium . Conſentit in hoc cum Propheta ſuo Ahmedus filius Abdal-halimi in Apologia pag. mihi 424. vbi concedit vnamquamque Gentem habere notitiam de ſuis rebus, præſertim ad religionem ſpectantibus, deque ijs decernere ac definire, ad illam pertinere. Do hìc eius verba. وعند كل طايفة مـــن اقوال

متبوعهم ونصوصه واخباره ما يقطعون بـــه وان كان

غيرهم

غيرهم لا يعرف ذلك وعند اهل الكتاب كاليهود من اخبار هلال وشماى وغيرهما من شيوخهم ما لا يعلمه غيرهم وعند النصارى من اخبار الحواريين ومن اخبار قسطنطين والمجمع الاول بنيقية والمجمع الثاني والثالث والرابع والخامس وغير ذلك من مجامعهم واخبارهم ما يقطع به علماؤهم وان غيرهم لا يعلمون ذلك : *Apud quamlibet sectam,*

vel nationem sunt effata, & authoritates, & historiæ illius, quem se sequi profitentur, quas ipsi determinant (vel potius, *quibus ipsi res definiunt ac decidunt*), *quamuis alij præter eos has ignorent. Et apud Scripturales idem accidit: nam apud Iudæos sunt Historiæ Hillelis & Sammai, & aliæ à maioribus traditæ, quas alij præter ipsos ignorant. Et apud Christianos sunt Historiæ de Apostolis, & Constantino, & Concilio primo Niceno, & secundo, & tertio, & quarto, & quinto, & alijs Concilijs; &*

aliæ Historiæ, quibus res definiunt Sapientes, ac Doctores eorum, quamuis cæteræ gentes has ignorent. Quod si ita est, habemus ab Aduersarijs decisionem litis secundùm nos. Nam cum Christiani semper apud se retinuerint Historias, seu Annales, omnium rerum suarum ab ipsius Christi æuo vsque ad hæc tempora, descriptas non ab vno, aut duobus, neque in vna, vel duabus gentibus, sed ab innumeris authoribus omnium prouinciarum totius Orbis; & hi omnes conueniant in eo, quod spectat ad substantiam Religionis: & præterea cum habeant omnia Concilia generaliter celebrata ab vniuersa Christiana Ecclesia, & successiones Summorum Pontificum, qui sunt Antistites, & vt Mahumetani Scriptores eos appellant, خلفاء النصارى *Chaliphæ Christianorum*, à Sancto Petro vsque ad hoc tempus in Ecclesia Romana; & in alijs Ecclesijs successiones Episcoporum, & particularia Concilia ferè quot annis celebrata: euidentissimè conuinci-

uincitur, Christianam Religionem non fuisse mutatam, sed esse nunc, semperque fuisse eandem, quæ fuit à prima sui institutione, cum semper eadem in omnibus Annalibus & Historijs Christianorum; in omnibus Concilijs generalibus; in omnibus Summorum Pontificum decretis; & in omnibus peculiarium nationum (si heterodoxas excipias) Concilijs, eorumque decretis inueniatur.

Quartò, potest hoc idem efficaciter probari illis argumentis, quibus in prima parte probauimus, Sacras Scripturas nunquam fuisse quoad essentialia corruptas. Primò enim assignandæ sunt personæ, à quibus Christiana Religio corrupta, vel mutata est. Nam vel in hoc Christiani omnes conuenerunt, vel aliqui tantùm. Si hoc secundum afferatur: non intelligitur corrupta religio, nisi quoad illos particulares. Hoc autem non officit illi in vniuersum, vt iam supra dictum est. Quòd verò omnes simul conuenerint; neque authoritate, neque ratione vlla probari potest. Cur enim omnes simul

conſpirent, præſertim cum ſint penè innumeri, & per totum Orbem diffuſi, & plerique non tam linguis & regionibus, quàm genijs & moribus inter ſe diſſiti, ad religionem ſuam mutandam, vel deſerendam? Præterea, cum ſemper in Chriſtiana Eccleſia Pontifices Maximi, Patriarchæ, & Epiſcopi præfuerint, & perpetuò Concilia Generalia, vel Prouincialia, vel Diœceſana ad eandem in ſua puritate conſeruandam celebrata ſint; in quibus Concilijs etiam Imperatores, Reges, & Principes, vel eorum Oratores, ſeu Vicarij, vnà cum Romano Pontifice, vel eius Legatis interfuerunt: nonniſi ſummæ dementiæ eſt credere, Chriſtianos omnes ad mutandam, vel deſerendam propriam fidem conueniſſe. Extant nunc, Dei prouidentia, prædicta ferè omnia Concilia, tam ante Conſtantinum, quàm poſt illum celebrata, vnà cum Conſtitutionibus Summorum Pontificum: & in illis ſemper cognoſcitur idem religionis tenor, eadem doctrina, eadem fides. Hoc idem confirmatur

ex

ex eo, quòd semper in Republica Christiana ab illius Præsidibus adnotati sunt, damnati, ac puniti, qui aliquid noui contra religionem & fidem moliri tentauerunt. Patet hoc in Ario, Macedonio, Dioscoro, Nestorio, Eutyche, Sabellio, wicleffo, Luthero, Caluino, & alijs innumeris, quorum praua dogmata vix pullulantia, à Summis Pontificibus, vel Concilijs Generalibus, proscripta, & oppressa sunt: & plurimi ex Christianis Orthodoxis, carceres, exilia, flagella, cruciatus, necem passi sunt, vt auitam fidem sartam tectam custodirent.

Quintò probatur: quia nullum potest assignari tempus, in quo Christiani Religionem suam mutauerint, vel ab ea vniuersaliter discesserint, vel aberrauerint. Hoc argumentum deridet Hottingerus, quatenus eo vtuntur Catholici ad probandum Romanam Ecclesiam, & eius Pontifices, nunquam à suo Principatu in Christiana Republica per hæresim, aut falsam doctrinam excidisse. *Quia*, (in-

(inquit) *neque potest assignari tempus, quo natus sit Mahumetus*. O ridiculum caput, & baculo potius, quam helleboro curandum! quasi verò ita metaphysicè certum sit, Ecclesiam Romanam, Summosque illius Pontifices, à suprema sua authoritate per hæreticam falsamque doctrinam decidisse, ac Mahumetum natum fuisse. In Mahumeto est tantùm dubitatio circa tempus, non circa rem: Sciunt enim omnes illum natum esse, & in rerum natura fuisse. In Ecclesia Romana, iuxta Hottingerum eiusque congerrones, dubitatio esset non solum circa tempus, sed etiam circa rem ipsam. Apud nos autem, & apud alios plurimos nulla est huiusmodi dubitatio. Quia verò hoc argumentum à tempore, est efficacissimum, quando de re ipsa dubitatur, ideò fusius à nobis in sequenti capite tractabitur.

Non posse assignari tempus, quo Christiani Religionem suam mutauerint, aut deseruerint.

Caput Quartum.

I quæramus à Mahumetanis, quandonam Christiani à fide ac religione sua discesserint, nullum sanè certum ac fixum tẽpus poterunt assignare. Ex ijs tamen, quæ supra diximus, cap. 1. cogentur fateri, vsque ad Mahumetum Christianam Religionem bonam sanctamque fuisse. Hoc probat in eorum sen-

ſententia vaticinium illud in prima parte allatum de tribus Montibus, Synai, Seir, & Pharan. Sicut enim religio Iudaica, per Synai ſignificata, perſeuerauit, & bona fuit vſque ad Chriſtum: ita conſequenter Chriſtiana, per Seir adumbrata, perſeuerare debuit vt bona vſque ad Mahumetum, cuius ſecta per Pharan demonſtratur. Hoc etiam probat parabola de operarijs vineæ à Chriſto propoſita, iuxta falſam Mahumeti explicationem, quam ſupra ex Albochario retulimus: qua aſſeritur, Iudæos operatos eſſe in Pentateucho vſque ad Euangelium; & deinde laſſatos fuiſſe, & recepiſſe mercedem ſuam. Chriſtianos verò operatos eſſe in Euangelio vſque ad Alcoranum; & deinde laſſatos fuiſſe, & recepiſſe mercedem ſuam. Si tam Iudæi, quam Chriſtiani, receperunt mercedem ſuam; neceſſariò infertur, quamdiu operati ſunt, bene operatos fuiſſe, & conſequenter bonam fuiſſe religionem eorum. Hoc denique probant verba Suræ 13.

الرعد

الرعد *Tonitru* : v. 37. لكل اجل كتاب

يمحوا الله ما يشاء ويثبت وعنده امّ الكتاب :

Omni termino liber : delebit Deus quod volueris, & firmabit : & apud eum eſt mater libri : per quæ manifeſtè oſtenditur, iuxta Moſlemorum explicationem, vnicuique ex tribus nationibus, nempe Iudæis, Chriſtianis, & Moſlemis ipſis, traditum fuiſſe ſuum librum ; videlicet primis Pentateuchum, ſecundis Euangelium, tertijs Alcoranum, qui duraturi eſſent, quamdiu in ipſis vera religio perſeueraret. Hos autem libros eamdem religionem quoad ſubſtantiam continentes, nihilominus à Deo mutandos quoad leges ac ritus : interim tamen veram religionem in aliqua ex his Gentibus ſucceſſiuè perſeueraturam : quemadmodum aſſeritur etiam Sura 16. النحل *Apes* : v. 54.

وله ما في السموات والارض وله دين واصبًا :

Et ipſius (ideſt Dei) *eſt id quod in cælis, & in terra reperitur : & Religio illius eſt perſeue-*

feuerans, *ac perpetua*: ideſt, vt explicat Gelaleddinus, ولـه الطايفـة دايمًا: *& ipſe ſemper habet Gentem*, *ſeu Nationem*, à qua colatur. Porrò ſi Religio Chriſtiana ante Mahumetum defeciſſet, nulla fuiſſet eo temporis interuallo gens, quæ Deum coleret; & conſequenter religio eius non fuiſſet perſeuerans. Hoc autem euidentius patet ex Sura 98. البيّنـة *Demonſtratio*: vbi ita legimus: | يكن الذين كفـروا من اهل الكتاب والمشركين منفكين حـتى تاتيهم البينـة رسول من الله يتلو صحفاً مطهرة فيها كتب قيمة ومـا تفرق الذين اوتوا الكتاب الاّ مـــن بعد جاءتهم البيّنـــة: *Qui increduli fuere* (Mahumeto) *ex Iudæis*, *& Chriſtianis*, *& Idololatris*, *non receſſerunt*, *donec venit ad eos demonſtratio*: *Legatus Dei*, *qui legeret Scripturas puras*, *in quibus ſunt libri recti*. *Et non ſunt diuiſi Iudæi & Chriſtiani*, *niſi poſtquam venit ad eos demonſtratio*.

tio. Explicat hæc verba Gelaleddinus: *Non recesserunt Iudæi, & Christiani, & Idololatræ* عمّا كانوا عليـه *ab eo in quo erant*, ideſt, à fide in qua erant circa aduentum Mahumeti: *donec venit ad eos demonstratio, nimirum* الحجة الواضحة وهي محمّـد *probatio clara, nempè ipse Mahumetus Legatus Dei. Et non sunt diuisi Iudæi & Christiani* في الايمان بمحمّد *in credendo in Mahumetum* (venturum) *nisi postquam venit ad eos demonstratio*, وهي محمّد والقران *nempe Mahumetus, & Alcoranus: nam* قبل مجيئه صلى الله عليه وسلم كانوا مجتمعين على الايمان بـه *antequam veniret Mahumetus, erant vniti in credendo in illum*. Itaque Christiani ante Mahumetum erant in bona religione, nec fidem ſuam deſeruerant: non tamen ob eam cauſam, quam affert Gelaleddinus, nempe quòd in Mahumetum venturum credebant

(hac

(hac enim retione etiam Iudæi & Meccani fuiſſent in bona religione) : abſit hoc à Chriſtiana fide : ſed quia Euangelicam Chriſti legem retinebant.

Porrò etiam ex eo comprobatur hæc veritas, quia Authores Moſlemi, in eo temporis ſpatio, quod inter Chriſtum, & Mahumetum interceſſit, & ipſi vocant illud الفترة ; ponunt multos Sanctos Chriſtianos : vt Sanctum Georgium, quem ſatis conſtat, ſub Diocletiano martyrium ſubijſſe, poſt annum ſcilicet à Chriſto nato circiter trecenteſimum : Sanctos Martyres ſub Dunaan Tyranno Iudæo in Nagerana, inter quos infans quidam ſeptem menſium, matrem incendia reformidantem, clara voce hortatus eſt, vt ignem conſtanter propter Chriſti fidem ingrederetur; in quem cum matre ipſe quoque coniectus eſt. Fuit etiam quidam nomine زياب vel زناب, *Ziab*, vel *Zenab* Monachus ex Monaſterio Abdolcais, coæuus Bahiræ Monacho : & vtrumque Mahumetani tamquam Sanctum venerantur : dicunt enim, audi-

tam

tam quondam de cælo fuiſſe hanc vocem : خير الارض ثلاثة زناب الشنى وبحيرا الراهب

ورجل اخر ياتي بعد يعنى النبى صَ :

Optimi hominum in terra ſunt tres : Zenabus Aſcenienſis, Bahira Monachus, & alius vir, qui poſtea veniet : per hunc autem ſignificabatur Mahumetus. Ita refert Maſaudius. Præterea fuerunt ſeptem Dormientes apud Epheſum, quos tam Chriſtiani, quàm Mahumetani, vt Sanctos venerantur : Hos omnes, & alios Sanctos Chriſtianos recenſet Maſaudius tempore inter Chriſtum & Mahumetum tranſacto: Sed ſubdit de eis : وكانوا مومنين موحدين لا

على راى النصرانية فى هذا الوقت :

Erant autem fideles, qui credebant in vnum Deum, non autem ex genere Chriſtianorum huius temporis. Sed hoc gratis omnino dicitur. Nam Chriſtiani omnes huius temporis quotidie fatentur, ſe credere in vnum Deum : & pro hac veritate vitam

cum ſanguine profundere parati ſunt. Denique Sura 57. الحديد *Ferrum*, verſ. 28. vt ſupra vidimus, laudantur Chriſtiani ab ipſo Deo, tamquam pietate, miſericordia, & caſtitate ornati, ac propterea bonorum ſuorum operum mercedem conſequuti: additur tamen, وكثير منهم فاسقون: *Sed multi eorum fuerunt præuaricantes.* Verùm quòd multi præuaricati ſint, nihil officit religioni vniuerſæ, ſiue in moribus, ſiue in fide præuaricati ſint.

Putat Gelaleddinus, eos ſolos Chriſtianos à Mahumeto laudari, qui in illius Sectam tranſierunt: cæteros autem præuaricatos fuiſſe, quia nouam religionem Regis, ſeu Imperatoris ſui ſequuti ſunt: vel potius per Alcorani verba ſignificari, partem Chriſtianorum nouæ religioni Imperatoris ſui adhæſiſſe: partem verò in fide Chriſtiana permanſiſſe: multòſque ex his deinde in Mahumetum crediditſſe: Ita enim ſcribit: تركها

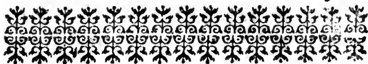
كثير منهم وكفروا بدين عيسى ودخلوا في دين ملكهم

ملكم وبقى على دين عيسى كثير منهم فامنوا بنبيّنا : *Dereliquerunt eam* (nempe pietatem, vel caſtitatem) *multi ex illis, & abnegauerunt religionem Ieſu, & ingreſſi ſunt in religionem Imperatoris ſui: Sed remanſerunt in religione Ieſu multi ex ipſis, & crediderunt in Prophetam noſtrum*, ideſt Mahumetum. Quamuis autem non exprimatur, quis fuerit iſte Rex, vel Imperator; probabiliter tamen credere poſſumus, intelligi Conſtantinum: nam antea nullum habuerant Chriſtiani proprium Regem, aut Imperatorem. Sed tantum abeſt, vt Chriſtianorum vllus amplexus ſit huius religionem, vt ipſe potius, Romana ſuperſtitione reiecta, Chriſto nomen dederit, eiuſque fidem amplexus fuerit. Deſciuerunt quidem multi in hæreſin Arianam, quam Conſtantius Imperator Conſtantini filius propugnauit: non tamen propterea dici potuit, Chriſtianos vniuerſaliter deſeruiſſe religionem ſuam, quam ſemper Antiſtites

eius cum ſaniori parte Chriſtianorum mordicus retinuere, & totis viribus propugnauere.

Ex dictis apertè colligitur, falsò & iniuſtè obijci Chriſtianis á Mahumeto, quòd fidem ac religionem ſuam mutauerint, corruperint, aut deſtituerint: cum ab ipſius initio hæc ſemper eadem fuerit ac nunc eſt. Id verò magis patebit ex reſponſione ad ea, quæ Mahumetus in Alcorano pro aſſerto ſuo ſuſtinendo pronunciat. Et quia ad primam ab eo allatam mutatæ Chriſtianæ religionis cauſam, in primo Tractatu ex profeſſo reſpondimus: ſecumdam etiam cauſam, falſam nullamque eſſe ſatis ſuperque oſtendimus: reſpondebimus nunc ad alias iuxta ordinem ſuperius poſitum, incipientes à tertia, qua Sanctiſſimæ Trininitatis Myſterium oppugnabatur.

Re-

Reſpondetur tertiæ obiectioni contra Myſterium Sanctiſſimæ Trinitatis.

Caput Quintum.

Oc eſt magnum illud, & ineffabile Arcanum, quod non ſolum Mahumetanis, ſed & Iudæis, & cæteris gentibus à vera fide alienis, ſemper fuit lapis offenſionis & petra ſcandali. Et ſanè negari non poteſt, rem eſſe arduam, & intellectui tam humano, quam Angelico, incomprehenſibilem, atque omnino imperceptibilem, & cre-

dendam tantummodò, ac venerandam, quia Deus ipſe eam reuelauit. Neque nos profitemur poſſe illam argumentis & rationibus probare, ſed tantúm authoritate diuina certam; & ſimilitudinibus, ſeu congruentijs quibuſdam probabilem, vel ſaltem non improbabilem, & rationibus etiam non impoſſibilem demonſtrare.

Duo verò híc, eaque apud omnes certiſſima ſupponenda ſunt. Primum: quotieſcumque admittitur aliquam religionem veram eſſe, & à Deo inſtitutam; admittenda etiam eſſe omnia illa, quæ in ea à Deo reuelata eſſe certò creduntur, quamuis nulla naturali ratione poſſint demonſtrari. Secundum; multa eſſe à Deo reuelata, quæ tùm á Chriſtianis, tùm à Iudæis, ac Mahumetanis certiſſimè creduntur, & nihilominus humanam omninò ſuperant intelligentiam, nec vllo modo poſſunt comprehendi, & multò minus probari. Non enim ſolùm ſunt ſupra naturam, ſed aliquando etiam contra naturam; cuiuſmodi eſt reſurre-

ctio

ctio mortuorum. Habetur enim vt naturale axioma, à priuatione ad habitum non dari regressum: oppositum verò est contra naturalem rationem. Nihil tamen ex his continet contradictionem: nam si hoc esset, conuinceretur manifestæ falsitatis, & omnimodæ impossibilitatis: vt si diceremus v. g. Deum esse trinum & vnum in eadem essentia: idem enim esset ac dicere, esse trinum, & non esse trinum: vel esse vnum, & non esse vnum in essentia. Nihil autem eorum, quæ credunt Christiani, vllam inuoluit contradictionem: & hoc contra Iudæos, Mahumetanos, & idololatras ipsi manifestissimè ostendunt.

His præmissis, dicimus: Sanctissimæ Trinitatis mysterium non posse à Mahumetanis vt falsum negari: tum quia creditur ab illa religione, quam veram esse, & à Deo institutã, satis superius probauimus: tum quia à Deo reuelatum fuisse, infra efficaciter ostendemus: tũ deniq; quia nullam inuoluit cõtradictionem, aut impossibilitatem respectu infinitæ perfectionis diuinæ.

Sed notandum hìc eſt, neque Mahumetum, neque Mahumetanos intelligere quid verè contineat Sanctiſſimæ Trinitatis myſterium. Si enim intelligerent, fortaſſe cum Chriſtianis conuenirent, vel non adeo ab illo abhorrerent. Mahumetus ſatis obſcurè de eo loquitur, vt ſupra vidimus: ſolum enim Sura 4. verſ. 170. monet Chriſtianos, *ne excedant in religione ſua: neque loquantur de Deo niſi veritatem: neque dicant; Tres: Deus enim vnus eſt*. Sura verò 5. v. 79. vocat *infideles eos, qui dicunt, Deum eſſe tertium trium: cum non reperiatur niſi Deus vnus*. Ex quibus verbis nihil aliud colligi poteſt, niſi illum falsò crediďiſſe, Chriſtianos adorare tres Deos, dum in Deo vno tres Perſonas confitentur. Verùm Alcorani Expoſitores perſuadent nobis, non eſſe in verbis illius quidquam, quod diuiniſſimæ Trinitatis myſterium damnet: ſed tantummodo redargui ibi quoſdam Chriſtianos Arabiæ, qui aſſerebant, præter Deum verum, eſſe duos alios Deos, nempe Ieſum, & Mariam Matrem eius. Et re vera

ra in ea regione vigebat tunc temporis (ſaltem viguerat antea) hæreſis Collyridianorum,ſeu potius Collyridianarum: conſtabat enim ex ſolis ferè mulierculis, quæ, vt ſcribit Sanctus Epiphanius, ſtata quadam anni die, collyram, ſeu placentam, in ſacrificium Virgini Mariæ offerebant, eandem tamquam verum Deum, ſuperſtitioſo cultu venerantes. Quamobrem Gelaleddinus ita explicat verba Alcorani in Sura quarta: لا تقولوا الاله ثلثة اللـه وعيسى و امّه :

Ne dicatis tres eſſe Deos: nempe Deum, Ieſum, & Matrem eius. Neque tamen tribuit hunc errorem omnibus Chriſtianis Arabiæ, ſed ſubdit: وهم فرقة من النصارى

Hæc erat ſecta quædam Chriſtianorum. Eodem modo Iahias filius Salam, & Mohammed filius Abdallah, ex authoritate Cottadæ, exponunt verba Suræ quintæ: لقد كفر الذين قالوا ان الله ثالث ثلثة قال قتادة قالوا عيسى اله وامّه اله والله الـه :

Sunt

Sunt infideles , qui dicunt : Deus eſt tertius Trium . Dixit Cottada : Dixerunt : Ieſus eſt deus : & mater eius eſt deus : & Deus eſt deus . Eodem modo explicant verba Suræ quartæ : لا تقولوا ثلثة اى الهتنا ثلثـــــة

Ne dicatis tres : ideſt , Dÿ noſtri ſunt tres . Conſonat Beidauius celeberrimus Alcorani Commentator : لا تقولوا ثلثـــة اى

الالهة ثلثة اللـــه والمسيح ومريـــــــم :

Ne dicatis , Tres : ideſt tres Deos : Deum , Chriſtum , & Mariam . Sed poſtea ſubdit, quaſi Chriſtianos ab impoſito ipſis errore purgaturus : او الله ثلثة ان صح انـــهم

يقولون الله ثلثـــة اقانيم الاب والابن والروح القدس

ويريدون بالاب الذات وبالابن العـــــلم وبالروح

القدس الحيـــاة : *Vel* (ne dicatis) : *Deus tres* (i. trinus) : *nam conſtat ipſos dicere , Deum eſſe tres Perſonas ; Patrem , & Filium , & Spiritum Sanctum . Per Patrem autem intelligunt Eſſentiam : per Filium*

Scien-

Scientiam : & per Spiritum Sanctum Vitam. Loquitur ex errore Iacobitarum, vel aliorum hæreticorum orientalium. Verùm nihil hactenus ex Alcorano, nihil ex illius expositoribus, contra Christianos; qui neque tres deos ponunt, neque Mariam Virginem credunt esse deum, vel deam; quamuis hoc secundum aliquæ mulierculæ, vel aliqui viri in Arabia ex simplicitate, vel indiscreta pietate crediderint: sed vt sæpe monuimus, non est curandum quid in aliqua religione nonnulli ex proprio sensu teneant, sed quid vniuersaliter publica authoritate teneatur, ac doceatur.

Quamuis autem Mahumetanorum, & præsertim recentiorum vulgus falsò credat, Christianos sub Trinitatis nomine tres deos colere; non defuerunt tamen aliqui ex eis doctiores, qui à Christianis Orientalibus instructi, ab hac impietatis nota eos eximerent, neque tamen ab errore absoluerent: quia scilicet hoc magnum Arcanum, non iuxta Catholicam, & veram Sanctæ Romanæ Ecclesiæ doctri-

ctrinam, ſed iuxta falſas Iacobitarum, Neſtorianorum, Eutychianorum, & aliorum huiuſmodi hæreticorum, explicationes exceperunt, & imbiberunt. Nihilominus Ahmed filius Abdalhalim imponit Melkitis ſeu Græcis, (qui certè, ſi proceſſionem Spiritus Sancti à filio excipias, in hoc myſterio nobiſcum, & cum cæteris Catholicis conueniunt) quædam falſa, & ab eorum doctrina prorſus aliena. Ita enim ſcribit in principio partis 2. ſuæ Apologiæ. وقد اختلفوا ايضًا فى الجوهر

والاقانيم فذهبت اليعقوبية والنسطورية الى ان الجوهر
ليس بغير الاقانيم ولا يقال انه هى وصرحت الملكية
بانه غير الاقانيم واخرون قالوا هو الاقانيم : قالوا ؛
وافترقت النصارى من وجه اخر فذهبت الروم الى
التصريح اثبات ثلثة الهة وامتنعت اليعقوبية
والنسطورية من ذلك فى وجه والتزموه من وجه وذلك

انهم

انهم قالوا الكلمة الــه والروح اله والاب اله والثلاثة
الاقانيم التى كل اقنوم اله الــــه .... واتفقت طوايف
النصارى على ان الله ليس بجسم واتفقوا على انــــه
جوهر احد ثلاثة اقانيم وان كل واحد من الاقانيم
جوهر خاصّ يجمعهـــا الجوهر العام ثم اختلفوا فقال
بعضهم ان الاقانيم مختلفة فى الاقنوميـــة متفقـــة فى
الجوهرية فقال اخرون ليست مختلفة فى الاقنومية بـــل
متغايرة وقال فريق منهم ان كل واحد منهـــا لا هـــو
الاخر ولا هو غيره وليست متغايرة ولا مختلفـــة وزعموا
ان الجوهر ليس هو غيرها الّا ما ذكر عن طايفة من
الملكية فانهم قالوا ان الاقانيم هى الجوهر وان الجوهر
غير الاقانيم وزعموا ان الجوهر هو الاب والاقانيم الحياة
وهى روح القدس والقدرة والعلم وان الله اتحد باحد
الاقانيم الذى هو الابن بعيسى بن مريم .... واختلفت
النصارى

النصارى فى الاقانيم فقال قوم منهم هى جواهر وقال
قوم هى خواص وقال قوم هى صفات وقال قـــوم هى
اشخاص والاب عندهم الجوهر الجامع الاقانيم والابن هــو
الكلمة الذى اتحدت عند مبدا المسيح والروح هى الحياة:
:... ولم تثلثون به فى ايمانكم فتقولون نومن بالاب
والابن وروح القدس و وجه ذلكـم تقولون ايتهـــــا
النسطورية ان لله علما وحكمة هما الابن وحياة وهى
الروح قديمين ولعلمه وحياته ذات كذات الله وذلك
ان علم الله لـــه علم وحياة لحياته التى هـــو روحـــه
وعلم وحيـــــــــــاة . *Dissentiunt etiam in substantia, & Personis: nam Iacobitarum, & Nestorianorum sententia est, substantiam non esse sine Personis, neque tamen dicunt hanc esse illas. Melkitæ autem pronunciant, illam esse diuersam à Personis. Alij verò dicunt, ipsam esse Personas. Et diuisi sunt Christiani ex alia parte: nam Romæi*
(idest

(idest Græci, qui sunt ijdem, ac Melkitæ) *manifestè confitentur esse tres Deos : à qua opinione partim abstinent Iacobitæ, & Nestoriani; & partim eam sequuntur; dum dicunt : Verbum est Deus, & Spiritus Sanctus est Deus, & Pater est Deus : & tres Personæ, quarum vnaquæque est Deus, sunt Deus.* Et post pauca. *Conueniunt autem Nationes, seu Sectæ Christianorum, Deum non esse corporeum. Conueniunt etiam, illum esse vnam substantiam, tres Personas : & vnamquamque Personam habere peculiarem substantiam, quæ contineatur in substantia communi. In reliquis discordes sunt. Quidam dicunt Personas differentes esse inter se in personalitate, conuenire autem in substantialitate. Alij dicunt, non esse differentes in personalitate, sed permutabiles inter se. Quidam verò dicunt, vnam ex illis non esse aliam, neque diuersam ab alia : neque esse inter se permutabiles, neque diuersas : neque existimant substantiam diuersum aliquid esse ab illis; nisi quòd refertur de quadam Secta Melkitarum, qui dicunt, Personas esse substantiam, licet substantia*

non

non sit Persona. Et existimant substantiam esse Patrem: Personas verò Vitam, (& hæc est Spiritus Sanctus); & Potentiam, & Scientiam: & Deum vnitum fuisse cum vna Personarum, quæ est Filius, in Iesu Filio Mariæ. Et post pauca. *Et dissident inter se Christiani circa Personas. Quidam enim dicunt esse substantias: quidam verò asserunt esse proprietates: quidam autem volunt esse attributa: alij demum dicunt esse supposita indiuidua. Pater autem apud eos, est substantia continens in se Personas: Filius verò est Verbum, quod vnitum fuit Christo in principio esse illius: Spiritus autem est Vita.* Et non nullis interpositis, apostrophen facit ad Nestorianos his verbis. *Et quare ponitis in Deo Trinitatem, dum dicitis in Symbolo Fidei vestræ: Credimus in Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum? Et inuenimus vos, ò Nestoriani, dicentes: Deus habet Scientiam, & Sapientiam, & vtraque est Filius: & habet Vitam, & hæc est Spiritus Sanctus: & sunt duo Aeterni: & Scientia eius, & Vita eius, habent essentiam sicut essentiam Dei: & hoc,*

quia

quia ſcientia Dei habet ſcientiam, & vitam: & Vita eius quæ eſt Spiritus eius, habet item ſcientiam, & vitam.

Operæ pretium exiſtimaui hæc pauca ex Mahumetano Doctore in medium afferre, vt vnuſquiſque intelligat, ſapientiores Moſlemos non eſſe prorſus rudes huius myſterij, quamuis illud ex prauis Schiſmaticorum Orientalium documentis peruersè intelligant, & exponant. Omnes tamen in hoc videntur conuenire, Chriſtianos, dum Trinitatem in Deo confitentur, non ideò tres Deos credere, aut adorare, præſertim cum illos quotidie audiant dicentes: *Credo in vnum Deum:* Sed nihilominus non eos ab impietatis, vel erroris labe purgare; dum tres in vno Deo Perſonas ponunt: & credentes vnamquamque Perſonam eſſe Deum, negant tamen ſe tres Deos agnoſcere, aut colere, & vnum tantùm confitentur eſſe Deum. Cumque hoc intelligere nequeant; varijs argumentis, quæ à noſtris Apoſtatis, vel à Iudæis, didicerunt,

runt, contra nos insurgunt. Ego autem præcipua hoc loco ex Apologia Ahmed filij Abdalhalim producam, ijsque deinde breuiter respondebo.

Primum est: nullum esse in Sacris Literis huius mysterij fundamentum: & quæ pro eo asserendo à Christianis adducuntur, falsæ interpretationi inniti, & nullius esse roboris aut momenti.

Secundum: ideo Christiani addunt Personæ Patris, etiam Personam Filij, quia in Patre est Scientia: & Personam Spiritus Sancti, quia in eodem est vita: Sed in Deo non solùm est Scientia, ac Vita; sed etiam Iustitia, Misericordia, Potentia, Prouidentia, & alia huiusmodi attributa: ergò plures erunt in Deo personæ, quàm tres: non enim maior est ratio, cur Scientia & Vita personæ dicendæ sint, & non etiam Iustitia, Misericordia, Potentia, & cætera attributa. Itaque vel vna tantùm persona erit in Deo, vel tot erunt assignandæ, quot sunt eius attributa, ac prædicata, quod omnino videtur absurdum.

Ter-

Tertium: ſi in Deo eſſent tres Perſonæ, cum vnaquæque Perſona ſit Deus, tres etiam darentur Dij. Hinc verò aliud magis abſurdum ſequeretur, quòd ſcilicet quælibet Perſona deberet conſtituere tres alias perſonas, & conſequenter tres alios Deos, & ſic daretur proceſſus in infinitum.

Respondetur ad primum Argumentum contra Sacrosanctæ Trinitatis Mysterium.

Caput Sextum.

PRimum contra nos argumentum his verbis ab Aduersario concipitur: نسألكم عن واحدة يجب ان تخبرونا بها : اصل ما وضعتموه من عبادة الثلثة الاقانيم التى ترجع بزعمكم الى جوهر واحد وهى اللاهوت ما هو ومن اين اخذتموه ومَن

ومَن امُركم بـــه وفى اى كتاب نزل واى نبى تنبّا
به واى قول المسيح تدعونه فيه وهل ثبتم امركم فى
ذلك الّا على قول متّى التلميذ عن المسيح عم انه قال
لتلاميذه حين اراد ان يفارقهم اذهبوا فعمّدوا الناس
باسم الاب والابـــن وروح القدس : قال ; وهذا كلام
يحتمل معناه ان كان صحيحًا ان يكون ذهب فيـــه
بجمع هذه الالفاظ الى ان يجتمع لهم بركات الله وبركة
نبيّة المسيح وروح القدس التى تويّد بها الانبياء والرسل:

Vnum petimus à vobis, ad quod oportet vos respondere. Radix illius, quod asseritis de cultu trium Personarum, quæ, iuxta vestram opinionem, redeunt ad vnam substantiam, & hæc est Diuinitas; quænam est? & vnde accepistis illam? & quis vobis præcepit eam? & in quo libro reuelata est? & quis Propheta meminit illius? & quod dictum Christi persuadet vobis illam? An verò aliud fundamentum illius habetis, nisi illud, quod,

 iuxta

iuxta Diſcipulum Matthæum dixit Chriſtus, ſuper quem ſit pax, Diſcipulis ſuis, cum voluit ſeparari ab eis? videlicet: Ite, & baptizate homines in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti? Horum autem verborum, ſenſus, ad hoc vt ſit ſanus, exigit, vt ſententia collecta ex ijſdem verbis ſit, quòd conferrentur illis omnes benedictiones Dei, & benedictio Prophetæ illius Chriſti, & Spiritus Sancti, per quas confirmati ſunt Prophetæ, & Legati.

Reſpondemus primò, quamuis aliam nullam, præter illam Sancti Matthæi authoritatem haberemus; deberet tamen ſufficiens exiſtimari: quia per ea Chriſti verba ſacroſanctum Trinitatis myſterium hominibus manifeſtari, Chriſtianorũ Magiſtri & Doctores, ex Apoſtolorum, qui illa audierunt, traditione, perpetuò docuerunt. Porrò illum eſſe alicuius Sacrorum librorum ſententiæ legitimum ſenſum, quem ex conſtanti, & perpetua traditione Maiorum ſemper tenuit religio illa, cui à Deo huiuſmodi Sacri libri traditi ſunt, nemini eſt dubitandum: eòque magis, quia, vt ſupra vidimus, Mahume-

humetus vult, Iudæis de Pentateucho, & Christianis de Euangelio committi iudicium. Nos quoque, si Alcoranum à Deo Arabibus traditum esse crederemus, & aliqua essent in illo obscuriora, quæ perpetua traditione à Mahumeto, vel à discipulis eius recepta, Moslemi ipsi, tali vel tali modo intelligenda esse iudicarent; licet verba alios sensus possent admittere; nullo certè modo ipsis aduersaremur. Quamobrem neque ipsi debent, aut possunt iure nobis aduersari, si per verba Christi à Sancto Matthæo relata, certissimè credimus, tres Diuinas Personas in vnica essentia nobis proponi: quia ita Apostoli, & eorum Dispipuli ex Christi ipsius documento tradidere, & Christiani omnes, eorumque Doctores, & Antistites semper ita tenuere.

Respondemus secundò: non ex illo tantùm Sancti Matthæi testimonio ad hoc ineffabile mysterium credendum nos adduci: sed ex alijs multis tum veteris, tum noui Testamenti oraculis: & præterea ex doctrina ipsorum Hæbreo-

rum antiquiorum , qui hoc Arcanum maiores ſuos & credidiſſe, & docuiſſe confeſſi ſunt. Porrò ea omnia Scripturarum loca, quæ probant, Chriſtum eſſe filium Dei, & Deum verum ; probant etiam Myſterium Trinitatis. Nam conceſſis duabus Perſonis, nimirum Patre, & Filio, nulla poteſt eſſe repugnantia, vel difficultas circa Spiritum Sanctum. Cæterùm non diffitemur, Pentateuchi, ac Prophetarum de hoc myſterio teſtimonia, obſcuriora eſſe, neque ita obuia humanæ intelligentiæ : id autem videmus euenire etiam circa alia myſteria, quæ deinde Chriſtus Dominus clarius docuit: cuiuſmodi eſt, animæ immortalitas, mortuorum reſurrectio, æterna Cæli felicitas : æterna item Gehennæ ſupplicia, & alia huiuſmodi, quorum rudis Iudæorum populus non erat adeo capax: multòque minus capere poterat hoc altiſſimum diuinæ Trinitatis Sacramentum : quamobrem non niſi obſcurè, & quaſi ſub velamine illi proponebatur. In Euangelio autem, & libris Apoſtoli-

cis,

cis, clarius & apertius reseratur: non tamen ita, vt si quis tergiuersari velit, non possit ab illorum testimonijs cauillosè effugere: quemadmodum conantur Aduersarij eludere adeò euidens testimonium Sancti Matthæi.

Afferam autem hic aliquot loca, quæ in veteri nouoque Testamento continentur, & diuinam hanc Trinitatem ita insinuant, vt non videatur posse de ea dubitari.

Primus locus est in libro Genesis cap. primo. *In principio creauit Deus Cælum, & Terram:* vbi, *Deus*, Hebraicè est pluralis numeri אֱלֹהִים *Dij*: Vnio autem nominis pluralis cum verbo singulari, indicat esse in Deo cum vnica essentia pluralitatem Personarum. Notant etiam Sapientes, in verbo בָּרָא *Creauit*, esse tres literas initiales אב *Patris:* בֵּן *Filij*, & רוּחַ *Spiritus*. Et idem videmus in tribus primis characteribus בְּרֵאשִׁית *In-*

prin-

principio. Nec refert, quod trium diui-narum Perſonarum nomina non ſeruent ordinem: nam, vt ſcribit Sanctus Atha-naſius: *In hac Trinitate nihil prius eſt, aut poſterius*. Non tamen vacat myſterio, quod Spiritus Sanctus inter Patrem & Filium collocetur: eſt enim quidam ve-luti nexus amoris inter vtrumque. *Si-milia* loca, in quibus, vel verbum ſingu-lare vnitur cum nomine Dei plurali: vel è conuerſo ſingulare Dei nomen cum verbo plurali, frequentia ſunt in Sacris literis. Veluti cum in eodem capite dici-tur. *Et vidit Dij, quòd eſſet bonum. Et dixit Dij: Faciamus hominem ad imaginem, & ſimilitudinem noſtram. Et creauit Dij hominem ad imaginem ſuam: ad imaginem Deorum creauit illum*. Et Eccleſiaſtæ c.2. *Nam quid eſt homo, qui ſequatur Regem, qui fecerunt eum*. Ideſt Deum qui fecit il-lum. Et ibidem cap. 12. *Memento Crea-torum tuorum*. Ideſt Creatoris tui. Eſt autem regula R. Eleazari, & cæterorum Doctorum Hebræorum; in his, & huiuſ-modi locis, *locutionem eſſe de Deo, & de*

Fa-

Familia superiori, seu de Domo Iudicij eius. Cum autem nefas sit dicere, vel etiam cogitare, Angelos esse creatores hominum, vel Deum requirere consilium de rebus suis ab Angelis, sicut videtur velle Maiemonides in *More Nebochim*, lib. 2. cap 6. necessariò pro *Familia Superiori*, vel *Domo Iudicij Dei*, debemus diuinas Personas intelligere.

Secundus locus est in Deuteronomio, cap. 6. *Audi Israel: Deus, Dij nostri, Deus vnus.* Huic simile est illud Psalmi 67. *Benedicat nos Dij, Dij nostri: Benedicat nos Dij*, & Psalm. 50. *Deus Dij Deus locutus est.* In quibus locis vides ter repeti nomen Dei cum verbo, vel adiectiuo singulari, ad significandam Trinitatem Personarum, & vnitatem essentiæ in Deo: Et secundo loco coniungi cum secundo nomine Dei pronomen *noster*, ad denotandam secundam personam, quæ nostram assumpsit humanitatem.

Tertius est in Isaia cap. 48. *Accedite ad me, audite ista: non à principio in occulto loquutus sum: ex tempore esse eius ibi eram:*

eram: Et nunc Dominus misit me, & spiritus eius. Loquitur hic Deus, vt patet ex verbis præcedentibus & subsequentibus, & ex eo quod dicitur. *Ex tempore esse eius*, scilicet traditionis legis in Syna, *ibi eram:* scilicet in Syna. Ita exponit R. Salomon ex consensu Doctorum Hebræorum. Fallitur tamen, dum vult hæc referri ad ipsum Isaiam, quasi hic cum cæteris Prophetis fuerit præsens in Monte Syna, quando Lex data fuit: quod sanè absurdum est, ac ridiculum. Certè in libro *Mechiltha*, Exodi cap. 19. & 20. R. Iose, & R. Nathan tribuunt hæc verba Deo, qui tamen asserit *se missum a Domino, & à Spiritu eius*. In quo, vt vides, tres diuinæ Personæ manifestissimè exprimuntur.

4 Quartus locus est in Psal. 33. *Verbo Domini cæli firmati sunt, & spiritu oris eius omnis virtus eorum*. Hic etiam vides, tres diuinas Personas commemorari: nempe, *Dominum, Verbum, & Spiritum*. Itaut Dominus ad Patrem, Verbum ad Filium, Spiritus ad Spiritum Sanctum

refe-

referatur. Et ita in *Berefcith Rabbah*, R. Mofes Haddarfan allegat R. Eliezer dicentem: *Non eft creatus mundus, nifi per Verbum Domini, ficut dictum eft Pfal. 33. In Verbo Domini facti funt cæli.* R. *Simeon dixit: Spirauit, vel fufflauit Deus fpiritu oris fui, & creatus eft Mundus, ficut dictum eft: & fpiritu oris eius omnis virtus eorum.*

Conatur Ahmed eludere hanc Dauidis authoritatem, imò retorquet eam contra nos: ita enim fcribit loco iam allegato: هذا النصّ عن داود حجّة عليكم فان داود قال بكلمة الله خُلقت السموات والارض ولم يقل ان كلمة الله هى الخالقة كما قلتم انتم انه اشار بالخالق الى كلمة الله والفرق بين الخالق السموات والارض وبين الكلمة التى بها خُلقت السموات والارض امر ظاهر معروف كالفرق بين القادر والقدرة فان القادر هو الخالق وقد خَلق الاشيا بقدرته وليست القدرة هى

هى الخالقة : *Hæc authoritas Dauid eſt argumentum contra vos : Nam Dauid dicit : Verbo Dei creati ſunt cæli, & terra : non verò dicit ; Verbum Dei creauit : quemadmodum vos aſſeritis, illum tribuere creationem ipſi Verbo Dei. Diſcrimen autem inter creantem cælum & terram, & inter Verbum quo hæc duo creata ſunt, eſt manifeſtum ac notum, ſicut diſcrimen inter potentem, & potentiam. Etenim potens, eſt qui creat, & iam creauit res potentia ſua : potentia autem ipſa non creat.*

Verùm hæc obiectio prorſus friuola eſt : Nam in Deo potentia & potens identificantur ; quemadmodum etiam Verbum Dei & ipſe Deus. Quamobrem in Sacris literis tribuitur actio principalis tam Deo, quam Verbo eius, & alijs attributis eius ; præſertim quando attributa ſunt perſonis appropriata, ſeu accipiuntur pro aliqua ex Perſonis Diuinis. Quamobrem legimus in Iſaia cap. 55. *Verbum meum, quod egredietur de ore meo, non*

non redibit ad me vacuum, ſed faciet quæcumque volui, & proſperabitur in his, ad quæ miſi illud. Et in Iob cap. 26. *Prudentia eius percuſſit ſuperbum: ſpiritus eius ornauit Cælos.* Præterea, etiam in humanis dicimus, Regem facere aliquid per ſuum legatum: & tamen legatus etiam facit. Et homo operatur manu: & nihilominus manus etiã operatur, quemadmodum in Diuinis multoties legimus, manum Domini, vel brachium, vel dexteram eius aliquid facere. Illud etiam negamus, quod addit ad argumentum ſuum contra nos confirmandum: وكذلك الدعا والعبادة

هو للاله الخالق لا لشئ من صفاتـــه فالناس كلـــهم

يقولون يا الله يا ربنا يا خالقنا ارحمنا اغفر لنـــا ولا

يقول احد يا كلام الله اغفر لنا وارحمنا ولا يـــا قدرة

الله ويا مشيئة الله ويا علم الله اغفر لنا وارحمنـــــا :

Et ita oratio, & cultus dirigitur ad Deum creatorem, non ad aliquod eius attributum. Propterea omnes homines dicunt: O Deus: O Do-

O Domine noster, ò Creator noster, miserere nobis, & parce nobis. Neque vllus est qui dicat: O Sermo Dei parce nobis, & miserere nobis: vel ò Potentia Dei, siue ò Voluntas Dei, siue ò Scientia Dei, parce nobis, & miserere nobis. Nam in Sacris Scripturis non rarò inuocatur Deus à Prophetis per eiusdem attributa, præsertim personis appropriata, quibus etiam operationes directè tribuuntur: vt cum Isaiæ cap. 5. dicitur: *Consurge, consurge; induere fortitudinem, brachium Domini: Consurge sicut in diebus antiquis, in generationibus sæculorum. Numquid non tu percussisti superbum, vulnerasti Draconem? nunquid non tu siccasti mare?* Hic certè *brachium Domini*, siue sit attributum Potentiæ, siue sit Verbum Personale, inuocatur à Propheta, & tribuuntur illi operationes in recto. Et quidem cum attributa non sint aliquid realiter distinctum à Deo, sed sint ipsemet Deus, (vt non solum Christiani, sed Mahumetani etiam Sapientiores fatentur): idem erit dicere: ò Deus adiuua me; ac, ò Sapientia, vel ò Bonitas Dei adiu-

adiuua me : Neque verum eſt, nullum hoc modo Deum inuocare; cum experientia , ſaltem apud nos, contrarium doceat.

Poſtremò negat Aduerſarius , in eo loco Pſalmi 33. poſſe per *Verbum Domini* intelligi Chriſtum: nam;vt ipſe ſubdit:

المسيح عند جميع الناس هو اسم الناسوت وهو عندهم
اسم اللاهوت والناسوت لمّا اتّحد والاتحاد فعل حادث
عندهم فقبل الاتحاد لم يكن هناك ناسوت ولا يُسمّى
مسيحًا بل تلك الكلمة التى خلقت بها السموات
والارض لم يكن معها ناسوت حين خلقت باتفاق
الامم والمسيح لا بدّ ان يدخل فيه الناسوت فعُلم
انّه لم يرد بالكلمة المسيح :

Chriſtus in ſententia omnium hominum eſt nomen humanitatis: apud Chriſtianos tamen eſt nomen humanitatis, & diuinitatis, poſtquam vna alteri vnita eſt. Porrò hec vnio apud eos cenſetur actio de nouo producta. Ita-

H *que*

quæ ante vnionem non erat ibi humanitas, neque vocabatur Christus. Porrò Verbum illud, quo creati sunt cæli, & terra, non habebat adiunctam humanitatem tempore huiusmodi creationis, ex communi sententia omnium Gentium: Christus vero necessariò adiunctam habet humanitatem: patet igitur hìc per Verbum non significari, neque intelligi posse Christum.

Nimis puerile est hoc argumentum. Nam nos non dicimus, Verbum fuisse iam vnitum cum humanitate, quando per illud Deus cælum, terramque creauit. Et quamuis Christi nomen includat diuinitatem & humanitatem, non sequitur tamen, diuinitatem, seu Verbum, non fuisse ante humanitatem. Nam S. Ioannes cap. 1. manifestè dicit: *In principio erat Verbum: & Deus erat Verbum.* Deinde verò subdit: *Et Verbum caro factum est.* Itaque Christo prius fuit esse Verbum & Deum, quàm hominem: non tamen antequam fieret homo, poterat propriè dici Christus: nam Christus dicit simul diuinitatem & humanitatem: in

in quo sensu concedi potest, cælum, & terram non fuisse per Christum creata.

Quintus locus habetur in Genesi, cap. 18. vbi primò dicitur: *Apparuit autem Dominus Abrahæ in conualle Mambre:* & mox subditur: *cumque eleuasset oculos, apparuerunt ei tres Viri stantes prope eum.* Mirum, quòd dicat, Deum fuisse tres viros: & quòd Abraham nunc loquatur cum illis tamquam cum vno, & tamquam vnum adoret: nunc tamquam cum pluribus, dum subditur: *Et vidit, & cucurrit in occursum eorum ab ostio tabernaculi, & incuruauit se in terram, & dixit: Domine mi, ne quæso, transeas à seruo tuo. Tolletur nunc parum aquæ, & lauate pedes vestros, & requiescite sub arbore.* De ijsdem etiam loquitur Moyses, nunc vt de vno, nunc vt de multis: & tamen vocat eos nomine יְהוָה, proprio, imò proprijssimo vnius veri Dei: & nunc habet: *& dixit:* nunc verò; *& dixerunt:* nunc, *Deus:* nunc *Viri*. Quis credat hæc va-

care myſterio? Nam aliàs videretur valde improprius loquendi modus. Quamobrem in prædictis verbis non ſine magna ratione aſſerimus, innui myſterium Sacroſanctæ Trinitatis, in qua vnus Deus in tribus Perſonis, atque in vnica eſſentia adoratur. Neque obſtat quod hodie Hebræi legánt אֲדֹנָי, *Domini mei*, pro אֲדֹנִי, *Domine mi*, vt legerunt Septuaginta Interpretes, qui verteruut κύριε, *Domine*: Nam cum ibi ſit vocalis *Cametz*, nomen illud tribuitur tantùm vni Deo, licet ſit formæ pluralis; in quo etiam elucet myſterium Vnitatis & Trinitatis Dei. Et certum eſt, ibi nomen plurale ſignificare ſingulariter, cum ſtatim ſequatur: *Si inueni gratiam in oculis tuis, ne, quæſo, tranſeas à ſeruo tuo*. Nec valet effugium quorumdam, qui aſſerunt, Abraham tunc tamquam cum vna perſona fuiſſe locutum, cum maximum trium illorum alloqueretur. Nam Scriptura complectitur omnes eodem nomine *Dei*, & *trium Virorum*: nec vllum ponit inter

eos

eos discrimen, sed tribuit illis æqualiter omnia.

Sextus, Isaiæ cap. 6. vbi, *Duo Seraphim clamabant alter ad alterum: Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Exercituum.* Hæc trina repetitio τοῦ *Sanctus* cum vnico nomine *Dominus*, ostendit non obscurè Trinitatem Personarum in vnica diuina Essentia.

Septimus, ibidem cap. 34. vbi introducitur Deus ita loquens: *Quia os meum ipsum præcepit: & Spiritus eius ipse congregauit ea.* Hic habemus Personam Patris loquentis: Personam Filij significatam in ore, vel verbo oris eius: & Personam Spiritus Sancti in spiritu oris eius expressam. Hæc pauca sufficiant, pluribus alijs omissis, ex veteri Testamento.

In Testamento nouo clariora, & apertiora sunt testimonia de hoc ineffabili Arcano. Præcipua hic subijciam.

Primum testimonium est, Matthæi cap. 3. vbi legimus: *Baptizatus autem Iesus, confestim ascendit de aqua: & ecce aperti sunt ei cæli, & vidit Spiritum Dei de-*

ſcendentem ſicut columbam, & venientem ſuper ſe: Et ecce Vox de cælis dicens: Hic eſt Filius meus dilectus, in quo mihi complacui. Hic expreſsè tres diuinæ Perſonæ demonſtrantur: nempe Perſona Patris loquentis, Perſona Filij dilecti, & Perſona Spiritus Sancti deſcendentis ſuper eum.

Secundum, ibidem cap. vlt. vbi mittens Chriſtus poſt reſurrectionem ſuam Apoſtolos ad prædicandum, dixit eis: *Euntes ergo docete omnes Gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti.* Hic expreſsè tres Perſonæ nominantur. Quòd autem dicatur, *in nomine*, non autem, *in nominibus*, innuitur in ijſdem Perſonis vnitas eſſentiæ. Frigidè ſatis, & inſulsè oppugnat hoc teſtimonium Aduerſarius, vt ſupra vidimus.

Tertium, Ioannis cap. 14. in illis Chriſti verbis ad Diſcipulos: *Si diligitis me, mandata mea ſeruate: Et ego rogabo Patrem, & alium Paraclitum dabit vobis, vt maneat vobiſcum in æternum, Spiritum veri-*

veritatis. Hic etiam Trinitatis mysterium manifestè agnoſcitur, dum inducitur Pater, qui dat: Filius, qui rogat: & Spiritus, qui mittitur, vel datur.

Quartum, in Epiſt. 1. Sancti Ioannis cap. 5. in illis verbis: *Tres ſunt, qui teſtimomium dant in cælo: Pater, Verbum, & Spiritus Sanctus; & hi tres vnum ſunt*. Nihil clarius dici poterat.

Quintum, in Epiſtola 2. S. Pauli ad Corinth. cap. 13. vbi ſcribit: *Gratia Domini noſtri Ieſu Chriſti, & charitas Dei, & communicatio Sancti Spiritus, ſit cum omnibus vobis*. Hic etiam habentur diſtinctè tres diuinæ Perſonæ. Nec refert, vt etiam ſuperius notaui, quòd in illis recenſendis ordo non ſeruetur: nulla enim Perſona eſt prior alia niſi ratione originis; ſed omnes ſunt æternæ, vel potius, vnus Deus Æternus.

Hæc ſanè, & alia huiuſmodi teſtimonia plurimum ad hoc myſterium confirmandum conducunt. Sed præcipuum, & firmiſſimum argumentum illud eſt, quòd ſæpiſſimè in ſacris literis reperiun-

tur nomina harum trium Perſonarum, Patris,& Filij,& Spiritus Sancti, vel ſub his, vel ſub alijs æquiualentibus appellationibus, vel etiam ſub nomine tantùm Dei, vel Domini, per notionales operationes ab inuicem diſtinctarum, cuiuſmodi ſunt; gignere & gigni: mittere & mitti: procedere vnum ab alio, & aliæ huius generis. Et quidem iuxta Philoſophos, operationes dicuntur de ſuppoſito, vel perſona: & conſequenter operationes diſtinctæ oſtendunt perſonas diſtinctas, vt verè notat Ahmed in eo, quod nos confitemur in Symbolo, *Filium ſedere ad dexteram Patris*. Non tamen dicimus, vt ille nobis imponit, quòd quemadmodum cuilibet Perſonæ tribuitur operatio, ita etiam habeat propriam eſſentiam ab alia diſtinctam. Ita enim de qualibet harum trium Perſonarum loquuntur Scripturæ, & de vno Deo, tribuentes illis nomina, & operationes, quæ non conueniunt niſi Deo: Deus autem non poteſt eſſe niſi vnus, & per conſequens vnius eſſentiæ. *Si* hæc Mahume-

humetanis difficilia videntur, Deum attendant, qui ea reuelauit; non redarguant nos, qui ea Deo reuelanti credimus, ac veneramur.

Porrò de prima Persona, quæ vt plurimum absolute *Deus* appellatur, quia est origo cæterarum diuinarum Personarum (quamuis etiam Patris nomine, præsertim in nouo Testamento frequentissimè exprimatur) nulla potest inter nos & Mahumetanos esse controuersia. De secunda verò Persona, quæ *Filius*, & *Verbum*, communioribus nominibus nuncupatur patebit inferius, cum de Christi diuinitate erit agendum. De Spiritu Sancto, qui est tertia Persona, satis clara & aperta sunt in Sacris Libris testimonia, in quibus fit mentio de illo, tamquam de Persona à Patre & Filio distincta: & tamen tribuuntur ei operationes, quæ non nisi Deo possunt conuenire. Præcipua hic ex vtroque Testamento loca producam.

Primò, Iob. cap. 33. *Spiritus Dei fecit me: & Spiraculum omnipotentis viuifica-*

ficauit me. Non est dubium, quin facere hominem, & ei vitam dare, sit opus solius Dei.

Secundò, lib. 2. Reg. cap. 23. *Spiritus Domini loquutus est in me: & sermo eius super linguam meam*. Nemo dubitat, solius Dei esse loqui per Prophetas. Quòd si respondeant Moslemi, posse hic per Spiritum Domini intelligi Angelum: impropriè dicetur Angelus loqui per hominem, cum rectius dici debeat, Deus ipse loqui per Angelum homini; vel per hominem alijs hominibus.

Tertiò, Psal. 138. *Quo ibo à Spiritu tuo, & quo à facie tua fugiam? Si ascendero in cælum, tu illic es: Si descendero in Infernum, ades*. In his verbis fit mentio tam Spiritus Sancti, quam Patris, cum quo loquitur Dauid; & Filij, qui est velut facies, & imago viua Patris: & omnibus tribuitur id, quod soli Deo conuenit; nempe esse vbique, & neminem posse ab eo fugere, vel abscondi.

Quartò, Ioël, cap. 2. *Effundam Spiritum meum super omnem carnem, & propheta-*

phetabunt filÿ vestri. Et etiam super seruos, & super ancillas in diebus illis effundam Spiritum meum, & dabo prodigia, &c. Spiritus effusus à Deo super omnem carnem, per quem prophetant homines, & prodigia operantur, non potest esse nisi Deus: nulli enim Angelo, vel creaturæ ista conueniunt.

In Testamento nouo sunt apertiora testimonia: ex quibus quædam præcipua recensebo.

Primò, Marci cap. 3. dixit Christus: *Qui basphemauerit in Spiritum Sanctum, non habebit remissionem in æternum: Sed reus erit æterni delicti.* Hic sanè necessarium est fateri, Spiritum Sanctum esse Deum, cum in sententia quoque Mahumetanorum, & ipsius Mahumeti in Alcorano, peccata irremissibilia sint ea tantùm, quæ sunt contra diuinitatem. Et ideò dicunt ipsi, peccatum الشرك *Associationis*, quo violatur vnitas Dei, esse irremissibile, cum cæterorum omnium peccatorum sint homines veniam consequuturi.

Se-

Secundò, in Actis Apostolorum, cap. 3. dixit Sanctus Petrus ad Ananiam: *Anania, cur tentauit Satanas cor tuum, mentiri te Spiritui Sancto? Non es mentitus hominibus, sed Deo*. Ergo Spiritus Sanctus est Deus: alioquin non esset bona illatio S. Petri. Nam posito etiam quod Spiritus Sanctus esset Gabriel, vel alius Angelus, vt volunt Mahumetani, & gereret personam Dei: debuisset dicere S. Petrus Ananiæ: Non es mentitus Angelo, sed Deo.

Tertiò, ibidem cap. 10. scribitur: *Quia & in nationes gratia Spiritus Sancti effusa est*. Hic si Spiritum Sanctum intelligas alium quam Deum; ineptè, imò impiè intelliges: Solùm enim à Deo diffunditur gratia sua in homines.

Quartò, ibidem cap. 3. dicitur: *Ministrantibus autem illis Domino, & ieiunantibus; dixit illis Spiritus Sanctus: Segregate mihi Saulum, & Barnabam in opus, ad quod assumpsi eos, &c. & ipsi quidem missi à Spiritu Sancto abierunt Seleuciam*. Quis potest assumere homines ad Apostolatum

tum, & mittere eos quò vult, nisi Deus?

Quintò, ibidem cap. 20. dixit S. Paulus: *Spiritus Sanctus per omnes ciuitates mihi protestatur dicens: quoniam vincula & tribulationes Ierosolymis me manent.* Et post pauca: *Attendite vobis, & vniuerso gregi, in quo vos Siritus Sanctus posuit Episcopos, regere Ecclesiam Dei.* Hæc sanè non sunt, quæ homini, vel Angelo conueniant, sed soli Deo.

Sextò, ibidem cap. 28. dixit idem S. Paulus: *Bene Spiritus Sanctus loquutus est per Isaiam Prophetam ad Patres nostros, dicens: Vade ad populum istum, & dic ad eos: Aure audietis, & non intelligetis.* Atqui hæc verba apud Isaiam cap. 6. inueniuntur dicta ab ipso Deo: sic enim ibi ait Propheta: *Et audiui vocem Domini dicèntis: Quem mittam, & quis ibit nobis? & dixi: Ecce ego, mitte me. Et dixit Vade, & dices populo huic: Audite audientes, & nolite intelligere.* Ergo Spiritus Sanctus est Deus. Et notanda sunt verba illa: *Quem mittám, & quis ibit nobis?* in

qui-

quibus primò tanquam vnus; & deinde tamquam plures, loquitur Deus: ad indicandum mysterium Vnitatis, & Trinitatis Dei: & ad ostendendum, omnia opera ad extra (vt loquuntur Theologi) communia esse toti Trinitati, & singulis Personis eiusdem; quamuis ex ea ratione, quam inferius adducam, magis vni, quam alteri tribuantur.

Septimò, in Epistola 1. ad Corinth. cap. 2. legimus: *Spiritus enim omnia scrutatur etiam profunda Dei. Quis enim hominum scit quæ sunt hominis, nisi spiritus hominis, qui in ipso est? Ita, & quæ Dei sunt, nemo cognouit, nisi Spiritus Dei.* His verbis euidentissimè conuincitur, Spiritum Sanctum esse Deum: nemo enim potest penetrare & cognoscere omnia quæ sunt Dei, nisi Deus ipse. Et sicut inter hominem & spiritum hominis est realis distinctio; scilicet quæ est inter partem, & totum: ita necesse est inter personam Patris, & Spiritum eius esse aliquam veram, & realem distinctionem: quæ sanè non potest esse inter partem, & totum

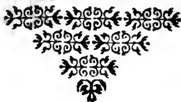
totum, quia Deus non habet partes: quare ſupereſt vt ſit diſtinctio perſonalis, & relatiua tantùm. Quòd ſi nulla eſſet diſtinctio inter Deum, quatenus dicitur de Perſona Patris, & inter Spiritum eius; inepta appareret loquutio S. Pauli: eſſet enim dicere idem per idem.

Octauò, ibidem cap. 6. in illis verbis: *An neſcitis quoniam membra veſtra Templum ſunt Spiritus Sancti, qui in vobis eſt, quem habetis à Deo, & non eſtis veſtri?* Templum nulli creaturæ tribui poteſt, quemadmodum nec Sacrificium, quod in Templo offertur, cum vtrumque ſit proprium vnius Dei. Sequitur ergo Spiritum Sanctum eſſe Deum.

Nonò, ibidem cap. 12. vbi dicitur. *Et nemo poteſt dicere Dominus Ieſus, niſi in Spiritu Sancto.* Et paulo poſt: *Alij quidem per Spiritum datur ſermo Sapientiæ: alij autem ſermo Scientiæ ſecundum eumdem Spiritum: alteri fides in eodem Spiritu: alij gratia ſanitatum in vno Spiritu: alij operatio virtutum: alij Prophetia: alij diſcretio ſpirituum: alij genera linguarum: alij inter-*

terpretatio sermonum. Hæc autem omnia operatur vnus atque idem Spiritus, diuidens singulis prout vult. Quid clarius dici poterat ad probandam Spiritus Sancti diuinitatem? Quis enim potest hæc omnia elargiri, & impertiri creaturis sicut vult, & pro libito suo, nisi solus Deus?

Hæc pauca sufficiant ad ostendendum, quam temerè, & falsò dicant Moslemi, & eorum Magistri, Christianos nullum habere fundamentum, vel testimonium in Sacris Scripturis veteris, ac noui Testamenti, ad Sacrosanctæ Trinitatis mysterium comprobandum.

Re-

Respondetur ad ſecundum Argumentum contra Myſterium Sanctiſſimæ Trinitatis.

Caput Septimum.

Lterum contra hoc Chriſtianæ Fidei dogma argumentum, his verbis ab Aduerſario formatur:

فنراكم اخذتم الاقنومين الذين
اخذتموهما مع الله من جهة ان الله حكيـــم حىّ
فحكمته الكلمة وهى المسيح وحياتـــه روح القدس

وهذه صفة من صفات الله مثلها كثير لانه يقال
حليم عليم سميع بصير حي قدير وكذلك ربنا
تبارك وتعالى ..... وجعلتموه اقانيم لكل احد من
الحياة والحكمة وساير الصفات مثل الذي له:

Videmus porrò vos ideò duas personas cum Deo posuisse, quia Deus est sapiens, ac viuens: Et Sapientiam quidem eius appellatis Verbum, quod est Christus: Vitam autem eius, Spiritum Sanctum. Hæc porrò sunt attributa Dei: quibus multa alia similia reperiuntur: vocatur enim Mitis, Sciens, Videns, Audiens, Viuens, Potens: & similiter, Dominus noster, Benedictus, Excelsus. Vos autem ponitis in eo Personas, quarum vnaquæque habet vitam, & sapientiam, & cætera attributa, sicut habet ipse. Vis argumenti tota est in hoc: quòd si sapientia, & vita, cum sint attributa, sunt personæ: omnia etiam cætera attributa dicenda erunt personæ.

Hæc obiectio procedit ex ignorantia, & falsa suppositione: pro qua re:

Sup-

Suppono primò: in rebus ad Religionem ſpectantibus, non eſſe attendendum, quid dicant, vel quid ſentiant aliqui particulares, vel aliqua ſecta eiuſdem Religionis: ſed quid dicant: & quid ſentiant vniformiter Antiſtites legitimi, & profeſſores orthodoxi illius. Quemadmodum in ſecta Mahumetana non attenditur quid dicant, vel teneant *Sciaitæ*, aut Motazeli; ſed quid teneant, & doceant *Sonnitæ*, qui cenſentur eſſe tamquam orthodoxi in eadem ſecta.

Suppono ſecundò, diuina myſteria non poſſe humanis verbis ſatis explicari, aut naturalibus rationibus ſufficienter probari: poſſe tamen ad omnia, quæ contra ea obijciuntur, & quibus, vel impoſſibilia, vel contradictoria eſſe arguere quis tentet, ſufficienter reſponderi.

Suppono tertiò, omnes Chriſtianos, qui verè Chriſtiani ſunt, etiam ſi ſchiſmatici, aut hæretici habeantur, ſaltem hoc tempore, credere, & confiteri vnum tantum Deum, qui creauit omnia, & omnia regit, ac moderatur, & quem ab

initio Mundi vſque ad Chriſtum coluerunt Patriarchæ, Prophetæ, & cæteri, qui cenſebantur Populus Dei: & credere de eodem Deo omnia illa, quæ nobis Sacræ Scripturæ proponunt: quòd ſcilicet ſit æternus, omnipotens, omnia ſciens, videns, & audiens: omnibus intimè præſens, omnia regens, & gubernans. Neque de hoc poteſt vlla inter nos & Moſlemos eſſe controuerſia.

Suppono quartò, Deum habere intellectum, ac voluntatem: alioquin careret ſcientia, & libertate, & eſſet omnino brutus. Hoc etiam concedunt Moſlemi:

Suppono quintò, aliquos actus intellectus, & voluntatis diuinæ concipi à nobis vt immanentes, & reſpectu ſui: aliquos verò, vt tendentes ad extra, & reſpectu creaturarum. Certum enim eſt, Deum cognoſcere, & amare ſe ipſum: & cognoſcere etiam, & amare creaturas. Reſpectu horum actuum ſecundorum dicuntur de Deo varia attributa, vt Iuſtitia, Miſericordia, Scientia, Prouidentia, &c. reſpectu verò actuum immanen-

manen-

manentium oriuntur in Deo processiones, relationes, & Personæ Diuinæ. Sicut enim homo cognoscendo seipsum, producit verbum, seu conceptum mentis, idest efformat imaginem mentalem illius quod cognoscit, nempe sui ipsius: ita Deus cognoscendo, & intelligendo seipsum, producit verbum, seu mentalem imaginem sui ipsius, quam vocamus Filium, quia viuens oritur á viuente in similitudinem naturæ: & per hoc Deus quatenus generat, dicitur Pater: quatenus verò generatur, Filius. Rursum, sicut homo amando conceptum illum, seu imaginem sui ipsius, producit propensionem vitalem amoris erga illam: &, si conceptus ille esset subsistens, procul dubio produceret eamdem propensionem amoris erga concipientem se, videlicet erga seipsum, ac suam essentiam, quæ est vna eademque cum essentia concipientis: ita Pater & filius mutuò se amando (suam scilicet ipsorum vnam eandemque essentiam) producunt Spiritum Sanctum, qui est propensio, seu inclinatio

vitalis in essentiam amatam. Hoc verò est, inter alia, discrimen; quòd terminus, qui per intellectum, ac voluntatem producitur, in homine est accidens, & aliquid transiens, & euanescens: in Deo autem est substantia, & aliquid permanens, idemque realiter cum ipsa essentia Dei. Ex hactenus dictis rectè colligimus, in Deo esse duas processiones, seu emanationes: scilicet Filij à Patre, & hæc dicitur generatio, & est per intellectum: & Spiritus Sancti à Patre & Filio, tamquam ab vnico principio, quæ dicitur simpliciter processio, & est per voluntatem. Colligitur præterea, esse quatuor relationes, nempe Paternitatem, qua Pater refertur ad Filium, & fundatur in generatione actiua: Filiationem, qua Filius refertur ad Patrem, & fundatur in generatione passiua: Spirationem actiuam, qua Pater & Filius tamquam vnicum principium referuntur ad Spiritum Sanctum; & processionem, seu spirationem passiuam, qua Spiritus Sanctus refertur ad Patrem & Filium. Hæ au-

tem

tem relationes in Deo sunt veræ & reales; & propter has, tres diuinæ Personæ realiter inter se distinguuntur. Esse autem reales patet; quia inter cognoscentem & cognitum, & inter generantem & genitum, & inter spirantem & spiratum, est vera oppositio relatiua.

Hæc breuiter proposui ad explicandum Mahumetanis, eo modo quo fieri potest, hoc ineffabile Mysterium. Ex his verò facilis erit responsio ad obiectiones Aduersarij. Dicimus enim, Personas in Deo valde diuersas esse ab attributis diuinis, licet attributorum nomine quandoque Personæ appellentur; quia scilicet quædam attributa respiciunt operationem intellectus, vt Sapientia, & Scientia: ideo hæc tribuuntur Filio, qui per intellectum procedit. Quædam verò actum voluntatis, vt amor, & misericordia: & hæc tribuuntur Spiritui Sancto, qui procedit per voluntatem. Cæterùm hæc, & alia attributa, communia sunt omnibus diuinis Personis, quia conueniunt Deo essentialiter, nec rea-

liter distinguuntur inter se, nec ab essentia diuina, vt fatentur etiam quidam ex Mossemis. Personæ autem, quamuis non distinguatur realiter ab essentia, sed tantùm distinctione virtuali intrinseca, distinguuntur tamen realiter inter se per oppositiones relatiuas, vt superius exposuimus.

Ad argumentum igitur Mossemorum directè respondentes dicimus, sapientiam, vel scientiam, quatenus est attributum in Deo essentiale, non esse filium, nec verbum, neque Personam vllam, sed esse ipsammet essentiam Dei: Filium tamen, Sapientiæ, vel Scientiæ nomine quandoque appellari, ex ratione superius allata. Et multò minus vitam esse Spiritum Sanctum, licet Iacobitæ eo nomine illum appellent. Vita enim est vna & communis omnibus tribus diuinis Personis. Fieri tamen potest, vt Iacobitæ, vel alij Christiani Orientales etiam Catholici, vocent Spiritum Sanctum vitam metaphoricè, vel analogicè, quatenus vita hominis pendet à spiritu, vel

spi-

ſpiratione illius: vel quatenus Spiritus Sanctus viuificat animas hominum; qua ratione, etiam ab Eccleſia Catholica *Viuificans* appellatur. Denique concedimus omnia attributa, cum accipiuntur notionaliter, ſeu relatiuè, eſſe Perſonas: ſed tunc omnia attributa ſunt ſynonyma Perſonæ illius, cui tribuuntur: v.g. Potentia erit idem ac Pater: Sapientia idem ac Filius: Charitas idem ac Spiritus Sanctus. Cæterùm attributa propriè ſumpta, non poſſunt eſſe neque dici Perſonæs, quia nulla eſt inter ea oppoſitio relatiua.

Re-

Respondetur ad tertium Argumentum contra mysterium Trinitatis.

Caput Octauum.

Ertium contra Trinitatis mysterium argumentum est huiusmodi : فان كانت هذه الاقانيم الهــة وكل صفــة لكل احد من الاقانيم الثلاثة الهًا مثلــه اذا كان من جوهره فينسح الامر فى ذلك حتى الا يكون له غاية ولا نهاية واذا قلتم

ثلاثة

ثلاثة اقانيم هي في السماء من جوهر قديم أ فليس
يلزمكم الاقرار بثلثة الهة لان الاقانيم التخاص
يوما اليها ويقع الحد عليها والا فما الحجة :

Quòd si hæ personæ sunt Dij, certè omnia attributa erunt Deus, cum sint ex substantia Dei. Necesse est itaque, vt vnumquodque attributum singularum Personarum sit Deus sicut ipsa Persona, cum sit ex substantia eius. Magnus igitur hic dilatabitur campus ad multiplicandos Deos; itaut res processura sit in infinitum. Cum autem dicitis, tres Personas esse in cælo ex substantia æterna, nonnè cogimini fateri, esse tres Deos? Personæ enim sunt indiuidua demonstrabilia ac determinata. Quid verò respondere potestis in contrarium?

Respondemus: quamuis in Deo sint tres Personæ, & vnaquæque Persona sit Deus: non tamen esse tres Deos, sed vnum tantum Deum: quia nimirum ille idem Deus, qui est Pater, est etiam Filius, & Spiritus Sanctus. Non enim Per-

sona

ſona vna habet eſſentiam diſtinctam, aut diuerſam ab eſſentia alterius, ſed vna eſt ac eadem eſſentia trium Perſonarum. Perſonalitas quippe ſeu ſubſiſtentia in rebus creatis diſtinguitur ab eſſentia, & hæc ab exiſtentia. Eſſentia enim eſt veluti poſſibilitans ad eſſe: & ideo eſſentiæ à Philoſopho dicuntur æternæ. Exiſtentia autem eſt ipſa eſſentia in actu. Subſiſtentia verò eſt vltimum complementum eſſentiæ actu exiſtentis, quatenus facit non ſolum rem eſſe in ſe, ſed diſtinctam à quacumque alia. Porrò in Deo nulla datur diſtinctio eſſentiæ & exiſtentiæ: hoc enim argueret imperfectionem: datur tamen diſtinctio virtualis intrinſeca ſubſiſtentiæ, ſeu perſonalitatis, ab exiſtentia, ſeu eſſentia actu exiſtente. Hæc autem virtualis diſtinctio intrinſeca conſiſtit in hoc, quod independenter ab operatione noſtri intellectus, aliqua ſimplex entitas æquiualeat duabus entitatibus realiter inter ſe diſtinctis. Ponitur exemplum in puncto, quod cum ſit indiuiſibile, eſt finis lineæ

ante-

antecedentis, & initium ſubſequentis. Initium autem & finis, realiter inter ſe diſtinguuntur, & virtualiter intrinſecè. Eodem, vel ſimili modo, Perſonæ diuinæ, cum inter ſe realiter diſtinguantur, quamuis ſint vnum cum diuina eſſentia, diſtinguuntur virtualiter intrinſecè ab illa, quia eadem eſſentia independenter ab omni intellectu æquiualet, ſeu communicatur verè & realiter, iiſdem Perſonis. Hæc autem diſtinctio virtualis intrinſeca inter eſſentiam & Perſonas diuinas, ſufficit ad euitandas omnes illas contradictiones, quæ ſine eadem diſtinctione contra hoc myſterium fieri poſſent: cuiuſmodi eſt illa: Quæ ſunt eadem vni tertio, ſunt eadem inter ſe: ſed Paternitas & Filiatio, ſeu Pater & Filius, ſunt idem cum eſſentia diuina: ergo ſunt idem inter ſe: ergo non ſunt Perſonalitates, ſeu Perſonæ diſtinctæ. Reſpoudetur enim: Quæ ſunt eadem vni tertio ſecundùm totum illius eſſe reale, & etiam ſecundum illud quod continet virtualiter intrinſecè, ſunt eadem inter

ſe:

ſe : concedo. Quæ ſunt eadem vni tertio ſecundùm eſſe reale quod habet, tantummodo; & non etiam ſecundum eſſe virtuale intrinſecum, ſunt eadem inter ſe: Nego. Nam eſſentia diuina ſeiuncta à Perſonis, habet communicabilitatem, ſeu eſt communicabilis: at cum Perſonis, non eſt communicabilis, quia iam intelligitur communicata ijſdem Perſonis: & nihilominus ſiue communicabilis, ſiue communicata, eſt realiter eadem, & eiuſdem perfectionis propter diuinæ ipſius perfectionis infinitatem: & ideo hæc diſtinctio, non poteſt dari niſi in Deo, propter ipſius infinitatem; neque vllo modo conuenit rebus creatis, in quibus non reperitur perfectio niſi imperfecta, ac limitata, & perfectibilis per quodcumque etiam virtuale, quod illi ſuperaddatur.

Ex dictis patet ſolutio ad id, quod obijciebat Aduerſarius, nimirum; vnamquamque Perſonam cum ſit Deus, debere conſtituere tres alias Perſonas. Nam **eſſentia diuina iam communicata Per-**

ſonæ,

ſonæ, non eſt vlterius communicabilis: nec tamen habet minorem perfectionem, quia ſemper intelligitur infinitè perfecta, ſiue ſit communicabilis, ſiue iam communicata & communicabilis. Præterea licet vnaquæque Perſona ſit Deus: eſt tamen idem omnino Deus ac alia Perſona: quare non bene infertur, quamlibet Perſonam, eò quòd ſit Deus, debere conſtituere tres alias Perſonas.

Hæc pinguiori atque hebetiori Mahumetanorum ingenio, ardua nimis erunt ac difficilia: quamobrem planioribus rationibus, & nonnullis etiam comparationibus conabor myſterij huius poſſibilitatem, & quamdam etiam probabilitatem illis inſinuare.

Prima ratio eſt, quia cum Deus ſit infinitè bonus, debet etiam eſſe infinitè communicabilis: natura quippe boni eſt, eſſe communicatiuum ſui. Cum autem repugnet Deum alicui creaturæ ſe infinitè communicare: ſupereſt vt communicet ſe ipſum in infinitum ineffabili ratione ſibi ipſi: hoc autem facit, dum

eſſen-

essentiam suam,ac naturã diuinam communicat Personis diuinis, eo modo quo superius explicauimus.

Secunda: licet vnitas seu singularitas, sit aliqua perfectio : solitudo tamen, quam fert secum, est imperfectio. Et ideo habemus in Sacris Literis, Deum noluisse vllum animal solitarium esse: & cum creare vellet hominem, dixisse: *Non est bonum hominem esse solum*. Perfectius igitur erit illud, quòd cum summa vnitate habet etiam aliquam societatem; quàm illud, quod manet omnino solitarium.

Tertia: legimus in Sacris Literis, Deũ delectari societate hominum, & Angelorum: Ita ut per Salomonem dixerit Prouerb. cap. 8. *Deliciæ meæ esse cum filijs hominum*. Si ergo societas creaturarum dicitur pertinere ad Dei delicias, multò magis pertinebit societas Personarum diuinarum. Ergo, si non repugnet, non est ei deneganda huiusmodi societas.

Quarta: habemus ex Pentateucho, Deum fecisse hominem similem sibi, seu

ad

ad imaginem, & similitudinem suam. Hæc autem similitudo non potest sita esse in corpore, vt omnes concedunt: erit igitur in anima tantùm. Porrò anima rationalis, cum sit vnica & simplex in essentia; habet tamen tres potentias inter se distinctas realiter, saltem quoad operationes: memoriam scilicet, intellectum, ac voluntatem: quamuis aliqui memoriam, & intellectum faciant vnam tantum potentiam. Neque tamen hæ potentiæ officiunt animæ vnitati ac simplicitati, cum iuxta probabilem sententiam, non distinguantur ab ipsa animæ essentia, nisi fortè distinctione virtuali intrinseca. Hoc autem videtur esse id, in quo maximè consistit similitudo hominis cum Deo, & etiam in eo quod homo per intellectum format conceptum sui ipsius, & amat hunc suum ipsius conceptum actu reflexo; in quo est aliqua similitudo diuinæ Trinitatis.

Præter has rationes, possunt afferri quædam comparationes, ex quibus huius mysterij possibilitas probabiliter ostendatur

datur. Prima est, quam supra innuimus, puncti in linea; quod cum sit entitas indiuisibilis, habet duo prædicata opposita: est enim finis lineæ præcedentis, & initium lineæ subsequentis. Secunda, partium Metaphysicarum in homine, nempe animalis, & rationalis: quæ cum distinguantur ad inuicem, saltem virtualiter, sunt tamen identificatæ in essentia hominis. Tertia, animæ eiusdem hominis, quæ cum sit vna in essentia, est tamen trina in potentia, virtualiter saltem distincta: nempe, vegetatiua, sensitiua, & rationalis, iuxta communiorem sententiam. Quarta, graduum entis inter se distinctorum, & tamen identificatorum in vltima specie. In homine enim reperiuntur, ens, viuens, sensibile, & rationale; quæ in lapidibus, plantis, iumentis, & Angelis inueniuntur distincta. In homine verò sunt realiter distincta quoad effectus, & tamen identificata cum essentia hominis. In moralibus etiam videmus; eumdem hominem gerere varias personas reali-

realiter distinctas: v.g. Regis, Sacerdotis, & Ducis exercitus: & verum est dicere: Rex est hic homo: Sacerdos est hic homo: Dux exercitus est hic homo: non tamen verum est dicere: Persona Regis in hoc homine est persona Sacerdotis, vel Ducis exercitus. Videmus etiam eandem rem recipere prædicata opposita, quæ licet identificentur cum illa, distinguuntur tamen inter se: v. g. Hic lapis est dexter respectu Petri, & sinister respectu Pauli: & dexter & sinister prædicantur de eodem lapide realiter, cum tamen sint inter se opposita. Alia huiusmodi adduci possent exempla, in quibus ea, quæ cum aliquo tertio realiter identificantur, sunt inter se distincta, vel opposita.

Affert Ahmedus ex doctrina nonnullorum Christianorum, & simul reijcit, tamquam ineptam, comparationem Solis, & splendoris, & caloris eius, his verbis:

فامّا احتجاجكم بالشمس وانّها شئ واحد لها بثلاثة

 معاني

معاني في تشبيهكم ما تقولونه في الثلاثة الاقانيم

بها فان ذلك بموته لا يصحّ لانّ نور الشمس لا يحد

بحدّ الشمس وكذلك حرّها لا يحدّ بحدّ الشمس اذ كان

حد الشمس جسمًا مستديرًا مضيئًا مسخنًا دايرًا في وسط

الافلاك دورانًا دايمًا ولا ينتهيا ان يحدّ نورها وحرّها

مثل هذه الصفة ولا يقال ان نورها او حرّها جسم

مستدير مضيء مسخن دايم الدوران : ولو كان نورها

او حرّها شمسًا حقًّا من شمس حقّ من جوهر الشمس

كما قالت الشريعة في المسيح انه اله حق من اله

حق من جوهر ابيه لكان ما قلتم له مثلًا تامًّا

والامر بخالف لذلك فلا يشبهه ولا يقع القياس عليه

والحجّة منكم فيه باطلة :

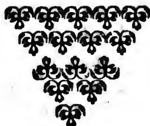
Porrò Argumentum, quod à Sole desumitis, qui cum sit vnica res, habet tamen tria significata; & assumitis hoc in comparatio-nem

nem illius quod dicitis de tribus Personis: hoc non aptè conuenit. Nam lux Solis non definitur definitione Solis, sicut nec calor illius. Est enim Sol corpus sphæricum, lucidum, calidum, seu calefaciens, gyrans in medio orbium cælestium circuitu perenni. Neque potest definiri lux eius, aut calor eius per hæc prædicata: neque dici potest; lucem eius, aut calorem eius, esse corpus sphæricum, lucidum, calidum, perpetuò sese circumgyrans. Quòd si lux & calor eius essent Sol verus de Sole verò ex substantia Solis, sicut aßerit Symbolum de Christo, quòd sit Deus verus de Deo vero ex substantia Patris sui, vtique comparatio perfectè conueniret: sed res est omnino opposita, neque similitudo vllo modo commensuratur: quamobrem argumentum vestrum ex ea desumptum, inane est & nullum.

Fateor & ego, comparationem non aptè conuenire, si lux & calor accipiantur in abstracto, ob rationem ab Aduersario prudenter allatam. Sed si accipiantur in concreto; est satis apta comparatio, hoc pacto: Sol est corpus sphæ-

ricum, lucidum, calidum: hæc tria in concreto identificantur cum Sole: nam corpus ſphæricum eſt Sol: corpus lucidum eſt Sol: corpus calidum, eſt Sol; & quidem cum hæc tria identificentúr cum Sole, inter ſe tamen realiter diſtinguuntur. Nam corpus calidum non eſt idem formaliter ac corpus lucidum: & neutrum eſt idem ac corpus ſphæricum. Porrò ſi author comparationis accepit lucem & calorem in abſtracto; poſuit vim comparationis in eo, quòd ſicut Sol eſt fons totius lucis, & lux emanat ab eo: ita Pater eſt veluti fons diuinarum Perſonarum: nempe Verbum & Spiritus Sanctus emanant ab eo, & vterque in ſacris literis lucis nomine appellatur. Et ſicut calor etiam emanat à Sole & à luce; ita Spiritus Sanctus procedit à Patre & à Filio: Et quidem Spiritus Sanctus rectiſſimè calori comparatur, cum amoris & charitatis nomine in ijſdem ſacris literis nuncupetur. Et ſicut inter Solem, lucem, & calorem, non datur prioritas temporis, ſed ſolúm originis:
ita

ita inter tres Personas nulla nisi originis prioritas, quamuis infinitè perfectior, reperitur. Cæterùm neque in hac, neque in alia vlla rerum creatarum comparatione potest esse adæquata mensura cum ineffabili Sacrosanctæ Trinitatis mysterio. Neque nos tantum nobis tribuimus, vt putemus, illud rationibus, aut comparationibus posse perfectè demonstrare: sed tantum intendimus ostendere, nullam in eo impossibilitatem, aut contradictionem reperiri: imò probabilitate sua non carere.

Ex veterum Hebræorum doctrina, Sanctissimæ Trinitatis Mysterium comprobatur.

Caput Nonum.

Ræter superius allatas rationes, & comparationes, tamquam diuinæ reuelationis apud infideles adminicula: placuit etiam ex antiquorum Hebræorum doctrina arcani huius Sacramenti veritatem confirmare; quod Sanctos Patriarchas, ac Prophetas agnouisse, & veneratos fuisse, indubitatum est apud Christianos. Veteres etiam Hebræorum Sapientes ac Magi-

stros

ſtros illud ex Legis, & Prophetarum doctrina hauſiſſe ac docuiſſe, manifeſtè oſtendunt Chriſtiani Authores; & inter alios Illuſtriſſimus ac Reuerendiſſimus D. Ioſephus Giantes Nobilis Romanus Epiſcopus Marſicanus, vir Hebraicarum rerum, & ſcientiarum omnium peritiſſimus. Hic inter alia præclariſſima opera, Tractatum edidit, de Sanctiſſima Trinitate ex antiquorum Hebræorum teſtimonijs euidenter comprobata; ex quo præcipuas authoritates, & illuſtriora teſtimonia ab eodem Authore ex Hebraica lingua in Latinam tranſlata hic ego ſubijciam.

R. Moyſes Cordouerus, Doctor apud ſuos inſignis, in libro *Pardes Rimmonim*, affirmat, *in Deo eſſe tres luces, easque vocat tria occulta exiſtentia in Deo, & à creaturis diſtincta*. Ad hoc probandum affert antiquorum Rabbinorum authoritates, & in primis R. Hai Gaon, qui communi Hebræorum voce, *Sapientiæ lumen* fuit appellatus. Hic in libro citato, Tract. Tſahtſahoth cap. 1. ita diſcipulos

pulos suos alloquitur: *Nunc vobis declarabo tres sublimes luces, quæ supra decem Sephiroth* (idest intelligentias) *sunt: quarum nomina à nostris veteribus Sanctis accepimus: Lucem intrinsecam antiquam* (seu æternam) *: Lucem clarificatam: & Lucem claram. Hæ tres Luces sunt in Infinito* (idest Deo). Addit R. Chamai Gaon: *has tres Luces, cum tres sint, esse principium, & causam aliorum principiorum*. R. Simeon Ben Iochai loquens de his tribus Lucibus, scribit: *Sunt Luces vnitæ in substantia radicis, quam per se necesse est esse*. Et mox: *In hoc firmantur omnia Arcana Fidei*. R. Mair Gabbai in l. *Gauodath Haccodes*. cap. 3. ita loquitur: *Et occulta sunt inclusa in numero ternario, & vocantur, Lux antiqua, lux clarificata, & lux clara, secundum traditionem R. Simeonis Ben Iochai in suo lib. Ticcunim. Eadem est traditio R. Hai Gaon bonæ memoriæ, quod hæc tria lumina sunt supra decem Sephiroth: & pariter id inuenitur in libro Vnitatum R. Chamai Gaon bon. mem.* R. Ieudah Chaiath in l. *Magarecheth Baelauth*:

Tra-

Tract. *Ascemeth* fol. 157. sic scribit: *Accipimus etiam ex hoc quod Atsiluth* (idest intelligentiæ) *procedat in tribus trium tres: & id ob eam causam, quod idem Atsiluth nascitur ex illis tribus guttis, quæ sunt in Infinito.*

Ex his habemus, Hebræos veteres tria in Deo entia posuisse, quæ, *tres luces, tria occulta, tria nomina, tres guttas, tria Iod* (quæ est litera signum nominis Dei) *tria capitum capita* appellauere. Et quamuis non omnes hæ appellationes diuinis Personis in rigore apud nos conueniant: iuxta idiotismum tamen Hebraicum possunt illis commodè aptari. Nam etiam si, *nomina*, appellentur; constat tamen ex cæteris, eos non intelligere pura nomina, vel meras voces; sed nomina cum re. Hæc porrò tria entia, affirmant esse super Sephiroth, seu Intelligentias; itaut ab ipsis eædem Intelligentiæ producantur.

Affirmant præterea, has luces, alteram ab altera emanare, & per hoc ab inuicem realiter distingui. Ita R. Cordoue-

douerus loco citato : *Verùm* (inquit) *causa distinctionis harum trium lucum nascitur ex diffusione & processione earumdem in propria substantia : & non ex causa manifestandi se alicui extra ipsum* (Deum) *: quia habent suam originem, seu processionem, & patefactionem in propria substantia. Et hoc est illud, quod dicit* (R. Hai Gaon) : *Et ipsum* (Infinitum, seu Deus) *seipsum diffundit, & emanat in radice occulta*. Deinde eamdem Doctrinam declarans subdit : *Putauimus in hoc capite declarare Mysterium horum trium occultorum claritate congrua intellectui intelligentis. Verùm ita sese res habet, quod non sunt cogitationes Dei cogitationes nostræ, neque viæ eius viæ nostræ. Quia quando homo efformabit in suo intellectu aliquod esse, vt illud producat, eius cogitatio in actu non erit, dum in eadem cogitatione perseuerat. Et licet illud esse formet & effingat in suo intellectu : forma illius esse, quod producere vult, erit, ac si non esset, donec ad actum id non producat, & in esse reperiatur, potentialitate exutum, quia nullam habet existen-*

tiam

tiam & actualitatem. Actus enim est principalis; quia præter suum esse, nihil reperitur. Verùm non sunt eiusdem rationis opera, & productiones Regis Regum super omnes Reges omnium Regum; (sit ipse benedictus:) quia quando voluit formare & producere productionem & emanationem sanctam ac mundam (ideſt producere Verbum, ſeu Filium) *tunc produxit, & formauit totum in sua substantia, sine aliqua mutatione in seipso (absit): sed illud esse, ita sibi vnitum est, vt inter producentem & esse producti nulla sit differentia. Et ipse* (Deus) *& illæ* (tres Luces) *sunt eadem, & vna substantia, vnum principium*. Subſcribunt ſe huic doctrinæ R. Hai Gaon, & R. Simeon filius Iochai inter Iudæos Theologorum facile Princeps, cuius hæc ſunt verba: *Et facta sunt nouem Templa Templis*. Exponit R. Cordouerus: *Ab earum* (trium Lucum) *splendore coniunctim producuntur ad esse proprio lumine nouem Solia, idest nouem Sephiroth, occulta: & sunt instrumenta, & vestimenta illis Templis reconditis, quæ sunt Luces sublimes,*
abscon-

abſcondita, & quæ producuntur ab Infinito. (ideſt Deo). Pergit R. Hai Gaon: *Nos accepimus à noſtris veteribus eorum nomina, quæ ſunt, Lux intrinſeca antiqua: & hæc extenditur & diffunditur in radicem occultam, & ſcintillat, proſilit, & prodit vi ſuæ diffuſionis in ſimilitudine duarum magnarum Lucum, ideſt Lucis clarificatæ, & Lucis claræ.*

Has tres Luces, cum Dei ſubſtantia, ſeu eſſentia, identificatas, eſſe inter ſe realiter diſtinctas, fateri debent Hebræi, niſi velint ipſi ſecum pugnare.

Primò, quia cum vna alteram producat; impoſſibile eſt, inter producentem & productum non eſſe diſtintionem realem: alioquin idem formaliter produceret ſeipſum, & ſeipſum ſaltem prioritate originis præcederet, quod omnino repugnat. Et ſaltem hæc productio eſſet merum ens rationis, & figmentum intellectus humani.

Secundò, quia Doctores Hebræi ideo volunt Sephiroth, ſeu Intelligentias, eſſe inter ſe realiter diſtinctas, quia vna procedit

cedit ab alia. Propterea R. Chaiat, lib. *Magharebeth*, ita scribit de primis tribus Sephiroth: *Accipient numerum, cum sint ipsa causæ, & causata: & ita sunt duo: & hac de causa habebunt numerum, & non alio modo: quæ veritas amplectitur etiam decem Sephiroth, quæ sunt similitudo Lucis, quæ illuminat per comparationem ad eum, qui eam recipit, & per comparationem ad eum, qui eam dat.* Et R. Cordouerus ait: *Et distinctio earum* (Sephiroth) *& processus vnius ab alia, est quia vna est causa alterius, idest per comparationem ad seipsas, & per comparationem productionis earumdem, quod causa est supra causatum, & causatum sub causa. Et ecce intentio* (R. Chamai) *fuit distinguendi hanc ob causam tres primas Sephiroth.* Et aliquanto antea dixerat: *Et numerus earum* (Sephiroth) *est ex causa, & causato.* Porrò Doctores Hebræi, sicut etiam Christiani Græci Orthodoxi, non refugiunt nomen causæ & causati, etiam in diuinis, auferentes tamen omnem imperfectionem, quæ in rebus creatis inter causam & causatum

repe-

reperitur. Rursum R. Cordouerus ait: *Quoniam Sephiroth distinguuntur distin-ctione quæ est inter* עלת ועלול *Ghillah, & Ghalul* (ita vocant causam, & causatum in diuinis tantum: nam in creaturis di-cunt סבה ומסובב *Sibbah*, & *Mesuvav*): *& ecce causatum non est causa, & causa non est causatum. Igitur ex hoc sequitur, quòd licet ipsa sint vnita perfecta vnitate, tamen sunt distincta secundùm hanc consideratio-nem*.

Tertiò, si inter has luces nulla esset ve-ra & realis distinctio, sed omnes realiter essent vna & eadem res, itaut tota distin-ctio penderet ab humano intellectu per comparationem ad res creatas: cur di-ceretur, esse in Deo potius tres luces, quam quatuor, aut quinque, aut sex, aut denique totidem, quot in illo attributa reperiuntur? nonne in Deo sunt luces, misericordia, iustitia, potentia, sapien-tia, scientia, bonitas, & alia huiusmodi plurima? Cur verò potius ex his tribus lucibus, quæ iuxta Doctorum Hebræo-

rum

rum aſſertum, in trino Dei nomine יְהוָה יְהוָה אֵל *Deus, Deus, Deus:* Exodi, c. 34. 6. fundantur, quàm ex alijs ibidem poſitis nominibus, nempe רחום וחנון ארך אפים ורב חסד ואמת *Miſericors, & Clemens, Longanimis, Multus miſericordia, & veritate*, ternarius Sephiroth numerus eruitur? Videlicet tria illa Dei nomina ſunt ad exprimendas perſonas: cætera verò, attributa ſignificant.

Quartò, ſi nulla inter has luces eſſet realis diſtinctio, ſed eſſent tantùm diuerſa nomina eiuſdem rei; vel tota diſtinctio foret ſolùm qualis inter diuina attributa reperitur: non eſſet cur ſapientes illi veteres Hebræorum Doctores tam grauibus verbis myſterij huius Arcanum proponerent, aſſerentes eſſe occultiſſimum, difficillimum, & imperſcrutabile; magna ſeueritate inhibentes, ne in eius inueſtigatione mentis acies diutius immergeretur. Audiamus R. Hai Gaon lib. *Pardes Tſahtſahoth*, cap. primum *Sapien-tes Thalmud* (inquit) *peculiari*

nota inhibuerunt, non declarari hanc ſapientiam, & hunc mentis conceptum; quia eſt ſupra captum omnis creaturæ: dicendo: Altiora te ne quæſieris, neque in occultis laborabis. Neque eſt intellectio, quæ poſſit ad illa pertingere, quia nulla cognitio cuiuſcumque creaturæ poteſt ea percipere. Idem R. Hai Gaon interrogatus ab alijs Doctoribus de tribus hiſce lucibus, dixit: *Reſponſio ad hanc interrogationem indiget magna profunditate, & fuit in publico propoſita longè ante nos, & temporibus generationum præteritarum, & à noſtris Veteribus: & eius declaratio prolixa eſt, & requirit longum tempus; quia inuoluitur in Sapientia occulta, & in Arcanis prophetiarum, & traditionum Sapientium egregiorum.* R. Cordouerus ita ſeſe ſubſcribit: *Hæc materia eſt illius generis rerum, quarum ſtudium ſupra modum eſt vetitum, & ſolùm debet eſſe obiter, & ſine vlla mora interpoſita.* Et poſt pauca: O *vtinam ſtudioſus intelligeret hoc obiectum! O vtinam etiam imponeret manum ſuam ori ſuo! & ò vtinam eius ſtudium eſſet per tranſennam in*

hac

hac declaratione ipsi facta; & à Deo veniam petat, quòd scilicet tam alta ausus sit inuestigare!

Postremò planum est ac certum, eosdem veteres Hebræos, veram, & realem processionem, & productionem in Deo agnouisse, & consequenter realem distinctionem inter producentem & productum, ex modo ratiocinandi eorũ, qui est huiusmodi: *Fieri non potest vt agens producat aliquid in sua essentia receptum, & quòd essentia mutationem non patiatur. Prima lux scintillando, aliam producit lucem, quæ in eiusdem primæ lucis essentia permanet: ergo essentiam permutari necesse est: cumque lucum essentia sit ipse Deus, Deum oportebit immutari.* Ita argumentatur R. Simeon filius Iochai: & respondet ad difficultatem à se propositam: *Eo planè modo id contingit, quo quis lumen accendit de lumine. Deus non est producens deficiens, neque notus, neque mutatur (absit) vt explicuit R. Aaron, qui idem exemplum de lumine adducit.* Porrò si nulla esset inter has luces realis distinctio,

ſuperflua eſſet huiuſmodi difficultas, & argumentatio: neque vlla eſſet, vel leuiſſima cauſa dubitandi de aliqua mutatione in Deo.

Concludimus igitur, Veteres Hebræos agnouiſſe in Deo tres Perſonas inter ſe realiter diſtinctas, & cum diuina eſſentia identificatas, ſub nomine trium lucum, *lucis antiquæ*, *lucis clarificatæ*, *&* *lucis claræ*: quæ ſi nihil aliud importarent, quam ſimpliciter epitheta, vel attributa Dei, quid, oro, tam arduum, & & imperceptibile, atque imperſcrutabile præ cæteris attributis continerent? Nonne etiam Philoſophi multi ethnici cognouerunt Deum eſſe lucem antiquã, æternam, clarificatam, claram, & clariſſimam, eodem modo quo cognouerunt eſſe iuſtum, ſapientem, omnipotentem, omnia ſcientem, omnia videntem? Quid ergo erat, cur priſci illi Hebræorum Sapientes trium harum lucum myſterium adeò extollerent, omneſque ab eo curioſius inueſtigando deterrerent, tamquam nimis profundo ac ſublimi,

omnem-

omnemque intellectum excedente?

Quòd verò tres has luces, seu Personas, inter se realiter distinctas, cum diuina essentia identificari crediderint, quamuis satis pateat ex eorum sententijs supra relatis; adhuc tamen clarius ostenditur ex alijs eorumdem testimonijs. R. Hai Gaon lib. *Pardes Tsahtsahoth* cap. 1. *Omnes* (hæ tres luces) *sunt vna lux, vna substantia; & vna radix latitans in Infinito.* R. Cordouerus l. c. *Cum hæc tria occulta sint in Deo, non sunt Sephiroth, sed sunt substantia Infiniti, neque est cognitio, quæ illas assequi possit.* R. Chamai l. cit. *Hæc tria nomina omnia sunt vna res, vna substantia coniuncta coniunctione forti, sine separatione & diuisione, & sine compositione in radice omnium radicum:* ideſt in essentia Dei. Iam supra monui, ab Hebræis sapientibus accipi hìc *nomina* in concreto, & pro re nominata. R. Aaron exponens verba R. Chamai: *Sed ista tria sunt vna substantia, vna & eadem res in radice omnium radicum, & sunt eiusdem substantiæ, siue essentia. Et bene intelli-*

ge, quòd non dixit, ex radice, & ex fonte omnium radicum: sed in radice omnium radicum; vt significaret magnam vnitatem quam habent in substantia & natura Dei Benedicti, & substantia & natura eius in ipsis. R. Simeon: *Fontes* (nempe hæ tres luces) *vniuntur cum substantia, & cum esse Principij* (ideſt Dei): *verè ipsi sunt principia instrumentorum; sed non substantiæ* (ideſt itaut vnuſquiſque habeat peculiarem ſubſtantiam) *quia ipsa substantia, & ipsi, totum vnum sunt.* Et paulo poſt: *itaut ipsi* (fontes) *sint eius substantia, aut essentia propriè, & totali prorsus identitate, & sint substantia radicis* (ideſt Dei). *Et hæc res est illius generis rerum, quod studium præstans in eo, & magna speculatio est vetita: sed debet esse cursim, & breuiter attingendo, & sine mora superadhibenda.* Omitto alia teſtimonia Doctorum Hebræorum, quæ poterit Lector in ſupra laudato Domino Ioſepho Ciantes hebraicè, ac latinè relata videre. Vnum addo dictum R. Aaron loc. cit. cap. 4. nimirum: למה שהדבר קשה להצטייר שתחייני גי והכל
ענין

ענין אחד : *Res ſi quidem eſt perdifficilis intellectu, quòd ſint tres, & omnes ſint res vna.* Ita eſt, ò Iudæi: Ita eſt, ò Mahumetani. Res eſt verè perdifficilis intellectu myſterium hoc altiſſimum, ac diuiniſſimum: Sed Deus illud reuelauit, & dixit eſſe verum: neque exigit vt intelligatur, vel vt capiatur, ſed tantùm vt credatur.

Neque aliquid refert, quòd hi Doctores Hebræi in nomine trium Perſonarum non vtantur vocibus Patris, & Filij, & Spiritus Sancti: ſatis enim eſt vt hæc in ſacris literis expreſsè reperiantur, & in ſubſtantia Sapientes illi nobiſcum conueniant, fatentes in Deo eſſe tres Perſonas (nam & ipſi in Libro *Porta Iuſtitiæ*, vocant tres illas Luces פנים הפנימים *Facies*, ſeu, *perſonas intrinſecas*,) realiter inter ſe diſtinctas, & cum diuina eſſentia identificatas. Ad quam veritatem teſtificandam, cum Summus Sacerdos benediceret Populo, trina benedictione cum trina diuini nominis inuocatione vtebatur, vt præcipitur in lib. Numer. cap. 6. vbi dixit Deus Moyſi: *Loquere*

ad Aaron, & ad filios eius, dicens: Sic benedicatis filijs Israel, dicentes eis: Benedicat tibi יְהוָה *Deus, & custodiat te: Illuminet* יְהוָה *Deus faciem suam super te, & misereatur tui: Eleuet* יְהוָה *Deus faciem suam ad te, & det pacem tibi.* Sed illud notatu dignum est, vt obseruat Petrus Alphonsi in *Dialogo aduersus Iudæos,* cap. *6.* quòd quoties summus Sacerdos in hac benedictione proferebat nomen יְהוָה *Dei:* tres digitos, pollicem, indicem, & medium in vtraque manu erectos altius efferebat: & deinde, vt prius fuerant, remittebat.

Hinc puto euenisse, numerum ternarium non solùm in sacris literis, sed etiam communiter apud omnes mortales, tamquam mysticum ac sacrum habitum fuisse, præsertim in rebus diuinis: cuius rei, quia omnibus notissima est, hic testes non refero.

Præterea ex hac Hebræorum doctrina

na existimo priscos Gentium Philosophos aliquid profundissimi huius mysterij hausisse; vt sapienter probat inter alios R. P. Athanasius Kircherius è Societate Iesu, vir, & nomine, & re immortalis, & toto penè notus in orbe, in præclarissimo opere quod edidit de Obeliscis; in Obelisco Pamphilio: in quo explicans primam illius figuram, nempe globum, seu circulum alatum, è cuius medio serpens erumpit; existimat, in ea Diuinæ Triados sacramentum adumbrari. Idque vt probet, allegat authoritatem Aben-Ephi Arabis, qui in libro de Religione Ægyptiorum, hæc scribit: فلما كانوا

يريدون ان يخبروا على القوة وصفة الله مثلثة

ويصوروا الدايرة مع جناحين ومنها تخرج الحية ويصورة

الدايرة فكانوا يدلون على الطبيعة الله غير مدروكة

وغير مفرّقة وهى ازلية وغير مبدية وغير محدودة

وبصورة الحية الحكمة الله الذى خلق فيه كل ما براه

وبصورة

وبصورة الجناحان القوة التى هى بحركتـــــه تعطى ،

الحياة لكل ما فى الدنـــــــيــــــــا :

Cum vellent trinam Dei virtutem, & proprietatem indicare, formabant circulum cum duabus alis, ex quo serpens egrediebatur: & per figuram circuli ostendebant naturam Dei incomprehensibilem, inseparabilem, & æternam, sine principio & fine. Per figuram serpentis significabant sapientiam Dei, quæ creauit omnia, quæ sibi visum est creare. Per figuram verò duarum alarum, virtutem Dei motricem, quæ dat vitam omnibus, qui sunt in Mundo. Videtur Author non multum calluisse idioma Arabicum, quamobrem fateor, me de illius fide dubitare: & suspicor esse Authorem fictum, & P. Kircherio, vt pote viro animi ingenui, pro legitimo veroque vendito. Allegat etiam fragmentum Sanchuniathonis Syri de Religione Phænicum, in hæc verba: זוס הו אספירא אבראניתא מנה ארץ חויא אספירא חז כינא דאלהא דילה לא

שורא

שורא ולא שולמא ואברא חי מרעת והויא דהו רוחא דאלהא דמחינא כול עלמא : *Iuppiter* (ideſt, ſupremum Numen) *ſphæra eſt alata, ex qua producitur ſerpens. Sphæra diuinam naturam oſtendit ſine principio, & fine. Alæ ſunt mens eius: ſerpens autem Spiritus Dei, qui viuificat omnem Mundum.* Nec multum refert, quod in harum trium Dei proprietatum explicatione ſit apud ethnicos Authores aliquod diſcrimen, dum omnes in ternario earum numero aſſignando conueniant. Mercurius etiam Triſmegiſtus, quem Abrahæ coætaneum fuiſſe ferunt, aliquid diuinæ huius Triadis ex eiuſdem Abrahæ, vel aliorum Hebræorum documento ſuboluiſſe videtur: ita enim loquitur in Pimandro: ὁ δὲ νοῦς ὁ Θεὸς ἀρσενόθηλος ὢν ζωὴ καὶ φῶς ὑπάρχων ἀπεκύησε λόγῳ ἕτερον νοῦν δημιουργόν. *Mens illa, quæ Deus eſt, vtriuſq; ſexus vim habens, cum ſit vita, & lux, produxit verbo aliam mentem operatricem.* De Triſmegiſto verò ita ſcribit Suidas: *Dictus eſt ter maximus, quia de Trinitate loquutus eſt dicens; in Trinitate vnam eſſe Dei-*

Deitatem, ſic : Erat lumen intelligibile, prius lumine intelligibili : Et erat ſemper mens à mente lucens; ac nihil aliud erat huius vnitas, quàm ſpiritus omnia circumplectens. Extra hoc non eſt Angelus, non ſubſtantia quædam alia. Omnium enim Dominus, & Pater, & Deus : & omnia ſub ipſo, & in ipſo ſunt. Nam Verbum eius abſolutiſſimum eſt, ac fæcundum, & opifex in natura fæcunda. Habentur etiam in Pimandro ex eodem Triſmegiſto hæc alia verba, tamquam à Deo prolata : *Lumen illud ego ſum, mens, Deus tuus : mentis verò germen, Verbum lucens, Dei Filius, quorum vnio vita eſt.* Ecce hic Pater, *Mens* : Filius, *Verbum* : Spiritus Sanctus, *Vita* : quem nos etiam *viuificantem* appellamus. Zoroaſtres quoque Triſmegiſto coæuus vocat Deum πατρικὴν μονάδα *Paternam vnitatem* : Et addit hæc verba: ταναὴ ἐστι μονὰς ἣ δύο γεννᾷ, δυὰς γὰρ παρὰ τῷδ' κάθηται : *Extenſa eſt vnitas, quæ duo generat : dualitas enim apud eandem (* Vnitatem *) : ſedet*. Omitto alias ſententias veterum Philoſophorum, & præſertim Pla-

Platonicorum, à quibus expreſſiſſimè in Deo Vnitas cum Trinitate collocatur. Neque dicere poſſunt Mahumetani, has Hebræorom, & Philoſophorum authoritates à Chriſtianis fuiſſe confictas. Nam quod ad Hebræos attinet, ipſi teſtes erunt, ſe eſſe eorum, quæ illis tribuimus veros authores. Triſmegiſti verò, Zoroaſtri, & cæterorum Philoſophorum libros, Chriſtianis eſſe antiquiores, & in eis illa, quæ allegauimus, contineri, nemo niſi inpudentiſſimus poterit negare, cum apud alios Philoſophos Ethnicos allegata reperiantur. Ingenuè tamen fatemur, in huius myſterij explicatione tam Hebræos, quam Philoſophos Ethnicos, aliqua impropria habere, quæ cum doctrina Catholica non conueniunt, niſi benignius explicentur.

Ex Mahumetanorum principijs probatur Sanctissimæ Trinitatis mysterium.

Caput Decimum.

EX ijs, quæ Moslemi de Deo, vel in Deo, credenda esse affirmant, licet percommodè aduersus ipsos probare, Sacrosanctæ Triadis mysterium, neque idololatriam, neque vllum absurdum ex ijs, quæ nobis obijciunt, continere: imò ex eorumdem principijs posse illius saltem possibilitatem demonstrari.

Scien-

Sciendum eſt autem, duas apud Mahumetanos celeberrimas ſectas, inter ſe omninò oppoſitas, reperiri. Prima eſt المعتزلة *Motazelitarum*, ideſt *Separatorum*; quos Phariſæos idcirco rectè poſſumus appellare. Secunda eſt الصفاتية *Saphatitarum*, ideſt, *Attributariorum*. De prima ita ſcribit Gregorius Abul-Pharegus in libro de Hiſtorijs Arabum:

امّا المعتزلة فالذى يعمّهم من الاعتقاد القول بنفى
الصفات القديمة عن ذات البارى تعالى هربًا من
اقانيم النصارى فمنهم من قال انه تعالى عالم بذاته
لا بعلم وكذلك قادر وحىّ : ومنهم من قال انه عالم
بعلم هو ذاته وكذلك قادر وحىّ : فالاول نفى
الصفة راسًا والثاني اثبت صفة هى بعينها ذات
وبالجملة نفى الصفات مقتبس من الفلاسفة الذين
اعتقدوا ان ذات الله تعالى واحدة لا كثيرة فيها
بوجوه : *Motazelitæ conueniunt vniuerſaliter*

ſaliter in remouendo attributa æterna ab eſſentia Dei, vt fugiant diſtinctionem Perſonarum, quam tenent Chriſtiani. Nonnulli tamen ex illis dicunt, Deum ſcire non per ſcientiam, ſed per propriam eſſentiam: & ita potentem eſſe, & viuere per propriam eſſentiam. Alij verò dicunt, illum ſcire per ſcientiam, quæ eſt eſſentia ipſius: & eodem modo eſſe potentem, & viuentem. Primi negant omnino attributa: ſecundi concedunt, ſed itaut ſint idem cum eſſentia: Omnino autem negatio attributorum deſumpta eſt à Philoſophis, qui aſſeruerunt, Dei eſſentiam eſſe vnam, nullamque in ea multiplicitatem reperiri. De ſecundis verò hæc habet: وبازاء المعتزلة الصفاتية وهم يثبتون للّـه صفات ازلية من العلم والقدرة والحياة وغيرها وبلغ بعضهم فى اثبات الصفات كالسمع والبصر والكلام الى حد التجسيم فقال لا بدّ من اجرا الايات الدالّـة عليها كالاستواء على العرش والخلق باليد وغيرهما على ظاهرها

ظاهرها من غير تعرض للتاويل الّا ان قومًا منهم كابن الحسن الاشعرى وغيره لما باشروا علم الكلام منعوا التشبيه وصار ذلك مذهبًا لاهل السنّة والجماعة :

Oppositi Motazelitis sunt Saphatitæ, qui statuunt attributa æterna in Deo, scientiæ potentiæ, vitæ, &c. Quidam verò eorum eo processerunt, vt ponerent in eo attributa visus, auditus, sermonis, qualia sunt in corpore humano: affirmantes: verba Alcorani, quæ dicunt, Deum sedere super Thronum, creare manu, &c. accipienda esse propriè, & prout sonant, nec aliter exponenda. Quidam tamen ex illis, sicut Abulhasan Scearienſis, & alij, tractantes Theologiam scholasticam prohibuerunt fieri in his similitudinem, vel comparationem: & hæc est sententia Sonnitarum, & asseclarum Mahumeti: Nimirum sententia apud Moslemos orthodoxa, & Mahumetanica fide firmiter tenenda, quemadmodum habetur ex professione eiusdem fidei, conscripta ab Algazelo Tusino pa-

tre Hamedi, filio Mohammedi, his verbis: وإذا كانت له هذه الصفات كان حياً عالماً قادراً

مريداً سميعاً بصيراً متكلماً بالحياة والعلم والقدرة

والإرادة والسمع والبصر والكلام لا بمجرد الذات :

Cumque competant illi (ideſt Deo) *hæc attributa; eſt tamen viuens, ſciens, potens, volens, audiens, videns, loquens, per vitam, ſcientiam, potentiam, voluntatem, auditum, viſum, ſermonem, non per ſimplicem eſſentiam.*

Per hoc manifeſtum eſt, Mahumetanos legitimos ponere diſtinctionem realem inter attributa Dei, & eius eſſentiam. Nam ſi eſſet tantùm diſtinctio rationis, vel per ſolum intellectum, approbarent ſententiam Motazelitarum, quam tamen, vt falſam & hæreticam, reijciunt. Porrò idem eſt ſi dicas, Deum v. g. ſcire non per ſcientiam, ſed per eſſentiam: ac dicere, Deum ſcire per ſcientiam quæ ſit ipſa eſſentia. In hoc enim ſecundo modo dicendi ſolùm poteſt concipi aliqua diſtinctio rationis inter eſſentiam

tiam, & attributa. Si enim esset distinctio realis, iam Motazelitæ conuenirent cum Sonnitis. Et ideo Sonnitæ vtrumque dicendi modum æque reijciunt. Porrò si attributa Dei prædicta identificarentur cum illius essentia: male dicerent Moslemi, Deum velle, scire, vel posse per voluntatem, scientiam, & potentiam, non per simplicem essentiam. Itaque velint, nolint, coguntur ponere in Deo distictionem veram & realem inter attributa, & essentiam illius.

Magis ostenditur vis argumenti ex eo, quòd Sonnitæ, seu Moslemi Orthodoxi, eodem modo volunt subsistere in essentia Dei hæc attributa, ac subsistat Alcoranus. Est enim fidei dogma inter eos, Alcoranum esse increatum, & subsistere in essentia Dei, eodem modo quo subsistunt attributa. Ita Algazelus in Professione Fidei: *Credere* (inquit) *oportet de Alcorano*, انّه قديم قايم بذات الله لا يقبل

الانفصال والفراق بالانتقال الى القلوب والاوراق :

tre Hamedi, filio Mohammedi, his verbis: واذا كانت له هذه الصفات كان حيًا عالمًا قادرًا مريدًا سميعًا بصيرًا متكلمًا بالحياة والعلم والقدرة و الارادة والسمع والبصر ولكلام لا بمجرد الذات : *Cumque competant illi* (ideſt Deo) *hæc attributa ; eſt tamen viuens, ſciens, potens, volens, audiens, videns, loquens, per vitam, ſcientiam, potentiam, voluntatem, auditum, viſum, ſermonem, non per ſimplicem eſſentiam.*

Per hoc manifeſtum eſt, Mahumetanos legitimos ponere diſtinctionem realem inter attributa Dei, & eius eſſentiam. Nam ſi eſſet tantùm diſtinctio rationis, vel per ſolum intellectum, approbarent ſententiam Motazelitarum, quam tamen, vt falſam & hæreticam, reijciunt. Porrò idem eſt ſi dicas, Deum v. g. ſcire non per ſcientiam, ſed per eſſentiam: ac dicere, Deum ſcire per ſcientiam quæ ſit ipſa eſſentia. In hoc enim ſecundo modo dicendi ſolùm poteſt concipi aliqua diſtinctio rationis inter eſſentiam

tiam, & attributa. Si enim esset distinctio realis, iam Motazelitæ conuenirent cum Sonnitis. Et ideo Sonnitæ vtrumque dicendi modum æque reijciunt. Porrò si attributa Dei prædicta identificarentur cum illius essentia: male dicerent Moslemi, Deum velle, scire, vel posse per voluntatem, scientiam, & potentiam, non per simplicem essentiam. Itaque velint, nolint, coguntur ponere in Deo distictionem veram & realem inter attributa, & essentiam illius.

Magis ostenditur vis argumenti ex eo, quòd Sonnitæ, seu Moslemi Orthodoxi, eodem modo volunt subsistere in essentia Dei hæc attributa, ac subsistat Alcoranus. Est enim fidei dogma inter eos, Alcoranum esse increatum, & subsistere in essentia Dei, eodem modo quo subsistunt attributa. Ita Algazelus in Professione Fidei: *Credere* (inquit) *oportet de Alcorano*, انّـه قديم قايم بذات اللّه لا يقبـل

الانفصال والفراق بالانتقال الى القلـوب والاوراق :

 ipsum

ipsum esse eternum, subsistentem in essentia Dei, neque ab ea diuidi, aut separari, dum in corda, vel chartas transfertur. Atqui petimus à Sonnitis, vtrùm Alcoranus iste idealis distinctus sit realiter ab ipsa essentia, nec ne? si non est realiter distinctus, ergo identificatur cum illa, & est ipsamet essentia Dei, & per consequens est Deus; & tantum nomine, vel per ens rationis est, seu dicitur Alcoranus. Addo, non solùm ab essentia, sed à cæteris etiam attributis, debere realiter distingui hunc Alcoranum: alioquin verè dici poterit, illum esse potentiam, vel scientiam, vel auditum, vel visum Dei.

Huc accedit, quòd licet Sonnitæ pro hæreticis habeant Saphatitas, conueniunt tamen cum eis in hoc; quòd omnia, quæ de Deo dicuntur in Alcorano, vt audire, videre, sedere, habere manus, oculos, pedes, &c. dicantur de eo, eique competant propriè, & verè, sed ratione prorsus dissimili ac competant creaturis; in quo dissentiunt saltem à quibusdam Saphatitis Antrhopormophitis

phitis. Ita affirmat Algazelus in Professione Fidei. *Credendum est* (inquit) *quòd Deus :* يرى من غير حدقة واجفان ويسمع من
غير اصمخة واذان كما يعلم بغير قلب ويبطش بغير
جارحة ويخلق بغير آلة اذا لا تشبه صفاته صفات
الخلق كما لا تشبه ذاته ذات الخلق ؛ وانه تعالى متكلم آمر
ناهى واعد متوعد بكلام ازلىّ قديم قايم بذاته
لا يشبه كلام الخلق فليس بصوت يحدث من انسلال
هواء واصطكاك اجرام ولا بحرف ينقطع بانطباق
شفة او تحريك لسان وان موسى سمع كلام الله بغير
صوت ولا حرف كما يرى الابرار ذات الله من غير
جوهر ولا عرض : *videat sine pupillis, & palpebris, & audiat sine aurium meatu, quemadmodum scit sine corde, & molitur sine membris, & creat sine instrumentis: cum non sint similia attributa ipsius attributis creaturarum, nec essentia ipsius essen-*

M 3 *tiæ*

tiæ creaturarum. Præterea credendum est, quòd Deus loquatur, iubeat, prohibeat, promittat, comminetur sermone æterno sempiterno, qui subsistit in essentia eius, nec similis est sermoni creaturarum, nec consistit voce, quæ oriatur è commotione aeris, & collisione corporum; neque litteris, quæ formentur concursu labiorum, aut motione linguæ. Præterea quòd Moyses audierit sermonem Dei sine voce, & literis, sicut vident Iusti eßentiam Dei sine substantia, & accidente. Et paulo superius loquens de sessione Dei super Thronum, credendum esse ait,

انّه مستوٍ على العرش على الوجه الذى قاله وبالمعنى

الذى اراده إستوًا منزهًا عن المماسة والاستقرار

والتمكن والحلول والانتقال : *quòd Trhono insideat, eo modo quo ipse dixit, & in eo sensu, quem ipse intendit, sessione remota à contactu, & insidentia, & situ locali, & existentia in altero, & motu locali.* Itaque concedunt Sonnitæ, Deum audire, videre, sedere, loqui, &c. per aliquid distinctum à simplici essentia. Atqui hoc, si bene-

bene res perpendatur, coincidit cum sententia mitiori Saphatitarum, quam tenuit Abul-hasan, alijque doctiores Mahumetanorum: imò Sonnitæ ipsi tamquam orthodoxam profitentur. Dummodo enim nulla fiat comparatio, vel assimiliatio ad creaturas, intelligenda esse ad literã, quæ de Deo Alcoranus habet, affirmant. Quomodo autem hæc fieri possint, neque intelligunt, neque curiosius exquirunt. Dicunt enim (teste Sciaher Settanio, quem citat Pokokius in suis notis ad Abulpharegum)

عرفنا بمقتضى العقل ان الله ليس كمثله شئ فلا يشبه شيا من المخلوقات : *Nos scimus ex dictamine iudicioque intellectus, nullam rem esse similem Deo, nec Deum vlli rei creatæ esse similem*. Quo posito, nihil aliud curabant, nisi firmiter credere, انه لا شريك له وليس كمثله شئ : *nullum Deo esse socium, aut consortem, & nihil esse simile illi*. Quamobrem refertur de Malec filio

lio Anas, quòd dixerit, الاستواء مجهولـــة
والايمان به واجب والسوال عنه بدعـــــــة :
Quomodo Deus ſedeat ſuper Thronum, ignotum eſt : ſed hoc credere, eſt neceſſarium : curioſius autem de eo inquirere, hæreſis eſt.

Dicant nunc nobis Mahumetani Sonnitæ, quid ſint attributa iſta in Deo, realiter diſtincta ab eius eſſentia, quamuis in illa ſubſiſtant? ſunt ne ſubſtantia, an accidens? Non poſſunt reſpondere, eſſe accidens; quia in prædicta eorum fidei profeſſione excluduntur à Deo accidentia: dicitur enim in ea : لا تحلــه الحوادث ولا
تعتريه العوارض : *Non ſubſiſtunt in eo contingentia, neque aduenіunt ei accidentia* : imò aliquid maius additur, nimirum credendum eſſe, انه ليس بجوهر ولا تحلــه الجواهر ولا
بعرض ولا تحلــه الاعراض *illum non eſſe ſubſtantiam, neque ſubſiſtere in eo ſubſtantias : neque eſſe accidens, neque ſubſiſtere in eo accidentia.* Hoc autem eſt contra omnem Philoſophiam : quidquid enim eſt, vel

eſt

est substantia, vel accidens. Ergo si ista attributa non sunt in Deo accidens, in quo omnes conuenimus, erunt substantia. At nulla potest esse in Deo substantia, quæ non sit identificata cum essentia (alioquin Deus esset diuisibilis in partes: & præterea substantiæ subsisterent in illo, quod est contra iam afferta): Ergo, velint, nolint, Mahumetani coguntur ponere in Deo distinctionem realem inter attributa, & essentiam, & inter ipsa attributa ad inuicem. Atque ita si Christiani per eos sunt infideles, quia ponunt in Deo tres personas, seu proprietates, distinctas quidem realiter inter se, sed identificatas cum essentia: itaut non resultet nisi vnus Deus: quomodo non erunt magis infideles Mahumetani, dum ponunt in Deo tot attributa realiter distincta inter se, & ab essentia illius? hoc Sonnitis obijciebant Motazelitæ, prout refert Author libri المواقف *Almauakeph* his verbis: كفروا النصارى بقدماء الثلثة فكيف السبعة او اكثر:

Infi-

Infideles sunt Christiani, eo quòd ponant tria æterna: quanto magis erunt illi, qui ponunt septem, vel plura? Neque dicere possunt Sonnitæ, non posse de attributis illis prædicari Deum, itaut vnumquodque eorum sit Deus, sicut Christiani asserunt vnamquamque personam esse Deum. Nam quidquid est in Deo, cum non possit esse accidens, etiam iuxta ipsorum sententiam, & per consequens sit substantia, vel essentia (nam pro eodem hæc duo accipimus in Deo) necessariò est Deus: & hoc cognoscunt omnes ferè mortales lumine naturæ: alioquin Deus esset diuisibilis in partes, quod absurdum, & impium est vel cogitare. Coguntur igitur Sonnitæ, vel amplecti doctrinam Motazelitarum, negando in Deo omnia attributa, quod ipsi tamquam hæresim detestantur: vel fateri plures esse Deos inter se distinctos vnà cum illo Deo, quem nos Christiani vnicum fatemur. Quod si respondeant, se quidem credere omnia attributa illa esse Deum, quamuis distincta sint realiter

inter ſe, & ab eſſentia; nec tamen eſſe plures Deos, ſed vnum tantùm Deum: ſe tamen non poſſe, nec teneri hoc intelligere, neque huius rei reddere rationem: cur igitur tam acriter inſurgunt in Chriſtianos, ſi Trinitatis à ſe creditæ myſterium non poſſint plenè intelligere, vel rationibus euidentibus demonſtrare?

Hoc Argumento conuicti, vt opinor, Margitæ Kadrienſes (qui ſunt vna ex ſectis Mahumetanorum) vt refert Iſmael filius Aly in ſua Hiſtoria, cap. de ſectis Moſlemorum, dixerunt: ان قول القايــل

ثالث ثلثة ليس بكفر لكنه لا يظهر الا من كافر :

Dictum dicentis, Tertius trium, non eſt infidelitas: licet non vſurpetur palam niſi ab infideli. Quod idem eſt, ac dicere: Aſſerere tres Perſonas in Deo, itaut Chriſtus ſit tertia earum (Syri enim Chriſtiani vocant Chriſtum tertium Trinitatis) non eſt ſententia, quæ contineat aliquid contra veram Fidem, licet talis modus loquendi non vſurpetur palam, niſi à Chri-

Christianis : Quin etiam Garabitæ (est alia secta Mahumetanorum, de qua idem Ismael ibidem) afferebant, الالهية لخمس اشخاص اصحاب الكساء وهم محمد وعلىّ وفاطمة والحسن والحسين وقالوا خمستهم شئ واحد :

Diuinitatem habere quinque Personas gloriosas; nempe Mahumetum, Aly, Phateman, Alhasan, & Alhosein : & has quinque, esse rem vnam.

Præterea reperitur inter recentiores Mahumetanorum Sonnitarum sectas, quædam eorum, qui apud Turcas vocantur *Escraki*, idest *Illuminati* : de quibus Author Historiæ Imperij Othomannici hodierni, testis oculatus, lib. 2. cap. 12. hæc habet : *Secta eorum, qui vocantur Escraki, seu Illuminati, est merè Pythagorica. Qui eam profitentur, in contemplatione diuinæ Ideæ, & numerorum, qui in Deo sunt, præcipuè versantur. Quamuis enim Deum vnum esse credant, non tamen negant illius Trinitatem : eam quippe velut numerum considerant, qui ab vnitate*

pro-

præcedat. Et vt melius sententiam hanc suam persuadeant, vtuntur plerumque comparatione trium flexurarum, seu plicarum, quæ fiunt in sudariolo, seu linteolo, quod potest bene admittere denominationem ternarij numeri, quamuis re vera sit vnum tantùm cum explicatum extensumque fuerit. In huius sectæ hominum laudes latè diffunditur Author. Ex quibus patet Mahumetanos sapientiores, & qui rem non ex Mahumeti crassitie, sed ex ratione, ac veritate metiuntur, non solum à Sacrosanctæ Triados mysterio non esse alienos, sed etiam illud approbare, & amplecti. Neque prætereumdum est, Ahmed Ebn-Edris Doctorem Mahumetanorum insignem (quem alium ab Ahmed filio Abdalhalim esse puto) ab ipsa veritate conuinctum, vltrò concedere, omnia Dei attributa, quæ septem ipse enumerat; nempe العلم البصر السمع القدرة الكلام الارادة الحياة : *Scientiam, Visum, Auditum, Potentiam, Sermonem, Voluntatem, Vitam;* posse verè appellari, immo

mo esse Deum: ait enim : كل احد من التسعة اله لان كل واحد منها مساوٍ لكل واحد الثلثة الاولى : *Vnumquodque ex nouem* (attributis) *est Deus : quia quodlibet ex eis æquale est vnicuique ex tribus primis*. Quidquid sit de ratione allata, nobis satis est, illum approbare, quodlibet attributum esse Deũ: & per consequens, cum attributa iuxta ipsum sint ab essentia, & inter se realiter distincta; in vno Deo non solùm plures Personæ, sed etiam plures reperientur Dij: quod nemo non videt quantum sit absurdum. Nam, vt bene ratiocinatur Maimonides Iudæus in Prologo *Pirke*, valet consequentia *ad esserendos plures æternos à positione attributorum*. Hoc non sequitur in mysterio Trinitatis, in quo Personæ identificantur cum vna eademque essentia.

Omitto hic recensere fabulam, qua fingit Ahmed, inuectum esse post mortem Christi inter eius asseclas mysterium Trinitatis, cum non nisi mendacia, & nugas risu tantùm explodendas contineat.

Refellitur quarta causa allata à Mahumeto mutatæ Christianæ Religionis, quæ est Christi Diuinitas.

Caput Vndecimum.

Oc ferè vnum molitus est Diabolus per Mahumetum, eiusque Alcoranum, Christo diuinitatis gloriam auferre; id quod per Arium minus feliciter ipsi successerat: persuadendo rudioribus populis, præsertim Arabibus, illum neque Deum, neque verum Filium Dei esse, aut dici debere. Sed videamus primò,

primò, quibus argumentis probet id Mahumetus in Alcorano : cumque ad illa responderimus; alijs, quæ contra Christi diuinitatem Mahumetani obijciunt, satisfaciemus.

Primum Argumentum est in Sura 5. المايدة *de Mensa*, vers. 78. huiusmodi

لقد كفر الذين قالوا ان الله هو المسيح ابن مريم

وقال المسيح يا بنى اسرايبل اعبدوا الله ربّى وربّكم

انّه من يشرك بالله فقد حرّم الله عليه الجنّـــــة :

Infideles porrò iam sunt, qui dicunt Deum esse Christum Filium Mariæ. Christus enim dixit : O Filij Israel, seruite Deo Domino meo, & Domino vestro. Porrò qui tribuerit Deo socium, excludet illum Deus à Paradiso.

Respondetur facilè, Christum non solùm esse Deum, sed etiam hominem. Cum igitur vocat Deum, *Dominum*, vel *Deum suum* (nam non negamus illum ita vocasse, quamuis non ijs verbis, quæ mendaciter allegat Mahumetus) loquitur non vt Deus, sed vt homo. Aliquando enim

enim Christus gerebat se vt Deum, aliquando vt hominem. Ita quippe erat verè Deus, sicut erat verè homo: neque vt Deus erat Filius Mariæ, sed vt homo: quod in sequentibus probandum, nunc supponimus. Ad illud quod additur, excludendum esse à Paradiso eum, qui tribuit Deo socium, respondetur: Christum ita esse Deum, vt non sit Deus alius à Patre; imò est ipse Deus cum Patre. Quare cum dicimus, Christum esse Deum, non propterea socium in diuinitate Deo tribuimus. Hæc duo responsa sufficiunt ad deijciendas, prorsusque infringendas omnes Mahumetanorum machinas contra Christi diuinitatem.

Secundum Argumentum est in eadem Sura, vers. 81. his verbis: ما المسيح ابن مريم الاّ رسول قد خلت من قبلـــه الرسل وامّه صديقة كانا ياكلان الطعـــــــام:

Non est Christus Filius Mariæ, nisi Legatus: iam præcesserunt ante eum cæteri Lega-

ti : & Mater eius fuit verax : ambo comedebant cibum.

Respondemus, Christum fuisse sanè Legatum, missum à Deo sicut Moysem, & alios Legatos, quamuis multò excellentiori, & nobiliori modo: non tamen fuisse Legatum quatenus Deus, sed quatenus homo erat. Quòd Mater eius fuerit verax, nos quoque confitemur; præsertim in eo sensu, in quo vocat eam Mahumetus veracem; quia scilicet nunquam dixit, vel credidit, se esse Deum, vel Deam, qualem fuisse, Collyridiani, vt supra vidimus, contendebant. Demum quòd Christus, quemadmodum etiam mater eius, comederet cibum, non probat illum non fuisse Deum: hoc enim faciebat vt homo, non vt Deus; eo ferè modo, quo homo, qui est animal rationale, comedit, & bibit, non vt rationale, sed vt animal: & crescit atque adolescit non quoad animam spiritualem, sed quoad corpus materiale. Vt enim homo constat partibus metaphysicis; ita etiam partibus physicis, quarum operationes

tiones ſunt realiter diſtinctæ.

Tertium Argumentum fit ibidem, ver. 19. ita: لقد كفر الذين قالوا ان الله هو المسيح
ابن مريم قل فمن يملك من الله شيئا ان اراد ان
يهلك المسيح ابن مريم وامه ومن فى الارض جميعا
ولله ملك السموات والارض : *Infideles ſunt qui dicunt, Deum eſſe Chriſtum filium Mariæ. Dic illis: Et quis poßet Deum impedire, ſi vellet perdere Chriſtum filium Mariæ, & matrem eius, & omnes terrigenas? Dei enim eſt regnum Cælorum, & Terræ.*

Reſpondemus: ſi Deus vellet perdere, & ad nihilum redigere Chriſtum quoad humanitatem, & matrem eius, omneſque terrigenas quoad totum eſſe illorum: poſſet ſine dubio id facere, nec vllus valeret eum impedire. Non tamen perdere poſſet Chriſtum quoad diuinitatem, neque poſſibile eſt cadere in Deũ talem voluntatem, quia perderet ſeipſum & eſſentiam ſuam, quod omnino repugnat. Fatemur verò & nos, Deum eſſe Domi-

num Cæli, & Terræ, & rerum omnium, quæ ſunt in eis; & conſequenter etiam Chriſti; ſed quatenus homo eſt : nam quatenus eſt Deus, eſt vnus atque idem Dominus cum Patre, Cæli, & Terræ, omniumque rerum creatarum.

Quartum habetur Sura 4. النساء *Mulieres*, verſ. 170. hoc modo : انما الله الــه واحد سبحانه ان يكون لــه ولد لــه ما في السموات وما في الارض : *Certè Deus eſt Deus vnicus. Abſit vt ſit illi Filius. Illius eſt quidquid in Cælis, & in Terra reperitur.*

Reſpondemus, Deum eſſe vnicum, & tamen habere filium. Non enim repugnant hæc duo in Deo: Filius quippe non eſt Deus alius à Patre, licet ſit alia perſona: ſed eſt ipſemet Deus vnus cum Patre, cùm habeat eandem eſſentiam, & eadem attributa eſſentialia.

Quintum, Sura 5. المايدة *Menſa* v. 122. his verbis : قال الله يــا عيسى ابن مريم أ انت قلت للناس اتخذوني وامي الهين من دون الله : قال سبحانك

سبحانك ما يكون لى ان اقول مــا ليس لى بحقّ ان كنتُ قلتُهُ فقد علمتَهُ : *Et* (memento) *cum dicet Deus* (Christo in die Iudicij) : *O Iesu fili Mariæ, tù ne dixisti hominibus; accipite me, & matrem meam in duos deos præter Deum? Respondebit: Laus tibi*, (idest absit hoc) : *Non est meum vt dicam de me id quod mihi non conuenit. Si hoc dixissem, tu vtique scires.*

Certè ita est: nunquam dixit Christus hominibus, vt colerent se, & Matrem suam tamquam dûos deos, præter vnum Deum. Sæpè tamen dixit, se esse Filium Dei, & Deum, sed non præter Deum: verùm vnum eundemque Deum cum Patre, vt inferius latè probabimus.

Sextum, Sura 39. الزمّر *Caterua*, v. 5. vbi dicitur. لو اراد الله يتخذ ولدًا لاصطفى مما يخلق ما يشاء سبحانه هو الواحد القهار خلق السموات والارض : *Si voluisset Deus habere Filium, elegisset sine dubio ex creaturis suis*

eam, quæ ſibi placuiſſet. Sed abſit hoc: ipſe enim eſt vnicus, omnibus ſuperior. Creauit cælos & terram. Explicat Gelaleddinus.

ما يشاء اى غير مَن قالوا الملايكة بنات اللّه

وعزير ابن الله والمسيح ابن الله :

Eam, quæ ſibi placuiſſet: ideſt, præter eas quas dixerunt: nempe Angeli ſunt filiæ Dei: Ezra eſt filius Dei: & Chriſtus eſt filius Dei: ideſt præter Angelos, vt volebant, Meccani; & Ezram, vt Iudæi; & Chriſtum, vt Chriſtiani aſſerebant.

Sed neque Mahumetus, neque Gelaleddinus ſciunt quid blaterent. Nam ſi loquamur de filiatione Dei adoptiua; poteſt vtique Deus eligere in filium quem voluerit: & hoc modo elegiſſe Chriſtum, quemadmodum etiam alios Iuſtos, concedunt Mahumetani: imò omnes Angeli, & omnes homines iuſti, dici poſſunt verè filij Dei adoptiui, confirmantibus id Sacris Scripturis. Si verò loquamur de filiatione Dei naturali, nullo modo poteſt Deus eligere in Filium aliquam crea-

creaturam: filius enim naturalis, debet procedere viuens à viuente in similitudinem naturæ, itaut sit eiusdem substantiæ cum patre. Repugnat igitur, vt qui est filius Dei naturalis, sit creatura; & vt Deus eligat sibi Filium naturalem pro arbitrio, quem voluerit; cum sicut necessariò cognoscit, & intelligit seipsum, ita necessariò producat conceptum sui, quem nos filium Dei naturalem esse affirmamus.

Septimum, Sura 21. الانبياء *Prophetæ*, v. 22. ita: لوكان فيهما آلهة الا الله لفسدتا

Si essent in ijs (scilicet cælo, & terra) *alij Dij præter Deum, certè corrumperentur.* Explicat Gelaleddinus: خرجتا عن نظامهما المشاهد لوجود التمانع على وفق العادة عند تعدد الحاكم من التمانع فى الشى وعدم الاتفاق عليه:

Exirent (cælum, & terra) *ab ordine suo præsenti, eo quòd alij alios impedirent in conuenienti conseruatione consuetudinis ob*

multitudinem gubernantium, ex mutuo impedimento in rebus disponendis, & ex defectu concordiæ circa eas.

Verùm hoc argumentum non militat contra Christi diuinitatem, sed contra pluralitatem Deorum: imò neque contra plures Deos: nam si per impossibile plures darentur Dij, quilibet eorum esset infinitè sapiens, iustus, prouidus, &c. & ita conuenirent inter se in omnibus, nec alij alijs vlla in re aduersarentur. Hoc tamen non facit ad rem nostram. Nos enim cum dicimus, Christum esse Deum, non ponimus plures deos, cum sit vnus atq; idem Deus cum Patre, à quo generatur.

Octauum, Sura 10. يونس *Ionas*, v.67.

قالوا اتخذ الله ولدًا سبحانه هو الغنىّ لــــه ما فى
السموات وما فى الارض ان عندكم مــــن سلطان
بهذا اً تقولون على الله ما لا تعلمــــــون :

Dicunt: Genuit Deus Filium. Absit hoc ab eo: ipse enim est ille diues, cuius est quid-

quid

quid in cælis, & in terra reperitur. Nullam habetis huius rei probationem. An loquimini de Deo, id quod ignoratis?

Argumentum est duplex. Primum: Deus est diues omnium rerum, Dominus cæli, & terræ, nec indiget vlla re, neque filio, qui ipsum adiuuet, vel ipsi succedat. Secundum: Absque vlla authoritate, vel fundamento, affirmant Christiani, Deum habere Filium. Ad primum respondemus, magnum esse hac in re inter Deum & homines discrimen. Homines enim cupiunt habere filios, vt habeant adiutores, & successores, quia ipsi imbecilles sunt, & defectibiles: Deus verò genuit Filium, quem neque adiutorem habet, quia est eiusdem secum essentiæ, & potentiæ: neque successorem, quia est coæternus: neque gignendo filium, acquirit aliquid, quod ante non haberet. Quod si obijciant Mahumetani: Quæ ergo est causa Deo gignendi filium? Respondebimus, gignere filium esse in Deo proprietatem naturalem, & necessariam: sicuti naturale, & neces-

necessarium est homini esse rationalem: neque huius rei vlla requiritur causa. Quod spectat ad secundum argumentum, vel ad secundam partem eiusdem argumenti; paulo inferius respondebimus.

Nonum, Sura 23. المومنون *Fideles*, v. 92. his verbis : ما اتخذ الله من ولد وما كان معه من اله اذا لذهب كل اله بما خلق ولعلا بعضهم على بعض سبحان الله عما يصفون :

Non genuit Deus vllum filium, neque fuit vnquam cum eo alius Deus: alioquin quilibet Deus abstulisset sibi id quod creasset, & vnus insurrexisset super alium. Absit hoc, quod illi attribuunt.

Argumento huic supra satis iam responsum est. Addo hìc, aliud esse, Deum gignere, vel habere filium, aliud verò habere alium deum socium; cum Pater, & Filius sint vnus, atque idem Deus, & vnus creator omnium rerum. Quamobrem nulla est ratio, quòd vnus vel auferat

ferat

ferat sibi id quod creauit, vel insurgat supra alterum. In eo etiam casu, in quo per impossibile essent plures Dij, vt superius ostendimus, non sequerentur absurda illa, qnæ supponit Mahumetus.

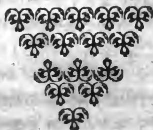
Decimum, Sura 72. الجنّ *Dæmones*, v. 2. Vbi Dæmones ita colloquentes inducuntur: لن نشرك بربّنا احدًا وانّه تعالى جدّ ربنا ما اتخذ صاحبة ولا ولدًا: *Nunquam ponemus vllum socium cum Domino nostro. Absit hoc à Maiestate Domini nostri. Non accepit vxorem, neque habuit filium.* Et Sura 6. الانعام *Pecora*, v. 96. بديع السموات والارض انّى يكون له ولدٌ ولا تكون له صاحبة: *Creator cælorum & terræ, quomodo habebit filium, cum non habeat vxorem?*

Hoc argumentum meritò ex ore Dæmonum, & ex Sura illa, in qua agitur de pecoribus, eruitur. Nullum enim meretur habere qui illud proponat, quàm Dæmonem; & nullum authorem, quàm illum

illum, qui pecuinum, prorſuſque brutale habuit ingenium; & qui cum totus eſſet mulieribus & libidini addictus, nunquam putauit, poſſe ſine adiutorio fæminæ haberi filium. Primi illi naturalis Theologiæ Magiſtri, qui arcana eius myſteria, ſub fabularum velamine propoſuerunt, Palladem Sapientiæ Numen è Iouis capite ſine fæminæ opera prognatam eſſe tradiderunt: per quod poſſe Deum ex ſeipſo ſine alieno concurſu aliquid progignere ſignificauerunt. Verùm quid opus eſt fabulis? diuina ipſa Sapientia, ſe genitam & natam ex Deo teſtatur, nec tamen fæminam vllam Dei ſociam commemorat. Sic enim loquitur in Prouerbijs Salomonis, cap. 8. *Dominus poſſedit me* (Hebraicè קָנָנִי *acquiſiuit me:* quo verbo vſa eſt Heua, quando peperit Cain, vt ſit idem, ac *peperit me*) *in initio viarum ſuarum, antequam quidquam faceret à principio. Non dum erant abyſſi, & ego iam concepta eram: ante colles ego parturiebar.* Et in libro Eccleſia-

clesiastici, cap. 24. Sic loquitur de se eadem diuina Sapientia: *Ego ex ore Altissimi prodiui primogenita ante omnem creaturam*. Quid respondebit ad hæc Mahumetus? negabitne diuinam Sapientiam ex Deo conceptam ac natam, quia Deus non habet vxorem? Sed relinquendus homo carnalis & mulierosus in ganea; non in schola, nisi forte ferula, vel fuste, erudiendus.

Argu-

Argumenta Mahumetanorum contra Christi diuinitatem.

Caput Duodecimum.

Rimum contra Christi diuinitatem argumentum fit à Mahumetanis, ex absurdo, quod sequeretur, quòd si Christus esset Deus, Deus natus fuisset ex muliere, & præterea, crucifixus, passus, ac mortuus: quæ de Deo asserere, summam continet impietatem. Vrget argumentum Ahmed filius Abdal-halim ex doctrina Iacobitarum, & Melkitarum, quorum primi comparabant vnionem humanitatis & diui-

diuinitatis in Christo, commixtioni lactis, & aquæ. Secundi vero, ferro ignito, & vnioni animæ cum corpore: quibus comparationibus admissis, ita contra nos paralogizat: ومعلوم انه لا يصل الى الماء
شيء الا وصل الى اللبن فانه لا يميز احدهما عن الاخر
وكذلك النار التي في الحديد هي طرف الحديد
والصق عليه يحق ذلك النار التي فيه والبدن اذا
ضُرب وعُذِّب يحق الم الضرب والعذاب للنفس وكان
حقيقة تمثيلهم يقتضى ان اللاهوت اصابه ما اصاب
الناسوت من اهانة اليهود وتعذيبهم واتلافهم له
والصلب الذي ادعوه وهذا لازم على القول بالاتحاد
فان الاتحاد لو كان ما يصاب احدهما لا يشركه
الاخر فيه لم يكن هذا اتحاد بل تعدد :

Certum est, nihil pertingere ad aquam, quod non pertingat ad lac cum ea mixtum: non

enim

enim distinguitur vnum ab alio. Et ita ignis, qui est in ferro penetrat totum ferrum, & coniungitur illi, itaut quidquid accidit ferro, participetur ab igne. Corpus etiam cum percutitur, & torquetur; dolor percussionis, & cruciatus sentitur ab anima. Exigit igitur veritas harum similitudinum, vt quod euenit humanitati de iniurijs, tormentis, & crucifixione Iudaeorum, quam ipsi credunt, euenerit etiam diuinitati: & hoc necessariò exigit ratio vnionis: Nam si in vnione id quod contingit vni vnito, non participetur ab altero, iam non erit vnio, sed numerica dispositio.

Respondemus, in comparationibus non exigi adęquatam veritatem rei comparatæ ad illam, cum qua comparatur; sed satis esse, vt verificetur illud, quod præcipuè intenditur probari. Optimè congruunt tres propositæ similitudines, quatenus sicut in lacte aquæ commixto, nulla pars sensibilis aquæ potest assignari, quæ non sit lacti coniuncta: & in ferro ignito nulla pars ferri, cui non sit adiunctus ignis: nulla etiam pars in corpore

pore humano, quæ non informetur ab anima: ita nulla pars humanitatis Christi erat in corpore, siue in anima illius, quæ non esset vnita diuinitati. At verò dici non poterat, quod quidquid vni parti vnitæ eueniebat, eueniret etiam alteri: non enim hoc est necessarium: imò falsum est absolutè huiusmodi principium, quòd scilicet quidquid vni parti vnitæ, vel vni vnito euenit, debeat necessariò etiam alteri euenire. Pro quo notandum est, duobus præcipuè modis fieri posse duarum rerum vnionem. Primo modo, itaut ex duobus fiat vnum tertium, & nihil realiter remaneat de vtroque vnito. Et in hoc casu verè quidem, sed impropriè dicetur: quidquid euenit vni vnito, euenit etiam alteri. Dico impropriè, quia iam non sunt duæ res realiter distinctæ, sed vna tantùm. Porrò vnio humanæ diuinæque naturæ in Christo, non fuit huius generis. Secundo modo fieri potest vnio duarum rerum, itaut realiter vnaquæque suum esse retineat: & talis est vnio lactis, vel vini cum aqua

(ſaltem in communi ſententia) , ignis cum ferro , & animæ cum corpore. Quòd enim hæc retineāt ſuum eſſe, licet vnita , patet, quia poſſunt ab inuicem ſeparari etiam poſt vnionem, vt patet in anima & corpore, & in alijs duobus exemplis allatis. In hoc verò ſecundo genere vnionis, falſum eſt,quidquid contingit vni vnito, alteri etiam contingere debere. Nam certum eſt multa accidere in corpore, quæ nihil animam afficiunt: & è conuerſo. Neque etiam dubitandum eſt, lac, vel vinum aquæ comixtum , recipere poſſe aliquid ab extrinſeco agente, vel etiam habere in ſe aliquam actiuitatem , quorum neutrum aquæ conueniat. Et licet aliquis peruicaciter aſſereret, in vnione duarum rerum materialium, præſertim ſymbolarum, vt aquæ & lactis, verificari illud principium; non tamen curreret paritas in vnione duarum rerum, quarum vna eſſet materialis,altera verò immaterialis: cuiuſmodi ſunt humanitas ratione corporis, & diuinitas Chriſti. Ita, licet Deus
ſit

ſit intimè præſens, & vnitus omnibus rebus, non tamen obnoxius eſt accidentibus, & paſſionibus earumdem rerum.

Secundum argumentum deſumit Aduerſarius ex eo, quòd Chriſtus in Cruce dixerit: *Deus meus, Deus meus, quare dereliquiſti me.* Quibus verbis abutitur ad Chriſti diuinitatem oppugnandã, hoc modo. وهم يقولون الذى كان يسمع الناس كلامه

هو اللاهوت كما سمع موسى كلام الله من الشجرة

ويقولون هما شخص واحد ويقول بعضهم هما مشيئة

واحدة وطبيعة واحدة والكلام انما يكون بمشيئة

المتكلم فيلزم ان يكون المتكلم الداعى المستغيث

ثم المصلوب هو اللاهوت هو المستغيث المتضرع وهو

المستغاث به : وايضًا فهم يقولون ان اللاهوت

والناسوت شخص واحد فمع القول بانّه شخص واحد

امّا ان يكون مستغيثًا وامّا ان يكون مستغاثًا به

واما ان يكون داعيًا وامّـــا ان يكون مدعوًا فاذا

قالوا ان الداعى غير المدعو لزم ان يكونـــا اثنين لا

واحد واذا قالوا هما واحد فالداعى هو المدعـــــو :

Et ipsi dicunt; illum, cuius audiebant homines sermonem, fuisse Diuinitatem, sicut audiebat Moyses verba Dei ex rubo: & dicunt; ambæ (diuinitas nempe, & humanitas)*sunt persona vna. Et quidam eorum dicunt: sunt ambæ voluntas vna, & natura vna. Et sermo quidem est in voluntate loquentis: vnde necessariò sequitur, vt is qui loquitur, sit precans, & auxilium petens: & denique ille qui crucifixus est, sit diuinitas, quæ simul auxilium petit, & supplicat, & simul ab ea petitur auxilium. Præterea dicunt: diuinitas, & humanitas sunt persona vna: & cum hoc quod sint persona vna, vel est supplicans & rogans, vel est supplicata & rogata. Si dicant rogantem esse diuersum à rogato; necessariò sequitur, vt sint duo, non vnus. Quòd si dicant esse vtrumque vnum; idem erit rogans, & rogatus.*

Ex

Ex hoc Doctoris Mahumetani paralogiſmo patet, hominem animalem, qualis erat ille, non percipere ea quæ ſunt Spiritus Dei. Inſtruendus tamen eſt, & erudiendus faciliori, qua fieri poſſit, ratione. Reſpondemus itaque, filium Dei, vel Deum, fieri hominem, ſeu incarnari, nihil aliud eſſe, quàm illum aſſumere naturam humanam, eamque in ſua perſona vnire cum natura diuina, cum qua eadem perſona realiter identificatur: & hoc ſine vlla prorſus mutatione in ipſo Deo, & eius perſona, vel natura. Ex hac vnione duarum naturarum in vna perſona, vel ſuppoſito, conſtituitur Chriſtus, qui propterea habet vnicam perſonam, ſeu ſuppoſitum diuinum; & duas naturas, diuinam, & humanam. Vnicuique autem naturæ remanet ſua voluntas, ſuæque proprietates; itaut in Chriſto ſint duæ voluntates, diuina ſcilicet, & humana: & ita duo intellectus, &c. Et quamuis ſit vera duarum naturarum vnio, nulla tamen eſt permixtio, vel confuſio illarum. Porrò quia actio-

nes & paſſiones dicuntur de ſuppoſitis, & in Chriſto eſt vnicum diuinum ſuppoſitum vtriuſque naturæ, ideo naturæ communicant ſibi mutuò actiones & paſſiones ratione eiuſdem ſuppoſiti. Et ita verè dicimus: Deus eſt homo: Deus natus eſt, Deus paſſus eſt, ac mortuus: ideſt: ille qui eſt Deus, nempe Chriſtus, eſt homo, natus eſt, paſſus eſt, ac mortuus, non quatenus eſt Deus, ſed quatenus eſt homo. Malè verò diceretur: diuinitas eſt homo, nata eſt, paſſa eſt, ac mortua: quia Diuinitas non includit formaliter ſuppoſitum, vel perſonam. Ita è conuerſo dicimus: Homo eſt Deus, homo eſt æternus, homo eſt omnipotens: ideſt, ille idem Chriſtus, qui eſt homo, eſt etiam Deus, æternus, & omnipotens. Præterea verè dicimus: Chriſtus eſt Deus, & Chriſtus eſt homo: & Chriſtus eſt finitus, & Chriſtus eſt infinitus: Chriſtus eſt æqualis Patri, & Chriſtus eſt minor Patre: & alia huiuſmodi, ratione diuerſarum naturarum in Chriſto. Hoc verò non eſſe aliquid abſonum, vel contra

tra

tra diuinæ Maiestatis honorem, facilè intelligemus, si consideremus, non raró referri in Sacris literis, Deum assumpsisse figuram hominis, non quidem veri, sed aërei & apparentis: & tamen sub ea figura, licet non hypostaticè vnita diuinæ naturæ, prædicari quædam de Deo, quæ illi re vera non conueniunt, immò sunt aliquando indecora. Nam quando Deus creauit Adam, constat ex sacræ paginæ verbis, illum figuram aliquam visibilem hominis assumpsisse, in qua posset manibus limum terræ pertractare, & corpus plasticum ex illo formare; itemque ore insufflare in faciem eius; & pedibus ambulare ad auram post meridiem: manibus item tunicas pelliceas Protoplastis conficere: humanas etiam voces formare, quas illi audirent: quæ omnia Deo tribuuntur, & ab eo facta esse dicuntur: licet re vera essent actiones non Dei, vt Dei, sed quatenus erat sub illa figura, quam assumpserat. Eodem modo quando apparuit Abrahæ sub figura trium virorum, legitur comedisse,

tuerit : Seuerus autem Antiochenus, & Petrus Cnapheus,& cæteri Monothelitæ, ſeu Monophyſitæ, vnam tantùm eſſe in Chriſto voluntatem aſſeruerint : Chriſtiani tamen Orthodoxi, atque etiam Melkitæ, & cæteræ ferè omnes nationes Chriſtianorum, firmiſſimè credunt, & profitentur, in Chriſto eſſe vnam tantùm perſonam, eamque diuinam : duas verò naturas, & duas voluntates, duaſque operationes, humanam, & diuinam. Quamobrem non debet mirum videri Mahumetanis, ſi idem Chriſtus erat rogans, & rogatus : rogabat enim in eo natura & voluntas humana, naturam & voluntatem diuinam. Quid verò magnum, aut paradoxum eſt hoc, ſi in nobis eadem voluntas ſæpè ſcinditur in varios, & contrarios affectus, & quodammodo ſecum ipſa pugnat, & nititur à ſe ipſa obtinere aliquid, quod ipſamet refugit, & non vellet. Audiat Magiſter Mahumetanorum magnum Chriſtianorum Doctorem Auguſtinum lib. 8. Confeſs. cap. 9. ita ſcribentem : *Vnde hoc*

mon-

monstrum? & quare istud? Imperat animus corpori, & paretur statim. Imperat animus sibi, & resistitur. Imperat animus, vt velit animus, nec alter est: nec facit tamen. Imperat, inquam, vt velit, qui non imperaret, nisi vellet; & non fit quod imperat. Poterat etiam Augustinus addere: *obsecrat, supplicat, precatur.* Nam ita etiam precabatur & orabat Dauid seipsum in Psal. 41. *Ad me ipsum anima mea conturbata est. Quare tristis es anima mea, & quare conturbas me? spera in Deo, &c.* Si anima, seu voluntas Dauid orabat, & hortabatur se ipsam; quid mirabimur si in Christo voluntas humana orabat, & precabatur diuinam? Ergo (inquit Ahmed) idem erat orans, & oratus. Ita est, si loquamur ratione suppositi: sed ratione diuersarum naturarum ac voluntatum, non erat idem.

Tertium argumentum, ex Symbolo Niceno, vel Constantinopolitano desumptum, coincidit cum secundo iam allato. Libet tamen Aduersarij verba referre, quia non parum fauent causæ Chri-

stiano-

ſtianorum contra Mahumetanos . Sic igitur ille : ونحن نقيم عليهم شاهدًا من انفسهم

لا يمكنهم دفعه : وذلك ان شريعة ايمانهم التى

الّفتها روساهم من البطارك والمطارنة والاساقفة

والاحبار فى دينهم وذوى العلم منهم بحضرة الملك عند

اجتماعهم من افاق الارض بمدينة قسطنطينية وكانوا

ثلاث ماية وثمانية عشر رجلاً يصفون انّهم انطقوا

بها بروح القدس وهى التى لم تختلف جماعتهم عنه

لاختلافهم فى المقالات فيها ولا يتمّ لهم قربان الّا

ينطقون بها على هذا النسق الذى نبيّنه : نومن

بالله الاب مالك كل شىً صانع ما يُرى وما لا يُرى :

وبالرب الواحد يسوع المسيح ابن الله الواحد بكر

الخلايق كلها وليس بمصنوع اله حق من اله حق

من جوهر ابيه الذى بيده اتقنت العوالم وخُلق كل

شى

شى الذى من اجلنا معشر الناس ومن اجل خلاصنا
نزل من السماء وتجسد من روح القدس وصار انسانًا
وحُبل به ووُلد من مريم البتول وألم وصُلب فى ايام
فنطوس بن بيلاطوس ودفن وقام فى اليوم الثالث
كما هو مكتوب وصعد الى السماء وجلس عن يمين
ابيه وهو مستعدّ للمجئ تارة اخرى للقضاء بين الاموات
والاحياء : ونومن بروح القدس الواحد؛ روح الحق الذى
يخرج من ابيه روح محيته وبمعمودية واحدة لغفران
الخطايا وبجماعة واحدة قديسة شليحية خاثوليقية
وبقيامة ابداننا وبالحياة الدايمة الى ابد الابدين :
فهذا الشريعة تشتمل على الايمان بها وتبدل المدفع
فيها واخرج الانفس من دونها جماهيرهم من الملكية
واليعقوبية والنسطورية وقد اعترفوا فيها جميعا بان الرب
المسيح الذى هذه صفته على ما اقتصصناه منها الاله
الحق

الحق من الالــه الحق نزل من السماء وتجسد مــن روح
القدس وصار انسانًا وحُبل به ووُلد من مريم البتول
وأُلم وصُلب : قال : فهل في هذا الاقرار شبهة او علقة
يتعلق بها الغيب المدافع عن الحجــة فتدبروا هذا
القول يا معشر النصارى فانه لا يمكن ان يخرج عنه
ولا ان يدفع ما صرح به فانكم ان قلتم ان المقتول
المصلوب هو الله فمريم على قولكم ولدت الله سبحانه
وتعالى عمّا يقولون: وان قلتم انه انسان فمريم ولدت
انسانًا وفي ذلك اجمع بطلان شريعة ايمانكــــم
فاختروا ايّ القولين شئتم فان فيه نقض الدّيــن :

Nos porrò ſtatuimus contra eos(Chriſtianos) *teſtem deſumptum ex ipſis, quem non poſſunt reÿcere : & hic eſt Symbolum Fidei eorum, quod compoſuerunt Principes religionis eorum, videlicet Patriarchæ, Archiepiſcopi, Epiſcopi, & Sacerdotes, & Sapientes, & Doctores eorum coram Imperatore, cum cõueniſſent*

ſimul

ſimul à finibus Terræ in Ciuitatem Conſtantinopolitanam. Erant autem trecenti decem & octo viri, qui proteſtati ſunt ſe pronunciaſſe illud Symbolum in Spiritu Sancto. Et hoc eſt, in quo nunquam diſſenſit vniuerſus cœtus eorum, licet diuerſi fuerint in explicandis propoſitionibus eius. Neque celebrant vnquam Sacrificium, niſi recitent illud eo ordine, quem nunc referimus. Credimus in Deum Patrem omnipotentem, factorem viſibilium, & inuiſibilium. Et in Dominum vnum Ieſum Chriſtum filium Dei vnicum, primogenitum omnium creaturarum, qui non eſt factus: Deum verum de Deo vero, ex ſubſtantia Patris ſui, per quem fundata ſunt ſecula, & creatæ res vniuerſæ. Qui propter nos homines, & propter noſtram ſalutem deſcendit de Cælo: & incarnatus eſt de Spiritu ſancto, & factus eſt homo: & conceptus eſt, & natus de Maria Virgine, & paſſus, & crucifixus eſt in diebus Pontij filij Pilati, & ſepultus eſt: Et reſurrexit tertia die, iuxta id quod ſcriptum erat, & aſcendit in Cælum, & ſedit ad dexteram Patris ſui, & ipſe venturus eſt iterum ad iudi-

iudicandos mortuos, & viuos. Et credimus in vnum Spiritum Sanctum, Spiritum veritatis, qui procedit à Patre eius, Spiritum charitatis eius. Et in vnum baptisma in remissionem peccatorum. Et in vnam Ecclesiam Sanctam, Apostolicam, & Catholicam: Et *in resurrectionem corporum nostrorum. Et in vitam duraturam in sæcula sæculorum. Hoc Symbolum complectitur id quod credendum est. Sed immutauerunt rectam viam illius, & auerterunt homines ab eo Primores eorum ex Melkitis, & Iacobitis, & Nestorianis. Et iam confessi sunt in eo omnes, Dominum Christum, (qui in hoc Symbolo, quemadmodum narrauimus, dicitur esse Deus verus de Deo vero), descendisse de Cælo, & corpus accepisse de Spiritu Sancto, & factum fuisse hominem, & conceptum, & natum de Maria Virgine, passumque esse, & crucifixum. An verò est in hac confessione aliqua similitudo, vel parabola? vel inhæret illi aliquod occultum, vel arcanum, quod non admittat manifestam demonstrationem? Versate verba huius Symboli quaqua versum, ò Christiani: nam*

non

non potest aliquis vestrum egredi, vel discedere ab eo, neque reijcere illud, quod in eo clarè prædicatur. Si enim dixeritis, illum qui occisus, & crucifixus fuit, esse Deum: sequitur per vos, Mariam peperisse Deum, quod nullo modo dici potest. Si autem dixeritis esse hominem: ergo Maria peperit hominem. Et in hoc maximè conspicitur vanitas huius Symboli Fidei vestræ. Eligite ergo vtram responsionem vultis ex his duabus: nam in ea semper erit destructio religionis.

Pergit deinde argumentari contra Christi diuinitatem ex eo, quod Euangelistæ referunt de magno timore, ac mærore, & angustia illius in horto Gethsemani pridiè quam crucifigeretur: vbi etiam Deum orauit, vt à morte liberaretur: & inter alia habet hæc verba:

هل نال احدًا مـــن الجزع والهلع والغـــمّ والقلـــق
والتضرّع الى الله فى ازالة ما حلّ بــة مثلما يحكى فى
الانجيل انه قاله ووجدنا الكتب تنبّا بانّه نيل مـــن

جرجس احد من كان على دين المسيح عم مــــن
العذاب الشديد بالقتل والحرق والنشر بالمناشر ما لم
نسمع بمثله فى احد من الخلق ونال خلقا كثيــرا
من تلاميذه ايضا عذاب شديد وقتل لما كان الملوك
المحاربون لهم يسومونهم اياه من الرجوع عـــن اديانهم
الى الكفر الذى كان اوليك الملوك عليـــه فصبروا
على ذلك واحبسوا انفسهم فلم يهربوا من المـــوت :

An verò fuit aliquis, quem inuaſerit tantus timor, pauor, anxietas, & perturbatio animi, & ita ſupplicauerit Deo, vt poßet liberari ab eo, quod ſibi acciderat, quemadmodum narratur in Euangelio, ipſum de ſe confeſſum fuiſſe? Et quidem legimus in Hiſtorÿs, quàm grauia tormenta paßus ſit Georgius, vnus ex profeſſoribus Christianæ religionis, per necem, combuſtionem, & ſectionem membrorum: itaut nullum hominem audierimus tanta paſſum fuiſſe. Plurimi etiam ex diſcipulis eius atrocia tormen-

ta, & mortem passi sunt, eo quod Reges inimici vellent eos cogere ad deserendam fidem, & amplectendam infidelitatem, quam ipsi profitebantur. Et tamen sustinuerunt omnia patienter, & constanter: nec fugerunt mortem.

Crambem perpetuò recoquit Ahmed: quamobrem ad id quod obijcit ex symbolo Fidei, idem respondemus quod supra respondimus ad primum, & secundum argumentum. Ad illud verò quod obijcitur, de magno illo timore, quem Christus præsetulit, propinquæ mortis in horto Gethsemanis, quam fugere velle visus est, dum Deum supplex orauit, vt se ab ea liberaret; cum Sanctus Georgius, & alij Christi discipuli tam constanter atrocissima tormenta subierint, & morti vultu imperterrito occurrerint: facilè respondetur, Christum vltrò timorem illum & angorem in se admisisse, tum vt ostenderet se verum hominem esse, tum vt magis pro hominum salute ac bono pateretur. Poterat enim, si vellet, ab illo se timore eximere (& de facto

facto exemit, cum Iudæis ad se capiendum venientibus, intrepidus occurrit, illisque vt se caperent permisit) sed pro aliquo tempore noluit, ob causam, quam dixi. Id patet manifestè, quia Petrum volentem eum ab inimicis defendere, inhibuit, dicens: *Mitte gladium tuum in vaginam: nonne possum rogare Patrem meum, & exhibebit mihi modo plusquam duodecim legiones Angelorum?* Qui ergo poterat se liberare à supplicijs externis, poterat etiam se eximere à doloribus & angustijs internis. Id magis patet ex hoc, quia & ex sacris historijs, & ex ipso Euangelio habemus, Christum ipsum dedisse robur & fortitudinem affeclis suis ad supplicia pro se perferenda: & in Euangelio Lucæ cap. 21. dixit discipulis suis: *Ego dabo vobis os, & sapientiam, cui non poterunt resistere omnes aduersarij vestri.* Qui ergo alijs robur & vires ad supplicia pro se perferenda, mortemque subeumdam tribuebat, poterat etiam ita seipsum roborare, vt nullum atrocissimæ mortis timorem experiretur.

Cæterùm gratiſſimum nobis eſt, Mahumetanos fateri, vniformem eſſe, ſemperque fuiſſe, fidei regulam omnibus Chriſtianæ religionis profeſſoribus: eamque non ab aliquo priuato, ac vulgari homine, ſed à Principibus, Capitibus, & Magiſtris totius religionis ex vniuerſo Orbe collectis, atque in Vrbe regia coram Romano Imperatore congregatis, propoſitam, & confirmatam, eo tempore, quo etiam in ſententia Mahumetanorum, Chriſtiani erant in vera religione: atque in ea regula contineri, Chriſtum eſſe verum Deum de vero Deo: crucifixum fuiſſe: venturum eſſe ad iudicandum viuos & mortuos, & alia plura, quæ Mahumetus impietatis & infidelitatis damnat in Alcorano. Confirmat hoc idem inſignis Chronologus inter Mahumetanos Iſmael filius Aly, in cap. في امة النصارى : *De gente Chriſtianorum*: Vbi refert idem Symbolum ijſdem penè verbis. Neque verò credi poteſt ab vllo ſanæ mentis, tot tantoſque viros, tam ſanctos, ac doctos, & ex tam diuerſis regio-

regionibus totius orbis coram potentissimo, ac prudentissimo Imperatore, aliquid noui confinxisse, aut aliquid eorum corrupisse, quæ antea in Christiana religione tenebantur, & credebantur: Præsertim quia, vt etiam Mahumetani Historici narrant, huiusmodi Concilium celebratum fuit ad confutandum errorem, & damnandam nouitatem Arij, qui Filium Dei afferebat factum esse, vel creatum, neque Patri æqualem confitebatur. Audiamus laudatum Ismaelem: وحرّموا اريوس لمّا قال القديم هو اللّه تعالى والمسيح مخلوق واجتمعت البطارقة والمطارنة والاساقفة بالقسطنطينية بحضر من قسطنطين ملكهم وكانوا ثلاثماية وثلاثة عشر رجلاً واتفقوا على هذه الكلمة اعتقادًا ودعوةً وذلك قولهم : نؤمن باللّه الواحد الاب مالك كل شئ : &c.

Et excommunicauerunt Arium, eo quòd dixisset, Deum (solum) esse æternum: Christum

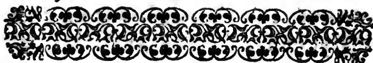
ſtum verò eſſe creatum. Et conuenerunt ſimul Patriarchæ, Archiepiſcopi, & Epiſcopi Conſtantinopolim coram Conſtantino Imperatore ipſorum; & erant trecenti, & tredecim viri: & communi conſenſu ſtatuerunt hanc fidei profeſſionem. Credimus in vnum Deum Patrem, omnipotentem, &c. Sed fallitur vterque, licet in re, quæ ad ſubſtantiam facti non pertineat. Fallitur, inquam, dum aſſerit hoc Concilium Conſtantinopoli celebratum fuiſſe, & Symbolum Conſtantinopolitanum ponit pro Niceno. Porro à Concilio Niceno ad Conſtantinopolitanum primum fluxerunt anni ferè ſexaginta. Illud ſub Conſtantino, & Sylueſtro, circa annum Domini 325. hoc ſub Damaſo, & Theodoſio, circa annum 381. celebratum fuit. Illud trecentos decem & octo Patres: hoc ducentos quinquaginta tantùm habuit. Vterque etiam in aliquibus, vel addendo, vel demendo, vel mutando, Symbolum deprauat: ſed nihil videtur ad ſubſtantiam pertinere.

Concludimus igitur, diſtinguendas

eſſe

esse in Christo duas naturas, diuinam scilicet & humanam; & vnicuiquæ naturæ tribuendas esse proprias operationes, quæ tamen ratione vnius personæ, de Christo per communicationem idiomatum indifferenter dicuntur, licet formaliter operationes vnius naturæ alteri tribui non possint.

Quòd si Mahumetanis arduum videtur, quòd Christo etiam vt homini, ea tribuantur, quæ illum à Iudæis passum fuisse, vel etiam spontè pertulisse, Euangelistæ testantur: meminerint multa tribui Deo à Sacris Scripturis, hominum causa, quæ illo prorsus videntur indigna: vt patet in creatione Adæ: & in ijs verbis, quæ de eo dicuntur Gen. cap. 5. *Tactus dolore cordis intrinsecus dixit: Pœnitet me fecisse hominem*. Et Isaiæ cap. I. loquitur Deus Iudæis: *Kalendas vestras, & solemnitates vestras odiuit anima mea: facta sunt mihi molesta: laboraui sustinens*. Et c. 43 *Verũtamen seruire me fecisti in peccatis tuis: præbuisti mihi laborem in iniquitatibus tuis*. Et alia huiusmodi, quæ Deo propriè non conueniunt.

Alia Argumenta è Sacris Scripturis desumpta, quibus Mahumetani Christi diuinitatem oppugnant.

Caput Decimum tertium.

Ix credi potest, quàm multa è Sacris Scripturis à se malè intellectis, congerant Mosslemi Doctores argumenta contra Christi diuinitatem. Breuiter hic ea recensebo ex Apologia Ahmed filij Abdal-halim pag. mihi 690.

Primum desumitur ex verbis Angeli Gabrielis ad Mariã, quibus annunciauit ei æter-

ei æterni Verbi incarnationem. Hæc ſingillatim expendens Aduerſarius, ait:

فلم نرَ الملاك قال لها ان الذى تلدين هو خالقك
وهو الربّ كمــا تسمّونه بل ازال الشكّ فى ذلــك بان
قال ان الله الرب يعطيه كرسى ابيه داود ويصطفيه
ويكرّمه وان داود النبى ابوه وانه يسمّى ابن الله وما
قال ايضًا انه يكون ملكًا على الارض وانه جعــل
له الملك على بنى اسراييل فقــــــــــــــــط :

Non legimus, Angelum dixiße Mariæ: Ille quem paries, eſt Creator tuus, & eſt Dominus, ſicut vos nominatis eum: imò ſuſtulit omnem dubitationem de hoc, cum dixit: Deus Dominus dabit illi ſedem patris eius Dauid, & eliget eum, & honorabit eum. Et vocauit Dauid Propheta patrem eius: & prædixit vocandum eſſe Filium Dei. Præterea non dixit, illum futurum Regem ſuper vniuerſam terram: ſed limitauit illi Regnum ſuper filios Iſraël tantùm.

Reſpondetur; ex eo quod Angelus non dixe-

dixerit aliquid Mariæ, non poteſt inferri, illud non eſſe, vel non fuiſſe. Qui enim tacet, abſolutè nec negat, nec affirmat. Quòd verò Angelus vocauerit eum filium Dauid: rectè vocauit: talis enim fuit ſecundùm humanitatem. Neque Angelus prædixit illum regnaturum ſuper filios Iſrael tantùm, hoc enim falſum eſt: & quamuis non dixerit eum futurum regem ſuper vniuerſum Orbem, non tamen id negauit. Immò dum prædixit illum *regnaturum ſuper ſolium Dauid in Domo Iacob in æternum*: implicitè prædixit; etiam ſuper vniuerſum Orbem illum regnaturum. Ita enim prophetauerat Dauid Pſal. 2. & alibi inuenitur in ſacris literis. Immò hæc erat fama vulgata inter ipſos Ethnicos, vt conſtat ex Suetonio, Cornelio Tacito, & Ioſepho Hebræo. Ne verò obijcere poſſemus Aduerſario, Angelum vocaſſe illum non ſolùm *filium Dauid*, ſed etiam *filium Dei*, occurrit dicens: وقد علمتم ان مَن يسمّى يابن

الله

الله كثير لا يحصون فمن ذلك اقراركم بانكم جميعًا

ابناء الله بالمحبة : *Iam noſtis vocatos fuiſſe filios Dei alios multos ſine numero : & vos ipſi confitemini, vos eſſe filios Dei per charitatem*. Sed ad hoc infra fuſius reſpondebimus.

Vrget argumentum Ahmed ex illis verbis, *Spiritus Sanctus ſuperueniet in te*, falsò exiſtimans ad Chriſtum referri, ac nos per ea velle diuinitatem illius probare : وان حلول الروح عليه على الجهة التى قالها

متى التلميذ للشعب عن المسيح فى الانجيل لستم

انتم متكلمون بل روح الله ياتيكم يتكلم فيكم

فاخبر ان الروح يحل فى القوم اجمعين ويتكلم فيهم :

Deſcenſus porrò Spiritus ſuper eum fuit eo modo, quem dixit Diſcipulus Matthæus, Chriſtum dixiſſe populo in Euangelio: Non eritis vos, qui loquemini; ſed Spiritus Dei veniet ad vos, & loquetur in vobis. Per quæ verba prædixit, Spiritum deſcenſurum in omnem

omnem populum, & in omnibus ipsis loquuturum.

Etiam si concederemus, Gabrielem dixisse Virgini, Spiritum Sanctum descensurum super Christum; & Christum dixisse, eumdem descensurum esse super omnem populum; quod falsum est: nihil tamen esset contra Christi diuinitatem. Verum enim est, Spiritum Sanctum descendisse super Christum, & super omnem populum (scilicet Collegium Apostolorum:) sed super Christum descendit, non quatenus Deus erat (nam ita erat vnum idemque cum Spiritu Sancto, quemadmodum cum Patre): sed quatenus erat homo; longe tamen excellentiori, & digniori modo, quàm super alios Iustos, & Prophetas: quemadmodum vt homo, erat omnium Iustorum, & Prophetarum dignissimus, & excellentissimus.

Secundum argumentum desumit ex verbis, quæ audita sunt è cælo à Deo in baptismo Christi, nempe: *Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui:*

quæ

quæ tamen ipſe parum fideliter refert, ſcribens هذا ابنى الحبيب الذى اصطفيته : *Hic eſt Filius meus dilectus, quem elegi*. Sed nihil officit veritati : nam etiam apud Iſaiam cap. 42. Chriſtus vocatur electus, illis verbis : *Ecce ſeruus meus, ſuſcipiam eum : Electus meus, complacuit ſibi in illo anima mea*. Ex his ita contra nos paralogizat : وقد علمنا وعلمتم ان المصطفا مفعول والمفعول مخلوق وليس يستنكف المسيح عم عن الاعتراف بذلك فى كل كلامه : *Et iam ſcimus, & vos etiam ſcitis, Electum, eſſe paſſiuum, & per conſequens creatum: neque abſtinuit Chriſtus ipſe à confitendo hoc in omnibus ſermonibus ſuis*.

Vno verbo reſpondemus, Chriſtum fuiſſe electum à Deo, & creatum non quoad diuinitatem, ſed quoad humanitatem.

Tertium Argumentum ducitur ex eo, quòd Chriſtus voluerit à Ioanne baptizari, de

ri, de qua re ita: وقد وجدنا المسيح عم احتاج الى تكمل امره بمعمودية يحيى له فصار اليه وسأله اياه فليس مرتبة المقصود بدون مرتبة الفاعل الراغب. *Iam verò inueniemus, Christum eguiße ad perfectionem operis sui, baptiſmo Ioannis: propterea abijt ad eum rogans illum, vt ſe baptizaret. Non eſt autem ordo, ſeu dignitas, illius quod intenditur* (ideſt cauſæ finalis) *infra ordinem agentis, & operantis propter finem.*

Negamus, Chriſtum eguiſſe baptiſmate Ioannis; vltro enim voluit ab eo baptizari, vt oſtenderet perfectiſſimæ humilitatis exemplum, & ob alias ſibi notas rationes. Sed vt concederemus, Chriſtum Ioannis miniſterio eguiſſe, quemadmodum egebat cibo, & potu; deberet hoc tribui eius humanitati, non autem diuinitati.

Quartum argumentum concipit ex eo, quod Ioannes in carcere conſtitutus, dubitauit de Chriſto, quis nam eſſet: pro-

propterea misit ad eum duos discipulos, vt rescisceret ab illo, vtrùm ipse esset, qui venturus erat. Ita igitur Aduersarius:

وقال لوقا التلميذ في انجيله ان يحيى المعمداني ارسل الى المسيح بعد ان عمد وسأله انت ذلك الذى يجيء او نتوقع غيرك وكان جواب المسيح لرسله ان ارجعوا فاخبروه بما ترون من عميان يبصرون وزمن ينهضون وصمّ يسمعون فطوبى لمن لم يعثر بى او يضل فى امرى : قال : فوجدنا يحيى مع محلّه وجلالة قدرة عند الله عزّ وجلّ ثم ما شهد به المسيح من انه ما قام الشاعر مثله قد شكّ فيه فاحتاج الى ان سأله عن شأنه ثم لم يكن من جواب المسيح له بشى مما تصفون من الربوبية ولا قال اني خالقك او خالق كل شى كما فى شريعة ايمانكم بل حذر الغلط فى امره و الاعتثار ولا كان من قوله اكثر مما ذكر انه اظهره

بنبوته

بنبوتـــه مـــن هذه الايات التي تنسبون الى مثلها
اكثر الانبياء : قال ، ولا راينا يحيى زاد في وصفـه
اياه لما فرطـــه واعلا ذكره مع تشككـــه في امره
و حاجته الى مسالته عن حاله على ان قال هو اقوى
منى واني لا استحق ان احل معقد حذايه ولم يقـــل
انه خالقى وقد يقول الرجل الخير فيمن دونه مثـــل
الذي يحيى فيه تواضعًا للــه وخشوعًا كما قال المسيح
في يحيى انه ما قام الشاعر مثـــــــلـــــــه :

Dixit autem Discipulus Lucas in Euangelio suo, quòd Ioannes Baptista misit ad Christum, postquam baptizauerat eum, & interrogauit eum dicens: Tu es ille, qui venturus est, an alium expectamus? responsum autem Iesu ad eos, qui missi fuerant, fuit huiusmodi: Reuertimini, & nunciate Ioanni id quod videtis: caeci vident, claudi ambulant, surdi audiunt: & beatus qui non scandalizatur in me, aut errat in eo, quod

spectat

ſpectat ad me. Inuenimus autem Ioannem ornatum tanta gloria, & poteſtate apud Deum, habere præterea teſtimonium à Chriſto, non ſurrexiſſe vatem ſimilem illi: & nihilominus hæſitare de eo, & opus eſſe illi interrogare eum de ſtatu, & eſſe ipſius. Præterea non fuit reſponſum Chriſti de vlla earum rerum, quas vos iactatis de eius Dominatione: neque dixit: Ego ſum creator tuus, & creator omnium rerum, ſicut vos dicitis in Symbolo fidei veſtræ: quin potius præmonuit, ne quis exerraret, & ſcandalum pateretur in rebus ſuis. Neque aliquid plus habetur ex dictis eiuſdem Chriſti, quam quod ipſe manifeſtauit de munere prophetico ſuo per ea miracula, quibus ſimilia plerique Prophetæ patrauerunt. Neque videmus Ioannem addidiſſe in eo quod prædicauit de illo, poſtquam fuit præcurſor eius, & exaltauit commemorationem eius, cum dubitaſſet de eo, & opus habuiſſet interrogare eum de ſtatu illius: niſi quòd dixit: Ipſe eſt fortior me: Et ego non ſum dignus ſoluere corrigiam calceamentorum eius. Neque dixit: Ipſe eſt creator meus. Iam porrò vir

præstantior dicit inferiori se id quod Ioannes dixit de eo, humilians se Deo, & deuotè subijciens: sicut dixit Christus de Ioanne, quod non surrexisset vates similis illi.

Sed facilè ad hæc, quæ non apud Lucam, sed apud Matthæum habentur, respondemus: Ioannem non dubitasse de Christo: certissimè enim sciebat, quis esset, vt constat ex alijs Euangelij locis: sed voluisse discipulos suos, qui fortasse dubitabant de eo, esse oculatos testes diuinitatis illius. Itaque missio illa & interrogatio discipulorum, non fuit propter Ioannem, sed propter discipulos ipsos. Neque verò ex eo quod Christus non dixerit illis, se esse Deum, vel Dominum, vel Creatorem, rectè arguitur illum hoc negasse, vel verè non fuisse talem. Etenim vt iam dixi, ex pura reticentia, nihil intelligitur affirmari, vel negari. Nihilominus, ea quæ fecit Christus coram illis, satis demonstrauerunt illum esse plusquam hominem. Eorum verò verborum: *Et beatus est, qui non fuerit scandalizatus in me*, non est sensus;

qui

qui non errauerit in æstimando me Deū, vel Creatorem : sed prorsus oppositus : nimirum : Qui videns me ita humilem, & contemptibilem, non despexerit me, neque crediderit me non esse verum Messiam; Deum scilicet simul, & hominem. Hunc sensum exigit locus ille : & ita semper expositus fuit à Doctoribus Christianis, quibus, iuxta superius dicta, standum est. Falsum porrò est, Ioannem nihil dixisse in laudem Christi, quod excedat consuetudinem etiam superiorum erga inferiores : neque Christum minus honorificè loquutum esse de Ioanne, quàm Ioannem de Christo. Nunquam enim dixit Christus, se esse indignum soluere calceamēta Ioannis, procumbendo ante eum : neque, Ioannem esse Agnum Dei, qui tolleret peccata Mundi, vel esse filium Dei, fortiorem se, factum ante se; & fuisse priorem se, quæ verba ostendunt Christi diuinitatem. Non enim potuit Christus factus esse, vel fuisse ante Ioannem, qui conceptus, & natus est sex mensibus ante Christum,

nisi quatenus erat Deus. Tollere etiam peccata Mundi, proprium est Dei. Nihil verò eorum, quæ dixit Christus de Ioanne, probat illum fuisse aliquid supra hominem.

Quintò argumentatur Ahmed contra Christi diuinitatem, ita alloquens Christianos : وتقولون بل هو الذى نزل لخلاصنا و
تعتقدون سبب نزوله من السماء انه اراد ان
يخلصكم ويحمل الخطية ويربط الشيطان فقد وجدنا
الخلاص لم يقع والخطية قايمة لم يزل والشيطان ايضًا
ما كان لم يربط بل سلّطه اللّه عليه على ما تقولون
يحصره فى الجبل اربعين يومًا يمتحنه :

Vos verò dicitis : Ipse est qui descendit propter nostram salutem : & profitemini, caussam descensionis eius de Cælo, fuisse, quòd voluerit saluare vos, tollere peccatum, & ligare Satanam. Nec tamen videmus aduenisse salutem : videmus autem peccatum perseuerare, & Satanam non esse alligatum,

sed

sed solutum, & proteruum quantum vnquam fuerit. Immò dedit ei Deus potestatem super illum, iuxta id quod vos dicitis, dum esset obsessus ac detentus ab eo in Monte per quadraginta dies, vbi tentauit eum. Respondemus, Christum non semel in Euangelio confessum esse, se descendisse de Cælo. Quòd autem descenderit propter salutem hominum, testatus fuit Angelus, Matthæi cap. I. cum dixit Iosepho: *Vocabis nomen eius Iesum: ipse enim saluum faciet Populum suum à peccatis eorum.* Quòd etiam hoc fecerit, vt tolleret peccata Mundi, testatus est Ioannes Baptista illis verbis: *Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccatum Mundi.* Denique quòd Satanam alligauerit; idest vires eius, & potentiam, quam antea habebat, represserit, affirmauit ipse Christus, Ioannis cap. 12. illis verbis. *Nunc iudicium est Mundi: nunc Princeps huius mundi eijcietur foras.* Et apertè expressit apud Lucam cap. 11. *Cum fortis armatus custodit atrium suum, in pace sunt omnia, quæ possidet. Cum autem fortior illo superueniens*

vicerit eum, vniuersa arma eius auferet, in quibus confidebat, & spolia eius distribuet. Et Matthæi cap. 12. idem confirmat dicens: *Si autem ego in Spiritu Dei eijcio Dæmones, igitur peruenit in vos regnum Dei. Aut quomodo potest quisquam intrare in domum fortis, & vasa eius diripere, nisi prius alligauerit fortem? & tunc domum illius diripiet.* Innumera sunt testimonia in Sacris vtriusque Testamenti literis, quibus hæc eadem confirmantur. At enim, neque videmus hanc salutem, neque peccata cessauerunt: & Satanas solutus est, ac violentus vt prius. Respondemus, hanc salutem esse spiritualem, neque corporeis oculis posse videri: Sita est enim in emundatione animarum à peccatis, in acquisitione diuinæ gratiæ, & in adeptione gloriæ æternæ: quæ omnia Christus nobis contulit, dummodo illius legem seruare velimus. Peccata verò à Christo sublata fuisse & auferri primò per baptismi Sacramentum; Secundò per Sacramentum pænitentiæ, si quis huiusmodi Sacramentis vti vellet; Ter-

tiò,

tiò quia post Christi aduentum plurima in Mundo, grauissimaque peccata cessauerunt, vel imminuta sunt per Idololatriæ abolitionem, & veræ fidei propagationem; Quartò, quia per mortem suam abstulit pœnam peccati, quæ etiam in animabus iustis locum habebat: dum peccati reatu per pœnitentiam expiato, adhuc iustorum animæ à celesti gloria exclusæ in sinu terræ, veluti in carcere, detinebantur. Postremò Satanas ita alligatus fuit, non vt ideò nullam amplius haberet facultatem homines etiam iustos tentandi: sed vt potestatem illam, & tyrannidem amitteret, quam in vniuersum humanum genus exercebat: viresque eius ita infringerentur, vt non nisi volentes, seque illi vltrò offerentes lædere posset. Neque enim negari potest, post Christi aduentum homines Dei cognitione & gratia illuminatos & roboratos, facilius dæmonum fraudes ac tentationes superare, ac Satanæ regnum per veram Christi religionem, & Euangelicam prædicationem, in toto ferè or-

be imminutum, ac debilitatum fuisse. Cæterùm, vt dixi, non est prorsus inhibita ei facultas homines tentandi, atque etiam vincendi, si ipsi per ignauiam & socordiam se vinci permittant, malè vtentes libero arbitrio, quod illis ad bonum & malum Deus reliquit. Quod verò addit Aduersarius, dæmonem in Christum potestatem habuisse; itaut illum in deserto tentaret: nullius est momenti. Illa enim tentatio fuit tantum apparens, & extrinseca, & à Christo ipso permissa ad exemplum suorum fidelium: neque ex ea motum vllum, vel excitationem expertus est ad ea, quæ dæmon illi suggerebat. Ridiculum verò est id quod fabulatur hic Ahmed dum subdit: ثم

بعث الله ملاكا اقتلع العدو من مكانه ورمى به فى البحر

واطلق السبيل للمسيح : قال : أفلا يعلم من كان

فى عقله ادنى مسألة ان هذا الفعل لا يكون من

شيطان الى اله ولو كان الها لازاله عن نفسه قبل ان

ياتيه

يانيه الملاك من عند ربـــه وكيف لم يربط الشيطان

من نفمه قبل ان يربط عن امتـــــــــــــــه :

Deinde misit Deus Angelum, qui exturbauit inimicum de loco in quo erat, & proiecit eum in mare: & liberum reliquit aditum Christo. Nunc dico; Est ne vllus tam exigui intellectus, qui non cognoscat; hæc non potuiße fieri à Satana erga Deum? & quòd, si fuisset Deus, certè abegisset illum à se, antequam veniret Angelus ad eum missus à Domino suo? Quid ad has ineptias respondeas? Venerunt sanè Angeli ad Christum, non vt liberarent eum à Satana, proijciendo ipsum in mare: sed vt ei cibum afferrent. Cæterùm Christus ipse à se Satanam abegit verbis illis: *Vade Satana, &c.* Ipse verò Satanas tentauit Christum, vt hominem, non vt Deum: & nihilominus in Sacris literis Deus sæpè conqueritur, se tentari ab hominibus. Et in libro Iob, redarguit Satanam, quòd *se frustra commouisset* (quod idem est, ac tentasset) *aduersus Iob*. Si Ahmed non

erat

erat prorſus ſtipes, debebat noſse, in quo ſenſu hæc eſſent accipienda: neque in eo rem eſſe adeò abſurdam, vt ipſe exiſtimat, Deum tentari à Satana, præſertim quoad humanitatem; atque etiam in montem excelſum, & ſupra Templi pinnaculum ab eo aſportari.

Sextò probare contendit, non potuiſſe illum eſſe Deum, qui vſque ad annum trigeſimum vitam traduxit ſimilem cæteris hominibus. Et quamuis poſt hoc tempus multa miracula fecerit, non tamen ea fuerunt talia, vt illum Deum eſſe probarent, cum plures Prophetæ non ſolùm ſimilia, ſed etiam maiora prodigia patrauerint: tum ſubdit: فان

كان المسيح الازلى الخالق اوكان متحدا بـــه فكيف لم

يرجف بين يديه الجبال ولم ينصرف عن مسه الانهار

والبحار وكيف لم تظهر منـــه ايات باهرات اجل من

ايات الانبياء قبلـــه مثل المشى عـــلى متون الهوا

والاضطجاع على اكتاف الرياح والاستغنا عن الماكل

والمشاربه

والمشاربه واحراق مَن قرب منـــه مــن الشياطين

والجنّ كما احرق ايليا مَن قرب منـة من جند اخاب

الملك ويمنع الادميين من نفســه وما فعلوا على

وعكم بجسمه يُعلِّم الناس انه خالقهم وانه هيكل الخالق :

Si Chriſtus erat Deus, æternus, & Creator, vel ſaltem vnitus erat cum eo; quomodo coram illo non commouebantur montes; neque flumina & maria retro reuertebantur, ne tangerent eum? & quomodo non ſunt facta ab eo miracula inſignia, & magis illuſtria, quàm miracula præcedentium Prophetarum? cuiuſmodi fuiſſent, ambulare ſupra dorſa aëris, & ſedere ſuper pennas ventorum, & non indigere cibo & potu, & comburere appropinquantes ſibi Dæmones, ſicut combuſſit Elias milites Regis Achab appropinquantes ſibi: & remouere homines à ſe, ne facerent in corpore ſuo id, quod vos prædicatis, notificando illis ſe eſſe Creatorem eorum, & Templum Creatoris.

Ad has nugas breuiter reſpondemus: pri-

primò, falsum esse, quod Christus vsque ad annum trigesimum nihil fecerit, nihilque ei euenerit præter cæterorum hominum consuetudinem, etiam ex Mahumetanorum ipsorum confessione, qui non solum eius conceptioni, ac natiuitati, sed etiam pueritiæ, & adolescentiæ plura magnaq; miracula attribuunt. Nobis autem satis sunt ea, quæ de illo ab Euangelistis ante trigesimum annum referuntur. Secundò, nihil refert quod Christus non fecerit quædam miracula, quæ Moyses & alij Prophetæ fecerunt: satis est, vt ea patrauerit, quibus diuinitatem suam sufficienter probaret. Possemus verò & nos petere à Mahumetanis, cur Mahumetus, cum & Moyse, & Christo, & cæteris Prophetis maior ab eis habeatur, nullum mortuum suscitauerit, nullum verè cæcum illuminauerit, nunquam flumina, aut maria regredi imperio suo coegerit? cur etiam vsque ad annum circiter quadragesimum, iuxta veridicas eorum historias, non solum nihil miri gesserit, sed peccator etiam, &

Ido-

Idolorum cultor fuerit? Postremo ad id quod additur: si Christus erat Deus, cur coram eo non trepidabant montes? cur non regrediebantur maria, & flumina? cur non incedebat supra dorsum aëris? cur non comburebat accedentes ad se? facilè respondetur, Christum, vt iam dixi, fecisse ea, quæ satis erant ad manifestandam diuinitatem suam. Cæterùm cum vellet etiam se verum hominem agnosci, & homines ad sese allicere, non deterrere; eosque humilitatem, patientiam, modestiam docere; noluit ea miracula facere, quæ iactantiam, & ostentationem, ac terrorem præseferrent; præsertim quia hæc illius passioni ac morti procul dubio obstitissent. Poterat verò, si voluisset, cibo, & potu non indigere, cum potuerit per quadraginta dies ac noctes ieiunus permanere. Poterat super aërem, & ventos ambulare (& certè Hebræi in Thalmud fingunt illum per aërem volasse) qui super aquas marinas incessit. Poterat efficere, vt flumina ac maria retrocederent, qui impera-

perauit vẽtis & mari, & eorũ impetus ac furores vno verbo ſedauit. Poterat volentes ſe lædere, igne cæleſti abſumere, qui armatam cohortem duobus tantum verbis, *ego ſum*, proſtrauit in dorſa ſuper terram; & qui, vt ipſe teſtatus eſt, poterat habere ad defenſionem ſuam *pluſquam duodecim legiones Angelorum*. Poterat demum montes commouere præſentia ſua, qui moriens totum concuſſit, ac tremefecit orbem. Hec tamen non fecit, non quia non potuit, ſed quia noluit: noluit autem, quia ita conuenire iudicauit.

Septimum Argumentum fit ad negandam non tam Chriſti diuinitatem, quàm illius filiationem à Patre. Eſt autem huiuſmodi: وجدناكم تقولون ان الابن انما يسمّى ابن الله وكلمه لانه يولد من الاب وظهر منه فلم يقف على معنى ذلك لان فى شريعة ايمانكم ان الروح ايضًا يخرج من الاب فان كان الامر كما تقولون

تقولون فالروح ايضًا ابن لانها تخرج من الله تعالى والا فما الفرق بينهما : *Inuenimus autem vos dicere, Filium ideò vocari filium Dei, & Verbum eius, quia genitus est à Patre, & prodijt ab eo. Hoc verò non potest subsistere; quia habetur in Symbolo fidei vestræ, Spiritum quoque procedere à Patre. Quòd si ita est sicut dicitis, Spiritus etiam erit filius, cum procedat à Deo. Alioquin assignate discrimen inter vtrumque.*

Credo Christianus aliquis apostata, scholasticis scientijs superficie tenus imbutus, huiusmodi argutias Mahumetanum hunc edocuit. Quidquid sit, breuiter respondetur, tam Filium, quam Spiritum Sanctum, à Patre procedere: neque tamen Spiritum Sanctum esse filium, quia non procedit à Patre per generationem, nempe per actum intellectus, sicut procedit filius. Non enim omnia quæ procedunt à viuente, habent rationem filij, sed tantùm ea, quæ procedunt à viuente per generationem in similitudinem naturæ ipsius generantis.

tis. Hoc satis sit respondisse Mahumetano in re alioqui difficillima, de qua scribens excellentissimus Doctor S. Augustinus ad Maximum lib. 3. cap. 23. hæc habet: *Distinguere inter illam generationem, & hanc processionem nescio, non valeo, non sufficio.* Et lib. 5. de Trinitate cap. 17. *Difficillimum est, generationem à processione distinguere.* Sed quod intelligere non possumus, credere tenemur, quia ita Deus reuelauit.

Octauum Argumentum est contra id, quo Christi diuinitatem probamus; quia sustulit peccata mundi: peccata enim tollere, etiam ex dicto Christi, est solius Dei. Sic igitur arguit: ان كانت الخطية بطلت بمجيه فالذين قتلوه اذا ليسوا خاطيين ولا ماثومين لانه لا خاطى بعد مجيه ولا خطية وكذلك ايضا الذين قتلوا حواريه واحرقوا اسفاره غير خاطيين: *Si peccatum cessasset propter aduentum eius, illi qui occiderunt eum non peccassent, neque deliquissent: Non enim su-*

supereſt peccatum poſt aduentum eius, neque peccator. Similiter illi, qui occiderunt Apoſtolos eius, & combuſſerunt libros eius, non peccaſſent. Hinc concludit, poſſe per nos, vnumquemque, ſi ita allibuerit, occidere, furari, fornicari, & quod vis aliud nefarium facinus perpetrare abſque vlla culpa & peccato; quod eſt contra doctrinam ipſius Chriſti in Euangelio, & etiam Sanctorum Patrum, & Doctorum Chriſtianorum.

Scurrili hoc & nugatorio argumento oſtendit Ahmed, vel ſe ſtultum eſſe, vel velle nos omnes ſtultos facere: Quaſi verò quando dicitur, medicus aliquis peritiſſimus tollere morbos & infirmitates, ſit aliquis tam ſtipes ac ſtolidus, qui ſibi perſuadeat, vel iam ceſſaſſe infirmitates omnes ac morbos; vel epidemiam v. g. aut podagram, aut febrim, non eſſe amplius epidemiam, vel podagram, aut febrim: vel demum, hominem aliquem à morbo ſuo conualiturum, etiam ſi nolit præſcri-

ptis à Medico remedijs vti. Cæterùm, Chr.ſtum peccata tollere, idem eſt ac parcere, eorumque indulgentiam largiri ijs, quos verè eorum pæniteat, & qui vti velint remedijs ab eo præſcriptis; ſacramentis ſcilicet, fide, ac bonis operibus.

* *
*

Argu-

Argumenta contra Christi diuinitatem è Sacris Scripturis à Mahumetanis petita.

Caput Decimum quartum.

Vmmatim tantùm, ac breuissimè hæc recensebo, atque ea paucis verbis dissoluam.

Primò, vniuersaliter obijcit nobis Ahmed cum Mahumetanis, quòd contra omnia Sacrarum Scripturarum testimonia Christo diuinitatem tribuamus. Euangelistæ enim, & Apostoli ita semper de Christo loquuntur, ac de homine puro, non autem Deo: vel homine simul & Deo.

Reſpondemus primò, falſum eſſe, non reperiri in Euangelijs, & libris Apoſtolorum, atque atiam in antiquis Prophetis, teſtimonia clara & euidentia de Chriſti diuinitate, vt poſtea probabimus.

Reſpondemus ſecundò, frequentius, & fortaſſe clarius, Scripturas loqui de Chriſto tamquam de homine, quam tamquam de Deo: quia intentio earum erat oſtendere illum eſſe verum hominem, & enarrare ea quæ ſpectabant ad eum, non tam quatenus erat Deus, quàm quatenus erat homo, vel, vt Græci dicunt, θεάνθρωπος, *Deus-Homo*: itaut in ijſdem rebus in quibus deſcribitur homo, sẽper appareat aliquid ſupra hominem. Multa enim data ſunt ei etiam quatenus homini, vt Regnum, ac poteſtas omnis in Cælo, & in Terra (ſicut habetur in Euangelio Matthæi cap. 28.) ratione adiunctæ diuinitatis: & hæc eadem non obſcurè oſtendunt illum eſſe Deum.

Reſpondemus tertiò: Non ita ſemper apertè, ſed aliquando, imò plerumque, Sacras Scripturas obſcurius loqui de diuini-

uinitate Christi, quia erat mysterium nimis arduum ac difficile, & homines egebant purgatiori intellectu ad illud percipiendum, vel credendum. Mysteria verò grauiora, & arcaniora, non ita apertè obtrudenda sunt, sed veluti sub velamine proponenda, vt paulatim homines ea intelligere, & credere assuescant. Hoc, vt supra vidimus, docuerunt etiam veteres Hæbrei in Mysterio trium Lucum, seu trium Personarum Sanctissimæ Trinitatis.

Postremò retorquebimus argumentum ad hominem contra Mahumetanos. Credunt ipsi firmissimè, Mahumetum suum esse omnium Prophetarum maximum: & fundant hanc suam credulitatem in authoritate Pentateuchi, & Euangelij. Et tamen videt vnusquisque, quàm, non dico dubia & obscura, sed inania ac friuola sint testimonia illa, quæ ad hoc probandum afferunt: & quàm multa, clara, & euidentissima sint, quæ Mahumetum, non prophetam, sed impostorem ac mendacem esse conuincunt. Cur

igitur contra nos insurgunt, dum certa quidem, sed non tam clara vt ipsi vellent, de Christi diuinitate è Sacris Scripturis oracula illis producimus? Sed videamus iam quæ sint hæc, quæ ex Euangelio, alijsque Sacris libris contra Christi diuinitatem adducunt.

Primum: ex Euang. Ioan. cap. 11.
ان الانجيل يخبر بان المسيح اراد ان يحيى رجلاً يقال
له العازر فقال يا ابى ادعوك كما كنت ادعوك من
قبل فتحبنى وتستجيب لى وانا ادعوك من اجـــل
هولاء القيام ليعلمـــوا : *Commemorat Euangelium, cum Christus resuscitare vellet hominem quemdam, nomine Lazarum, dixisse: O Pater mi, rogo te, sicut rogabam antea; nam amas me, & exaudis me. Et ego rogo te propter hos adstantes, vt sciant, &c.*

Respondeo, Christum se ostendisse Deum, vocando Deum patrem suum: simulque hominem, eundem Patrem suppliciter rogando.

Se-

Secundum ex Euangelio Matthæi cap. 27. & Lucæ cap. 23. وقال بزعمكم وهو على الخشبة الهى الهى لما تركتنى ؛ وقال يا ابى اغفر لليهود ما يعملـــون . *Et dixit, dum iuxta opinionem vestram esset in cruce: Deus meus, Deus meus, quare dereliquisti me: & : O Pater mi, ignosce Iudæis id quod faciunt.*

Respondemus, hic etiam Christum ostendere se hominem rogando Deum suum; & Deum, vocando illum Patrem suum.

Tertium. Ex Euang. Ioan. c.5. & 14. وقال ايضا انا اذهب الى الهى الذى هو اعظم منى وقال لا استطيع ان اصنع شيا ولا اتفكر فيه الا باسم ابى . *Dixit etiam: Ego vado ad Deum meum, qui est maior me. Et præterea dixit: Nihil possum facere, neque cogitare, nisi in nomine Patris mei.*

Non syncerè verba Euangelij referuntur: Sed tamen respondemus, hæc omnia verè dici potuisse à Christo, vt homo erat.

Quartum. Ex Euang. Ioan. cap. 13.

وقال يعنى نفسه لا ينبغى للعبد ان يكون اعظم من
ارسله من سيّده ولا للرسول ان يكون اعظم مَن ارسله :

Dixit etiam, loquens de ſeipſo: Non conuenit ſeruo, vt ſit maior Domino ſuo: neque legato, vt ſit maior eo, qui miſit illum.

Falſum eſt; Chriſtum hæc verba de ſeipſo protuliſſe: dixit enim ea de diſcipulis ſuis reſpectu ſui, vt patet ex contextu Euangelij. Imo ijſdem verbis non obſcurè innuit ſe eſſe Deum; cuius proprium eſt eſſe Dominum, & mittere legatos, & prophetas.

Quintúm. Ex Euangelio fictitio.

وقال ان الله لم يلد ولم يولد ولم ياكل ولم يشرب ولم
ينم ولم يره احد من خلقه ولا يراه احد الّا مات :

Et dixit (ſcilicet Chriſtus): *Deus non genuit, neque genitus eſt: neque comedit vnquam, neque bibit, neque dormiuit; neque vidit vnquam eum vlla ex creaturis: neque*

que videbit eum vllus, nisi moriatur.

Priora verba sunt in Alcorano, non in Euangelio: & ipse Aduersarius à Christianis commonitus, cognouit se errasse. Reliqua etiam in Euangelio non reperiuntur. Christus porrò comedit, bibit, ac dormiuit, non vt Deus, sed vt homo. Ideo autem non moriebatur qui eum videbat, quia videbat humanitatem, non diuinitatem eius.

Sextum. Ex Euangelio Ioan. cap. 8.

قال تعالى فى انجيل يوحنّا انكم متى رفعتم ابن
البشر فحينيذٍ تعلمون اني أنا هو وشيئاً من قبل نفسى
لا افعل لكن كل شئٍ كالذى علّمنى ابى :

Dixit Altissimus in Euangelio Ioannis: Vos certè cùm exaltaueritis filium hominis, tunc cognoscetis, quia ego ipse sum, & à me ipso nihil facio: sed omnia facio sicut docuit me Pater meus.

Hæc verba, quæ Ahmed tribuit Altissimo, nempe Deo, mirè probant Christi diuinitatem. Nemo enim dicere verè po-

rè poteſt abſolutè, *Ego ſum*, niſi Deus, prout de ſeipſo Deus ad Moyſem teſtatus eſt in Exodo cap. 3. Neque obſtant, imò fauent, verba ſequentia: *Et à me ipſo facio nihil, ſed ſicut docuit me Pater, hæc loquor* (ita enim habetur in Euangelio). Nam Chriſtus, etiam vt Deus, nihil facit à ſemetipſo, quia accipit ſuum eſſe & operari à Patre, quatenus ab illo gignitur, ac procedit: ideò Chriſtus ipſe dixit in eodem Ioannis Euangelio cap. 5. *Non poteſt filius à ſe facere quidquam, niſi quod viderit Patrem facientem. Quæcumque enim ille fecerit, hæc & filius ſimiliter facit.* Quibus verbis Chriſti diuinitas maniſeſtiſſimè declaratur.

Septimum. Ex Euangelio Ioan. cap. 5.

وقال يوحنا كما للاب حياة فى جوهره فكذلك

اعطى الابن ان يكون له حياة فى اقنومه :

Et dixit Ioannes: Sicut Pater habet vitam in ſubſtantia ſua: ita dedit filio habere vitam in perſona ſua. Qui dat (inquit Ahmed) maior eſt eo, cui datur. Id conceditur,

ditur, quando datur per creationem; non autem quando datur per generationem æternam; per quam Pater ab æterno dedit filio habere vitam in semetipso, sicut habet ipse Pater. Nulli autem creaturæ potest conuenire, habere vitam in semetipsa, sicut habet Deus, & Creator. Itaque argumentum facit contra Mahumetanos, non contra nos.

Octauum. Ex Psalmo 110. وقال داود

في مزمور ماية وعشرة قال الرب لربّى اجلس عن

يميني حتى اضع اعداك موطيًا لرجليك عصا

العظمة يبعث الرب من صهيون ؛ وقد ابان داوود

في مخاطبته ان ربّه الذى ذكره ربًا هو اعظم منه

واعلى اعطاه ما حكيناه ومحه ذلك وشهد عليه

ان عصا العظمة يبعث ربّه هذا من صهيون وسمّاه

صبيًا محققًا لقوله الاول اليوم ولدتك ونسقًا على اول

كلامه وهو ربّه ووصف انه الكاهن المويد الذى يبقى

ملكه

ملك البر . . .: واذا كان المسيح مشبهًا به مع تشبيهه

كاهنًا كان ذلك من اعظم الادلة على انه مخلـــوق :

Et dixit Dauid in Pſalmo centeſimo decimo: Dixit Dominus Domino meo: ſede à dextris meis; donec ponam inimicos tuos ſcabellum pedum tuorum. Virgam magnitudinis mittet Dominus ex Sion, &c. Iam vero clarè monſtrauit Dauid in collocutione ſua, quòd Dominus ſuus, cuius mentionem fecit, haberet Dominum maiorem, & ſublimiorem ipſo, qui dederat ei id quod diximus, & donauerat ei hoc. Et teſtatus eſt de eo, quòd virgam magnitudinis mitteret hic Dominus eius ex Sion. Et vocauit eum puerum, iuxta quod primò dixerat: ego hodie genui te, & in ordine ad prima verba: & ipſum eſſe Dominum eius. Et prædicauit de eo, quòd eſſet Sacerdos conſtitutus in æternum, cuius nomen erat, Rex Iuſtitiæ. Et cum Chriſtus fuerit aſſimilatus huic ſacerdoti (nempe Melchiſedech) *cum denominatione Sacerdotis; hoc eſt vnum ex validiſſimis argumentis, quo probatur Chriſtum eſſe creatum.*

Vna

Vna in re ſapit Doctor Mahumetanus, dum cenſet, Dauid in illo Pſalmo loquutum eſſe de Chriſto: & quamuis verba eius parum ſyncerè referat, nihil tamen officit ſententiæ veritati. In cæteris errat, quia nimirum non animaduertit, in hoc Pſalmo, ſicut in cæteris ſcripturis, agi de Chriſto vt Deo, & homine. Quòd Dauid appellet illum *Dominum ſuum*, dum loquitur de illo ſociatim cum Deo: quòd dicat ei Deus: *Sede à dextris meis*: &, *ex vtero ante Luciferum genui te*: Quòd dicat de eo Dauid, vel Deus; *iudicabit in nationibus*, *implebit ruinas*; & alia huiuſmodi: manifeſtè oſtendunt illum eſſe Deum. Quòd verò Deus largiatur illi, *virgam magnitudinis*: quòd dicatur de eo: *de torrente in via bibet*: quòd appelletur *Sacerdos*, & etiam *Puer*, (quemadmodum vocatur à Sancto Epiphanio ex quodam textu Septuaginta Interpretum), oſtendunt ipſius humanitatem. Itaque Ahmed allegans hoc Dauidis teſtimonium contra Chriſti diuinitatem, ſuo ſe gladio iugulauit.

No-

Nonum, Ex Actis Apostolorum c. 2.

وقال سمعون الصفا ريس الحواريين في الفصل الثاني
من قصصهم يا رجال بني اسراييل اسمعوا مقالتي ان
ايسوع الناصري رجل ظهر لكم من عند الله بالقوة
والايه والعجايب التي اجراها على يديه .. فاي
شهادة ابين واوضح من هذا القول وهو اوثق التلاميذ
عندكم يخبركما ترون ان المسيح رجل وانه من عند
الله : وقال ايضا في هذا الموضع اعلموا ان الله جعل
ايسوع الذي قتلتموه ربا ومسيحا .... والمجعول
مخلوق مفعول :

Et dixit Simon Cefas Princeps Apostolorum, in secundo capite Actuum eorumdem: O viri Israelitæ, audite verba mea: Iesus Nazarenus fuit vir, qui apparuit vobis missus a Deo cum virtute, & potentia, & miraculis, quæ fecit per manus eius, &c. Et quod testimonium clarius, & apertius inueniri potest his verbis illius, qui est firmissimus discipu-

ſcipulorum apud vos, dum pronunciat, quemadmodum videtis, Chriſtum fuiſſe hominem, & miſſum à Deo? &c. Dixit etiam in eodem loco: Scitote, quòd Deus conſtituit Ieſum, quem occidiſtis, Dominum, & Chriſtum. Si autem conſtitutus eſt, eſt etiam creatus, cum actio in eo exerceatur ab alio.

Reſpondemus, hoc ipſum quòd Deus conſtituit Ieſum, Dominum & Meſſiam, eſſe argumentum euidens diuinitatis eius. Nam titulus *Domini*, quòd Arabicè hic eſt ربّ, non tribuitur abſolutè niſi Deo vero: Quamuis Reges Arabum idololatræ olim hoc nomine decorarentur. Concedimus igitur, Chriſtum, quatenus homo erat, conſtitutum fuiſſe à Deo Meſſiam, & Dominum, ſed ratione adiunctæ diuinitatis: itaut ſupremum *Domini* nomen, quod Chriſto naturaliter competebat, vt Deo, communicatum fuerit etiam ipſius humanitati, quæ erat hypoſtaticè vnita diuinitati. Alias nequaquam illi tale nomen conueniret. Omitto reſpondere alijs ſimilibus argumentis, quia omnia ſunt eiuſdem fari-

næ;

næ ; & eodem modo quo iam allata, diſſolui poſſunt.

Decimum. Ex Euang. Marci cap. 13.

وقد قال السيّد المسيح لتلاميذه فى الانجيل لمـــــا
سألوه عن الساعة والقيمة ان ذلك اليوم وتلـــــك
الساعة لا يعرفه احد ولا الملايكة الذين فى السماء
ولا الابن ايضًا و لكن الاب وحده يعرفه فهذا اقرار
منه بانّه منقوص العلم وان الله تبارك وتعالى اعرف
اعلم منه وقد بيّن بقوله احدًا عمومـــــه بذلك الخلق
جميعًا : .... ثم قال ولا الابن وله من القوة ماليس
لغيره وشهد قوله هذا شهادة واضحة عليه بانّه لا يعلم
كل ما يعلمه اللّه ولوكان الهًا كما تقولون لعلم مـــــا
يعلمه الله من ساير الاشياء وساير الامـــــــور :

Et iam dixit Dominus Chriſtus in Euangelio Diſcipulis ſuis, quando interrogauerunt eum de die Iudicij, & Reſurrectionis; diem illum, & horam, neminē ſcire, neque Angelos qui

qui sunt in Cælo, neque etiam filium; sed Patrem solum nosse illum. Porrò hæc est confessio ipsius, quòd ipse sit imperfectus scientia: & quòd Deus est scientior, & habet maiorem cognitionem ipso, & est creator eius, & sublimior illo. Et *iam declarauit verbis suis vniuersaliter, nullam creaturam habere scientiam huius rei. Deinde addidit: neque filius, quamuis ipse habeat virtutem super alios: & testatus est hoc dicto suo apertissimè, se nescire omnia quæ scit Deus.* Et paulò post: *Quod si esset Deus, sicut vos dicitis, certè sciret omnia arcana, & omnes res, quas scit Deus.*

Videtur argumentum non ita facilè solui posse. Nihilominus, cum Christus in Euangelio dicatur nunc *Filius Dei*, nunc *filius hominis*, nunc simpliciter *filius* absque alio additamento: in hoc tertio casu, benè potest nomen *Filij* esse indifferens ad humanitatem, vel diuinitatem, itaut possit ad alterutram, iuxta exigentiam sententiæ, præcisiuè referri. Quòd verò hoc loco significet tantúm humanitatem, etiam consentiente ad-

uersario, patet, quia Christus, vt Deus, omnia nouit, quæ nouit Pater, cum vna eademque sit vtriusque scientia. *Sed* vt homo, vel filius hominis, per se nesciebat diem Iudicij, quamuis sciret vt Deus, atque etiam vt homo ratione diuinitatis vnitæ. Nonnulli ex nostris Doctoribus volunt hoc loco, nescire, esse ita scire, vt nulli velit, vel debeat reuelare. Atque adeo licet humanitas Christi sciat illum diem, non tamen potest hominibus manifestare : & ideo respectu eius, idem est, ac si nesciret. Cæterùm ex alijs Sacrarum Scripturarum testimonijs apertissimè constat, Christum esse Deũ, & omnia scire, quæ scit Pater, immò esse vnum Deum cum Patre. Quamobrem debemus accipere hunc locum, tamquam vnum ex illis, qui Arabicè dicuntur متشابهة, *assimilati* : idest metaphorici, obscuri, & explicationis egentes, quales plures sunt in Sacris Scripturis (& Mahumetani asserunt esse in suo Alcorano) in quibus Deo ipsi alicuius rei scientia videtur denegari. Exempli causa

causa: quando Deus dixit Gen. cap. 18. *Clamor Sodomorum, & Gomorræ multiplicatus est: descendam, & videbo, vtrùm clamorem qui venit ad me, opere compleuerint, an non est ita, vt sciam.* Et cum capite 11. dicitur. *Descendit autem Dominus, vt videret ciuitatem, & turrim, quam ædificabant filij Adam.* Sed possunt etiam alio modo prædicta Christi verba explicari. Nimirum, cum Christus, etiam vt Deus, nullam habeat scientiam, nisi scientiam Patris; verè dici potest, solum Patrem scire diem Iudicij, quatenus Pater est veluti fons scientiæ Diuinæ, quam communicat filio. Et ideo alibi dixit Christus: *Mea doctrina non est mea, sed eius qui misit me.* Vbi doctrinam suam dicit non esse suam, quia, vt exponit Sanctus Augustinus, *doctrina Patris non est nisi Verbum Patris. Ipse ergo Christus doctrina Patris, si Verbum Patris. Sed quia Verbum non potest esse nullius, sed alicuius: & suam doctrinam dixit seipsum: & non suam, quia Patris est Verbum. Quid enim tam tuum, quàm tu? &*

quid tam non tuum, quàm tu, si alicuius est, quod es? Idem poteſt hoc loco dici. Cum enim filius ſit ſcientia Patris, poteſt eodem modo dicere: Scientia mea non eſt mea: & propterea cum veritate aſſerere, ſe diem Iudicij neſcire, & ſolum Patrem illum ſcire. Alios ſimiles loquendi modos habemus in Euangelio, in quibus Chriſtus videtur idem de ſeipſo affirmare, & negare.

Subijciam his argumentis alia nonnulla, quæ è Sacris Scripturis deſumpſit الحسن ابن ايوب: *Alſaham filius Iob*, apoſtata à Chriſtiana fide, à quo Ahmed filius Abdalhalim ſua arma accepit, ad oppugnandam Chriſti diuinitatem: quorum

Primum eſt: Ex Euang. Marci c. 10.
لما خاطبه الرجل على ما كُتب فى الانجيل فقال له ايها الخير فقال ليس الخير الا الله وحده : قلت : وبعضهم يترجمه ايها الصالح فقال ليس الصالح الا الله وحده : *Cum alloqueretur illum qui-*

quidam homo, iuxta id quod ſcriptum eſt in Euangelio, ac diceret ei: O optime: reſpondit ei: Nullus eſt optimus, niſi ſolus Deus. Quidam verò eorum vertunt: O bone: & ille reſpondit: Nullus eſt bonus, niſi ſolus Deus. Ex hac reſponſione puto, velle Apoſtatam euincere, Chriſtum non eſſe Deum, quia viſus eſt reprehendiſſe hominem illum, à quo vocatus fuerat optimus, vel bonus, cum nemo ſit bonus, vel optimus, niſi ſolus Deus. Sed ex hoc loco maximè probatur diuinitas Chriſti. Cum enim non ſemel idem Chriſtus ſeipſum bonum appellauerit, dicens: *Ego ſum Paſtor bonus:* nunc dum aſſerit, nullum eſſe bonum, niſi ſolum Deum, manifeſtè infert, ſe eſſe Deum. Et ideo adoleſcenti vocanti ipſum bonum, nec tamen credenti eſſe Deum, reſpondit: *Cur me dicis bonum, cum nullus ſit bonus niſi ſolus Deus,* & tamen non credis me eſſe Deum? Nec dicat Alhaſan; aliud eſſe, *bonum*, abſolutè, & ſimpliciter; aliud verò *Paſtorem bonum*: Nam homo ille non dixit Chriſto ſimpliciter, *ò bone*,

 vel,

quid tam non tuum, quàm tu, si alicuius est, quod es? Idem potest hoc loco dici. Cum enim filius sit scientia Patris, potest eodem modo dicere: Scientia mea non est mea: & propterea cum veritate asserere, se diem Iudicij nescire, & solum Patrem illum scire. Alios similes loquendi modos habemus in Euangelio, in quibus Christus videtur idem de seipso affirmare, & negare.

Subijciam his argumentis alia nonnulla, quæ è Sacris Scripturis desumpsit الحسن ابن ايوب: *Alsaham filius Iob*, apostata à Christiana fide, à quo Ahmed filius Abdalhalim sua arma accepit, ad oppugnandam Christi diuinitatem: quorum

Primum est: Ex Euang. Marci c. 10. لما خاطبه الرجل على ما كُتب فى الانجيل فقال له ايها الخير فقال ليس الخير الاّ الله وحده : قلت : وبعضهم يترجّمه ايها الصالح فقال ليس الصالح الاّ الله وحده. *Cum alloqueretur illum qui-*

quidam homo, iuxta id quod ſcriptum eſt in Euangelio, ac diceret ei: O optime: reſpondit ei: Nullus eſt optimus, niſi ſolus Deus. Quidam verò eorum vertunt: O bone: & ille reſpondit: Nullus eſt bonus, niſi ſolus Deus. Ex hac reſponſione puto, velle Apoſtatam euincere, Chriſtum non eſſe Deum, quia viſus eſt reprehendiſſe hominem illum, à quo vocatus fuerat optimus, vel bonus, cum nemo ſit bonus, vel optimus, niſi ſolus Deus. Sed ex hoc loco maximè probatur diuinitas Chriſti. Cum enim non ſemel idem Chriſtus ſeipſum bonum appellauerit, dicens: *Ego ſum Paſtor bonus:* nunc dum aſſerit, nullum eſſe bonum, niſi ſolum Deum, manifeſtè infert, ſe eſſe Deum. Et ideo adoleſcenti vocanti ipſum bonum, nec tamen credenti eſſe Deum, reſpondit: *Cur me dicis bonum, cum nullus ſit bonus niſi ſolus Deus*, & tamen non credis me eſſe Deum? Nec dicat Alhaſan; aliud eſſe, *bonum*, abſolutè, & ſimpliciter; aliud verò *Paſtorem bonum*: Nam homo ille non dixit Chriſto ſimpliciter, *ò bone*,

vel, ò *optime* : ſed ò *Magiſter bone* ; vt conſtat ex Euangelio.

Secundum deſumitur ex eo, quod in Symbolo Chriſtus dicatur, *ſedere ad dexteram Patris*, & *iudicaturus eſſe homines in die Iudicij*. Ita igitur paralogizat :

فان كان هذا الجالس للحكومة بين العالم يوم الدين
والقاعد عن يمين ابيه وهو تشخص قايم بذاته لا يشك
فيه هو الجسد الذى كان فى الارض المتوحد بـــــه
الربوبية فقد فصلتم بين الله تبارك وتعالى وبينـــه
و بعضقوه باجتماعهما فى السمـــاء تشخصين متباينين
احدهما عن يمين صاحبه وهذا كفر وشرك باللـــه
عز وجل فان كان جسدا خـــاليا من الالهيـــــة وهى
الكلمة وقد عادت الى الله كما بدات منه فقد زال
عنه حكم الربوبية التى تحملونه اياهـــــــا :

Quòd ſi hic, qui ſedebit ad iudicandum ſeculum in die Iudicij ad dexteram Patris ſui, eſt perſona ſubſiſtens in eſſe ſuo, & ſine dubio eſt cor-

eſt corpus illud quod fuit in terra vnitum cum diuinitate : iam diſtinctionem ponitis inter Deum, & inter illum : & partimini eum per aggregationem amborum in cælo in duas perſonas diſtinctas, quarum vna ſedet ad dexteram alterius; quod eſt infidelitatis & idololatriæ ſcelus. Quod ſi hic eſt tantùm corpus vacuum diuinitate, quæ eſt Verbum, quæ redierit ad Deum, à quo primò aduenerat : iam receſſit ab eo iudicium ſupremi dominij (ſeu diuinitatis,) *quod ei tribuitis.*

Nimis craſſi, ac prope pecuini ingenij eſt Albaſan, qui putet ſeſſionem Chriſti ad dexteram Patris eſſe materialem, & non myſticã, & vt Arabes dicunt متشابهة, *aſſimilatam*, ſeu metaphoricam. Non datur in Deo dextera, vel ſiniſtra: & ſedere Chriſtum ad dexteram Dei, nihil aliud eſt, quam eundem, vt hominem, ſupra omnes tam Angelicas, quam humanas creaturas excellentiſſimum gloriæ, & maieſtatis, potentiæque gradum apud Deum obtinere. Cæterùm Chriſtus, vt homo, ſeu humana natura in

Christo, est procul dubio distincta à natura diuina : & Persona diuina in Christo est realiter distincta à Persona Patris: neque in hoc vlla continetur infidelitas, aut idololatria. Postremò respondemus diuinitatem nunquam recessisse à corpore, aut anima Christi : ac propterea Christum nnnquam amisisse iudicium supremi Dominij, vt malè arguebat Alhasan, qui si bonus Theologus, & Christianus fuisset, non ita facilè Mahumetanica libertate inescatus, ad Saracenicam superstitionem desciuisset.

Tertium Argumentum ex eo conficit Alhasan, quòd cum Christus, vt refert S. Matthæus cap. 16. venisset in Vrbem Cæsareæ Philippi, & ibi interrogasset discipulos suos, quem dicerent homines esse filium hominis; respondit ei Petrus (quem vocat Principem Apostolorum): *Tu es Christus filius Dei viui*. seu vt habet S. Lucas cap. 9. *Tu es Christus Dei* : idque Christus summopere probauit. Ita igitur paralogizat Apostata : فهذا

كلام

كلام تلميذ الرئيس فيهم وارضاه ما قال وقوله انّه لم
ينطق بذلك الاّ بما اوحاه الله فى قلبه ولم ندفعكم
قطّ عن انّه مسيح وعن ان نقول فى لغتكم انّه
ابن بالرحمة والصفوة ومع هذا الاختلاف الواقع فى
ذلك فى الانجيلين : *Hæc fuerunt verba prolata à discipulo, qui erat Princeps inter eos; & approbauit ea Christus, asserens illum non protulisse ea, nisi per diuinam reuelationem. Nos verò nunquam negabimus vobis, illum esse Christum: neque refugimus dicere, in idiomate vestro vocandum esse filium per misericordiam, & adoptionem; etiam non obstante hac diuersitate, quæ apparet inter duo Euangelia.*

Sed hoc est præclarissimum testimonium diuinitatis Christi: neque refert quòd Euangelistæ in verbis Petri referendis non sint vniformes; dummodo nulla in re sibi aduersentur, vel vnum neget, quod alter affirmat: hoc enim in Sacris literis frequentissimè contingit.

Infra

Infrà videbimus quantum hæc Petri responsio confirmet Christi diuinitatem.

Argumentatur quartò ex duabus Euangelij historijs, quarum prima habetur Matthæi cap. 14. Vbi cum Petrus petijsset à Christo, vt concederet sibi super aquas ambulare, super quas videbat eum incedere, Christus illi annuit. Sed cum cæpisset super vndas gradi, ventorum vi ingruente, cæpit mergi. Christus verò manu sustinuit eum, redarguens defectum fidei illius; ob quem ita periclitatus fuerat. Hinc concludit Apostata:

فبان بذلك عجز المسيح عن اتمام ما سـُله سمعن الصفا:

Per hoc manifestè apparet defectus potentiæ in Christo, cum non potuerit perfectè præstare id, quod ab eo Simon Cephas postulauerat. Secunda refertur à Sancto Marco cap. 9. vbi homo quidam attulit filium suum (non filiam vt scribit Alhasan) dæmoniacum ad Christum. Cum autem ipsum non inuenisset, rogauit discipulos eius, vt à dæmone liberarent eum, sed non potuerunt. Hinc concludit: وقد جعل

جعل لهم ذلك وغيرة فاخرجه هو منهــــــا :

Et iam concesserat eis vt possent facere hoc, & alia miracula. Itaque ipse eiecit dæmonem ab ea. Inferens ex hoc etiam, eundem potentiæ defectum in Christo, quòd non potuerit tribuere perfectè discipulis suis eam potestatem patrandi miracula, quam intendebat.

Verùm sponte, & malignè cæcutit homo impius, dum tribuit potentiæ Christi defectum illum, quem Euangelistæ manifestè declarant fuisse fidei Petri, & cæterorum discipulorum. Quemadmodum enim Deus, ita vult homines saluare, vt ipsi mala opera fugiant, ac bene operentur, rectèque credant: nec argui potest defectus potentiæ in Deo, si hi male operantes, fidemque deserentes pereant, quos ille, quantum in se erat, cupiebat & volebat saluos fieri: ita Christus, ea conditione miracula patrare decreuerat, saltem in aliquibus casibus, vt ij pro quibus patranda erant, haberent fidem; qua si caruissent, ex defectu ipsorum, non

non ex Chriſti impotentia, miracula non fiebant. Innumera ſunt, quæ Deus in Sacris literis promittit ſe facturum, quæ tamen minimè facit ob defectum conditionum appoſitarum, ex parte hominum: neque tamen inde vlla Dei impotentia, aut defectus vllus poteſt deduci.

Quintum Argumentum deſumit ex eo, quod refertur Matthæi cap. 20. vbi matri filiorum Zebedæi poſtulanti à Chriſto, vt concederet filijs ſuis primas ſedes, nempe ad dexteram & ad ſiniſtram ſuam, in Regno ſuo; reſpondit ipſe: *Sedere ad dexteram meam, vel ſiniſtram, non eſt meum dare vobis, ſed quibus paratum eſt à Patre meo.* Hoc loco ita argumentatur homo veſanus: فما

يكون يا هولاء افصح او ابين او اوضح من اجتماع

هذه الشواهد لكم فى كتبكم ما رضيتم بقوله

فى نفسه ولا بقول تلاميذه فيه ولا بقول من تنبّا

عليه من الانبياء وتركتم كلّه واخذتم باراء قوم

تاولوا

تاوّلوا لكم على علمكم فانهم قد اختلفوا ايضًا فى
الراى فقال كل قوم فى المسيح ما اختاروا واتبـــــع
كلامهم طايفة قالوا بقولهم ثم سلك من بعدهم سبيـــل
الاباء فى افتراقـــهم فثبّتوا لنا حجّتكم فى ذلـــك
وهيهات من حجّـــــــة : *Et quid est, heus vos, clarius, aut apertius, aut euidentius collectione horum testium, quos habetis in Scripturis vestris? sed vos non acquieuistis in eo, quod dixit Christus de seipso, neque in eo quod dixerunt discipuli eius de illo, neque in verbis Prophetarum, qui vaticinati sunt de eo: & relinquentes hoc totum adhæsistis sententijs hominum, qui interpretes fuerunt scientiæ vestræ: qui etiam mox in eo quod senserant, discordes fuerunt inter se: & dixit vnusquisque de Christo quod sibi visum fuit: & sectati sunt dictum eorum quidam, qui locuti sunt iuxta id quod ipsi dixerant. Deinde ambulauerunt post eos per viam maiorum in diuisione eorum. Confirmate ergo nobis probationem vestram in hoc.*

In hoc. At nimis infelix erit probatio.

Vt respondeamus ad argumẽtum, non ad ineptias, & maledicta: dicimus, nequaquam Christum asseruisse, se non posse dare filijs Zebedæi sedes in Regno suo: imò ostendit, suum esse dare illas, verùm non cuilibet, sed ijs tantùm, quibus paratæ essent à Patre suo, nempe merentibus illas: nam talibus parantur sedes à Deo in Cælo: & repugnat diuinæ iustitiæ indignis illas tribuere. Cæterùm etiam si Christus dixisset absolutè, non esse suum sedes illas dare; potuisset hoc veré dicere de se, quatenus homo erat, non verò quatenus erat Deus.

Sexto argumentatur contra nos ex verbis Christi, quæ dixit Discipulis suis, Lucæ cap. 22. *Et ego dispono vobis, sicut disposuit mihi Pater meus Regnum, vt edatis, & bibatis super mensam meam in Regno meo.* his verbis: وهذا ما لا شكّ لكم فيه وهو يخالف لقولكم فيما تصير اليه وفي الاكل والشرب والنعيم هناك. *Et hoc est id, de quo vos*

vos non dubitatis : & tamen aduersatur dicto vestro circa locum, in quem translatus est, & circa comestionem, bibitionem, & delicias in illo. Non planè assequor quid sibi velit hic nugator : sed videtur probabile, Christum non esse Deum, quia à Deo translatus est è terra in Paradisum, vbi cum discipulis suis comedit, bibit, ac deliciatur, quod Deo repugnat. Verùm hoc loco comedere, bibere, ac deliciari, non materialiter intelligenda sunt, quemadmodum intelligunt Mahumetani in Alcorano : sed metaphoricè, ac spiritualiter sumenda. Patet enim ex alijs Scripturæ locis, excludi à Regno Dei omnem cibum, & potum. At Alhasan confundit Euangelium cum Alcorano.

Septimò argumentatur ex eo, quòd Christus in Symbolo dicatur المولد, *Genitus*, seu *natus*. Per hoc enim putat se euincere, illum non esse æternum, ac genitori æterno coæuum : Ita igitur contra nos insurgit : ان كان هذا الابن ازليا

على

على ما في شريعة ايمانكم فليس بمولود وان كان
مولودًا فليس بازلي لان اسم الازلية انّما يقع على من
لا اوّل له ولا اخر ومعنى المولود انّه حادث مفعول وكل
مفعول فله اول : *Si hic filius eſt æternus, ſicut dicitur in Symbolo Fidei veſtræ : ergo non eſt genitus, aut natus : &, ſi eſt genitus, aut natus, non eſt æternus : quia nomen æternitatis cadit ſuper eum, qui caret principio, ac fine. Genitus verò ſignificat recenter productum, & factum : omne autem factum habet principium*, ſeu aliud prius ſe, & anterius.

Reſpondemus, non eſſe idem, imò eſſe valde diuerſum, *genitum*, ac *factum*. Nam *factum*, ſupponit ſuum agens prius tempore: *genitum* autem, non ita : ſufficit enim inter generans & genitum prioritas originis, quæ nullam importat temporis prioritatem. Sed homo hebes & carnalis menſurauit diuinam generationem cum humana, & putauit Deum Patrem non potuiſſe gignere Filium, niſi poſt

si post aliquot annos ætatis suæ, Pater ab æterno se ipsum intellexit, suique esse conceptum habuit: quamobrem etiam Filius fuit æternus. Potest comparatione res explicari. Sol gignit, seu producit lucem, & ignis calorem, & tamen nec lux est tempore posterior sole, nec calor igne. Et si, iuxta nonnullorum Philosophorum falsam opinionem, sol esset æternus, lux quoque eius esset æterna, licet quoad originem intelligeretur prior esse Sol, quàm lux: qua ratione etiam in Patre datur prioritas respectu Filij.

Octauò ita argumentatur: لما سمّيتم

الاب ابًا والابن ابنًا فان كان وجب للاب اسم الابوة

لقدمه والابن ايضًا يستحق هذا الاسم بعينه اذ كان

قديمًا مثله وان كان الاب عالمًا عزيزًا فهو ايضًا عالم

عزيز وان كان الاب والابن متكافيين فى القدم والقوة

فباىّ فضل وسلطان للاب عليه امره ونهاه فصار

 الاب

الاب باعثًا والابن مبعوثًا والاب متبوعًا مطاعًا والابن

تابعًا مطيعًا . *Quare vocatis Patrem patrem, & Filium filium ? Nam si conuenit Patri esse patrem ratione æternitatis : etiam Filio conuenit idem, cum sit ipse quoque æternus. Et, si Pater habet scientiam, & potentiam : Filius etiam est sciens, & potens sicut ille. Porrò si Pater, & Filius æquales sunt in æternitate & potentia; ob quod priuilegium, vel potestatem, Pater exercet supra Filium ius præcipiendi, & prohibendi; & Pater mittit, Filius verò mittitur : & Filius sequitur Patrem, & obedit illi; non autem è conuerso ?*

Respondemus, eundem Deum, quatenus intelligit se ipsum, & format conceptum sui, esse Patrem : quatenus verò est conceptus sui, esse Filium : & quatenus est amor sui ipsius conceptus, esse Spiritum Sanctum. Quamobrem non solum non repugnat, sed necessarium est tàm Patrem, quàm Filium, atque

que etiam Spiritum Sanctum, habere eandem æternitatem, ſcientiam, & potentiam, cum ſint vnus idemque Deus. Quòd verò dicimus, Patrem mittere Filium, id eſt ratione originis; quòd autem dicimus, illi præcipere; & Filium obedire Patri, non verò è conuerſo, intelligimus de Filio ratione humanitatis, non verò diuinitatis.

Nonò, arguit Chriſtum non eſſe Deum, quia appellatur in Sacris literis بكر الخلايق *Primogenitus creaturarum*. Nam, inquit ille, بكر الخلايق لا يكون الا

من الخلايق كما ان بكر الرجل و المراة لا يكون

الا من جنسها وبكرة التمار لا تكون الا تمرة:

primogenitus creaturarum, non eſt niſi ex creaturis: ſicut primogenitus viri, & mulieris, non eſt niſi ex eodem genere: & primogenita palmæ, non eſt niſi palma.

Nos etiam aſſentimur, Chriſtum non dici *primogenitum creaturarum*, niſi quatenus eſt homo, & creatus. Non tamen

ita appellatur ratione temporis, sed dignitatis, & excellentiæ, cum innumeri homines nati fuerint ante illum. Nihilominus potest etiam, vt Deus, dici *primogenitus omnis creaturæ*, quemadmodum vocat eum Sanctus Paulus, ad Coloss. cap. 1. idest genitus à Patre ante omnem creaturam, scilicet ab æterno. Ita in libro Ecclesiastici, cap. 24. Sapientia Dei, nempe Filius, dicit de se: *Ego ex ore Altissimi prodiui primogenita ante omnem creaturam*. Sed tunc, *genitus*, non accipietur vniuocè, sed analogicè: itaut vno modo intelligatur de Christo, alio de creaturis. Neque hoc est alienum à modo loquendi Scripturarum, in quibus apud Iob cap. 38. dicitur Deus, *Pater pluuiæ, & gignere stillas roris*. Et Israeliticus populus dicitur *primogenitus Dei*. Exodi cap. 4. Nimirum in primo loco, *gignere*, est producere, seu creare: in secundo, est eligere, & specialiter amare. At in Christo intelligitur strictè & propriè. Et ita idem erit hic. *Primogenitus omnis creaturæ*, ac genitus, & dile-

ctus à Patre ante omnem creaturam, nimirum ab æterno. Ad illam paritatem, quòd vnumquodque dicatur primogenitum in genere, vel specie sua: respondemus id verum esse, cum, *genitus*, sumitur vniuocè, non autem cum sumitur analogicè, vt dictum est.

Decimò, ineptè argumentatur ex eo, quòd Christus dicatur in Symbolo, *natus ex Patre ante omnia sæcula*; his verbis:

فليس يخلو الاب من ان يكون اولد شيا موجودا
او غير موجود فان كان لم يزل موجودا فان الاب لم
يلد شيا وان كان غير موجود وانما هو حادث لم
يكن فهو مخلوق كما قلنا :

Necessariò Pater genuit, vel aliquid quod existebat, vel aliquid quod non existebat. Si dicatur primum: Pater nihil genuit. Si secundum; genuit aliquid de nouo quod non erat: ergo illud erit aliquid creatum; id quod nos affirmamus.

Iam supra diximus, calorem produci ab igne, & lucem à Sole: & tamen cer-

tum est calorem non esse priorem, aut posteriorem igne, sicut neque lucem sole, si loquamur de prioritate, & posterioritate temporis: quemadmodum inter Patrem, & Filium, datur prioritas originis. Quamobrem id quod Pater genuit semper extitit ab æterno cum ipso Patre.

Post hæc, & alia huiusmodi ineptissima argumenta contra Christi diuinitatem, ita Thrasonicè concludit Apostata:

واذا نظر فى الانجيل وكتب بولص وغيره ممن يحتج
به النصارى وجد نحو من عشرين الف ايـــة كلها
تنطق بعبودية المسيح وانه مبعوث مربوب وان اللـــه
اختصه بالكرامـــة ما خلا ايات يسيرة مشكلات
قد تاولها كل فريق اوليك الذين وضعوا الشريعـــة
على هوام فاخذوا بذلك التاويـــل الفاسد وتركوا
المعظم الذى ينطق بعبوديتــــــــــــــــــــــه :

Cum autem bene quis inspexerit Euangelium,

lium , & Epistolas Pauli , & libros aliorum Scriptorum , quibus vtuntur Christiani ad dogma suum comprobandum ; inueniet circa viginti millia testimonia de esse Christi creato & seruili respectu Dei ; & quòd ipse missus est , & subiectus illius dominio ; & quòd Deus speciali honore decorauit illum : exceptis paucis locis dubijs , quæ vnaquæque secta eorum, qui composuerunt Symbolum Fidei , interpretati sunt ad libitum suum : & amplexi sunt interpretationem huiusmodi corruptam ; & reliquerunt loca præcipua , quæ clarè loquuntur de esse Christi creato & seruili . Succinit Magistro malo malus discipulus Ahmed , & Alhasani insaniæ his verbis patrocinatur : ومن

اعجب العجب ان تكون امة كتابها ودعوتها

ومعبودها واحدا يتمسكون بامر المسيح عم

وتلامذته وانجيله وسبيله وشرايعه وهم مع ذلك

مختلفون فيه اشد الاختلاف فمنهم من يقول انه

اقنومان وطبيعتان وكان منهم يكفر صاحبه ويكون

 ان

ان الحق فى يده وكلهم لا ياتي من الكتاب بحجة
واضحة يثبت بها دعواه ولا من قياسه لنفسه وتاويله
بما يصح له عند المناظر وانما يرجع فى دينه واعتقاده
الى ما تاوله المتاولون بما يخالف انجيلهم وكتبهم
بالهوا والعباد من بعضهم :

Maxima verò admirationis est, quòd vna gens habeat easdem Sacras Scripturas, idem prædicet, idem colat, & mordicus teneat religionem Christi, & discipulorum eius, & Euangelium eius, & statuta eius, & leges ac sanctiones eius: & nihilominus discordes sint in hoc ipso inter se quantum dici possit. Itaut nonnulli ponant in eo duas personas, & duas naturas: & alij appellent alios, hæreticos & infideles; asserente vnoquoque fidem suam veram esse. Nemo tamen ex eis profert è Sacris Scripturis probationem claram & euidentem, qua confirmet id quod dicit, neque vllam regulam eius, aut analogiam, aut interpretationem, qua id verum ostendat apud disputantes. Sed recurrit in reli-

religione sua, & in professione fidei suæ, ad interpretationem eorum, qui interpretati sunt contraria Euangelio suo, & Scripturis Sacris suis, ex libidine, & cultu quorumdam ex ipsis.

Non negamus, in Euangelijs, & Epistolis S. Pauli, alijsque Sacris libris, multa esse, quæ apertè demonstrant humanitatem Christi. Et quamuis hæc essent viginti millia (vt hyperbolicè asserit Alhasan) nihil tamen concluderent contra eiusdem Christi diuinitatem, quæ vt videbimus, apertissimis eorumdem Sacrorum librorum authoritatibus demonstratur. Hæ autem non sunt paucæ, ac dubiæ, quemadmodum fingit Apostata, sed plurimæ, & ab omni dubio remotæ.

Porrò admiratio Ahmedi, miram ostendit in illo stoliditatem. Nam si Christiani omnes habent (vt ipse affirmat) easdem Sacras Scripturas: si idem predicant, idem colunt, & mordicus tenent omnes Religionem Christi, & Discipulorum eius, & Euangelium eius, & statuta eius, & leges, ac sanctiones

eius: & in his omnes conueniunt, & conuenerunt ſemper, vt conuincitur ex Symbolo illo, quo in Concilio Niceno Principes omnes, Patres, & Doctores Chriſtianæ Religionis ex vniuerſo orbe collecti, declarauerunt Fidem, quam Chriſtiani omnes profitebantur: & damnarunt Arium, quia contra ſenſum omnium Chriſtianorum, æternam Chriſti diuinitatem negabat: & hoc eo tempore contigit, cum Chriſtiana Religio eſſet vera (nam alia nulla Religio reperiebatur in Mundo niſi falſa): hoc manifeſtiſſimum argumentum eſt contra Mahumetanos, Chriſtum eſſe verum Deum, vt habetur in eodem Symbolo fidei; & Chriſtianam Religionem etiam verã eſſe, cum ſemper Euangelium, & Leges à Chriſto traditas eodem modo ſeruauerit. Neque obſtat, quòd circa vnam, vel duas Chriſti naturas, aut perſonas, ſchiſmata inter Chriſtianos orta ſint, dummodo omnes conueniant, Chriſtum eſſe verum Deum, Patrique coæternum, conſubſtantialem, & in omnibus æqualem. Porrò

hæc

hæc ſchiſmata orta ſunt,& hodie quoque vigent aliqua in parte, ex æquiuocatione verborum. Nam ego ipſe certo noui plures, qui in Oriente aſſerunt in Chriſto eſſe duas perſonas,& vnam naturam; accipere naturam pro perſona, & perſonam pro natura: idque ipſi mihi confeſſi ſunt, dum peterent,& optarent cum Romana Eccleſia reconciliari. Sed hæc illos admittere noluit, niſi clarè, & proprijs verbis,duas in Chriſto naturas,& vnam perſonam confiterentur. Verùm ſint hæc, vel alia inter Chriſtianos ſchiſmata, vel hæreſes (quæ ſanè ad fundamenta Religionis, quæ Mahumetani الاصول, *Radices*, appellant,non videntur pertinere: ſed ad eos articulos, qui الفروع *Rami*, ab ijſdem vocantur, & ſunt veluti ſecundarij, neq; ab omnibus neceſſariò explicitè ſciendi, ad ſalutem æternam conſequendam: dũmodo, vbi quis nouerit eos ab Eccleſia proponi,non neget illos,ſed firmiter credat):ſchiſmata,& hæreſes,religionis veritati,& bonitati præiudicium nullũ afferre,iam alibi diximus, & infra ex profeſſo probabimus.

Pro-

Probatur Christi Diuinitas ex Sacris Scripturis.

Caput Decimum quintum.

T omnes agnoſcant, quã impudenti mendacio Mahumetani Doctores aſſerant, in Sacris Scripturis quædam tantùm pauca, eaque obſcura ac dubia, pro Chriſti diuinitate ſtatuenda, teſtimonia reperiri; cum pro humanitate eius affirmanda, innumera ſint, omnique dubitatione, atque obſcuritate carentia: præcipua hic loca producam ex vtroque Teſtamento, quæ ita apertè Chriſtum verum Deum eſſe teſtantur, vt nemo

nemo de his possit dubitare, nisi velit Sacrorum Librorum authoritatẽ impiè negare. Vt igitur à Testamento veteri exordiar.

Primum Testimonium produco ex Psal. 2. quem tam Iudæi, quam Mahumetani, & Christiani, de Christo vaticinari fatentur. Ita autem Christus ipse in eo loquitur: *Dominus dixit ad me Filius meus es tu: ego hodie genui te.* In quæ verba hæc scribit Mohammed filius Iacob Phiruzbadiensis in suo القاموص *Camus.*:

قوله عزّ وجلّ لعيسى صلى الله عليـه وسلام انــت
نبي وانا ولدتك اي ربّيتك فقالت النصارى انــت
بــني وانا ولدتك تعالى الله عن ذلك علوًا كبيرًا :

Dictum Dei Potentis & Gloriosi ad Iesum, cui sint benedictiones Dei, & pax: Tu es Propheta meus, & ego genui te, idest enutrii te. Sed Christiani legunt: Tu es Filius meus, & ego genui te. At verò longissimè abest Deus ab hac re. Sed audiatur alius Author, nomine ابن الاثير *Ebnol-Athir*:

ق

فى الانجيل قال الله لعيسى انا ولّدتك اى ربيتــــك فكففه النصارى وجعلوه لـــه ولدًا سبحانه وتعالى عمّا يقولون علوًا كبيـــــرًا : *In Euangelio dixit Deus ad Iesum : Ego feci nasci te : idest nutriui te. Sed Christiani legunt in prima coniugatione, genui te; volentes illum esse Filium Dei. Ab hoc autem longissimè abest Deus.* Verum originale Hebraicum: בְּנִי *filius meus* : & יְלִדְתִּיךָ *genui te*, cui consonant Septuaginta Interpretes Græci, & omnes alij Interpretes tam Græci, quàm Latini, & Syri, atque etiam Textus Arabici antiquissimi, manifestè detegunt vtriusque Expositoris fraudem ac mendacium. Simile est huic id quod legitur in Psal. 110. in quo loquitur Deus cum Christo: *Tecum principium in die virtutis tuæ: in splendoribus Sanctorum ex vtero ante Luciferum genui te.* Ita enim verterunt septuaginta Interpretes verba hebraica, quæ hodie nonnulli vertunt: *Populus tuus spontè veniet in die fortitudinis*

nis tua: in splendoribus Sanctitatis ex vtero ab aurora tibi ros natiuitatis tuæ. Sed magis standum est interpretationi eorum, qui Spiritu Sancto afflati erant, quam Interpretum modernorum: quamuis vtraque interpretatio in idem recidat.

Secundum, est Isaiæ cap. 48. in illis verbis Dei: *Accedite ad me, & audite hoc: Non à principio in abscondito loquutus sum: ex tempore antequam fieret, ibi eram. Et nunc Dominus Deus misit me, & Spiritus eius.* Hic manifestè apparet, Deum (nempe Christum, in quo Deus erat carni hypostaticè vnitus) asserere se missum fuisse à Domino Deo, qui in verbis sequentibus dicit eidem Christo: *Ecce dedi te in lucem gentium, vt sis salus mea vsque ad extremum terræ.* Nihil autem horum potest Isaiæ conuenire, vt contendunt Hebræi: & patet manifestè ex contextu sermonis, hæc omnia dici à Deo, & de Deo. Vide, quæ supra diximus, vbi pro Sacrosanctæ Trinitatis mysterio hæc ipsa verba allegauimus.

Ter-

Tertium, Isaiæ cap. 35. *Deus ipse veniet, & saluabit nos : tunc aperientur oculi cæcorum, & aures surdorum patebunt : tunc saliet sicut ceruus, claudus ; & soluta erit lingua mutorum.* Hæc siue literaliter, siue allegoricè mysticèque sumantur, nulli nisi Christo possunt conuenire; qui hic *Deus ipse* appellatur.

Quartum, Zachariæ cap. 2. *Hæc dicit Dominus Exercituum : Post gloriam misit me ad gentes, quæ spoliauerunt vos: qui enim tetigerit vos, tanget pupillam oculi mei : quia ecce ego leuo manum meam super eos, & erunt prædæ his, qui seruiebant sibi: & scietis quia Dominus Exercituum misit me. Lauda, & lætare Filia Sion, quia ecce ego veniam, & habitabo in medio tui, ait Dominus. Et applicabuntur gentes multæ ad Dominum in die illo, & erunt mihi in populum : & habitabo in medio tui : & scies, quòd Dominus Exercituum miserit me ad te.* Videmus hic apertè, Dominum Exercituum asserere se missum fuisse á Domino Exercituum. Cumque vaticinium de Christo accipiendum sit, non potest

is qui

is qui missus est, esse nisi Deus, atque etiam homo, quatenus missus est. Fateor, si (quod Deus auertat) Mahumetanus essem, vel Iudæus, me ignoraturũ, quid contra hoc tam clarum diuinitatis Christi testimonium responderé. Verùm sit in iam allegatis ex veteri Testamento authoritatibus aliquod Aduersarijs dubium, vel subterfugium: erit ne etiam in illis, quæ à Christo, & Apostolis in nouo Testamento de ipsius Christi diuinitate exponuntur? has itaque audiant Doctores Moslemi.

Quintum ergo testimonium ex Pentateucho, est in lib. Numeri cap. 21. *Loquutus est Populus contra Dominum, & Moysen: Quamobrem immisit Dominus in Populum ignitos serpentes.* S. Paulus ad Corinthios Epistola 1. cap. 10. *Neque tentemus Christum, sicut quidam eorum tentauerunt, & à serpentibus perierunt.* Dominus ille, quem tentauerunt Hebræi, erat verus Deus Israel: & tamen Sanctus Paulus scribit, hunc fuisse

 Chri-

Christum. Christus itaque erit verus Deus.

Sextum: Exodi cap.20.loquitur Deus: *Ego sum Dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Aegypti.* Hunc Dominum Deum, affirmat S. Iudas in sua Epistola, fuisse Iesum Christum, dicens; *Iesus Populum de Aegypto saluans, secundò eos qui non crediderunt perdidit, Angelos verò, qui non seruauerunt suum principatum, sed dereliquerunt suum domicilium, in iudicium magni diei vinculis aeternis sub caligine reseruauit.* Nihil apertius & clarius dici poterat pro Christi diuinitate asserenda. Sed objicient Mahumetani, in codicibus græcis hodie non legi, ὁ *ἰησοῦς Iesus*: sed ὁ *κύριος, Dominus*. Ita est: sed non potest referri nisi ad Christum. Immediatè enim præcesserat: *καὶ τὸν μόνον θεὸν καὶ δεσπότην τὸν κύριον ἡμῶν Χριστὸν ἀρνούμενοι*: *& solum Deum & herum Dominum nostrum Iesum Christum negantes*. Cur igitur non referemus *Dominum*, secundo loco positum, ad *Dominum*, qui immediatè præcessit?

Septi-

Septimum eſt in Pſalmo 67. vbi Dauid alloquens verum Deum ait: *Aſcendiſti in altum; cepiſti captiuitatem; accepiſti dona in hominibus*. Hæc verba S. Paulus ad Epheſios cap. 4. tribuit Chriſto, ita ſcribens: *Vnicuique autem noſtrum data eſt gratia ſecundùm menſuram donationis Chriſti. Propter quod dicit: Aſcendens in altum, captiuam duxit captiuitatem, dedit dona hominibus. Quòd autem aſcendit, quid eſt, niſi quia & deſcendit primùm in inferiores partes terræ*. Hinc patet manifeſtè, Chriſtum eſſe verum Deum.

Octauum in Pſalmo 96. in illis verbis, *Adorate Deum omnes Angeli eius*: quæ S. Paulus ad Hebræos, cap. 1. tribuit Patri reſpectu Filij, dum ſcribit: *Et cum iterum introducit Primogenitum in Orbem terræ, dicit: Et adorent eum omnes Angeli Dei*. Ergo Chriſtus eſt Deus.

Nonum eſt in Pſalmo 44. *Sedes tua Deus, in ſeculum ſeculi: virga directionis virga Regni tui. Dilexiſti iuſtitiam, & odiſti iniquitatem: propterea vnxit te Deus, Deus tuus oleo lætitiæ præ conſortibus tuis*.

Hæc verba S. Paulus explicat de Christo, qui primò Deus appellatur, dum dicitur : *Sedes tua Deus, &c.* Deinde asseritur *vnctus fuisse à Deo suo*, nimirum secundùm humanitatem ; vt intelligatur simul Deus esse, & homo. Neque respondeat Mahumetanus, prima illa verba, *Sedes tua Deus, &c.* esse apostrophen ad Deum, abruptam ab antecedentibus, & consequentibus, quemadmodum malitiosè explicat Interpres Chaldæus : Nam primò obstat authoritas S. Pauli. Secundò, importuna omnino, & impropria esset huiusmodi apostrophe in medio alterius apostrophes, ad diuersam personam. Tertiò, quia Hebræi ipsi non agnoscunt huiusmodi apostrophen. Quamobrem R. Abraham Aben Ezra ita scribit in hunc locum : *Porrò qui dicit, quòd verba illa, sedes tua Deus, &c. sunt referenda ad Deum : attendat quòd sequens versus hoc denegat, qui ait : Dilexisti iustitiam, & odisti iniquitatem, propterea vnxit te Deus, Deus tuus.* Et addit hunc Psal-

Psalmum conuenire Messiæ magis quàm Dauidi.

Decimnm, sunt illa verba Psalmi 101. *Initio tu Domine terram fundasti, & opera, manuum tuarum sunt Cæli, &c.* Hæc enim S. Paulus in eadem Epistola, vult intelligenda esse tanquam dicta ad Christum: & per consequens hic erit Deus, cæli, terræque creator.

Vndecimum, Isaiæ cap. 6. Vbi dicit Propheta. *Vidi Dominum sedentem super Solium excelsum, & eleuatum, & plena erat omnis terra maiestate eius, &c. & dixit Dominus ad me: Dic populo huic: Excæca oculos ipsorum, & cor eorum aggraua.* In hoc loco pro, *Domino*, intelligi Christum, constat ex eo, quod scribit S. Ioannes in Euangelio cap. 12. allegans enim verba illa, *excæca oculos eorum, & cor eorum aggraua*, subdit: *Hæc dixit Isaias, quando vidit gloriam eius, & loquutus est de eo.* Nec dicant Mahumetani hæc verba Euangelij referri ad verba Isaiæ præcedentia. Primò enim impertinens est referre ad anteriora, quod est connexum imme-

diatè cum poſterioribus. Deinde in capite Iſaiæ 53. ex quo deſumuntur prima verba, Propheta non vidit gloriam Chriſti, ſed ignominias, & pænas eius, quæ per totum caput illud referuntur.

Duodecimum, ibidem cap. 8. *Dominus Exercituum, ipſum ſanctificate: ipſe pauor veſter, & ipſe terror veſter: & erit vobis in ſanctificationem: in lapidem autem offenſionis, & petram ſcandali duabus domibus Iſrael, &c.* Hæc verba exponunt de Chriſto S. Lucas c. 2. vbi Simeon vaticinatur deillo: *Ecce poſitus eſt hic in ruinam, & in reſurrectionem multorum in Iſrael.* Et S. Petrus, Epiſt. 1. cap. 3. dicens: *Timorem autem eorum ne timueritis, & non conturbemini: Dominum autem Chriſtum ſanctificate in cordibus veſtris.* Et cap. 2. loquens de Chriſto: *Vobis honor credentibus: non credentibus autem, lapis offenſionis, & petra ſcandali.* Denique S. Paulus ad Romanos cap. 9. loquens de Iudæis negantibus Chriſtum, ſcribit: *Offenderunt in lapidem offenſionis, ſicut ſcriptum eſt: Ecce pono in Sion lapidem offenſionis, & petram ſcandali.*

Deci-

Decimum tertium, ibidem cap. 40. *Vox clamantis in deserto : parate viam, Domini : rectas facite in solitudine semitas Dei nostri* . Omnes Euangelistæ testantur, hæc verba propheticè dicta fuisse de S. Ioanne Baptista, qui præiuit aduentum Christi, vt pararet vias eius : per quod patet, Christum ab Isaia, Dominum, & Deum nostrum vocari. Confirmant hoc verba illa Zachariæ patris ad filium Ioannem : *Tu puer, Propheta, Altissimi vocaberis : præibis enim ante faciem Domini parare vias eius*. Atq; etiam verba illa Dei apud Malachiam cap. 3. *Ecce ego mitto Angelum meum, & præparabit viam ante faciem meam*. Loquitur hic Christus de eodem Ioan. Baptista, quem habuit præcursorem, & veluti præparatorem viæ suæ, vt constat ex Euangelio Matthæi, cap. 2.

Decimum quartum, ibidem cap. 45. loquitur Deus: *Ego Deus, & non est alius : in memetipso iuraui, quia mihi curuabitur omne genu*. Hæc verba S. Paulus ad Romanos cap. 14. exponit de Christo, dicens:

cens: *Omnes ſtabimus ante Tribunal Chriſti. Scriptum eſt enim: Viuo ego, dicit Dominus, quia mihi flectetur omne genu.*

Decimum quintum, ibidem cap. 4. & 44. & 48. vbi dicit Deus de ſe: *Ego ſum primus, ego nouiſſimus.* Eadem verba dicit de ſe Chriſtus in Apocalypſi cap. 1.

Iam ſatis apparet impudentiſſimum Alhaſani, & diſcipuli eius Ahmedi mendacium, qui pauca tantùm, eaque dubia, & obſcura, de Chriſti diuinitate loca in Sacris literis reperiri tam audacter affirmabant: ſed magis apparebit ex ijs teſtimonijs, quæ nunc ex nouo Teſtamento producam. Præcipua, & quidem non multa allegabo: nam totum nouum Teſtamentum nihil aliud prope eſt, quàm apertiſſima demonſtratio diuinitatis, & humanitatis Chriſti.

Primum igitur teſtimonium ſit illud idem, quod Aduerſarij pro ſe adduxerant ex cap. 16. Matthæi, vbi S. Petrus dixit Chriſto: *Tu es Chriſtus Filius Dei viui;* quibus verbis apertiſſimè Chriſtum Deum

Deum Princeps Apostolorum confitetur. Neque obstat Moslemorum responsio, nempe alios etiam in Sacris literis filios Dei nominari, quos neque veros Deos esse, neque veram habere diuinitatem vllus sibi persuasit. In hoc enim maliiosè hallucinantur, dum non vident, alia ratione vocari Christum filium Dei, & alia cæteros homines, vel Angelos, quicumque tandem illi sint. Patet quippe ex Sacris literis, hoc nomen, *Filij Dei*, non esse vniuocum, sed vel æquiuocum, vel analogum: sicuti etiam nomen *Messiæ*, seu Christi, quod vni tantùm propriè specialique ratione conuenit: alijs autem per analogiam tantùm tribuitur. Idem in ipso *Dei* nomine contingit, quod cum vnius tantùm proprium sit, analogicè tamen dicitur de multis.

Quòd autem nomen *Filij Dei*, diuerso modo conueniat Christo ac alijs, siue Angelis, siue hominibus, itaut illi competat per naturam, cæteris autem per gratiam, patet primò ex Prouerbijs Salomonis, cap. 30. vbi dicitur de Deo: *Quod*

Quod est nomen eius, & quod nomen filij eius, si nosti? Certè si hic, *Filius*, nihil aliud importaret, quàm gratuitam adoptionem, vel electionem; responsio esset satis facilis: cum tamen tamquam res difficillima proponatur. Secundò, quia nullus particularis homo, vel Angelus, reperitur in Scripturis, qui absolutè, *Filius Dei*, appelletur, nisi Christus. Quamuis enim Israël vocetur à Deo filius: non est tamen ibi sermo de Israël, seu Iacob, tamquam persona particulari: sed de integro Populo Israëlitico, quem satis constat non potuisse esse Filium Dei naturalem. Salomon autem nunquam vocatus fuit Filius Dei absolutè: sed tantùm dixit de illo Deus lib. 1. Paralipomenon, cap. 20. antequam nasceretur: *Ipse erit mihi in filium, & ego ero illi in patrem*. Quæ verba manifestè ostendunt filiationem tantúm adoptiuam. Tertiò, quia nemo, nisi Christus, tanquam proprio, & vsitato nomine vocatur *Filius Dei*: Græcè semper cum articulo proprietatis, & singularitatis,

ὁ ὑἰὸς

ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ. Hoc non indiget probatione, nam omnes Euangelistæ, & cæteri Authores noui Testamenti per omnes paginas manifestissimè ostendunt. Quartò, ex ipso modo loquendi Scripturarum hoc patet: nam si, *Filius Dei*, tribueretur Christo more vsitato, communique reliquis iustis, nulla esset causa, cur magis diceretur ille Filius Dei, quam vel Ioannes Baptista, vel S. Petrus, vel quilibet homo sanctus, etiam si de Christo excellentius, sed non naturaliter, hoc diceretur. At nullus vnquam particularis hoc nomine absolutè vocatur præter Christum: ergo hinc rectè arguitur illum esse filium Dei naturalem. Quintò, quia nulla esset causa, cur ijdem Euangelistæ ponerent tamquam rem nouam, & diuinitus reuelatam, quòd aliquis eum agnosceret, & fateretur, atque etiam adoraret vt Filium Dei. Sextò, quia non solum dicitur *Filius Dei*, sed etiam *Filius Dei Viui:* quod sine dubio ostendit illum esse Filium Dei naturalem, & ab eo genitum. Generatio quippe, vt iam diximus

mus, eſt proceſſio viuentis à viuente in ſimilitudinem naturæ. Septimò, quia non ſolùm dicitur *Filius Dei*, ſed *Filius Dei vnigenitus*: & additur á S. Ioanne cap. 1. *Vnigenitus filius, qui eſt in ſinu Patris*: per quæ verba clarius oſtenditur, illum ſolum eſſe Filium Dei verum, & naturalem. Octauò, quia Iudæi ipſi cognoſcebant manifeſtè, Chriſtum facere ſe Filium Dei naturalem, & conſequenter æqualem Deo, & Deum verum. Hoc patet ex Ioan. cap. 5. vbi cum dixiſſet Chriſtus: *Pater meus vſque modo operatur, & ego operor*: ſubijcit Euangeliſta: *Propterea ergo magis quærebant eum Iudæi interficere, quia non ſolùm ſoluebat ſabbathum, ſed & Patrem ſuum dicebat Deum, æqualem ſe faciens Deo*. Et cap. 10. Cum Chriſtus iterum dixiſſet, Deum eſſe Patrem ſuum, & conſequenter ſe eſſe Filium Dei: *Suſtulerunt lapides Iudæi, vt lapidarent eum*. Conquerenti verò de hoc Chriſto, reſponderunt: *de bono opere non lapidamus te, ſed de blaſphemia: & quia tu homo cum ſis, facis te ipſum Deum*. Certè Chriſtus

non

non dixerat se esse Deum, sed Filium Dei, vt constat ex eo quod sequitur: *Vos dicitis, quia blasphemas, quia dixi, Filius Dei sum*. Intelligebant scilicet, esse *Filium Dei* absolutè & simpliciter, importare filiationem Dei naturalem, & consequenter æqualitatem cum Deo. Propterea etiam Caiphas Pontifex, sedens pro Tribunali, tam studiosè exquirebat ab eo, vtrùm esset Filius Dei viui. Cumque id ille confessus esset, Pontifex scindens vestimenta sua, eundem blasphemiæ condemnauit. quod certè non fecisset, si putasset illum intellexisse de filiatione Dei adoptiua. Iudæi etiam dixerunt ad Pilatum: *Nos legem habemus, & secundùm legem debet mori, quia filium Dei se fecit*. Ioan. cap. 19. In lege autem nunquam censetur reus mortis vllus, qui putet, aut dicat, se esse Filium Dei, solùm per gratiam, vel adoptionem. Nonò, quia Christus solus, *proprius*, & *verus* Dei Filius appellatur. S. Paulus ad Romanos cap. 8. *Qui etiam proprio filio suo non pepercit*. S. Ioannes Epistola 1.

cap.

cap. 5. *Dedit nobis sensum, vt cognoscamus Verum Deum, & simus in Vero filio eius. Hic est Verus Deus,& vita æterna.* Nullus autem potest esse *Filius verus, proprius, naturalis, & vnigenitus* alterius, quin sit ex illius substantia. Substantia autem Dei non potest esse nisi Deus; quod procul dubio omnes fatentur. Pro plena autem responsione ad id quod pro se allegabant Moslemi ex verbis S. Petri, addo; ipsam Christi interrogationem, *Quem dicunt homines esse filium hominis?* ostendere intentionem illius fuisse, rescire à discipulis, vtrùm homines sentirent de se aliquid amplius homine. Id magis cognoscitur ex Græco originario: τίνα με λέγουσιν οἱ ἄνθρωποι εἶναι, τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου; *Quem me dicunt homines esse? filium hominis?* Idem est autem Syriacè ܒܪ ܐܢܫܐ *filius hominis*, ac simpliciter ܐܢܫܐ *homo*. Dum ergo petit Christus, vtrùm homines dicant se esse hominem: monstrat, se non esse tantùm hominem illum, qui ab hominibus videbatur, sed aliquid etiam aliud, quod non videbatur, nem-

nempe filium Dei naturalem; qualem vidit Petrus ex æterni Patris reuelatione.

Secundum est Lucæ cap. 1. vbi dixit Gabriel de Ioanne Baptista: *Multos filiorum Israel conuertet ad Dominum, Deum ipsorum: & ipse præcedet ante illum in spiritu, & virtute Eliæ*. Manifestum est autem, Ioannem non præcessisse nisi ante Christum, quamobrem Præcursor Christi appellatur. Et S. Paulus in Actis Apostolorum, cap. 13. dixit: *Eduxit Deus Israel saluatorem Iesum, prædicante Ioanne ante faciem aduentus eius Baptismum pænitentiæ*. Neque pronomen demonstratiuum, *illum*, in verbis Gabrielis, potest referri ad alium, quam ad *Dominum, Deum ipsorum*: quod confirmant verba illa Zachariæ: *præibis enim ante faciem Domini parare vias eius*. Ergo Christus est Dominus Deus Israel.

Tertium est Ioannis cap. 5. in illis verbis: *Propterea magis quærebant eum Iudæi interficere, quia non solùm soluebat sabbathum, sed etiam Patrem suum*

suum dicebat Deum, aequalem se faciens Deo. De hoc loco iam supra satis dictum est: solum hic addo: verba illa, *aequalem se faciens Deo*, non videri dicta à Iudæis, sed addita ab Euangelista, ex mente tamen Iudæorum, qui in hoc non errabant, dum credebant Filium Dei naturalem, esse æqualem Deo. Quòd si in hoc errassent, eorum errorem Euangelista non dissimulasset, quemadmodum non dissimulauit, quando cap. 2. loquente Iesu de Templo corporis sui, Iudæi putauerunt eum loqui de Templo Ierosolymitano. & cap. vlt. dicente Christo de Ioanne: *Sic eum volo manere donec veniam:* Apostoli falsò existimauerunt, Christum dicere voluisse, Ioannem non esse moriturum. Et cap. 11. cum dixisset Iesus: *Lazarus amicus noster dormit*, intelligens de dormitione mortis: Apostoli crediderunt illum loqui de dormitione somni. Vt enim hos omnes errores Euangelista correxit: ita hic etiam Iudæorum errorem detexisset, addens: & non dixit Iesus se esse æqualem Deo.

Vel

Vel igitur Euangelista ipse addidit hæc verba: vel Iudæorum dictum tacendo confirmauit.

Quartum est Ioannis cap. 10. vbi Christus dixit: *Ego, & Pater vnum sumus.* Quòd autem loqueretur hic de vnitate naturæ diuinæ cum Patre, patet primò ex ipso Iudæorum testimonio, qui his verbis auditis, *sustulerunt lapides vt eum lapidarent, eo quòd* (subdit Euangelista) *cum esset homo, faceret seipsum Deum.* Secundò, quia Christus ipse ostendit manifestè, se loqui de vnitate naturæ, cum dixit: *Si non facio opera Patris mei* (quæ scilicet sunt propria Dei) *nolite credere mihi: & si mihi non vultis credere, operibus credite; vt cognoscatis, & credatis, quia Pater in me est, & ego in Patre.* Neque respondit: Ego non facio me ipsum Deum: Sicut aliàs, cum dixissent ei Iudæi, *Dæmonium habes:* respondit eis: *Ego Dæmonium non habeo:* Imò ratum habuit quod ipsi dixerant, subdens: *Nonne in lege vestra scriptum est: quia, Ego dixi, Dij estis? Si illos dixit Deos, ad quos ser-*

mo Dei factus est: quem Pater sanctificauit, & misit in mundum, vos dicitis, quia blasphemas, quia dixi, Filius Dei sum? Idem enim est esse filium Dei, ac esse Deum, siue per gratiam, siue per naturam, diuersa tamen ratione; vt patet ex loco Psalmi allegato: *Ego dixi, Dij estis, & filij Excelsi omnes.* Vbi illi ijdem, qui vocantur *Dij*, vocantur etiam *Filij Excelsi*, seu Dei. Sed illi sunt dij, & filij Dei solùm per gratiam, quia *tantùm sermo Dei factus est ad eos:* Christus autem est Deus, & Filius Dei per naturam, quia *Pater sanctificauit eum, & misit in mundum.* Et hoc apertè sentiebant Iudæi, Christum de se affirmare: quamobrem sustulerunt lapides vt eum tanquam blasphemum lapidarent.

Contra prædicta Christi verba, *Ego & Pater vnum sumus*, obijcit Alhasan alia verba Christi, quibus orans Deum pro Apostolis suis, dixit: *Pater sancte, custodi eos in nomine tuo, quos dedisti mihi, vt sint etiam ipsi vnum, sicut nos vnum sumus.*

ſumus. Ait enim قوله ليكونوا شيأ واحدا كما
انا وانت شيٍ واحد اى انـــا موافقـك فى امرك
و نهيك ومحبتك ومرضاك لم يرِد بذلك اتحاد ذاتـه
بـه كما لم يرِد ان تتحـد ذوات بعضـهم ببعض
او يكون ذهن فيه دقيق لا نعرفـــــــه :
Verba illa Chriſti : vt ſint vnum, ſicut ego & tu vnum ſumus : ideſt : ſicut ego conſentio tibi, & conformis ſum in eo, quod mihi præcipis, aut prohibes, & in amando te, & placendo tibi : non ſignificant vnitatem eſſentiæ eius cum illo, ſicut non ſignificant vnitatem eſſentiæ aliquorum ex ipſis diſcipulis cum alijs. Vel habent aliquam aliam ſignificationem ſubtiliorem, quam nos ignoramus. Sed reſpondemus, alio modo intelligendam eſſe hanc vnitatem reſpectu Chriſti, & Patris, & reſpectu diſcipulorum eius inter ſe. Non enim in comparationibus requiritur identitas, atque omnimoda correſpondentia, ſed ſufficit aliqua analogia, proportio, ac ſimilitudo. Dixit

enim idem Christus Discipulis suis: *Estote perfecti, sicut & Pater vester cælestis perfectus est*. Et tamen quantacumque sit perfectio creaturæ, semper infinitè distat à perfectione Creatoris. Cum ergo orat Christus, vt discipuli sint vnum inter se, sicut ipse est vnum cum Patre: intelligendus est loqui de vnitate analogica, non vniuoca, respectu discipulorum. Et ita verissimè quis dixerit: sicut Deus regit & gubernat orbem, ita Rex gubernat, & regit Regnum suum: etiam si infinita sit inter regimẽ Dei, & regimen hominis distantia. Eodem modo intelligere debemus ea verba, quæ dixit discipulis: *Pater meus est in me, & ego in vobis*. Et: *sicut Pater dilexit me, & ego dilexi vos*. Semper enim supponenda est analogia, & aliqua tantùm similitudo, non perfecta identitas: quod patet ex alijs scripturæ locis.

Quintum, Ioannis cap. 16. vbi dixit Christus: *Omnia, quæ habet Pater, mea sunt*. At quis vnquam dicere potest, omnia quæ habet Deus mea sunt, nisi etiam

sit

sit Deus ? Certè si quis diceret : omnia quæ habet Rex mea sunt; apertè ostenderet, se etiam esse Regem, vel æqualem Regi. Confirmauit hoc idem, cum dixit Patri, Ioan. cap. 17. *Et mea omnia tua sunt, & tua mea sunt*. Si omnia Patris sunt Filij, & omnia Filij sunt Patris; impossibile est Filium non esse æqualem Patri, & eundem Deum cum illo. Dixit etiam Matth. cap. 11. *Omnia mihi tradita sunt à Patre meo : & nemo nouit Filium nisi Pater, neque Patrem quis nouit nisi Filius, & cui voluerit Filius reuelare*. Estne vlla creatura, quæ sine impietate dicere possit: Deus mihi tradidit omnia, & per consequens, ego habeo omnia, quæ habet Deus: & nemo nouit me, nisi Deus; & nemo nouit Deum, nisi ego : & ego manifesto Deum cui volo ? Hæc sanè nemo dicere potest, nisi sit Deus.

Sextum, Ioan. cap. 20. vbi Thomas Apostolus dixit Christo: *Dominus meus, & Deus meus* : & notandum est, Græcè poni tam *Dominum*, quam *Deum* cum articulo : ὁ κυριός μου, καὶ ὁ Θεός μου.

Quòd ostendit, Thomam agnouisse, & confessum fuisse Christum vt verum Dominum, & verum Deum. Christus verò non solum de hoc illum non redarguit, sed etiam laudauit, & commendauit, dicens: *Quia vidisti me, Thoma, credidisti: Beati qui non viderunt, & crediderunt*. Neque respondeant Moslemi, hæc verba dicta fuisse ab Apostolo non Christo, sed Deo: nam Euangelista nimis clarè loquitur: *Respondit Thomas, & dixit ei* (nempe Christo) *Dominus meus, & Deus meus*. Dicétne hìc Alhasan, vel Ahmed, hunc locum esse dubium aut obscurum?

Septimum est in Epistola ad Romanos, cap. 9. in illis verbis: *Ex quibus* (nempe Iudæis) *est Christus secundum carnem, qui est super omnia Deus benedictus in sæcula*. Græcè ἐξ ὧν ὁ Χριστὸς τὸ κατὰ σάρκα, ὁ ὢν ἐπὶ πάντων θεὸς εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας. *Ex quibus Christus, quantùm ad carnem; qui est super omnia Deus benedictus in sæcula*. Interpretatio Syra, quæ est antiquissima, magnæque anthoritatis, ita se habet

habet : ומנהון אתחזי משיחא בבסר דאיתוה״י אלהא דעל כל דלת תשבחן ובורכן לעלם עלמין אמין. *Et ex ipsis reuelatus fuit Christus in carne, qui est Deus, qui est super omnia; cui laus, & benedictio in secula seculorum: Amen.* Quid clarius dici poterat pro Christi diuinitate? Contendènt ne Moslemi, hîc illum Deum appellari, quemadmodum Moyses appellatus fuit deus Pharaonis? Poterunt fortasse se tueri impietate Erasmi Rhoterodami, qui contra omnium Patrum, & Ecclesiæ Catholicæ sensum, & contra apertissima Græci textus, & omnium Interpretum verba, hunc locum peruersissima interpretatione deprauare conatur. Mahumeti scilicet, & Mahumetanorum partes tuebatur, dum se Diuinitatis Christi hostem tam infensum ostendebat.

Octauum est in Epistola ad Philipp. cap. 2. vbi loquitur S. Paulus de Christo: *Qui, cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est, esse se æqualem Deo; sed semetipsum exinaniuit formam serui accipiens,*

in similitudinem hominum factus, & habitu inuentus, vt homo. Porrò forma rei, est esse ipsius rei. Ergo si Christus erat in forma Dei, habebat essentiam, seu esse, ipsius Dei: Quemadmodum *esse in forma serui*, idest hominis, erat illum habere essentiam, seu esse serui, vel hominis. Neque potest hic recurri ad formam accidentalem, quæ in Deo non potest dari. Confirmatur primò; quia si, cum esset in forma Dei, accepit formam hominis, & factus est homo; ergo antea non erat homo: sed neque erat Angelus. Quid ergo erat, quando erat in forma Dei? certè non poterat esse nisi Deus. Confirmatur secundò ex illis verbis: *Non rapinam arbitratus est, esse se æqualem Deo*. Si enim Christus non est arbitratus, idest non putauit, neque credidit (hoc enim sonat græcum verbum ἡγήσατο) esse rapinam, assumere sibi æqualitatem cum Deo: ergo eam sibi iustè tribuebat. Ergo erat reuera æqualis Deo. Non est hic dissimulanda impudentia, & inscitia Erasmi, qui prædictum verbum

bum græcum ἡγήσατο, *arbitratus eſt*, interpretatur, *ſpeculatus*, *ac meditatus eſt*: itaut, iuxta illum, ſenſus horum verborum ſit: Chriſtus non eſt molitus & meditatus in animo ſuo rapinam, vſurpandi ſibi æqualitatem cum Deo. Senſu prorſus veritati contrario. Sed ablegandus eſt Eraſmus in ſcholas puerorum, vt ibi diſcat veram græcarum vocum ſignificationem, non ab Hæreticis congerronibus ſuis, ſed à S. Ioanne Chryſoſtomo, alijſque Sanctis Patribus, & Doctoribus Græcis, quibus tam ſtultè, & audacter audet ſe præferre, ad rapiendam Chriſto æqualitatem cum Deo.

Nonum eſt Ioannis Epiſtola 1. cap. 5. in illis verbis. *Et ſcimus quoniam Filius Dei venit, & dedit nobis ſenſum, vt cognoſcamus verum Deum, & ſimus in vero Filio eius: Hic eſt verus Deus, & vita æterna*. In originali græco ita legimus: οἴδαμεν δὲ ὅτι ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ ἥκει, καὶ δέδωκεν ἡμῖν διάνοιαν ἵνα γινώσκωμεν τὸν ἀληθινὸν θεόν, καὶ ἐσμὲν ἐν τῷ ἀληθινῷ ἐν τῷ υἱῷ αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστῷ, οὗτός ἐστιν ὁ ἀληθινὸς θεὸς

καὶ

καὶ ζωὴ αἰώνιος. *Scimus autem quoniam filius Dei venit, & dedit nobis ſenſum, vt cognoſcamus verum Deum, & ſimus in Vero, in Filio eius Ieſu Chriſto. Hic eſt verus Deus, & Vita æterna.* Hic apertè Chriſtus vocatur verus Deus, & Vita æterna: Neque enim pronomen demonſtratiuum, *Hic*, poteſt referri niſi ad filium Dei, qui immediatè ante nominatur: quem etiam ſæpe S. Ioannes in hac eadem Epiſtola, vocat *Vitam æternam:* & in prædictis verbis appellat antonomaſticè, *Verum*, quemadmodum vocat ipſum Deum.

Decimum eſt in illis verbis Euangelij S. Ioannis, cap. 1. *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum:* Græce, καὶ θεὸς ἦν ὁ λόγος: *Et Verbum illud erat Deus*. Multa poſſunt Mahumetani, & Ariani ſpeculari, & cauillari. Sed verba ſunt nimis clara, & aperta: & confirmantur ex ſequentibus: *Omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil, quod factum eſt. In ipſo vita erat, &c.* Hæc ſanè, ſi de alio,

quàm

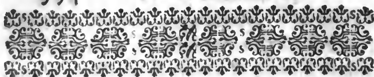
quàm de vero Deo dicantur, falsò & impiè dicentur. Nam, vt sapientissimè notat S. Augustinus: *Si omnia, quæ facta sunt, per Verbum facta sunt, non potest ipsum Verbum esse factum; alioquin per se ipsum factum fuisset, quod repugnat.* Nec dicant Mahumetani, particulam, *per*, ostendere causam instrumentalem: nam causæ etiam principali tribuitur, itaut idem sit *per ipsum*, ac *ab ipso*. Patet hoc ex multis testimonijs Scripturæ, vt ex Epist. ad Rom. cap. 11. vbi dicitur de Deo: *Quoniam ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia*. Hic sanè *per* non potest significare causam instrumentalem. Et ex cap. 1. Oseæ, vbi dicit Deus ipse: *Et domui Iuda miserebor, & saluabo eos per Dominum Deum suum, & non saluabo eos per arcum, & per gladium*. Quamuis enim hic particula *per*, vel, vt habent Vulgata latina, *in*, significet in cæteris instrumentum: non potest tamen significare illud in verbis *per Dominum Deum suum*. Quòd si quærant Moslemi, vnde habeamus, particulam, *per*,
cum

cum dicitur de Christo, non significare causam instrumentalem: respondemus; quia, cum omnia facta sint per ipsum, & nihil sine ipso factum sit, atque inde necessariò sequatur, ipsum non posse esse factum, neque creatum; sequitur etiam necessariò esse Deum ex Patre ab æterno genitum, & eundem Deum cum Patre. Et quia, vt supra diximus, est Verbum Patris, & Persona ab illo procedens, dicitur Pater operari per filium, licet re vera filius etiam operetur. Ita dicitur homo intelligere per intellectum, quamuis intellectus etiam vt causa principalis intelligat: & operari per brachium, licet brachium etiam vt causa principalis operetur, cùm motu proprio, & ab intrinseco moueatur. Confirmatur hæc veritas ex Euangelio Ioan. cap. 5. vbi dixit Christus: *Pater meus vsque modo operatur, & ego operor.* Et paulo post: *non potest Filius à se facere quidquàm* (quia scilicet cum accipiat esse à Patre per generationem, accipit etiam operari) *nisi quòd viderit Patrem*;

facien-

facientem. Quęcumque enim ille fecerit, hæc & Filius similiter facit. Pater enim diligit filium, & omnia demonstrat ei quæ ipse facit: & maiora his demonstrabit opera, vt vos miremini. Sicut enim Pater suscitat mortuos, & viuificat, sic, & Filius quos vult viuificat. Huc accedit, quòd in Scripturis habetur, non solum omnia facta esse per Christum, sed etiam facta esse in Christo, idest per virtutem, & omnipotentiam eius. Hinc in Epist. ad Coloss. cap. 1. *In ipso condita sunt vniuersa in cælo, & in terra, visibilia, & inuisibilia; siue Throni, siue Dominationes, siue Principatus, siue Potestates; omnia per ipsum, & in ipso creata sunt, & ipse est ante omnia, & omnia in ipso constant.* Si Mahumetani his tam claris, apertisque testimonijs, & argumentis non conuincuntur, in meridiana luce sponte cæcutiunt.

Alijs

Alijs Argumentis Christi diuinitas probatur.

Caput Decimum ſextum.

Ræter ea, quæ hactænus dicta ſunt, probatur etiam Chriſti diuinitas alijs validiſſimis argumentis, quæ nobis à Sacris Scripturis ſuppeditantur.

Primò ex nominibus veri Dei, quæ Chriſto tribuuntur, inter quæ

Primum ac præcipuum eſt ipſum nomen *Deus*, quòd abſolutè, & ſimpliciter vni vero Deo conuenit, ac tribuitur. Chriſtum autem hoc nomine appellari, iam oſtendimus: & vlterius probatur ex ver-

verbis Isaiæ cap. 9. *Et vocabitur nomen eius admirabilis, Deus, fortis, &c.* vbi Hebraicè est אֵל *El*, quod vni tantum Deo tribuitur. Et in Actis Apostolorum cap. 20. scribitur: *Spiritus Sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei, quam acquisiuit Sanguine suo.* & Epistola 1. Ioan. cap. 3. *In hoc cognouimus charitatem Dei, quia ille animam suam pro nobis posuit.*

Secundum est, *Dominus*, qui absolutè in Scripturis dicitur de Deo solo: & vbi Hebraicè est nomen Dei tatragrammaton יְהוָה, Interpretes Græci, Latini, & alij, semper vertunt, *Dominus*. Græce *κύριος*: Syriacè ܡܳܪܝܳܐ: Arabicè الرّبّ: Christum autem hoc nomine vocari absolutè, certissimum est, vt patet Ierem. cap. 23. *Et hoc est nomen, quod vocabunt eum, Dominus iustitia nostra*, vbi Hebraicè est יְהוָה Et Isaiæ cap. 40. *Vox clamantis in deserto: parate viam Domini*: Hebraicè יהוה. Hæc autem verba ad Chri-

stum

ſtum ſpectare ; iam ſupra probauimus. Demum in nouo Teſtamento , paſſim Chriſtus abſolutè , & ſine vllo additamento *Dominus* appellatur.

Tertium eſt *Altiſſimus*. Hebraicè עליון: Arabicè الأعلى : quo nomine Chriſtus à Zacharia Patre Ioannis Baptiſtæ appellatus fuit illis verbis : *Tu Puer Propheta Altiſſimi vocaberis*. Et cum Sanctus Paulus in Epiſtola ad Philip. cap. 2. dicat, *nomen Chriſti eſſe ſuper omne nomen* : & ad Rom. cap. 9. *Chriſtum eſſe ſuper omnia* : manifeſtè oſtendit, illi nomen *Altiſſimi* iure deberi.

Quartum nomen eſt, *Inuiſibilis* : Non tantùm quia nemo poteſt Deum oculo corporeo videre : quantùm , quia nulla eſt creatura , quæ etiam oculo intellectuali, ſine ſpeciali ipſius auxilio & lumine, eū clarè cognoſcere poſſit. Chriſtus autem dixit de ſeipſo, Matth. 11. *Nemo nouit filium niſi Pater : neque Patrem quis nouit niſi filius*. Et Ioannes cap. 14. dixit Chriſtus Philippo, *Qui videt me, videt & Patrem* : oſtendens per hoc, tam ſibi,

quam

quàm Patri inuiſibilitatem conuenire.

Quintum nomen eſt, *Rex Gloriæ*, vel, *Dominus Gloriæ*. Hoc autem Deo in Scrpturis paſſim tribuitur: ſicut etiam Chriſto à S. Paulo Epiſt. 2. ad Corinth. cap. 2. vbi dicit: *Si enim cognouiſſent, nunquam Dominum Gloriæ crucifixiſſent*. Et in Pſalm. 23. verba illa: *Attollite portas, Principes, veſtras: & introibit Rex Gloriæ, &c.* de Chriſto omnino ſunt intelligenda, nam de alio non verificantur.

Sextum nomen eſt, *Rex Regum*, & *Dominus Dominantium*: quod ſicut S. Paulus Epiſt. 1. ad Timot. cap. 6. vni vero Deo competere affirmat: ita Sanctus Ioannes in Apocalypſi, cap. 17. & 19. Chriſto tribuit expreſſis verbis dicens: *Agnus vincet illos, quoniã Rex Regum eſt, & Dominus Dominantium*: Et: *in femore ſcriptum habet: Rex Regum, & Dominus Dominantium*.

Septimum nomen eſt, *Sum*, vel, *Ens*, aut, *Qui eſt*. Ita habetur, Exodi cap. 3. *Dixit Deus ad Moyſem: Ego ſum qui ſum*: Hebraicè, אהיה אשר אהיה: & אהיה *ſum*,

misit me ad vos. Græcè dicitur εἰμὶ, *Sum:* vel ὁ ὢν *Ens*. Arabicè هو *Ipse* : vel الكاين *Ens* . Apud Ioannem cap. 8. legimus Christum dixisse Iudæis; *Si non credideritis, quia ego sum, moriemini in peccatis vestris*. & cum respondissent Iudæi : *Tu quis es?* Ille ait: *Principium, qui, & loquor vobis* : Græcè ; τὴν ἀρχὴν ὅτι καὶ λαλῶ ὑμῖν : idest; Ego sum ille, qui erat à principio (nempe Deus) : & modo loquor vobis. Vel, ego sum ille, qui à principio loquutus sum vobis. Et paulo post: *Cum exaltaueritis Filium hominis, tunc cognoscetis, quia ego sum*. Et in Apocalypsi Ioanni, cap. 1. *Gratia vobis, & pax ab eo qui est, & qui erat, & qui venturus est*.. Græcè: ἀπὸ ὁ ὢν, καὶ ὁ ἦν, καὶ ὁ ἐρχόμενος. *Ab Ens, & Erat, & Venturus*. Cum autem, *venturus*, non sit nisi Christus, hæc verba de illo tamquam de Deo, dicta esse intelligenda sunt. Neque obstat, quod mox, tamquam de alio, dicatur; *Et à Iesu Christo, qui est Testis fidelis, &c.* Nam hæc secunda verba referuntur ad eum respectu humanitatis.

Tri-

Tribuuntur etiam Deo in Scripturis nomina, seu epitheta: *Magnus*, *Vnus*, *Verus*, *Solus*, *Vita*, *Veritas*, & alia similia, quibus omnibus Christus quoque passim nuncupatus inuenitur. Epist. 1. ad Corinth. cap. 8. *Nobis est vnus Dominus Iesus Christus*. Epist. 1. Ioan. cap. 5. *Vt simus in Vero, Filio eius: Hic est Verus Deus*. In Epist. Iudæ. *Solum Dominatorem, & Dominum nostrum Iesum Christum negantes*. In Epist. ad Titum. cap. 2. *Expectantes beatam spem & aduentum gloriæ Magni Dei, & Saluatoris nostri Iesu Christi*. Ne quis autem putet, *solum Dominatorem*, *& Magni Dei*, non referri ad Filium, sed ad Patrem, obstat Græca loquutio originalis, quæ sub eodem articulo collocat antecedentia & sequentia, vt non nisi innaturaliter negari possit, omnia ad Christum referri. Porrò si ipse non esset Deus, nunquam Scripturæ appellarent illum, *solum*, vel *vnicum Dominum*, *& Dominatorem* (quemadmodum etiam in Symbolo Fidei appellatur) esset enim blasphema loquutio,

& iniuriosa Deo, qui solus est vnicus Dominus, & Dominator omnium.

Secundò, idem probatur ex Attributis quibusdam, quæ sunt propria Dei; & tamen tribuuntur etiam Christo.

Primum est, *Æternitas* (quamuis Sapientes Mosslemi negent hoc esse attributum, ponentes illud tanquam radicem essentiæ, quod multo magis nobis fauet). Hanc primò sibi ipse adstruit Prouerb. cap. 8. dicens: *Ab æterno ordinata sum, & ex antiquis:* quæ verba cum ex ore Sapientiæ proferantur, non possunt intelligi de Sapientia creata; quia nihil creatum est ab æterno. Neque de Sapientia essentiali, quæ est communis Patri & Spiritui Sancto; quia dicit, *se genitam, & egressam ex ore Altissimi,* & loquitur tanquam persona distincta à persona Patris, cum tamen sibi tribuat communia cum Deo. Ergo hic sermo est de Christo, qui est Sapientia genita à Patre.

Secundò, in Euangelio Ioan. cap. 8. cum dixisset Christus Iudæis, *Abraham*

exul-

exultauit, vt videret diem meum: illique respondissent: *Quinquaginta annos nondum habes, & Abraham vidisti?* dixit: *Amen amen dico vobis, antequam Abraham fieret, Ego sum.* Quibus verbis apertissimè ostendit suam æternitatem; præsertim quia non dixit, *Ego fui:* vel *Ego eram*, sed *Ego sum*, quod est proprium æternitatis Dei. Sed quomodocumque fuerit Christus ante Abraham, peto à Mahumetanis, quid nam fuit? certè, neque homo, neque Angelus: superest igitur vt fateantur fuisse Deum: quod confirmant ipsa verba Christi: *antequam Abraham fieret, ego sum:* nam, *fieri*, est proprium creaturæ, & ideò dicitur de Abraham: *esse* autem est proprium Dei, & ideo dicit de seipso. Ridiculum vero est effugium Alhasani, dum ad infirmandum hoc testimonium ita scribit:

هذا سليمن بن داوود يقول فى حكمته انا قبل
الدنيا وكنت مع الله حين مدّ الارض وقد قال
داوود ايضًا بالزبور ذكرتك من البدى وهديت بكل
اعمالك.

. اعمالك *Ecce Salomon Filius Dauid dicit in Sapientia sua : Ego fui ante mundum : & fui cum Deo, quando extendebat terram. Et Dauid etiam dicit in Psalmis : Memor fui tui à principio ; & meditatus sum in omnibus operibus tuis.* Nam Salomon non loquitur de seipso, quando dicit, *Ego fui ante mundum, &c.* sed de Sapientia Dei, quam introducit ita loquentem. Dauid verò non dicit, se fuisse à principio, vel ab æterno : sed memorem fuisse operum Dei, quæ fecit à principio, vsque ad finem.

Tertiò, probant Christi æternitatem verba illa Micheæ cap. 5. *Et egressus eius ab initio, à diebus æternitatis :* Quæ certè nulli nisi ipsi conueniunt.

Quartò, inuictissimè conuincitur ex iam allegatis verbis S. Ioannis : *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum.* & reliquis sequentibus. Omitto alia loca, quæ efficaciter probant Christum esse æternum.

Secundum attributum est *Immensitas.*

Hæc

Hæc autem illi tribuitur in lib. Baruch, cap. 3. *Magnus est, & non habens finem; Excelsus, & immensus*. Hic autem sermonem esse de Christo, patet ex verbis sequentibus: *Post hæc in terris visus est, & cum hominibus conuersatus est*. Probatur etiam ex cap. 3. Euangelij Ioannis: *Nemo ascendit in Cælum, nisi qui descendit de Cælo, Filius hominis, qui est in Cælo*. Erat itaque Christus, dum hæc loquebatur, simul in Cælo, & in Terra: in Cælo quidem vt Deus: in Terra autem vt Deus, & homo: vt Deus, vbique: vt homo, vbi ipse volebat. Patet etiam illum, vt hominem, posse dici quodammodo immensum, cum eodem tempore possit esse simul vbicumque ipse voluerit: vt patet ex verbis illius apud Matth. cap. 18. *Vbi fuerint duo, vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum*. Et cap. vlt. *Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus, vsq; ad consummationem sæculi*. Quod non solũ de diuinitate, sed de humanitate quoq; verificari, maximè patet ex mysterio Eucharistiæ. Negamus tamen ab-

ſolutè Chriſtum, vt hominem, eſſe vbique, vt quidam Hæretici contendebant.

Tertium eſt, *Omnipotentia*. Chriſtus ipſe dixit Matthæi cap. vlt. *Data eſt mihi omnis poteſtas in cælo, & in Terra*. In Apocalypſi etiam cap. 1. verba illa: *Ego ſum Alpha & Omega; Principium & Finis, dicit Dominus Deus, qui erat, qui eſt, & qui venturus eſt, omnipotens*: competunt Chriſto (eſto etiam alijs diuinis Perſonis conueniant:) ipſum enim venturum eſſe, manifeſtè habetur ex multis locis eiuſdem Apocalypſis.

Quartum eſt *Sapientia*. Nam S. Paulus Epiſt. 1. ad Corinth. cap. 1. vocat Chriſtum, *Dei Virtutem, & Dei Sapientiam*. Et quidem Dei virtus & Sapientia, non poteſt eſſe niſi Deus. Et ad Coloſſ. cap. 2. ſcribit: *In Chriſto ſunt omnes theſauri Sapientiæ, & Scientiæ Dei*. Quæ verba probant manifeſtè, illum eſſe Deum. Salomon quoque in lib. Proverb. præſertim cap. 8. ſemper loquitur de Chriſto ſub nomine *Sapientiæ*. Quod

enim

enim Rabbini volunt, ibi Sapientiæ nomine Legem Moysi intelligi, quæ duobus millibus annis ante Mundum creata fuerit, delirium est, & insania manifesta.

Quintum est, *Scientia omnium rerum*. Iam vidimus ex S. Paulo, *in Christo esse omnes Thesauros Scientiæ Dei*. Et S. Ioannes in Euangelio, cap. 2. scribit de eo: *Eo quod ipse nosset omnes: ipse enim sciebat, quid esset in homine*.

Sextum est, *Veritas*: quo nomine Mahumetani absolutè Deum vocant. Christus ipse de se dixit, Ioannis cap. 14. *Ego sum Via, Veritas, & Vita*. Omitto alia ne prolixior fiam:

Tertiò probatur ex operibus, quæ sunt propria Dei.

Primum horum est creatio, quæ Christo manifestè tribuitur etiam ab ipso Alcorano, cuius tamen testimonium non curamus, præsertim cum ibi خلق *creare*, explicari possit pro *facere*, vel *producere*: dicitur quippe, illum *creasse auem ex luto*: quod propriè non est creare. At verò ex

rò ex Sacris literis ſatis conſtat, illum verè creaſſe vniuerſa. Ioannis cap. 1. *Omnia per ipſum facta ſunt*. Si omnia, ergo ex nihilo. Quamobrem ſubditur: *Et ſine ipſo factum eſt nihil, quod factum eſt*. Hoc autem propriè eſt creare; nempe aliquid ex nihilo producere. Epiſt. ad Hebr. cap. 1. *Et tu in principio, Domine, terram fundaſti, & opera manuum tuarum ſunt Cæli*. Quæ verba S. Paulus de Chriſto dicta intelligit. Prouerb. cap. 8. *Quando præparabat Cælos aderam, &c. Et cum eo eram cuncta componens*. Ioan. cap. 5. *Quæcumque Pater facit, hæc & Filius ſimiliter facit*. Sed Pater creat: ergo & Filius creat. Quod vero obijciunt Moſlemi, non dici; Chriſtum feciſſe omnia, ſed omnia facta fuiſſe per Chriſtum: iam ſupra probauimus, particulam, *per*, dici etiam de cauſa principali: vt patet, præter ſupra allata exempla, ex Epiſt. 1. ad Corinth. cap. 1. *Fidelis Deus, per quem vocati eſtis in ſocietatem Filij eius*. Vbi nemo non videt, idem eſſe *per quem*, ac, *à quo*.

Secun-

Secundum eſt, *Conſeruatio omnium rerum*; Quæ Chriſto tribuitur à S. Paulo in Epiſt. ad Coloſſ. cap. 1. *Omnia in ipſo conſtant*. Et ad Hebræos cap. 1. *Qui portat omnia Verbo Virtutis ſuæ*.

Tertium eſt, *Saluatio*; quæ ita propria eſt Dei, vt ipſemet dicat Iſaiæ cap. 43. *Ego ſum Dominus, & non eſt abſque me ſaluator*. Et cap. 45. *Deus iuſtus, & ſaluans non eſt præter me*. Atqui ita proprium eſt Chriſti ſaluare, vt *Ieſu*, ideſt *Saluatoris* nomen propterea illi impoſitum fuerit. Loquimur autem hic præcipuè de ſalute æterna, ratione cuius nemo eſſe poteſt, vel dici Saluator, niſi Deus.

Quartum eſt, *Præſcientia, & Prædictio futurorum, & cognitio cordium*. Hæc etiam Chriſto tribuitur Ioannis cap. 2. *eo quòd ipſe noſſet omnes, ipſe enim ſciebat quid eſſet in homine*. Et multoties ſcribitur ab Euangeliſtis, non ſolùm illum multa prædixiſſe, ſed etiam vidiſſe cogitationes eorum, cum quibus verſabatur. Et Apocal. cap. 2. Chriſtus ipſe dicit de ſe:

Et

Et ſcient omnes Eccleſiæ, quia ego ſum ſcrutans corda, & probans renes. Quæ verba ba dixit Dauid de Deo Pſal. 7. *Scrutans corda, & renes Deus*. Et quamuis etiam alij viri Sancti multa prædixerint, & cogitationes quoque nonnullorum cognouerint: hoc tamen erat ex peculiari Dei reuelatione. At de Chriſto, in quo erant omnes theſauri Sapientię & Scientiæ Dei, id dici non poteſt.

Quintum, ſunt *Miracula*, quæ Deus ſolus propria virtute facere poteſt. Porrò Chriſtum hæc propria virtute feciſſe, iam ſupra in ſecunda Parte demonſtrauimus. Apoſtolos autem, & alios, miracula feciſſe in virtute Chriſti, planum eſt ex Euangelio, & actis Apoſtolicis.

Poſtremò probatur Chriſti diuinitas ex cultu proprio Dei, quo Apoſtoli, cæterique Fideles illum venerabantur, adorantes eum, vt Matthæi cap. 28. *Et videntes illum, adorauerunt*. Et adhuc infantem, *Magi procidentes adorauerunt eum*. Et in Euangelijs paſſim legimus, illum ab alijs etiam, & quidem primarijs viris

adora-

adoratum fuiſſe. Præterea vocabant eum abſolutè *Dominum*. Quare ipſe dixit Ioan. cap. 13. *Vos vocatis me Magiſter, & Domine, & bene dicitis; ſum etenim.* Et cap. vlt. *Nemo audebat eum interrogare, ſcientes, quia Dominus eſt.* Præterea appellabant ſe ſeruos, & Apoſtolos, & miniſtros eius: vt patet ex inſcriptionibus Epiſtolarum S. Pauli ad Romanos, & ad Philippenſes: S. Iacobi: S. Petri, & S. Iudæ: & ex alijs Sacris libris.

Poſtremò, probatur Chriſti diuinitas ex perpetua traditione. Semper enim Chriſtiani Ieſum Chriſtum, vt Deum agnouerunt, & coluerunt, quamuis identidem contra eius diuinitatem nonnullæ ſectæ inſurrexerint, quæ tamen à Chriſtianis Orthodoxis, eorumque Principibus ac Doctoribus ſemper reiectæ, damnatæque fuerunt: quod in Concilio Niceno contra Arium eiuſque aſſeclas, ab vniuerſis Chriſtiani orbis Epiſcopis factum fuiſſe, Mahumetani ipſi teſtantur. Fingunt ſanè nonnulli eorum neſcio quas fabellas, quibus hanc veritatem vel euer-

euertere, vel infirmare nituntur. Vnam ex his referram ex quodam Doctore, nomine عمرو *Amru*, qui multos pro se Authores, & præsertim Ebn-Abbas omnium celeberrimum, his verbis allegat:

واختلف الذين بقوا مـــن اصحاب عيسى فاجتمعـوا
على ثلثة منهم فادخلوهم بيتا وقالوا لاتخرجوا منـــه
حتى تخبرونا خبر عيسى فنتبعه قال فمكثوا مــــا
شاء الله ان يمكثوا ثم انـــهم خرجوا لم يثبتوا عـــلى
شيّ واحد مختلفين فقال بعضهم هو الله لا الــه الا هو
هبط من مُلكه حتى دخل في جوف مريـم ثم خرج
منها فاراد ان يوري الخلق قدرته فاتبعـــه على هذا
القول قبايل من الناس ؛ وقال الاخر ليس كما تقول
ولكنّي اقول هو ابن الله فاتبعه ناس كثير : وقال
الاخر ليس كما تقول ولكنه عبد الله وكلمته القاها
الى مريم وروح منه فلم يجبه على هذا القول الا ناس
قليل

قليل ووثبوا عليه وعلى الذين اجابوه فقالت

الفرقتان لنقتلنكم او ترجعوا فابوا عليهم و شهدوا

ان عيسى بن مريم كلمة الله وروحه خلقه الله من

غير اب : *Discordes autem fuerunt inter se ÿ, qui remanserunt ex assectis Iesu: simulque congregati elegerunt tres ex suis, & incluserunt eos in quadam domo, dicentes: Non egrediemini hinc, donec indicetis nobis quid sequi debeamus circa Iesum. Permanserunt autem ibi hi tres quamdiu voluit Deus: deinde egressi sunt, sed non conuenerunt in eadem sententia, dissidentes inter se. Primus eorum dixit: Ipse est Deus, præter quem nullus est Deus; descenditque à Regno suo, & ingressus est in vterum Mariæ: ex quo egressus, voluit manifestare creaturis potentiam suam. Sequuti sunt igitur huius primi sententiam plures homines. Secundus verò dixit primo: Non est sicut tu dicis. Ego dico, illum esse Filium Dei. Hunc etiam sequuti sunt multi mortales. Tertius autem dixit secundo: Non est sicut tu dicis: Ipse enim*

enim est seruus Dei, & Verbum eius, quod immisit in Mariam, & Spiritus procedens ab eo. Sed huius sententiam non sequuti sunt nisi pauci: cæteri vero insilierunt in eum, & in eos, qui adhæserant illi, dixeruntque eis: Profectò occidemus vos, nisi adhæreatis nobis. At illi eis obsequi recusauerunt, persistentes in asserendo, Iesum Filium Mariæ, esse Verbum Dei, & Spiritum eius, quem Deus sine Patre creauerat. Hactenus fabula: quam etiamsi veram historiam esse concederemus, esset tamen potius pro nobis, quàm contra nos. Nulla enim ratio affertur, cur potius tertius ille verum dixerit, quàm duo priores: maioremque fidem merentur duo, quam vnus: præsertim quia hunc vnum pauci sequuti sunt; illis autem duobus ferè omnes adhæserunt. Neque verò probabile est, permisisse Deum, dum de Religione vera promulganda ageretur, vt non solùm in ea suscipienda, sed etiam proponenda ferè omnes errarent. Præterea, si res rectè perpendatur, sententia secundi asserentis Christum esse Filium Dei, non

est di-

eſt diuerſa à ſententia primi, affirmantis eſſe Deum. Vel enim intelligebat de filio Dei naturali: & hic, vt ſuperius probauimus, neceſſariò eſt Deus. Vel intelligebat de Filio Dei per gratiam, & adoptionem. Hoc autem eſſe non potuit, quia coincidiſſet cum tertia ſententia: omnis enim ſeruus Dei, & iuſtus, qualis erat Chriſtus, eſt etiam filius Dei per gratiam, vt concedunt ipſi Mahumetani. Huc accedit, tertiam etiam ſententiam cum prima & ſecunda conuenire, dum affirmat Chriſtum eſſe non ſolum ſeruum Dei, & Filium Mariæ, creatum ſine Patre, quod non eſt contra veritatem: ſed etiam, eſſe Verbum Dei, & Spiritum eius: quod neceſſariò probat illum eſſe Deum, vt in verbis Alcorani explicandis demonſtrabimus. Vides igitur Mahumetanorum fabulas & commenta, in caput ipſorum recidere, ſeque ipſos gladio ſuo iugulare, dum volunt ſententiam de Chriſti diuinitate Chriſtianæ religioni eſſe coæuam.

Sed vt id, quod propoſui, ſeriò agam;

 dico,

dico, irrefragabile esse diuinitatis Christi testimonium, perpetuam Christianorum traditionem ac fidem, totiusque mundi sensum, & consensum de illa.

Primò enim, Euangelistæ, cæterique Apostoli, qui sacros Testamenti noui libros scripserunt, quos etiam Mahumetani venerantur, Christum verum esse Deum, Deique proprium ac naturalem Filium, manifestè docuerunt: vt modò vidimus.

Secundò, Scriptores Christiani, qui Apostolos subsequuti sunt vsque ad hæc tempora, & per singula secula plurimi floruerunt, semper Christum verum Deũ, verumque Dei Filium appellauerunt, & talem credendum esse docuerunt: (quãvis aliquos Heterodoxos ab hac veritate dissensisse non negemus). Non est quod in ijs recensendis immoremur: extant enim eorum libri, & possunt Mahumetanis facilè ostendi.

Tertiò, Concilia omnia generalia (& præterea particularia multarum Prouinciarum) ex toto terrarum orbe collecta,

in qui-

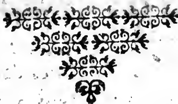
in quibus Principes & Doctores Christianæ Religionis vnà cum Pontifice Romano, vel illius Legatis conuenere, Christi diuinitatem semper professa sunt, & propugnauerunt. Et quidem de primo Concilio Niceno, in quo Christianæ Fidei Symbolum pro Christi diuinitate manutenenda contra Arium, Episcopi totius Orbis proposuere, Mahumetani ipsi nobiscum conueniunt.

Quartò, omnium gentium à Christi fide alienarum semper fuit, & hodie etiam est communis sensus, Christianos credere, & colere Christum, vt Filium Dei naturalem, & verum Deum. Mahumetus ipse in Alcorano sæpe Christianos redarguit ob hanc ipsam causam. Neque loquitur de aliqua peculiari eorum secta, sed de Christianis vniuersis in genere. Porrò si interrogentur, non solum Mahumetani, sed etiam Iudæi, & Ethnici totius orbis de hac Christianorum fide, omnes vltrò fatebuntur rem ita esse.

Habemus præterea veterum, non so-

lum Hebræorum, ſed etiam Idololatrarum teſtimonia, vt Cornelij Taciti, Suetonij, Plinij,& aliorum, qui primis Chriſtianæ Religionis ſeculis ſcripſerunt. Hi omnes vniformiter teſtantur, Chriſtum à Chriſtianis, vt verum Deum, cultum fuiſſe: & propter hanc fidem, ſupplicijs, & nece eoſdem fuiſſe mulctatos.

Poſtremò, ſi interrogentur hodie omnes Iudæi, cur Patres eorum Ieſum Nazarenum occiderint, omnes vno ore reſpondebunt, quia Deum, & Filium Dei ſe faciebat: & id accepiſſe ſe á ſuis maioribus, & ex libris eorum ipſorum, qui vel Chriſti ætate, vel non multo poſt, hoc idem teſtati ſunt.

Meſſiam,

Messiam, nempe Christum, futurum esse Deum, veterum Iudæorum testimonijs ostenditur.

Caput Decimum septimum.

Vamuis hodie Iudæi, Messiam, quem frustrà expectant, futurum esse Deum negent: antiqui tamen Magistri, & Doctores eorum aliter senserunt, & docuerunt, vt patet ex eorumdem testimonijs, quæ in libris Thalmudicis continentur. Hic ego præcipua referam.

Primò, in *Midràs Tehillim*, ſuper Pſalmum 36. v. 10. *Quoniam apud te eſt fons vitæ, & in lumine tuo videbimus lumen*. Dixit R. Iohanan: *Ecce laſſati ſumus captiuitatibus, & redemptionibus* (ideſt multoties captiuati, & redempti ſumus à varijs ex noſtris Ducibus): *non quærimus vltra vt illuceſcat nobis caro & ſanguis, ſed Deus ipſe: ſicut ſcriptum eſt in Pſalmo* 118 *Dominus Deus, & illuxit nobis. Et dicitur Iſaiæ cap. 45. Iſrael ſaluatus erit in Domino, vel per Dominum, ſaluatione æterna.* Conſonat huic R. Abba in *Bereſcith Rabbà*, ſuper illud Geneſis cap. 1. *In principio creauit Deus Cælum, & Terram*, dicens: *Hoc eſt quod ſcriptum eſt in Daniele cap. 2. Et lumen cum eo eſt. Hoc eſt lumen Regis Meſſiæ. Et ſic etiam dicitur Pſal. 36. v. 10. Quia tecum eſt fons vitæ, & in lumine tuo videbimus lumen: Hoc eſt lumen Regis Meſſiæ*. Vides hic Meſſiam apertè prædicari vt Deum, cum ab eo ventura ſit ſalus æterna Iſraeli, quæ tamen à Deo ventura eſſe dicitur: quemadmodùm dixit R. Ammi in *Midras Vaÿ-*

Vaÿcrà, introducens Deum ita loquentem cum Iudæis: *In futuro ego saluabo vos in substantia mea, sicut dictum est Isaiæ cap. 45. Israel saluatus erit in Domino saluatione æterna.* Porrò si Messias futurus erat purus homo, sicut cæteri, qui redemerant Israelitas à captiuitatibus: stultè precati fuissent ijdem, ne vltra illucesceret eis caro & sanguis, sed Deus ipse.

Secundò, in *Midras Scir Hascirim*, ea verba cap. 1. *Exultabimus, & lætabimur in te.* R. Abbin vult dicta fuisse à Ierusalem, quando audiuit illa alia verba apud Zachariam cap. 9. *Ecce Rex tuus veniet tibi iustus, & saluatus. Et scriptum fuit* (inquit) *Zachariæ cap. 2. Canta, & lætare Filia Sion, quia ecce Ego veniens habitabo in medio tui, ait Dominus: & congregabuntur gentes multæ ad Dominum in die illo: & erunt* mihi *in* Populum, *& habitabo in medio tui: & scies quia Dominus exercituum misit me ad te. In illa hora dixit ipsa* (idest Ierusalem): *Gaudens gaudebo in Domino; & exultabo in Deo meo:*

Isaiæ cap. 6. Et hoc est, exultabimus, & lætabimur in te. Hucusque Glossa R. Abbin. Glossa autem R. Salomonis super illud Zachariæ cap. 9. v. 9. *Ecce Rex tuus veniet tibi:* est hæc*: Non potest hoc exponi nisi de Rege Messia.* Et R. Abbù in *Midràs Vaÿcrà*, asserit, hæc verba Zachariæ respondere illis Isaiæ cap. 62. *Dicite filiæ Sion: Ecce Saluator tuus venit.*

Ex dictis horum Doctorum simul collatis, sole clarius est, Messiam esse Deum, nec posse ab ijsdem vllo modo negari. Cum enim dicat R. Abbin, Regem illum, quem expectabat Ierusalem, esse Deum Dominum exercituum, & ad hoc probandum afferat verba Zachariæ c. 2. vbi sine dubio sermo est de Deo vero: & verba eiusdem cap. 9. quæ, vt pronunciat verè R. Salomon, non possunt intelligi nisi de Messia, manifestè sequitur Messiam esse Deum Dominum Exercituum.

Tertiò, in *Midràs Tehillim*, Psal. 21. super verba illa: *Domine in virtute tua lætabitur Rex:* dixit R. Chaninà in nomine

mine R. Achà: *Ipse Deus Sanctus, Benedictus, tribuit Messiæ de gloria, vel honore supremo: & hoc est: Domine in virtute tua lætabitur Rex*. Dixit R. Nachaman: *Quis est iste Rex gloriæ? Dominus exercituum ipse est Rex gloriæ. Et dixerunt Magistri nostri: Rex carnis & sanguinis; nullus induitur corona ipsius; Deus verò sanctus donabit eam Regi Messiæ. Rex carnis & sanguinis; nullus induitur purpura eius. Et quæ est purpura Dei? Confessio, authoritas, reuerentia, laus, & decor. Et de Rege Messia scribitur: Magna est gloria eius in saluatione tua: reuerentiam, & decorem pones, vel coæquabis, super eum. Rex carnis & sanguinis; nullus de subditis eius vocatur Cæsar Augustus: & Deus vocabit Messiam, Regem nomine suo. Et quod est nomen eius?* יְהוָה *Iehouàh* (Deus). *Et de Rege Messia scriptum est Ierem. cap. 23. Et hoc est nomen eius, quo vocabunt ipsum: Iehouàh Iustitia nostra.* Si autem obijciant moderni Iudæi, etiam Ierusalem, Montem Moriam, Altare, vel alia loca voca-

vocata fuisse hoc nomine: respondetur, non simpliciter, sed semper cum aliquo addito ita vocata fuisse, itaut manifestè appareat, nomen Iehouàh tribui his rebus non in recto, quasi ipsis conueniat esse Deum; sed in obliquo, quatenus Deus in ijsdem locis seipsum, vel aliquod opus suum peculiariter manifestauit. Cæterùm nemo tam hebes ac stolidus est, qui putet ciuitati, vel templo, aut altari posse diuinitatem conuenire, sicut conuenit Christo, in quo diuinitas cum humanitate hypostaticè vniebatur.

Quartò, R. Abraham Aben Ezra, existimat verba Psalmi 44. *Sedes tua, Deus, in seculum seculi;* intelligenda esse de Messia. Scribit enim: *Porrò qui dicit verba illa, sedes tua, ô Deus, in seculum seculi, referenda esse ad Deum; attendat quòd sequens versus hoc denegat, qui ait: Dilexisti iustitiam, & odisti iniquitatem; propterea vnxit te Deus, Deus tuus.* Ergo necesse est fateatur, Messiam esse Deum, cuius sedes manet in seculum seculi.

Quintò, verba illa Zachariæ cap. 12.

Et

Et respicient ad me, quem transfixerunt: In *Masseheth succà*; distinct. quæ incipit, *Hachalil chammisciàh*, exponuntur de Messia: & tamen ibi ille, qui ea profert, vocatur in principio capitis; *Dominus extendens Cælum, & fundans terram, & fingens spiritum hominis in eo*. Quòd verò ibidem dicatur, Messias iste futurus Filius Ioseph; commentum est Rabbinicum. Vnum enim tantùm Messiam; non solùm Christiani, sed Iudæi sapientiores in Sacris Scripturis agnoscunt, eumque ex Tribu Iuda, & filium Dauid. Et ita verba prædicta Zachariæ tribuuntur Messiæ filio Dauid, in *Berescith Rabbà*. Nonnulli ad hoc testimonium tam clarum obscurandum, sacrum textum corrumpere ausi sunt, scribentes pro והביטו אלי: *& aspicient ad me*: והביטו אליו: *aspicient ad eum*: Hos tamen legitimi textus Hebraici, & translatio septuaginta Interpretum, atque etiam Targum, manifestæ fraudis redarguunt.

Alia Hebræorum de Christi diuinitate testimonia prætermitto, contentus

vno

vno argumento, quod ex eorumdem doctrina desumptum efficacissimè tractat Illustrissimus Dominus Ioseph Ciantes Romanus, Episcopus Marsicensis supra laudatus, in Tractatu de Sanctissima Incarnatione diuini Verbi contra eosdem Hebræos. Probat in hoc breui quidem, sed eruditissimo opusculo, ex Thalmudicis doctrinis, non repugnare, Deum naturam humanam assumpsisse, & in vnica persona diuina duas naturas simul vnitas fuisse, itaut idem Christus, Deus simul esset, & homo. Veteres enim Hebræi docent, & vt rem diuinitus reuelatam firmissimè credunt, Deum ab initio decem Spiritus, seu intelligentias creasse, quas ipsi vocant ספירות *Sephiroth*. His ita Deus vnitus & coniunctus fuit, vt ex Deo & Sephiroth resultet vnum totum; sicut ex corpore & anima vnus homo: ex radice, seu trunco, & ramis vna arbor: ex prunis & flamma vnus ignis: & quidquid dicitur de Deo, dicatur de Sephiroth: & è conuerso, quid-

quid

quid de Sephiroth, de Deo; ita tamen vt omnia quæ dicunt imperfectionem cadant supra Sephiroth: quæ verò perfectionem, Deo tribuantur. Hanc autem vnionem aiunt esse omnium vnionum perfectissimam: quæ sanè non potest esse, nisi quæ sit duarum naturarum in vno supposito. Ideò autem volunt Deum ita cum Sephiroth conglutinatum fuisse, vt ijs, tamquam instrumentis, vti posset ad creationem, conseruationem, & gubernationem rerum. Cum enim ad hæc requiratur mutatio in operante, Deus verò sit immutabilis: oportuit vt ita ipse influeret in hæc omnia, vt omnis mutatio, & imperfectio caderet in naturam Sephiroth. Afferunt pro exemplo: Quando radij Solis transeunt per diuersa vitra diuersorum colorum; exeunt varij inter se; sed tota varietas tenet se ex parte vitrorum, cum Sol eodem modo omnes radios producat. Ita Deus in se manet semper vnus & idem, licet operationes eius sint diuersæ, & sæpe etiam opposita: sed tota diuersitas & oppositio

tenet ſe ex parte Sephiroth. Hoc modo ſaluantur multa, quæ in Scripturis dicuntur de Deo, minimèque illi conueniunt: vt quòd doleat, iraſcatur, pæniteat, laboret, affligatur, & alia huiuſmodi, quæ cum de Deo dicuntur, ſemper cadunt ſuper Sephiroth, per quas Deus eadem patitur, vel operatur. Imò mordicus tenent Rabbini, Deum ipſis Sephiroth vnitum, & velut incluſum, morari cum illis in captiuitate, quam Iudæi patiuntur, & cum ijſdem Iudæis pati, & affligi: & afferunt teſtimonia Scripturarum, quibus hoc ipſum videtur non obſcurè ſignificari.

Hac Iudæorum doctrina, quamuis falſa ſit, poſſunt Mahumetani intelligere, non eſſe impoſſibile, Chriſtum Deum ſimul eſſe atque hominem, non ſolum in ſententia Chriſtianorum, qui id certiſſimè credunt; ſed etiam Hebræorum, quorum maiores expreſsè Meſſiæ diuinitatem tribuerunt. Et recentiores, dum hæc de Sephiroth affirmant, hoc Chriſtianæ fidei myſterium non eſſe impoſſibile fateri coguntur. Ve-

Verùm quid opus nobis eſt ad Thalmudiſtarum deliria ac fabulas recurrere? iam ſuperius diximus, ſæpe Deum in Sacris Scripturis, vt hominem nobis repræſentari, & ea quæ ſunt propria hominis, nec Deo vllo modo conueniunt, exercere: & nihilominus ea ipſa Deo tribuuntur. Quid igitur repugnat, ne hæc eadem illi tribuantur, ſicut aëreo, & phantaſtico, ita humano corpori coniuncto? Neque enim quia huic hypoſtaticè vniatur, non autem illi, ideò ſequitur in Deo vlla mutatio, cum corpus ipſum mutatur. Denique cum Sacræ literæ paſſim dicant, Deum habere manus, brachia, pedes, caput, oculos, aures, ſedere, ſtare, ambulare, & alia huiuſmodi facere, quæ ſunt propria hominis; neque hæc, quamuis metaphoricè dicta, Deum dedecere exiſtimentur: non poteſt vt error, vel abſurdum damnari, ſi hæc eadem propter vnionem hypoſtaticam cum nutura humana, illi tribuantur, quamuis non ab ipſo, ſed à natura humana, cui vnita eſt, exerceantur.

Mahu-

Mahumetanorum quoque testimonio Christi diuinitas comprobatur.

Caput Decimum octauum.

Ertum est, Mahumetanos vniuersaliter Christi diuinitatem negare: nonnulli tamen sapientiores inter eos, qui rem attentius considerauerunt, eandem asserere non dubitauerunt. De his ita scribit Ismael filius Aly, in cap. فى ذكر امّة المسلمين : *De commemoratione Gentis Moslemorum* : الحايطية والحدمية هم اصحاب احمد بن حايط واصحاب الفضل ابن الحدمي كانا

كانا من اصحاب النظام وطالعا كتب الفلاسفة وخلطوا كلامهم بكلامهم ولهم ثلاث بدع الاولى اثبات حكم من احكام الالهية فى المسيح وقالوا ان المسيح يحاسب الخلق فى الاخرة : *Haietienses , & Hadiemienses fuerunt assecla Ahmedi filij Haieti , & Phadeli filij Hademi , qui ambo fuerunt discipuli Alnodami , & legerunt libros Philosophorum , & commiscuerunt sermones eorum cum sermonibus suis , & habuerunt tres nouas opiniones, quarum prima fuit, stabilire sententiam de Christi diuinitate , quem dixerunt futurum esse Iudicem creaturarum in nouissimo die.* Idem confirmat Sciaher Settanius , relatus à Gregorio Abul-Pharego in Historia sua de rebus Arabum . Imò addit Ebnol-Kessæus , illos existimasse , Christum esse Deum , sed nouum , & recentem , & à Deo æterno distinctum.

Neque verò magnum , aut mirum est , si hi tribuant Christo diuinitatem , cum alij etiam alijs eam attribuant . De his

ita ſcribit idem Iſmael ibidem : وامّا
الغلاة ويقال الغالية فهم الذين غلوا فى حق ايمتهم
حتى حكموا فيهم باحكام الالهية واخرجوهم من
حدّ الخليقة فربّما شبهوا واحدًا بالاله وشبهوا الاله
بالخلق : ومنهم السبابية اصحاب عبد الله بن سبا
الذى قال لعلىّ انت انت يعنى انت الاله واجتمعت
عليه جماعة كثيرة وهم الذين يقولون بتناسخ الجزو
الالهى فى الايمة بعد علىّ : ومنهم العلبانية اصحاب
العلبا ابن الذراع الاسدى وقيل الدوسى وكان يفضل
عليًّا على النبى صَ ويسمّيه الهًا ويزعم انه هو الذى
بعث محمدًا ليدعوا لعلىّ فدعا لنفسه : وتسمّى هذه
الفرقة الذمية ومنهم من يقول بالهيتهما جميعًا
ويقدمون محمدًا فى الالهية وتسمّى هذه الفرقة الميمية
ومنهم من يقول ان جبراييل اخطاء فى الرسالة الى

محمد

محمد وانّما أُرسل لعلىّ فاخطاء لان محمدًا وعليًا كان اشبه من الغراب بالغراب وتسمّى هذه الفرقة الغرابية ومنهم من قال الالهية لخمس اشخاص اصحاب الكساء وهم محمد وعلىّ وفاطمة والحسن والحسين وقالوا خمستهم شى واحد :

Porrò Galatæ, ſeu Galienſes (ideſt Excedentes) *ſunt illi, qui exceſſerunt modum in veneratione ſuorum Antiſtitum, itaut attribuerint illis diuinitatem, & exemerint eos è numero creaturarum; nunc ſimilem facientes creaturam Deo, nunc Deum creaturæ. Inter hos ſunt Sebaitæ aſſeclæ Abdallah filij Sebæ, qui dixit ad Aly: Tu es tu: ideſt, Tu es Deus. Et ſequuti ſunt eum plurimi, qui tenebant ſententiam de tranſlatione particulæ diuinitatis in Antiſtites ſucceſſores ipſius Aly. Ex his etiam ſunt Albanenſes aſſeclæ Albæ filij Dharai Aſadienſis (vel iuxta alios, Duſienſis) qui præferebat Alym Prophetæ Mahumeto, & vocabat eum Deum, & exiſtimabat illum eſſe, qui miſe-*

rat Mahumetum, vt vocaret homines ad sequendum ipsum Alym: sed Mahumetum obtrusisse seipsum pro Aly. Et vocata fuit etiam hæc secta, Dhamiensium; inter quos quidam tribuebant tam Mahumeto, quàm Aly diuinitatem; in qua tamen primas partes Mahumeto concedebant: Et hi vocati sunt Mimienses; inter quos quidam dixerunt, Gabrielem errasse, dum annunciauit Legationem Mahumeto: nam missus fuerat vt annunciaret eam Aly: sed errauit etiam in Aly, quia Mahumetus & Aly erant inter se magis similes, quam coruus coruo. Quamobrem hi vocati sunt Gorabitæ (idest Coruini), *inter quos quidam attribuebant diuinitatem quinque Personis gloriosissimis: nempe Mahumeto, Aly, Phatemæ, Hasano, & Hoseino: & asserebant hos omnes quinque esse rem vnam.* Quamuis autem Mahumetani has opiniones vniuersaliter non probent: sufficit tamen nobis, fuisse plures, & quidem doctrina præcellentes inter eos, qui diuinitatem cum humanitate in eodem homine personaliter, seu in vna persona, vnitam fuisse, & consequenter

quenter vniri poſſe affirmauerint.

Neque verò negare hoc idem poterunt Moſlemi ipſi Sonnitæ, ſeu Orthodoxi, ſi grauiſſimis rerum ſuarum Authoribus fidem habendam eſſe exiſtiment. Refert enim Ahmed filius Abdal-Halim in ſua Apologia pag. mihi 333. id quod, vt ipſe inquit : روى عنبر ابو
نعيم وابو الشيخ وغيرهما عن ابن عباس ان الله
ارسل الى نبيه صٓ ملكا من الملايكة معه جبراييل
فقال الملك ان الله خيّره بين ان يكون عبدا
نبيا وبين ان يكون ملكا نبيا : قال : فالتفت
رسول الله صٓ الى جبراييل كالمستشير فاشار جبرييل
بيده ان تواضع فقال رسول الله صٓ لا بل اكون
عبدا نبيا : رواه البشاري والبخاري في تاريخه .
narrauit Anbàr Abu-Naim, Abul-Sceich, & alij ex authoritate Ebn-Abbas (Doctoris inter eos irrefragabilis authoritatis)

 Deum

Deum legasse ad Prophetam suum Mahumetum, quemdam ex Angelis vnà cum Gabriele. Dixitque Angelus ei: Deus dat tibi optionem, vt eligas, vtrùm velis esse homo propheta, an Angelus propheta. Tunc Mahumetus conuersus est ad Gabrielem, tamquam consilium eius circa hoc petiturus. Gabriel verò innuit ei manu sua, vt sese humiliaret. Respondit itaque Angelo: Nequaquam: sed ero homo propheta. Referunt hoc Albasciarius, & Albacharius in sua Historia. Peto hic à Doctoribus Moslemis; qua ratione poterat Mahumetus Angelus fieri? An ita, vt ipse non remaneret omnino, totusque destrueretur: an verò ita, vt aliquid de eo superesset? Si primum: nimis stultus fuisset Mahumetus eligendo destructionem sui ipsius. Quid enim profuisset illi esse Angelum, si nihil de hac re erat sciturus, vel sensurus, non magis, quám si asinus factus fuisset? Si verò remansurus erat Mahumetus; qua ratione poterat etiam esse Angelus, & cognoscere se esse simul Angelum, & Mahumetum? Certè non alio modo, nisi

vt vel

vt vel ipse assumeret ad suam naturam in sua persona naturam Angeli : vel contra, Angelus assumeret ad suam naturam in sua persona naturam illius : itaut in vna persona duæ simul naturæ, angelica, & humana, reperirentur. Aliàs prorsus est inintelligibile, quomodo, posset Mahumetus Angelus fieri. Per hoc igitur coguntur Mahumetani fateri possibile esse id quod de Christi incarnatione & diuinitate Christiani confitentur.

Hodie quoque plures reperiuntur inter Mahumetanos Sonnitas, & quidem ex nobilioribus, & sapientioribus, qui Christum Deum esse constanter affirment. Referam hic verba Auctoris aliàs laudati, Historiæ status præsentis Imperij Othomanici : qui lib. 2. cap. 12. hæc habet : *Paucis ab hinc annis noua opinio introducta est, quam sequuntur, & cui præcipuè adhærent modestiores, & temperatiores Regalis Curiæ, & valdè communis est Constantinopoli. Qui eam profitentur, Chap Messahi, boni scilicet Discipuli Mes-*

ſiæ appellantur. Hi conſtanter propugnant, Ieſum Chriſtum eſſe Deum, verumq; Mundi redemptorem. Iuuenes, qui liberaliorum ſtudiorum cauſa in Regia detinentur, huic opinioni mordicus inhærent; ſed præcipuè honeſtiores, ac ciuiliores, & quos natura melioribus dotibus ornauit: adeo vt, cum laudare aliquem inter ſe volunt, qui huiuſmodi qualitatibus vniuerſis ornatus ſit, vnico verbo omnia exprimentes, Chap Meſſahiſen illum appellent; ideſt bonum Meſſiæ Diſcipulum. Conſtantinopoli ingens eſt huiuſmodi hominum numerus, interquos quidam hanc ſententiam tam conſtanter retinuere, vt mortem pro ea libenter ſuſtinuerint. Neque id prohibet, quin omnes illi, qui cydari alba vtuntur, eandem ſententiam occultè retineant. Hactenus Auctor, teſtis oculatus.

Poſtremò fieri poteſt argumentum ſatis validum, quamuis ad hominem, pro hac ipſa veritate aſſerenda contra Mahumetanos, ex ipſis verbis Alcorani, in quo non ſemel Chriſtus dicitur: كلمة الله, *Verbum Dei*, & روح الله *Spiritus Dei*, vel

vel روح من اللـه *Spiritus ex Deo*. Nam (vt de primo loquamur) *Verbũ Dei*, iuxta Algazelum in professione Fidei Eslamiticæ, duplex est: alterum ازلى قديم قايم بذات اللـه: *Æternum, sine principio, subsistens in essentia Dei*. Alterum مقرو بالالسنة مكتوب فى المصاحف محفوظ فى القلوب: *Quod legitur linguis, scribitur in libris, & custoditur in cordibus*. Christus autem non fuit Verbum Dei secundi generis, vt patet: ergo necessariò sequitur fuisse primi generis, & consequenter fuisse Deum. Nam quidquid est æternum, atque adeo increatum, & subsistit in essentia Dei, non potest non esse Deus.

Respondet Gelaleddinus: معنى كلمة اسم لانه خلق بكلمة كن: *nominatus est Verbum Dei, quia creatus est à Deo per verbum, Esto*. Sed hoc modo omnia dici poterunt Verbum Dei: *ipse enim dixit, & fa-*

ſiæ appellantur. Hi conſtanter propugnant, Ieſum Chriſtum eſſe Deum, verumq; Mundi redemptorem. Iuuenes, qui liberaliorum ſtudiorum cauſa in Regia detinentur, huic opinioni mordicus inhærent; ſed præcipuè honeſtiores, ac ciuiliores, & quos natura melioribus dotibus ornauit: adeo vt, cum laudare aliquem inter ſe volunt, qui huiuſmodi qualitatibus vniuerſis ornatus ſit, vnico verbo omnia exprimentes, Chap Meſſahiſen illum appellent; ideſt bonum Meſſiæ Diſcipulum. Conſtantinopoli ingens eſt huiuſmodi hominum numerus, interquos quidam hanc ſententiam tam conſtanter retinuere, vt mortem pro ea libenter ſuſtinuerint. Neque id prohibet, quin omnes illi, qui cydari alba vtuntur, eandem ſententiam occultè retineant. Hactenus Auctor, teſtis oculatus.

Poſtremò fieri poteſt argumentum ſatis validum, quamuis ad hominem, pro hac ipſa veritate aſſerenda contra Mahumetanos, ex ipſis verbis Alcorani, in quo non ſemel Chriſtus dicitur: كلمة الله *Verbum Dei*, & روح الله *Spiritus Dei* vel

vel روح من اللّه *Spiritus ex Deo*. Nam (vt de primo loquamur) *Verbũ Dei*, iuxta Algazelum in professione Fidei Eslamiticæ, duplex est: alterum ازلى قديم قايم بذات اللّه: *Æternum, sine principio, subsistens in essentia Dei*. Alterum مقرو بالالسنة مكتوب فى المصاحف محفوظ فى القلوب: *Quod legitur linguis, scribitur in libris, & custoditur in cordibus*. Christus autem non fuit Verbum Dei secundi generis, vt patet: ergo necessariò sequitur fuisse primi generis, & consequenter fuisse Deum. Nam quidquid est æternum, atque adeo increatum, & subsistit in essentia Dei, non potest non esse Deus.

Respondet Gelaleddinus: مُسمّى كلمة الله لانّه خُلق بكلمة كُن: *nominatus est Verbum Dei, quia creatus est à Deo per verbum, Esto*. Sed hoc modo omnia dici poterunt Verbum Dei: *ipse enim dixit, & fa-*

& facta ſunt omnia : neque Chriſtus per hoc excellentior erit quolibet alio homine, vel etiam bruto. Præterea, ſi ex eo quod creatus ſit per Verbum Dei, Verbum Dei appellandus eſt: eadem ratione, qui per aquam mundatur, aqua dicendus erit : & qui per ignem calefit, ignis : & qui per pharmacum ſanatur, pharmacum appellandus erit.

Beidauius aliam affert rationem : سُمّى بذلك عيسى لانــــه وُجد بامره تعالى دون اب . *Ita vocatus fuit Ieſus; quia extitit per imperium Dei ſine patre.* Sed etiam primus equus extitit ad imperium Dei ſine patre, atque etiam ſine matre. Ideòne vocabimus equum, Verbum Dei?

In quodam Lexico Arabico, cui titulus eſt اجماع اللغــــــــــــــة, affertur hæc alia ratio : سُمّى كلمة الله لانــــه انتفع فى الدّين كما قيل فلان سيف الله اسد اللــــــــه . *Nominatus fuit Verbum Dei, quia* (verbis ſuis) *profuit Religioni; ſicut aliquis dicitur*

citur Gladius Dei, Leo Dei; quia ſcilicet ſtrenuè pugnauerit pro religione. Sed, præterquam quòd hæc explicatio eſt valde frigida; plures alij verbis ſuis religioni profuerunt, nec tamen vllus vocatus eſt, *Verbum Dei*, niſi Chriſtus, in quo hoc nomen oſtendit aliquid nouum, ac ſingulare.

Neque minus oſtendit Chriſtum eſſe Deum, quòd in Alcorano vocetur, روح الله *Spiritus Dei*, vel من الله *à Deo*. Nam cùm Spiritus Dei debeat eſſe in Deo, nec poſſit eſſe accidens, neceſſariò erit ſubſtantia, & per conſequens Deus. Hic etiam Mahumetani varia quærunt ſubterfugia. Gelaleddinus aſſerit, Chriſtum dici Spiritum Dei, quia conceptus fuit opera Gabrielis, quem Mahumetani vocant, ſicut alios Angelos, Spiritum Dei. Quamobrem verba illa Suræ 66. التحريم *Prohibitio*: verſ. 14. ومريم ابنت عمران التى احصنت فرجها فنفخنا فيها من روحنا: *Et Maria filia Amran, quæ cuſtodiuit virginita-*

ginitatem suam : & insufflauimus in ea de spiritu nostro. ita explicat : من روحنا

جبرائيل حين نفخ فى جيب درعها بخلق الله فعله

الواصل الى فرجها فحملت بعيسى :

De spiritu nostro, nempe Gabriele, cum insufflauit in aperturam tunicæ eius (i. Mariæ) ad collum, efficiente Deo, vt flatus eius perueniret ad vuluam eius, & ex eo conciperet Iesum. Sed verba Suræ 4. النسا *Mulieres*, vers. 107. انما المسيح عيسى ابن

مريم رسول الله وكلمته القيها الى مريم وروح منه

فامنوا بالله ورسله : *Certè Christus Iesus filius Mariæ, est Legatus Dei, & Verbum eius, quod immisit in Mariã, & Spiritus ab eo. Itaque credite in Deum, & Legatos eius* : ita exponit : وروح منه اى ذو روح منه

اضيف اليه تعالى تشريفا له وليس كما زعمتم ابن

الله او الها معه وثالث ثلاثة لان ذو الروح مركب

والاله

والاله تنزه عن التركيب وعن نسبة المركب اليه ؛

Et ſpiritus ab eo : ideſt habens ſpiritum ab eo : & refertur ad ipſum Deum, ad denotandam nobilitatem & excellentiam eius : non autem, ſicut vos putatis, eſt filius Dei, aut Deus ſimul cum eo, & tertius trium (ideſt vna ex tribus Perſonis diuinis) *Nam habens Spiritum, eſt quid compoſitum: abſit autem vt ſit in Deo vlla compoſitio, vel aliquid compoſitum de illo prædicetur.* Eodem ferè modo exponit Zamchaſcerius : وقيل له روح الله وروح منه لذلك لانه ذو روح وجد من غير جرف من ذي روح كالنطفة المنفصلة من الاب الحى وانما اخترع اختراعًا منه عند الله وقدرته خالصة : *Dictus autem fuit Spiritus Dei, & Spiritus ex Deo, quia habens ſpiritum habuit eſſe ſine literis ab habente ſpiritum: ſicut ſemen quod abſcinditur à patre viuo. Et quidem noua productione creatus eſt à Deo, & potentia eius abſoluta.* Non multum capio ſenſum verborum, & ſu-

& suspicor de aliquo scripturæ mendo. Verùm quidquid sit, si ex eo quòd Christus habuit spiritum, seu animam, à Deo, vocandus est Spiritus Dei: omnes homines, atque etiam iumenta omnia dici poterunt Spiritus Dei. Præterea is, qui habet potentiam à Deo, rectè vocabitur Potentia Dei: atque aliæ huiusmodi ineptiæ sequentur. Quamuis autem admitteremus huiusmodi expositiones, non tamen ex illis probaretur Christum non esse Deum. Nam ratio allata ab Ahmed, quia *habens Spiritum*, est quid compositum: Deus verò non admittit compositionem: primò quidem in sententia Sonnitarum nihil probat, cum ipsi admittant compositionem in Deo ex essentia & attributis, vt vidimus. Secundò, quia hæc compositio non esset in Deo, sed in Christo, qui constat ex humanitate, & diuinitate: neque ideo prohiberet, quin Christus esset Deus: idem quippe esset, habens spiritum á Deo, ac habens naturam diuinam à Deo: itaut, *habens*, non includat diuinitatem,

sed

ſed tantum humanitatem, ſeu naturam humanam, tamquam terminum aſſumptum à perſona diuina.

Verùm inſurgit contra nos Ahmed argumento non contemnendo, dicens:

ولم يكن ادم بما نفخ الله فيه من روحه لاهوتاً وناسوتاً

بل كله ناسوت فلذلك المسيح كله ناسوت :

Non fuit Adam, eo quòd Deus inſufflauerit in eo de ſpiritu ſuo, Deus, & homo; ſed totus homo: ita etiam Chriſtus erit totus homo.

Reſpondeo primò, comparationem non bene currere: Nam non dicit Alcoranus, Deum inſpiraſſe in Chriſtum de ſpiritu ſuo: ſed inſpiraſſe de ſpiritu ſuo, vel ſpiritum ſuum, & verbum ſuum in Mariam. Deinde, non dicit Moyſes, Deum inſpiraſſe in Adam de ſpiritu ſuo, ſed *inſpiraſſe in faciem eius ſpiraculum vitæ:* & ideo Adam non factum fuiſſe, ſeu euaſiſſe Deum & hominem, ſed hominem tantùm, habentem animam viuentem. Certum eſt enim apud omnes;

Deum

Deum non communicasse Adæ spiritum suum, vel aliquid de suo esse, sed tantúm creasse in eo animam viuentem, & rationalem : hoc verò facit quotidie cum omnibus hominibus, qui tamen non propterea dicuntur Spiritus Dei.

Iahias filius Salàm, putat Christum vocari Spiritum Dei, انه كان من غير بشر : *quia ipse fuit sine carne*, ideſt creatus fuit sine concursu viri, seu opera carnali : quasi per hoc debeat spiritus appellari. Sed eodem modo, immò multo magis etiam Adam dici posset Spiritus Dei : creatus enim fuit á Deo sine opera non solum viri, sed neque fæminæ. Christus porrò fuit verus homo sicut cæteri, constans corpore & anima. Quòd si ratione animæ vocandus esset Spiritus Dei : etiam cæteri homines ita essent apppellandi.

Ahmed filius Mohammed Thalebiensis, magnus Alcorani commentator, & commentorum ac fabularum insignis architectus, affert alias aliorum explicatio-

catio-

cationes, cur Christus in Alcorano dicatur *Spiritus Dei*, vel *Spiritus à Deo*.

قيل معناه ونفخة منه وذلك ان جبراييل عم نفخ في
درع مريم فحملت باذن الله تعالى فقال وروح منه
وذلك ان جبراييل عم روح و النفخ انه ريح تخرج
هى الروح : و قال ابو عبيدة معناه انه كان انسانا
حيًا باحيا الله تعلى اياه يدلّ عليه قول السدّى
وروح منه اى مخلوق منه من عنده : وقيل معنى
وروح منه رحمة منه جعل الله بعالى عيسى عم رحمة
لمن تبعه وامن به يدلّ عليه قوله فى المجادلة وايدّهم
بروح منه اى قوّاهم برحمة منه : وقيل الروح الوحى
اوحى الله تعالى الى مريم بالبشارة واوحى الى جبراييل
بالنفخ واوحى اليه ان كُن : وقيل اراد بالروح
جبراييل عم معناه وكلمته القاها الى مريم والقاها

ايضا روح منه وهو جبراييل عم : وقيل اراد الروح
الذى تحيى به ادم عم فخلق الله تعالى روحا وصورها
وارسلها الى مريم فدخلت فى فيها فصيّرها الله تعلى
روح عيسى : قال ابىّ واذا اخذ ربّك مــن بنى ادم
الايــة قال اخذهم ثم جعلـــهم ارواحا فى صدورهم
واستنطقهم فكان روح عيسى من تلك الارواح الــتى
اخذ عليها العهد فارسل ذلك الروح الى مريــم
فدخل فيهـــا : *Nonnulli explicant*

ſpiritum ab eo, ſufflationem ab eo : quia ſcilicet Gabriel ſufflauit in interulam Mariæ, & concepit, ita volente Deo. Dicit igitur, & Spiritus ab eo : & hoc quia Gabriel eſt Spiritus, & ſufflatio eſt ventus egrediens à Spiritu. Et dixit Abu-Obeida : Chriſtus fuit homo viuens per viuificationem factam à Deo. Oſtendit hoc dictum Alſaddij : Et Spiritus ab eo, ideſt creatus ab eo, de apud ſe. Alij dicunt, Spiritum ab eo

ab eo, significare misericordiam ab eo. Constituit enim Deus Iesum misericordiam sequentibus eum, & credentibus in eum. Ostendunt hoc verba Suræ de Disputatrice: & roborauit eos Spiritu ex se, idest fortes reddidit eos misericordia ex se. Alÿ dicunt, spiritum significare reuelationem, quia reuelauit Deus Mariæ faustum nuncium: & Gabrieli inspirauit, seu reuelauit insufflationem: ipsi verò Iesu reuelauit, seu dixit, Esto, & fuit. Alÿ volunt spiritum significare Gabrielem; vt sensus sit: & Verbum eius, quod ipse immisit in Mariam, & immisit etiam illud in eam spiritus à se, nempe Gabriel: Alÿ dicunt, significare Spiritum, quo viuificatus fuit Adam. Creauit enim Deus spiritum, & formam dedit illi, misitque illum ad Mariam, & ingressus est in os eius, fecitque illum Deus spiritum (seu animam *) Iesu. Dixit Obaius explicans verba Alcorani: Et cum accepißet Dominus tuus à filÿs Adam, &c. accepit eos, deinde posuit spiritum in pectoribus eorum, & reddidit eos loquentes, ac rationales: Fuit autem Spiritus Iesu vnus ex illis spiritibus,*

 quos

quos comprehendit pactum Dei: misitque illum ad Mariam, & intrauit in eam.

Non est, quòd his tot ineptijs respondeam; nemo enim erit, qui non apertè videat, nihil ad rem facere, & esse nimis misera effugia Sapientium Moslemorum. Quamuis enim Mahumetus sæpe & rotundis verbis neget in Alcorano, Christum esse Deum, vel Filium Dei; nihilominus, dum illum, Verbum Dei, & Spiritum Dei appellat, sibi ipsi contradicit, & quemadmodum consueuerunt Impostores, minimè aduertens quid dicat, inuitus veritatem confitetur. Velit enim, nolit; si Christus est Verbum Dei, & Spiritus eius, seu procedens ab eo, non potest non esse Filius Dei, & Deus.

Hanc veritatem fatetur Thalebiensis agnitam fuisse à quodam adolescente Christiano, qui erat sub potestate supremi Arabum Principis, Aaronis Rascidi, qui regnauit anno Christi 786. de quo ita scribit: سمعت القسم الجنبي يقول كان لهرون الرشيد

الرشيد غلام معطيب نصراني احسن خلق الله وجهًا
واكملهم ادبـًا واجمعهم للخصال التى يتوسل بها الى
الملوك وكان الرشيد مولعًا بان يسلم وهو يمتنــع :

Audiui Alcasemum Gennabiensem ita narrantem. Habebat Aaron Rascidus adolescentem Christianum odoribus aromatum perfusum, & pulcherrimum vultu omnium creaturarum Dei: & erat perfectissimus disciplina, & praeditus omnibus illis partibus, quibus sibi quilibet aditum facere possit ad Reges. Summopere autem cupiebat Rascidus, vt adolescens fieret Mahumetanus, sed ipse hoc recusabat. Pergit Author referre, quo pacto curaret Imperator adolescentem omnibus blanditijs, & delicijs ad sectam suam attrahere. At ille semper constantior in fide sua apparebat. Interrogatus à Principe, quid ipsum detineret ne Moslemus fieret: respondit; in Alcorano esse argumentum probans illud ipsum quod Mahumetus negat in eo: vocatur enim ibi Christus Verbum Dei,

quod immiſit in Mariam, & ſpiritus ab eo. *Non ne,* inquit, *hæc eſt fides Chriſtiana, quòd ſcilicet Ieſus eſt pars ex eo,* (nempe Deo)? Hoc audiens vehementer doluit Raſcidus: cumque vocaſſet Sapientes, & Doctores, nullus ex eis potuit adoleſcentis argumentum ſoluere. Aduenerat tunc fortè ex regione Charaſana vir quidam doctus in Alcorano, nomine Aly filius Hoſeini. Hic iuſſu Imperatoris loquutus eſt cum adoleſcente Chriſtiano, eiuſque argumento audito, neſciuit ſtatim reſpondere, ſed iurauit per Deum, ſe nihil guſtaturum, donec reſponſum ad argumentum adoleſcentis inueniret. Ingreſſus igitur domum obſcuram & tenebroſam, clauſit oſtium, & cæpit legere Alcoranum attentè, donec peruenit ad Suram الجاثية *Genuflexa*, in qua ſunt ea verba: وسخر لكم مـــا فى السموات وما فى الارض جميعا منـــه: *Et ſubiecit vobis ea, quæ ſunt in cælis, & quæ ſunt in terra, omnia ab ipſo.* Tunc exclamauit elata voce, vt aperirent portam: & egreſſus legit hæc verba

verba adolescenti coram Rascido, & ait: *Si ex eo quòd Iesus est Verbum Dei, & Spiritus ab eo, est pars illius: sequitur quòd omnia, quæ sunt in cælo, & in terra, cum sint ab eo, sint pars illius.* Hoc argumento conuictus adolescens, Mahumeti legem amplexus est. Hæc ex Thalebiensi.

Ego sanè legi vitam Rascidi, sed nihil in ea reperi de isto Ganymede. Obseruaui ibi tantummodo, Christianum quemdam medicum iuuenem ingeniosissimum, fuisse huic Imperatori in magno pretio, eo quòd per venæ sectionem illum ab apoplexia liberasset. Verùm quidquid sit de hoc; ineptissima fuit Doctoris huius Charasani responsio, etiam admisso crassissimo illo errore, in quo versabatur adolescens, qui putabat Christum esse partem Dei, quasi Deus posset in frusta secari. Etenim non omnia sunt à Deo eodem modo. Quædam enim sunt ab intra, vt cognitio, & amor: quædam verò ad extra, quales sunt omnes creaturæ, de quibus loquitur Alco-

ranus. Igitur non valet argumentum : Quæ ſunt in cælo, & in terra, ſunt à Deo, & non ſunt pars Dei : ergo Verbum, & Spiritus Dei, licet ſint à Deo, non erunt pars illius. Sicut non valeret ſi quis diceret : Imago picta, eſt ab homine ; & non eſt pars illius : ergo manus quæ abſcinditur ab homine, licet ſit ab homine, non erit pars illius. Diuerſo enim modo eſt ab homine imago picta, & manus abſciſſa.

Verùm, relicto hoc adoleſcentis illius errore, quo nullum vnquam Chriſtianum laboraſſe puto : dico Chriſtum vocari ab Alcorano & Mahumetanis Verbum Dei, & Spiritum Dei, & his nominibus oſtendi non eſſe à Deo, vt opera ad extra, ſed vt actus vitales ad intra: Spiritus enim, & loquutio, ſeu Verbum, ſunt actus vitales in hominibus, & multo magis in Deo: non ita cætera opera ad extra. Et iam diximus, non poſſe intelligi Chriſtum eſſe Spiritum, aut Verbum Dei extra ipſum Deum : neque opus eſt hìc id iterum probare.

Re-

Respondetur quintæ Mahumetanorum obiectioni contra Christi passionem, & crucifixionem.

Caput Decimum nonum.

Ertissimum est, Diabolum in Alcorano omniũ præteritarum hæreseon fæcem per Mahumetum congessisse: & quemadmodum Christi diuinitatem cum Ario oppugnauit: ita veram eiusdem passionem & mortem per crucem, cum Manichæis, Marcionitis, & alijs huiusmodi monstris impudenter, impiè.

impièque negauit. Hanc ego hæresin ita stultã & irrationabilem iudico, vt vix credere possim, aliquem inter mortales repertum fuisse, qui illam non solùm verbis proferre, sed ne mente quidem concipere potuerit. Pugnat enim contra apertissimam veritatem, nulloque fundamento penitus innititur. Sed antequam ad eam confutandam aggrediar, referam, quid de hac re Mahumetani sentiant: ita enim facilius erit, vanissima eorum deliria refutare. Omnes verò Alcorani Expositores fundant ineptias suas in illis verbis Suræ 4. النساء *Mulieres*, vers. 155. quibus asseritur, Iudæos à Deo punitos fuisse, بكفرهم وقولهم على مريم بهتانا عظيما وقولهم انّا قتلنا المسيح عيسى بـــن مريم رسول الله وما قتلوه وما صلبوه ولكن شُبِّهَ لهم وان الذين اختلفوا فيه لفى شكّ منه وما لهم بـــه من علم الا اتباع الظنّ وما قتلوه يقينا بل رفعه الله اليـــه وكان الله عزيزا حكيما; *propter perfidiam eorum*,

rum, & eo quòd dixerint contra Mariam mendacium magnum: & eò quòd dixerint: Nos ſanè occidimus Chriſtum Ieſum, filium Mariæ, Legatum Dei: ſed non occiderunt eum, neque crucifixerunt eum: verùm obiecta eſt eis ſimilitudo eius. Et profectò qui diſcordes fuerunt in eo, dubitauerunt de hoc. Non erat illis de eo vlla ſcientia; ſed ſolùm ſectati ſunt opinionem: neque occiderunt eum verè; ſed Deus eleuauit eum ad ſe. Nam Deus eſt potens, ſapiens.

Gelaleddinus ita gloſſat hæc verba:

بكفرهم بعيسى وقولهم على مريم بهتانا عظيمًا حيث رموها بالزنا : شُبِّهَ لهم المقتول والمصلوب وهو صاحبهم بعيسى اى القى عليه شبهه فظنّوا اياه : وان الذين اختلفوا فيه اى فى عيسى لفى شكّ منه من قتله حيث قال بعضهم لما راوا المقتول الوجه وجه عيسى والجسد ليس بجسده فليس به وقال اخرون بل هو هو وما لهم به بقتله من علم الّا اتباع الظنّ الذى تخيلوه :

تخيلوه : *Propter perfidiam eorum, quia scilicet noluerunt credere in Iesum, & eò quòd dixerunt contra Mariam mendacium magnum, cum de adulterio accusauerunt eam. Sed obiecta est eis similitudo eius* (nempe Iesu) *in eo homine quem occiderunt, & crucifixerunt, qui fuit vnus ex socijs eorum. Idest: posuit Deus similitudinem Iesu in eo, & existimauerunt esse Iesum: & profectò qui discordes fuerunt in eo, idest in Iesu, dubitauerunt de hoc, nempe de occisione eius: dicebant enim quidam eorum, postquam viderunt illum, qui occisus fuerat: Facies est facies Iesu; sed corpus non est corpus eius: itaque non est ipse. Alij verò dicebant. Nequaquam; sed est ipsemet. Et non erat illis de eo, idest de occisione eius, vlla scientia: sed tantùm sectabantur opinionem circa id, quod imaginabantur.*

Sed audiamus alios Expositores, quorum verba, vt Lectori fastidium, & mihi ac Typographis laborem minuam, non Arabicè, sed latinè ex Arabicis summa fide translata referam.

Ebno-Said Mogrebiensis, & Ebnol-

Athir,

Athir, relati ab Ismaele filio Aly in cap. في عيسى ابن مريم, *De Iesu filio Mariæ*; ita fabulantur : *Quærebant autem Iudæi summo studio comprehendere eum. Et venit quidam ex Apostolis ad Herodem Iudicem Iudæorum, & ad Collegium Iudæorum, & dixit : quid dabitis mihi si ostendero vobis Christum? & dederunt ei triginta denarios: quos cum accepisset, ostendit eis vbi ille esset. Dixit Ebnol-Athir in sua Historia : Variæ sunt Doctorum opiniones circa mortem eius, antequam assumeretur in Cælum. Dicunt nonnulli, assumptum fuisse absque eo quòd moreretur. Alij verò dicunt, Deum immisisse illi mortem per tres horas : alij autem per septem : & deinde restituisse eum vitæ. & quidem Authores huius secundæ sententiæ habent pro fundamento ea verba Dei in Alcorano* : اني متوفيك ورافعك الي : *Certè ego defungi faciam te, & eleuabo te ad me. Cum autem apprehendissent Iudæi hominem quemdam, qui erat similis Christo, ligauerunt eum, & cæperunt attrahere eum funibus,*

bus, & dicebant ei: Tu resuscitabas mortuos, an non saluabis te ipsum ab his funibus? Et expuebant in faciem eius: & coniecerunt super eum spinas, & crucifixerunt eum: & permansit in cruce sex horas. Deinde petijt corpus eius Ioseph faber lignarius ab Herode, qui erat Iudex Iudæorum, & cognominabatur Pilatus: & sepeliuit illud in sepulcro, quod sibi ipsi idem Ioseph præparauerat. Descendere autem fecit Deus Christum de Cælo ad matrem ipsius Mariam, quæ flebat eum, & dixit ei: Deus assumpsit me ad se, neque contigit mihi nisi optimum. Et præcepit ei, vt congregaret ad ipsum Apostolos, & constituit eos in Terra Legatos Dei, & præcepit eis, vt prædicarent ex parte sua id quod sibi mandauerat Deus. Et diuisi sunt Apostoli vnusquisque in eam regionem, quam constituerat eis. Dixit Kessæus: Et ingressi sunt Apostoli per portas ciuitatum, ad quas missi fuerant: & vnusquisque eorum loquebatur lingua illius gentis, ad quam missus fuerat.

Alius Author, nomine Amru, ex relatione Asbath, qui id acceperat ab Al-
saddi,

saddi, hoc ipsum alio modo enarrat, dicens: *Tunc Iudæi congregauerunt turbam aduersus Iesum filium Mariæ, & concluserunt eum intra quamdam domum: atque ibi superueniente illis nocte, pernoctauerunt custodientes eum. Reuelauit autem Deus illi ea verba Alcorani: Ego sanè defungi faciam te, & exaltabo te ad me, & liberabo te ab Infidelibus (idest à Iudæis): & ponam assèclas tuos (idest Mahumetanos, & Romanos) super infideles vsque ad diem resurrectionis. Prædixit autem Iesus socijs suis, se esse fato functurum, & eleuandum in Cælum, & dixit: Quis vestrum vult, vt Deus ponat in eo figuram meam, & vt propterea Iudæi occidant illum: & Deus collocabit eum mecum in die resurrectionis? respondit quidam ex illis: Ego. Impressa igitur fuit illi figura Iesu: Iesus autem raptus est, & assumptus in Cælum. Manè autem facto, inuenti sunt aßeclæ Iesu esse nouendecim, deficiente vno (nam antea cum Iesu erant viginti). Et dixerunt: Quid sibi vult, quòd heri erant viginti? & inuenerunt inter eos hominem illum, qui habebat figuram Iesu,*

nec

nec dubitauerunt esse Iesum. Sed subijt eos dubitatio ante defectum numeri vicenarij. Acceperunt igitur illum, cui inerat figura Iesu, & occiderunt, & crucifixerunt eum, & ipsi putabant eum esse Iesum. Et discordes fuerunt qui remanserunt de socijs Iesu; & congregati simul, elegerunt tres ex ipsis, &c.

Thalebiensis in Suram quartam النسا *Mulieres*, vers. 155. fabulam adornat, & auget ex authoritate Ebn-Abbas, quæ apud Moslemos irrefragabilis censetur. Ita igitur hic Author: *Et dixit Ebn-Abbas: Cum obuium habuisset Iesus cætum Iudæorum, dixerunt: Ecce Magus filius Magæ, & Præstigiator filius Præstigiatricis: & alia conuicia & scommata coniecerunt in eum, & in Deum. Cumque hæc audisset Iesus, ita imprecatus est eis: O Deus, tu es Dominus meus, & ego à Spiritu tuo processi, & tu verbo tuo creasti me: neque veni ad eos à me ipso. Maledic ergo eis, qui conuiciati sunt mihi, & Matri meæ. Exaudiuit autem eum Deus, & transmutauit in porcos conuiciatores illius. Cumque vidißet hoc Iu-*

das,

das, caput & dux Iudæorum, timuit, & territus est ob imprecationem eius. Conuenerunt igitur Primates eorum, vt occiderent Iesum, & dixerunt: O Iudei, sanè Deus odio habet vos. At illi irati sunt, & insurrexerunt, vt interficerent eum. Misit autem Deus Gabrielem, qui immisit eum intra fenestram domus cuiusdam, in qua erat alia fenestella sub tecto ad excipiendum lumen: & inde Deus eleuauit eum in Cælum. Præcepit autem Iudas cuidam ex suis asseclis, qui vocabatur Titianus, vt intraret in illam fenestram, & occideret eum. Ingressus Titianus intra fenestram, non inuenit Iesum: Deus autem imposuit illi similitudinem Iesu: itaque occiderunt, & crucifixerunt eum. Mokatel autem ita rem narrat: Miserunt Iudæi exploratorem quendam, qui obseruaret vbi esset Iesus, & quo se reciperet. Ascendit autem Iesus in montem, & veniens Angelus accepit eum duobus digitis, & eleuauit in cælum: coniecitque Deus in exploratorem illum figuram Iesu: & existimantes Iudæi illum esse Iesum, occiderunt, & crucifixerunt eum: ille verò dicebat: Ego non sum Iesus,

ſed ſum talis filius talis. At illi non præſtantes ei fidem, occiderunt eum. Dixit Alſaddi: Concluſerunt eum, & decem ex Apoſtolis in quadam domo: & quidam ex illis ingreſſus eſt ad eos, coniecitque in eum Deus ſimilitudinem Ieſu: Ieſum verò eleuauit in Cælum ex feneſtra illius domus: ingreſſique ſunt ad eum, & occiderunt illum, exiſtimantes eſſe Ieſum. Cottada autem dixit: Relatum eſt nobis, quòd Propheta Dei Ieſus, ſuper quem ſit pax, dixerit Aſſeclis ſuis: Quis ex vobis vult ſuſcipere ſimilitudinem meam, & occidi? reſpondit quidam illorum: Ego *ſuſcipiam, ò Legate Dei. Occiſus itaque eſt homo ille, & Deus ſeruauit Ieſum immunem, & eleuauit eum ad ſe: Cumque eleuaſſet eum, veſtiuit illum alis, & circumdedit eum luce, & conſtituit ei cibum & potum ad delicias. Volaueruntque cum eo Angeli circa Thronum Dei, & factus eſt ſimul homo, & angelus; cæleſtis ſimul, & terreſtris. Dixit Vaheb filius Mombah: Reuelationem fecit Deus Excelſus ad Ieſum, ſuper quem ſit pax, cum perueniſſet ad annos triginta. Deinde cum eſſet triginta ac*

trium annorum, eleuauit eum ad se. Et ipsi certè fuerunt in dubitatione circa eum. Dixit Alkalebì: Dissensio eorum erat in hoc, quod Iudæi dicebant: Nos occidimus & crucifiximus eum. Christianorum autem pars dicebat: Nequaquam: sed nos occidimus & crucifiximus eum. Alij verò dicebant: Neutri occiderunt eum, sed Deus eleuauit eum ad se in Cælum, & nos vidimus eum dum eleuaretur. Qui verò viderant occidi Titianum, dicebant: Nonne vidistis illum occidi, & crucifigi? Et hæc fuit dubitatio & dissensio eorum circa hoc. Dixit Mohammed filius Meruàn: Dicitur etiam, quòd Deus coniecit similitudinem vultus Iesu in Titianum, nec tamen dedit ei, vt esset similis in reliquis membris, & in constitutione corporea. Cumque occidissent eum, attentius inspicientes, dicebant: Vultus quidem est vultus Iesu: corpus autem est corpus Titiani. Dicitur porrò, illum, in quo posita fuit similitudo Iesu, fuisse Israelitam, nomine Albiuh, filium Keidiræ.

Ismael filius Aly in suo Chronico, agens de Festis Christianorum, rem to-

tam, aliquanto cæteris ſanior, vel potius, minus inſanus, ita refert. *Deinde celebrauit Chriſtus Paſcha feria quinta cum pane, & vino, & abijt in domum cuiuſdam ex ſectatoribus ſuis. Deinde exijt nocte ſextæ feriæ ſequentis in montem. Vnus autem ex Diſcipulis eius, Iudas nomine, feſtinauit ad Magnates Iudæorum, & accepit ab eis triginta nummos pro pretio, & indicauit eum illis. Deus autem poſuit ſimilitudinem Chriſti in eodem Iuda. Acceperunt ergo eum, & ligauerunt, & percuſſerunt, atque attraxerunt eum, & poſuerunt ſuper caput eius coronam de ſpinis, & exercuerunt contra eum omnia odibilia, & excruciauerunt eum in reliquo illius noctis ante feriam ſextam, donec facto mane, crucifixerunt eum, exiſtimantes eſſe Chriſtum, hora tertia prædictæ diei, quæ dicitur Feria ſexta crucifixionis. Et crucifixi ſunt cum eo duo latrones ſuper montem, qui dicitur Caluariæ, Hebraicè autem Golgotha; & mortui ſunt, vt putauerunt, hora nona. Deinde Ioſeph faber lignarius, qui erat patruelis Mariæ, corpus Chriſti à Præſide Iudæorum*

Hero-

Herode, qui vocabatur Pilatus, postulauit. Habebat autem Ioseph prædictus habitationem, & locum suum prope eum. Donauit ergo illi Præses corpus eius, & sepeliuit illud Ioseph in sepulcro, quod sibi præparauerat. Putant autem Christiani illud mansisse in sepulcro nocte ante Sabbathum, ipsa die Sabbathi, & nocte præcedente diem Dominicam: & in matutino Dominicæ surrexisse.

Existimabis, Lector, hæc Mahumetanorum commenta ex Plauti Amphitruone, vel alia veteris Poetæ Comedia furto sublata fuisse: & tamen operæ pretium duxi ea referre, vt intelligas quibus fundamentis nitantur, dum Christi passionem, & mortem eius in Cruce inficiantur. Dixi, mortem in Cruce: nam de morte eius naturali non omnes inter se conueniunt: res est inter eos adiaphora. Dissensioni causam dedere verba Alcorani iam allegata, quæ Deus Christo dixisse fingitur: يا عيسى اني متوفيك ورافعك الي

O Iesu ego sanè defungi faciam te, & eleua-

معناه اى رافعك ومطهرك ومتوفيك بعد انزالك من السماء لاجتماع المسلمين ان الله تعالى رفع عيسى ولم يقتله اليهود وقيل الواو لا تقتضى الترتيب فهو يتوفيه ويرفعه ولكن التوفى يكون بعد نزوله كقوله تعالى خلق السموات والارض واجمعوا انه خلق الارض قبل السموات : وقيل للحسين بن الفضل هل تجد نزول عيسى من السماء فى القران قال نعم وقوله وكهلا وهو لم يكتهل فى الدنيا وانما معناه وكهلا بعد نزوله من السماء : قال البيناني الشيباني كان عيسى ع م على طور زيتا فهبت ريح فهرول عيسى فرفعه الله تعلى فى هرولته وعليه مدرعة من شعر :

Duplex est huius loci expositio. Prima est Vahebi: Mori fecit Deus Iesum, ac mortuum seruauit per tres horas diei, antequam venirent Iudæi ad eum comprehendendum: deinde eleuauit eum ad se. Dixit Ebn-Isaac:

Christiani censent Deum morti eum subiecisse per septem horas diurnas, deinde eum vitæ restituisse, & ad se subleuasse. Altera expositio est Aldahaki, & communis expositorum: nempe in verbis Alcorani esse ὕστερον πρότερον: itaut intelligendum sit, Deum prius eleuaturum Iesum ad se, & ab Infidelibus liberaturum, deinde eum morti subiecturum: id quod fiet quando è cælo redibit in mundum ad Moslemos simul congregandos: nam Deus eleuauit Iesum, neque occiderunt eum Iudæi: & consequenter asserunt, particulam coniunctiuam, &, nullum importare òrdinem in illis verbis: Defungi te faciam, & eleuabo te: itaut defunctio intelligi debeat post eleuationem, quando iterum redibit in Mundum. Quemadmodum dicitur in Alcorano, quòd Deus creauit cælum, & terram; cum communis sententia sit, prius creatam fuisse terram, quàm cælum. Interrogatus fuit Hosein filius Phadel, an inueniret in Alcorano reditum Iesu è Cælo in Mundum. Respondit, se inuenire in Sura 3. Familiæ Amran, vbi dicitur, Christum alloquuturum esse homines iam senem. Porrò

cum

cum non peruenerit ad senectutem ante assumptionem in Cælum, consequens est vt rediturus sit in Mundum, quò senex euadat. Dixit Albaienanius: Cum esset Iesus in monte Olineti, excitatus fuit ventus vehemens: cumque ille incitato gressu ferretur, in eo cursu eleuatus fuit à Deo in cælum: erat autem indutus thorace ex pilis confecto.

Hæc Mahumetanorum figmenta refellere atque explodere facillimum est.

Primò enim, Euangelistæ omnes clarissimè, apertissimè, & absque vlla verborum ambage, Christum Iesum passum, crucifixum, ac mortuum fuisse affirmant. Alium pro eo suppositum fuisse, ne suspicandi quidẽ ansam vllam nobis reliquerunt. Idem patentissimè, ac meridiana luce clariùs testantur libri omnes Testamenti noui à Christi Discipulis scripti, in quibus nihil frequentius nihil clarius, nihil certius, quàm illius passio, crucifixio, & mors nobis proponitur: Itaut summæ dementiæ & insaniæ sit de hac veritate vel tantillum dubitare.

Secundò, præter Sacras Scripturas, Autho-

Authores omnes cuiuſcumque nationis, qui inter Chriſtianos floruere, & præſertim SS. Patres ab ipſo Apoſtolorum æuo ad hæc vſque tempora, Chriſtum verè paſſum, verè crucifixum, & verè in cruce mortuum fuiſſe affirmant.

Tertiò, indubitatum etiam hoc fuit ſemper apud omnes Chriſtianos (ſi Manichæos, & paucos eorum aſſeclas excipias) & hodie nulla Chriſtianorum natio, vel Secta etiam hæretica, aut Schiſmatica, in dubium reuocat. Id affirmat, & confirmat Iſmael filius Aly de ætate ſua in cap. فى امة النصارى : *de Gente Chriſtianorum*, his verbis : واتفقت النصارى هلى ان المسيح قتلته اليهود وصلبوه وانـــه بعد ان قُتِل وصُلِب ومات عاش وراى تخصـــة سمعون الصفا وكلّمه واوصى اليه ثم فارق الدنيا وصعد الى السماء : *Et conueniunt Chriſtiani in hoc, quòd Chriſtus occiſus ſit, & crucifixus à Iudæis : & poſtquam occiſus, crucifixus, & mortuus fuit, reuixerit, & apparuerit Simoni Petro, & allo-*

& alloquutus fuerit eum, & tradiderit ei Testamentum suum (ideſt fecerit eum Vicarium ſuum) *deinde diſceſſerit ab hoc mundo inferiori, & aſcenderit in cælum*. Hæc teſtis Mahumetanus. Et ſanè in Symbolo fidei, quod Apoſtoli ipſi tradiderunt, & Chriſtiani omnes per totum terrarum orbem ab eo tempore vſq; ad hanc diem tenuere, hodieque profitentur; inter alia habetur de Chriſto: *Paſſus ſub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus, & ſepultus*. Idem habetur in Symbolis Niceno, & Conſtantinopolitano; quæ, vt pote ab Epiſcopis, & Magiſtris Chriſtianorum totius Orbis propoſita, omnes recipiunt, ac venerantur.

Quartò, hoc ipſum teſtatur, quòd Chriſtiani omnes ſemper Crucem in honore habuerunt; & Chriſti crucifixi imagines perpetuò in Eccleſijs, in domibus, & alijs locis conſpicuis collocatas coluere. Quin & primi Imperatores, & Reges Chriſtiani, vt videre eſt in eorum antiquis numiſmatibus, crucem in diademate ſemper geſtauere, qui mos

vſque

vſque ad hanc noſtram ætatem perſeuerat. Hoc autem nunquam feciſſent, aut facerent, ſi Iudam, vel Titianum, vel alium neſcio quem è vulgo ſub imagine Chriſti, non autem Chriſtum ipſum, verè crucifixum ac mortuum eſſe exiſtimarent.

Quintò, accedit teſtimonium omnium Iudæorum, qui, vt Alcoranus ipſe affirmat, ſeſe Chriſtum Ieſum Filium Mariæ legatum Dei crucifixiſſe, & occidiſſe fatebantur. Hodie quoque ſi interrogentur Iudæi quotquot in toto terrarum orbe diſperſi reperiuntur, vtrùm maiores eorum Ieſum Nazarenum, quem Chriſtiani, & Mahumetani omnes vt verum Meſſiam cognoſcunt, ac venerantur, crucifixerint, & occiderint: omnes vno ore fatebuntur, rem ita eſſe, & ſe ita credere, ſemperque omnes maiores ſuos idem crediſſe: & ita Doctores ſuos ſcriptum reliquiſſe: inter quos R. Moyſes filius Maimonis in lib. Iudicum cap. 11. ſcribit: *Ieſus Nazarenus viſus eſt eſſe Meſſias, & occiſus eſt per Domum*

Iudi-

Iudicij : & ille causa fuit vt Israel destrueretur in gladio, & dispergerentur reliquiæ ipsorum, & deprimerentur. Et in libro Sanhedrin distinct. *Nigmar Hadin* : dixit Vlà : *Iesus Nazarenus propinquus fuit Regno* (ideſt fuit è familia Regia) *& in vespere Paschæ crucifixerunt eum.*

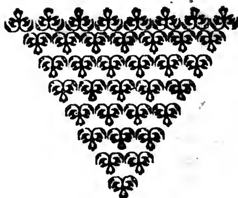
Sextò, cæteræ etiam Gentes, præter Christianos & Iudæos, hoc idem tamquam certissimum semper habuere. Cornelius Tacitus inter Romanos Scriptores celeberrimus, lib. 5. Annal. loquens de Christianis à Nerone interfectis, scribit: *Author nominis eius Christus, qui Tyberio imperitante, per Procuratorem Pontium Pilatum supplicio affectus erat.* Alios Authores Ethnicos huius veritatis testes afferre, superuacaneum existimo. Admiranda est igitur stupiditas, seu potius stultitia Mahumeti, & Mossemorum, qui rem tam certam, & ab vniuerso orbe testatam, absque vlla prorsus ratione, aut fundamento, negare non verentur. Porrò si eam negant, quia indecens erat

Chri-

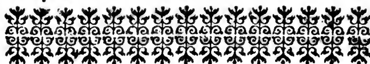
Christo crucem ac mortem subire : ita deberent negare tot Prophetas à Iudæis occisos, varijsque supplicijs affectos fuisse : & Mahumetum suum tam indigna à Corasinis, & alijs Meccanis sustinuisse, tamdemque veneno à fœmina Iudæa propinato perijsse. Nullus vir prudens censet, pœnam dedecus afferre, quamtumuis turpis sit, & ignominiosa; si non propter culpam, sed propter virtutem inferatur. Imò nihil gloriosius est, quàm propter religionem, vel propter communem Reipublicæ salutem supplicia etiam atrocissima, ac scelerosissimorum propria, innocenter perferre. Hic est sensus omnium hominum prudentium, & ipsorum etiam Mahumetanorum. Si verò eam negant præcisè, quia Iesus erat Messias, siue Christus : neque hoc potest aliquid subsidij illorum errori afferre ; præsertim quia ipsi credunt, Christum fuisse hominem tantummodo, nec Mahumeto suo superiorem. Nos verò in oppositum, ex hoc ipso quòd erat Chri-
stus

ſtus, contendimus illum pati, ac mortem ſubire debuiſſe; quia id in Pentateucho ac Prophetis prædictum, & ab antiquis Hebræis traditum fuerat, vt in ſequenti capite oſtendemus.

Chri-

Christum multa passurum, ac violenter moriturum Prophetæ prædixerunt: veterumq; Hebræorum dicta idem confirmant.

Caput Vigesimum.

On licet de hac veritate dubitare, cum Christus ipse sæpissimè in Euangelio, eiusque Apostoli in suis libris eam testentur. Lucæ cap. 24. duobus Discipulis euntibus in Emmaùs, dixit Christus: *O stulti, & tardi corde ad credendum in omnibus quæ loquuti sunt Prophetæ.*

pheta. *Nonne hæc oportuit pati Christum, & ita intrare in gloriam suam*. Porrò pronomen *hæc*, refertur ad verba præcedentia: *tradiderunt eum summi Sacerdotes, & Principes nostri in damnationem mortis, & crucifixerunt eum*. Et ibidem loquens cum omnibus discipulis simul congregatis: *Quoniam* (inquit) *sic scriptum est, & sic oportebat Christum pati, & resurgere à mortuis tertia die*. In Actis Apostolorum, capite 3. dixit S. Petrus Iudæis: *Deus autem, qui prænunciauit per os omnium Prophetarum pati Christum suum, sic impleuit*. Et cap. 13. S. Paulus dixit de ijsdem Iudæis: *Nullam causam mortis inuenientes in eo, petierunt à Pilato vt interficerent eum: cumque consummassent omnia, quæ de eo scripta erant, deponentes eum de ligno, posuerunt in monumento*. Alia plura sunt in nouo Testamento loca, quæ idem confirmant. Et ne Moslemi putent, falsò in illis Prophetarum testimonia allegari; nonnulla hìc de Christi passione ac morte vaticinia recensebo; quæ cum Christi, & Apostolorum inter-

pretatione conueniunt.

Primò, per immolationem Agni in vespere Paschatis, & per sacrificia cruẽta animalium, quæ volebat Deus sibi offerri, significatam, & præfiguratam fuisse Christi passionem, & mortem per crucem; expressè habetur ex eo, quòd Christus ipse vocetur in Euangelio S. Ioannis cap. 1. *Agnus Dei, qui tollit peccata Mundi:* Et in Apocalypsi cap. 5. *Agnus occisus ab origine Mundi.* Et ex eo etiam, quòd in eodem Euangelio cap. 19. scribat S. Ioannes, non fuisse Christo in cruce crura confracta, sicut duobus latronibus, quia scriptum erat: *Os non comminuetis ex eo:* quæ verba de Agno illo Paschali dicta fuisse patet. Sanctus autem Paulus in Epistola ad Hebr. cap. 9. & alibi, manifestè ostendit, victimas illas in sacrificium oblatas, & tot aspersiones ex earum sanguine, quibus Sacerdos populum lustrabat, nihil aliud, quàm Christi occisionẽ, & sanguinem pro humano genere effusum significasse: *Christus* (inquit) *assistens Pontifex futurorum bonorum,*

rum, per proprium sanguinem introiuit semel in Sancta, æterna redemptione inuenta, &c.

Secundò, Psalm. 2. prædicit Dauid passionem Christi illis verbis: *Adstiterunt Reges terræ, & Principes conuenerunt in vnum, aduersus Dominum, & aduersus Christum eius*. Id patet ex Actis Apostolorum, cap. 4. in illis verbis: *Conuenerunt enim verè in ciuitate ista aduersus sanctum puerum tuum Iesum, quem vnxisti, Herodes, & Pontius Pilatus cum Gentibus, & Populis Israel, facere, quæ manus tua, & consilium decreuerunt fieri*. Hìc autem agitur de crucifixione, & morte Christi.

Tertiò, Psalmus 21. ferè totus pertinet ad ea, quæ passus fuit Christus. Id patet ex testimonijs ex eodem Psalmo desumptis, quibus quatuor Euangelistæ vtuntur in Christi passione, & morte per crucem enarranda.

Quartò, Isaiæ caput 53. quod incipit: *Quis credidit auditui nostro*, est verius historia, quàm prophetia de passione, & morte Christi. Quamobrem non solùm

ab Euangelistis allegatur : sed etiam Hebræi veteres asserunt, totum ad Messiam pertinere.

Quintò, Danielis capite 9. prædicitur mors Christi cruenta illis verbis : *Et post hebdomadas sexaginta duas occidetur Christus*. Hoc autem prædici de Christo proprio, & non de aliquo alio, cui hoc nomen per participationem tribuatur, patet non solùm ex testimonio Euangelistarum, sed etiam ex Hebræorum ipsorum confessione.

Sextò, Zachariæ cap. 12. prædicitur crucifixio, & transfossio lateris Christi, illis verbis : *Et aspicient ad me quem confixerunt : & plangent eum planctu quasi super vnigenitum*. Nam non solùm S. Ioannes in Euangelio, cap. 19. sed etiam veteres Iudæi testantur, hæc ad Christum pertinere. Alia plura ex veteri Testamento de hac re testimonia prætermitto.

Cum igitur tàm Prophetæ, quàm Euangelistæ conueniant, Christum verè passum, mortuum, & crucifixum fuisse,

imò

imò Christus ipse non semel prædixerit in Euangelio, se à Iudæis flagellandum, illudendum, crucifigendum, & occidendum esse; insaniunt omninò, ac delirant Mahumetani, dum blaterant, hæc non Christo, sed Iudæ, vel Titiano, vel nescio cui alij, similitudinem Christi gerenti, contigisse. Hac ratione, omnia quæ de Adam, de Abraham, de Noe, de Moyse, de Dauid, de Salomone, & alijs referunt Sacræ literæ, dicere poterimus, non ipsis, sed alijs illis similibus euenisse. Porrò cum non solùm Euangelistæ, & cæteri Apostoli, sed etiam Prophetæ, & præsertim Isaias, vt vidimus, constanter affirment, Christum pro peccatis hominum, & pro salute æterna humani generis passum, ac mortuum fuisse, & sanguinem suum fudisse: si ille neque verè passus, neque mortuus est, neque sanguinem suum effudit; sed pro eo, Iudæ, vel Titiano hæc omnia contigere: his duobus, non Christo, redemptio, & salus æterna generis humani tribuenda erit.

Quæret aliquis curiosiùs, quid nam mouere potuerit Mahumetum, vt tam insanam, tam stultam, tam mendacem, tam impiam opinionem effutiret.

Respondeo, Impostorem audiuisse non nullos in Christiana Religione, nempe Manicheos, huiusmodi errorem, Diabolo suggerente, suscitasse: & cum Christo honorificentius esse putaret, si à passionis & crucis ignominia eximeretur, & in cælum viuus translatus esse prædicaretur: eundem errorem obuijs vulnis amplexus est. Non enim ignorabat, vt pote ad omne malum sagacissimus, *prædicare Christum crucifixum, Iudæis quidem esse scandalum, Gentibus autem stultitiam*. Visus est igitur medio illo, quod plausibilius, & efficacius existimauit ad superstitionem suam & impietatem insinuandam, ac propagandam. Diabolus verò id totis viribus, atque omni astu conatus est, vt memoria dominicæ passionis, & salutiferæ crucis, per quam Regnum illius destructum fuerat, ab hominum animis prorsus aboleretur.

Quod

Quod pertinet ad veteres Hebræos; hi manifestè ex Sacris Scripturis cognouerunt, & confessi sunt, Messiam multa passurum, mortemque cruentam subiturum. Plura sunt in Thalmude loca, quæ id testantur. Verùm Recentiores figmentum magnum circa hoc excogitauere: nempe duos futuros esse Messias: alterum ex Tribu Iuda, & filium Dauid: alterum ex Tribu Ioseph. Ad priorem volunt referri omnia gloriosa & honorifica, quæ Prophetæ de Messia prædixerunt: in posteriorem autem omnia ab ijsdem prædicta, quæ ad ignominiam, dolorem, paupertatem, cruciatus, ac necem spectant, conuenire contendunt. Verùm iam supra vidimus, absque vllo fundamento hos duos Messias ab Hebræis confingi: & hoc ipsum fatentur, qui inter eos prudentiores, & sapientiores habentur. Inter hos R. Nahman in *Midras Thehillim*, super illa verba Num. cap. 1. *Vir, caput domui patrum suorum ipse;* dixit: *Non est vir dictus in hoc loco, nisi Messias filius Dauid. Et sic dixit Isaias*

cap. 53. Virum dolorum, & scientem infirmitatem. R. Moyses, Hebræorum sapientissimus, in *Iad Chazacha*, tract. de Reg. cap. 11. Agnoscit quidem duos Messias: vnum veluti figuram, nempe Dauid filium Iesse: alterum autem verum & proprium, qui ab eodem Dauid erat oriturus: illum scilicet, quem tam Christiani, quam Mahumetani iam aduenisse credunt. Sic enim ibi loquitur R. Moyses, exponens vaticinium Balaàm. *Hìc prophetia est de duobus Messijs: de Messia primo, nimirum de Dauide, qui saluauit Israel de manu hostium suorum: & de Messia vltimo, qui de filijs eius futurus est, qui saluabit Israel de manu filiorum Esau.* Et cap. 12. asserit, Iudæos sine vlla traditione, ne dum Scriptura, ponere hunc Messiam filium Ioseph. Ait enim: *Non habent Sapientes traditionem de his, nisi quatenus colligitur necessariò ex Scripturæ versibus.* Hoc dicit R. Moyses, quia de eodem Messia videntur in Scripturis contraria prædicari. Nunc enim asseritur fore pauper, afflictus, humilis, passurus do-

lores,

lores, vulnera, mortem: nunc autem diues, gloriosus, felix, victor, Rex maximus, cuius vita, & Imperium finem nullum habitura sint. Hoc coëgit nonnullos ex Iudæis stultè sapientibus, ad duos Messias excogitandos: non animaduertens, vel nolentes animaduertere, vnum eundemque Messiam in duplici statu à Prophetis prædici: nempe in statu vitæ mortalis per tres ac triginta annos: & in statu immortalitatis, in quo semper erat perseueraturus. In primo quidem humilem, pauperem, afflictum, & doloribus, necique subiectum: in secundo verò, gloriosum, excelsum, dominantem, & immortalis Regni possessorem. Hanc veritatem Mahumetani ipsi cognouere, qui Christum Iesum, dum viueret, pauperem, à Iudæis vexatum, sine Regno, sine potentia, sine opibus fuisse fatentur: rediturum tamen in Mundum, gloriosum, & omnium Gentium Regem futurum, & vndequaque dominaturum certissimè credunt.

Re-

vſque ad hanc noſtram ætatem perſeuerat. Hoc autem nunquam feciſſent, aut facerent, ſi Iudam, vel Titianum, vel alium neſcio quem è vulgo ſub imagine Chriſti, non autem Chriſtum ipſum, verè crucifixum ac mortuum eſſe exiſtimarent.

Quintò, accedit teſtimonium omnium Iudæorum, qui, vt Alcoranus ipſe affirmat, ſeſe Chriſtum Ieſum Filium Mariæ legatum Dei crucifixiſſe, & occidiſſe fatebantur. Hodie quoque ſi interrogentur Iudæi quotquot in toto terrarum orbe diſperſi reperiuntur, vtrùm maiores eorum Ieſum Nazarenum, quem Chriſtiani, & Mahumetani omnes vt verum Meſſiam cognoſcunt, ac venerantur, crucifixerint, & occiderint: omnes vno ore fatebuntur, rem ita eſſe, & ſe ita credere, ſemperque omnes maiores ſuos idem crediddiſſe: & ita Doctores ſuos ſcriptum reliquiſſe: inter quos R. Moyſes filius Maimonis in lib. Iudicum cap. 11. ſcribit: *Ieſus Nazarenus viſus eſt eſſe Meſſias, & occiſus eſt per Domum*

Iudi-

Iudicij : & ille causa fuit vt Israel destrueretur in gladio, & dispergerentur reliquiæ ipsorum, & deprimerentur. Et in libro Sanhedrin distinct. *Nigmar Hadin* : dixit Vlà : *Iesus Nazarenus propinquus fuit Regno* (ideſt fuit è familia Regia) *& in vespere Paschæ crucifixerunt eum*.

Sextò, cæteræ etiam Gentes, præter Christianos & Iudæos, hoc idem tamquam certiſſimum ſemper habuere. Cornelius Tacitus inter Romanos Scriptores celeberrimus, lib. 5. Annal. loquens de Christianis à Nerone interfectis, ſcribit: *Author nominis eius Christus, qui Tyberio imperitante, per Procuratorem Pontium Pilatum ſupplicio affectus erat*. Alios Authores Ethnicos huius veritatis teſtes afferre, ſuperuacaneum exiſtimo. Admiranda eſt igitur ſtupiditas, ſeu potius ſtultitia Mahumeti, & Moſlemorum, qui rem tam certam, & ab vniuerſo orbe teſtatam, abſque vlla prorſus ratione, aut fundamento, negare non verentur. Porrò ſi eam negant, quia indecens erat Chri-

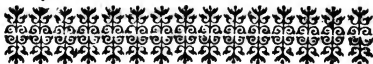
Christo crucem ac mortem subire : ita deberent negare tot Prophetas à Iudæis occisos, varijsque supplicijs affectos fuisse : & Mahumetum suum tam indigna à Corasinis, & alijs Meccanis sustinuisse, tamdemque veneno à fœmina Iudæa propinato perijsse. Nullus vir prudens censet, pænam dedecus afferre, quamtumuis turpis sit, & ignominiosa; si non propter culpam, sed propter virtutem inferatur. Imò nihil gloriosius est, quàm propter religionem, vel propter communem Reipublicæ salutem supplicia etiam atrocissima, ac scelerosissimorum propria, innocenter perferre. Hic est sensus omnium hominum prudentium, & ipsorum etiam Mahumetanorum. Si verò eam negant præcisè, quia Iesus erat Messias, siue Christus : neque hoc potest aliquid subsidij illorum errori afferre; præsertim quia ipsi credunt, Christum fuisse hominem tantummodo, nec Mahumeto suo superiorem. Nos verò in oppositum, ex hoc ipso quòd erat Chri-

ſtus, contendimus illum pati, ac mortem ſubire debuiſſe; quia id in Pentateucho ac Prophetis prædictum, & ab antiquis Hebræis traditum fuerat, vt in ſequenti capite oſtendemus.

Chri-

Christum multa passurum, ac violenter moriturum Prophetæ prædixerunt: veterumq; Hebræorum dicta idem confirmant.

Caput Vigesimum.

On licet de hac veritate dubitare, cum Christus ipse sæpissimè in Euangelio, eiusque Apostoli in suis libris eam testentur. Lucæ cap. 24. duobus Discipulis euntibus in Emmaùs, dixit Christus: *O stulti, & tardi corde ad credendum in omnibus quæ loquuti sunt Prophetæ.*

pheta. Nonne hæc oportuit pati Christum, & ita intrare in gloriam suam. Porrò pronomen *hæc*, refertur ad verba præcedentia: *tradiderunt eum summi Sacerdotes, & Principes nostri in damnationem mortis, & crucifixerunt eum.* Et ibidem loquens cum omnibus discipulis simul congregatis: *Quoniam* (inquit) *sic scriptum est, & sic oportebat Christum pati, & resurgere à mortuis tertia die.* In Actis Apostolorum, capite 3. dixit S. Petrus Iudæis: *Deus autem, qui prænunciauit per os omnium Prophetarum pati Christum suum, sic impleuit.* Et cap. 13. S. Paulus dixit de ijsdem Iudæis: *Nullam causam mortis inuenientes in eo, petierunt à Pilato vt interficerent eum: cumque consummassent omnia, quæ de eo scripta erant, deponentes eum de ligno, posuerunt in monumento.* Alia plura sunt in nouo Testamento loca, quæ idem confirmant. Et ne Moslemi putent, falsò in illis Prophetarum testimonia allegari; nonnulla hìc de Christi passione ac morte vaticinia recensebo; quæ cum Christi, & Apostolorum inter-

pretatione conueniunt.

Primò, per immolationem Agni in vespere Paschatis, & per sacrificia cruēta animalium, quæ volebat Deus sibi offerri, significatam, & præfiguratam fuisse Christi passionem, & mortem per crucem; expressè habetur ex eo, quòd Christus ipse vocetur in Euangelio S. Ioannis cap. 1. *Agnus Dei, qui tollit peccata Mundi:* Et in Apocalypsi cap. 5. *Agnus occisus ab origine Mundi*. Et ex eo etiam, quòd in eodem Euangelio cap. 19. scribat S. Ioannes, non fuisse Christo in cruce crura confracta, sicut duobus latronibus, quia scriptum erat: *Os non comminuetis ex eo:* quæ verba de Agno illo Paschali dicta fuisse patet. Sanctus autem Paulus in Epistola ad Hebr. cap. 9. & alibi, manifestè ostendit, victimas illas in sacrificium oblatas, & tot aspersiones ex earum sanguine, quibus Sacerdos populum lustrabat, nihil aliud, quàm Christi occisionē, & sanguinem pro humano genere effusum significasse: *Christus* (inquit) *assistens Pontifex futurorum bonorum*,

rum, per proprium sanguinem introiuit semel in Sancta, æterna redemptione inuenta, &c.

Secundò, Psalm. 2. prædicit Dauid passionem Christi illis verbis: *Adstiterunt Reges terræ, & Principes conuenerunt in vnum, aduersus Dominum, & aduersus Christum eius.* Id patet ex Actis Apostolorum, cap. 4. in illis verbis: *Conuenerunt enim verè in ciuitate ista aduersus sanctum puerum tuum Iesum, quem vnxisti, Herodes, & Pontius Pilatus cum Gentibus, & Populis Israel, facere, quæ manus tua, & consilium decreuerunt fieri.* Hìc autem agitur de crucifixione, & morte Christi.

Tertiò, Psalmus 21. ferè totus pertinet ad ea, quæ passus fuit Christus. Id patet ex testimonijs ex eodem Psalmo desumptis, quibus quatuor Euangelistæ vtuntur in Christi passione, & morte per crucem enarranda.

Quartò, Isaiæ caput 53. quod incipit: *Quis credidit auditui nostro*, est verius historia, quàm prophetia de passione, & morte Christi. Quamobrem non solùm

ab Euangelistis allegatur : sed etiam Hebræi veteres asserunt, totum ad Messiam pertinere.

Quintò, Danielis capite 9. prædicitur mors Christi cruenta illis verbis : *Et post hebdomadas sexaginta duas occidetur Christus*. Hoc autem prædici de Christo proprio, & non de aliquo alio, cui hoc nomen per participationem tribuatur, patet non solùm ex testimonio Euangelistarum, sed etiam ex Hebræorum ipsorum confessione.

Sextò, Zachariæ cap. 12. prædicitur crucifixio, & transfossio lateris Christi, illis verbis : *Et aspicient ad me quem confixerunt : & plangent eum planctu quasi super vnigenitum*. Nam non solùm S. Ioannes in Euangelio, cap. 19. sed etiam veteres Iudæi testantur, hæc ad Christum pertinere. Alia plura ex veteri Testamento de hac re testimonia prætermitto.

Cum igitur tàm Prophetæ, quàm Euangelistæ conueniant, Christum verè passum, mortuum, & crucifixum fuisse; imò

imò Christus ipse non semel prædixerit in Euangelio, se à Iudæis flagellandum, illudendum, crucifigendum, & occidendum esse; insaniunt omninò, ac delirant Mahumetani, dum blaterant, hæc non Christo, sed Iudæ, vel Titiano, vel nescio cui alij, similitudinem Christi gerenti, contigisse. Hac ratione, omnia quæ de Adam, de Abraham, de Noe, de Moyse, de Dauid, de Salomone, & alijs referunt Sacræ literæ, dicere poterimus, non ipsis, sed alijs illis similibus euenisse. Porrò cum non solùm Euangelistæ, & cæteri Apostoli, sed etiam Prophetæ, & præsertim Isaias, vt vidimus, constanter affirment, Christum pro peccatis hominum, & pro salute æterna humani generis passum, ac mortuum fuisse, & sanguinem suum fudisse; si ille neque verè passus, neque mortuus est, neque sanguinem suum effudit; sed pro eo, Iudæ, vel Titiano hæc omnia contigere: his duobus, non Christo, redemptio, & salus æterna generis humani tribuenda erit.

Quæret aliquis curiosiùs, quid nam mouere potuerit Mahumetum, vt tam insanam, tam stultam, tam mendacem, tam impiam opinionem effutiret.

Respondeo, Impostorem audiuisse non nullos in Christiana Religione, nempe Manicheos, huiusmodi errorem, Diabolo suggerente, suscitasse: & cum Christo honorificentius esse putaret, si à passionis & crucis ignominia eximeretur, & in cælum viuus translatus esse prædicaretur: eundem errorem obuijs vulnis amplexus est. Non enim ignorabat, vt pote ad omne malum sagacissimus, *prædicare Christum crucifixum, Iudæis quidem esse scandalum, Gentibus autem stultitiam.* Vsus est igitur medio illo, quod plausibilius, & efficacius existimauit ad superstitionem suam & impietatem insinuandam, ac propagandam. Diabolus verò id totis viribus, atque omni astu conatus est, vt memoria dominicæ passionis, & salutiferæ crucis, per quam Regnum illius destructum fuerat, ab hominum animis prorsus aboleretur.

Quod

Quod pertinet ad veteres Hebræos; hi manifestè ex Sacris Scripturis cognouerunt, & confessi sunt, Messiam multa passurum, mortemque cruentam subiturum. Plura sunt in Thalmude loca, quæ id testantur. Verùm Recentiores figmentum magnum circa hoc excogitauere: nempe duos futuros esse Messias: alterum ex Tribu Iuda, & filium Dauid: alterum ex Tribu Ioseph. Ad priorem volunt referri omnia gloriosa & honorifica, quæ Prophetæ de Messia prædixerunt: in posteriorem autem omnia ab ijsdem prædicta, quæ ad ignominiam, dolorem, paupertatem, cruciatus, ac necem spectant, conuenire contendunt. Verùm iam supra vidimus, absque vllo fundamento hos duos Messias ab Hebræis confingi: & hoc ipsum fatentur, qui inter eos prudentiores, & sapientiores habentur. Inter hos R. Nahman in *Midras Thehillim*, super illa verba Num. cap. 1. *Vir, caput domui patrum suorum ipse;* dixit: *Non est vir dictus in hoc loco, nisi Messias filius Dauid. Et sic dixit Isaias*

lores, vulnera, mortem: nunc autem diues, gloriosus, felix, victor, Rex maximus, cuius vita, & Imperium finem nullum habitura sint. Hoc coëgit nonnullos ex Iudæis stultè sapientibus, ad duos Messias excogitandos: non animaduertens, vel nolentes animaduertere, vnum eundemque Messiam in duplici statu à Prophetis prædici: nempe in statu vitæ mortalis per tres ac triginta annos: & in statu immortalitatis, in quo semper erat perseueraturus. In primo quidem humilem, pauperem, afflictum, & doloribus, necique subiectum: in secundo verò, gloriosum, excelsum, dominantem, & immortalis Regni possessorem. Hanc veritatem Mahumetani ipsi cognouere, qui Christum Iesum, dum viueret, pauperem, à Iudæis vexatum, sine Regno, sine potentia, sine opibus fuisse fatentur: rediturum tamen in Mundum, gloriosum, & omnium Gentium Regem futurum, & vndequaque dominaturum certissimè credunt.

Respondetur sextæ Mahumetanorum obiectioni circa cultum Pontificum, & Monachorum.

Caput Vigesimum primum.

Am vidimus, Mahumetum obijcere Christianis, atque etiam Iudæis, cultum idololatricum erga Monachos,& Pontifices suos. Non repeto hic verba Alcorani iam allata. Solum existimo inquirendum, quo fundamento hoc nobis scelus Impostor obijciat. Id autem ex Mahumetanorum Inter-

terpretum glossis facilius agnoscemus. Gelaleddinus ita explicat verba Alcorani : اتخذوا احبارهم علماء اليهود ورهبانهم عبـــاد النصارى اربابا حيث اتبعوهم فى تحليل مـــا حرّم الله وتحريم ما احـــلّ : *Acceperunt Pontifices suos, nempe Sapientes Iudæorum; & Monachos suos, Religiosos scilicet Christianorum, in Dominos; dum sequuti sunt eos in concedendo illis, quæ prohibuit Deus, & in prohibendo, quod ipse concessit.* Eodem ferè modo exponit Iahias, qui etiam refert id quod per traditionem multorum habebatur, dixisse Odeimum filium Chatemi : nimirum : جيتُ الى النبى من وفى عنقى صليب فقال يا عديم الق هذا الوثن من عنقـك فالقيته فانتهيت اليـــه وهو يقراء سورة براءة فلمّا انتهى الى قوله تعالى اتخذوا احبارهم ورهبانهم اربابا من دون الله قال فقلتُ يا رسول الله والله ما نتخذهم اربابا

من

من دون الله قال بلى أ ليسوا يحلّون لكم مــا حرّم

الله عليكم فتستحلّون ويحرّمون مــا احلّ الله

فتحرمونه قلتُ بلى قال فتلك عبادتكم ؛

Veni ad Prophetam Dei Mahumetum, & habebam crucem collo appensam, dixitque mihi: O Odeime, proijce vinculum illud à collo tuo. Ego verò, cruce proiecta, accessi ad eum, & ipse legebat Suram Penitentiæ: Cumque peruenisset ad ea verba: Acceperunt Pontifices suos, & Monachos suos in Dominos præter Deum: Ego dixi: O Legate Dei, certè nos non accipimus eos in Dominos, præter Deum. Respondit ille: Vtique accipitis: etenim nonne licitum faciunt vobis, id quod Deus prohibuit, & vos licitam censetis concessionem eius: & prohibent vobis quod concessit Deus, vos verò prohibitionem eius admittitis? Respondi: Ita est. At ille: Hæc est, inquit, Religio vestra. Sed fusius explicat hæc Alcorani verba Thalebiensis:

فقالت اليهود ما تريد الآن نتخذك ربا كما اتخذت

النصارى

النصارى عيسى ربًّا فقالت النصارى ما تريد الّا انْ
نقول فيك ما قالت اليهود فى عزير فانزل الله تعلى
يا اهل الكتاب تعالوا الى كلمة سوآء عدلٍ بيننا
وبينكم الّا نعبد الّا الله ولا نتخذ بعضنا بعضًا اربابًا
من دون الله كما فعلت اليهود فى عزيز والنصارى فى
المسيح قال الله تعالى اتخذوا احبارهم ورهبانهم اربابًا
من دون الله والمسيح ابن مريم اى اطاعوهم فى المعاصى؛
وقال عكرمة هو سجودهم بعضهم لبعض وقيل معناه
لا نطيع احدًا فى المعاصى وفى الخبر مَن اطاع مخلوقًا
فى معصية الله فكانما سجد سجدة لغير الله وقد قيل
ولا نتخذ بعضنا بعضًا اربابًا من دون الله لا نستحلّ
الاشياء بغير احلال الله ولا نحرّمها بتحريم غير الله ولا
نجعل لغير الله الخضوع والتعظيم مايجب لله وذلك ان
اهل الكتاب كانوا يحللون ويحرمون بقول الاحبار
والرهبان

والرهبان ما لم يحرمه الله ولا حلله ويحبون على انفسهم ظاعتهم ويجرون امرهم فى ذلك ونهيهم مجرى امر الله تعالى ونهيه : *Dixerunt Iudæi Mahumeto : Tu aliud non vis, nisi vt accipimus te in Dominum, sicut Christiani acceperunt Iesum in Dominum. Christiani vero dixerunt ei : Tu aliud non vis, nisi vt dicamus de te, id quod dicunt Iudæi de Ezra. Et tunc reuelauit Deus ei hæc verba (* quæ sunt in Sura tertia, vers. 62,) *O Scripturales, venite ad pactum iustum, & æquum inter nos & vos : videlicet, vt non colamus nisi Deum, neque accipiant alij nostrum alios in Dominos præter Deum, sicut faciunt Iudæi circa Ezram, & Christiani circa Christum. Dixit Deus Excelsus. Acceperunt Pontifices suos, & Monachos suos in Dominos præter Deum, & Christum filium Mariæ. Idest, obedierunt illis in præuaricationibus legis. Et dixit Acrama : Hæc est adoratio eorum, qua alij alios adorant. Alij dicunt, sensum esse : Non obediamus vlli in transgressionibus legis diuinæ. Et celebris est*

est illa sententia. Qui obedierit creaturæ alicui in transgressione legis diuinæ, idem facit, ac si adoraret alium præter Deum. Alij sic explicant: Et non accipiant alij alios in Dominos, præter Deum: idest, non concedamus tamquam licitas res, quas Deus licitas non fecit: neque prohibeamus eas, nisi Deus prohibuerit; neque exhibeamus vlli præter Deum subiectionem, & magnificentiam, quæ conuenit Deo. Hoc autem dicitur, quia Iudæi, & Christiani, concedebant, & prohibebant ad dictum Pontificum, & Monachorum, id quod neque concesserat, neque prohibuerat Deus: & credebant necessarium sibi esse illis obedire: & ponebant in æquali gradu præceptum & prohibitionem eorum cum præcepto, & prohibitione Dei.

Bene est, quòd Mahumetus coniungit causam Christianorum, cum causa Iudæorum: nam ita duos testes habet impudentiæ suæ, & multiplicis mendacij sui. Etenim quandonam, vel Iudæi Pontifices suos, vel Christiani Monachos suos ita acceperunt in Dominos, vt Deo

Deo illos æquarent, vel in cultu & adoratione; vel in ſubiectione, & obedientia? Quandonam, vel iſti, vel illi docuerunt populos, vt leges diuinas tranſgrederentur,& ſuas obſeruarent?Quandonam licitum fecerunt id, quod Deus illicitum pronunciauit; vel illicitum, quod ille conceſſit? Quando denique vel Iudæi Ezræ diuinitatem tribuere: vel Chriſtiani eodem cultu, quo Chriſtum, aut Deum, Monachos ſuos honorauerunt?

Cæterùm non negamus, Chriſtianos (nam de Iudæis nihil attinet ad nos, & fortaſſe non iniuria notat eos Mahumetus, quod velint præferri præcepta, Rabbinorum ſuorum præceptis Dei,) honorare, ſemperque honoraſſe Monachos, & multò magis Epiſcopos, & Antiſtites ſuos, & præſertim Romanum Pontificem, magno quidem honore, ſed humano, & hieropolitico, non diuino: neque illos vt Dominos, vel Deos, ſed vt Domini ac Dei Vicarios, & Miniſtros agnoſcere: quemadmodum Mahumetani

metani olim Chaliphas suos, nunc verò Emamos, & Mophtinos venerantur. Quòd si aliqua illis exhibent, quæ Deo etiam tribuuntur, qualia sunt genua illis flectere, thuris suffitum præbere, & alia huiusmodi; Non propterea diuinitatem illis inesse existimant: nam multa Deo tribuuntur, quæ etiam hominibus in Sacris Scripturis tribui non ignoramus, in quibus Reges, & Principes, *Deorum*, ac Dominorum nomine censentur, illisque non solum geniculationes, sed etiam totius corporis prostrationes absque vllo piaculo à fidelibus factas, & expressè *adoratos* fuisse legimus. Alcoranus ipse affirmat, Angelos, Dei iussu, adorasse Adamum; & quia Eblis noluit illum adorare, seuerissimè punitum fuisse: neque tamen Angeli Adamum, vt *Deum*, vel Dominum agnouerunt. Huiusmodi exterioris cultus signa, ex intentione exhibentium illa, atque etiam ex communi hominum vsu, & æstimatione dignoscuntur, vtrùm ad cultum latriæ Dei proprium spectent, an verò ad humanam

tantummodo venerationem. Sed hæc nimis trita sunt, & vniuersis hominibus nota.

Quod verò asseritur, Christianos agnoscere Monachos, seu Antistites suos, tanquam Dominos ac Deos, quia illis obediant dum aliquid contra Deum, & leges illius præcipiunt, impostura est, & mendacium apertissimum; nisi forte intelligat Mahumetus de quibusdam legalibus præceptis merè ceremonialibus circa res indifferentes, quæ Deus dedit Moysi pro Iudæis in Pentateucho. Verùm hæc non Monachi Christianorum, sed Christus ipse, etiam ex confessione Mahumetanorum, abrogauit. Neque de hoc potest inter nos & Mahumetanos vlla esse dissensio, præsertim cum ipsi etiam pleraque Mosaicæ legis præcepta ceremonialia reiecerint.

Denique, si ex eo quòd Monachi & Episcopi, & præsertim Pontifex Romanus, quædam circa diuinas, seu morales leges, dubia vel obscura declarent, & interpretentur, censet Mahumetus, illos

con-

concedere quod Deus prohibuit, & prohibere quòd ille concessit: valde rudem, atque ignarum se esse demonstrat: cum non solùm Christianis, sed etiam Iudæis & cæteris Gentibus, atque etiam ipsis Mahumetanis commune sit, dubiorum, quæ in legibus tam diuinis, quàm humanis oriuntur, explicationem & solutionem ab ijs, qui Religioni rebusque sacris præsunt, requirere. Imò hoc præcipitur ab ipso Deo in Pentateucho, Deuteron. cap. 17. his verbis: *Si difficile, & ambiguum apud te iudicium esse perspexeris inter sanguinem & sanguinẽ, causam & causam, leprã & lepram: & Iudicum intra portas tuas videris verba variari: surge, & ascende ad locum, quem elegerit Dominus Deus tuus. Veniesque ad Sacerdotes Leuitici generis, & ad Iudicem, qui fuerit illo tempore: quæresque ab eis, qui indicabunt tibi iudicij veritatem, & facies quodcumque dixerint qui præsunt loco, quem elegit Dominus, & docuerint te iuxta legem eius, sequerisque sententiam eorum.*

Respondetur Septimæ obie-ctioni circa cultum Sacrarum Imaginum.

Caput Vigeſimum ſecundum.

Vamuis, vt antea dixi, nihil in Alcorano contra Sacrarum Imaginũ cultum ijſdem à Chriſtianis exhibitum, expreſsè reperiatur: conſtat tamen Mahumetum, atque illius aſſeclas, earumdem Imaginum infenſiſſimos hoſtes ſemper fuiſſe, quorum impietatis imitatores fuerunt primò Leo Iſauricus Imperator, & Conſtantinus Copronymus eius filius, ceterique illius ætatis

tis Iconoclastæ, contra quos Concilium generale Nicenum secundum celebratum fuit: deinde nouissimis his temporibus Caluinistæ, & Sacramentarij, genuini Mahumetanorum filij, ac discipuli. Hunc itaque cultum, tanquam idololatricum, & à Deo prohibitum, Mahumetus & Moslemi Christianis obijciunt. Verùm neque idololatriam vllam continere, neque ex Dei vetito illicitum esse; imò & licitum, & bonum censendum, multis rationibus, & Mahumetanorum ipsorum testimonio facilè probatur.

Nullum porrò potest argumentum afferri, quo sacrarum Imaginum vsus & cultus, illicitus esse conuincatur. Hoc enim vel à iure naturæ, vel à lege diuina petendum esset. Sed nullum naturæ ius imaginum vsum dictat esse reijciendum: imò oppositum docet. Videmus enim primò, tam hominem, quàm cætera animalia, ad imitationem, & ad productionem alicuius sibi similis naturaliter inclinari. Pictura autem, & sculptura, sunt quædam præcipuæ imitationis spe-

cies : & inter artes illas enumerantur, quas naturæ obseruatione ad publicum bonum homines inuenere ; quamobrem nullo modo malæ censeri debent. Præterea nullus est, qui ignoret, ab ipso Orbis initio ad hanc vsque ætatem, nationes omnes maiorum suorum, atque illustrium virorum imagines, ac statuas efformare consueuisse : illud autem quod est apud omnes gentes vsitatum, ac probatum, neque conuinci potest esse malum; necesse est procul dubio à lumine naturæ prouenire. Quòd verò Iudæi, & Mahumetani imagines, quibus aliquando vsi sunt, postea reiecerint, non illis à natura dictatum, sed à propria superstitione persuasum fuit. Huc accedit, Historias, quibus insignium virorum vitæ, & res gestæ ad viuum referuntur, parum, vel nihil ab imaginibus distare. Natura demum ipsa in suis operibus, veluti scalpro, vel penicillo vtitur ad exprimenda Dei optimi maximi præclarissima attributa, & ad res superiores ac-

cæle-

cæleſtes inferioribus ac terreſtribus aſſimilandas.

Si verò de lege diuina loquamur, non ſolùm ab ea imaginum vſus non improbatur, ſed etiam apertiſſimè comprobatur. Deus ipſe imaginum ſe authorem oſtendit, dum hominem ad imaginem & ſimilitudinem ſuam creaſſe perhibetur. Deinde, Exodi cap. 25. ipſe iuſſit fieri ſimulacra Cherubim ſuper Arcam Teſtamenti. Et Numer. cap. 21. præcepit Moyſi, vt ſerpentem æneum e formaret, & in ſignum ſalutis coram Populo erigeret. Præterea lib. 3. Reg. cap. 6. & 7. Cherubim, boues, leones, & alia ſimulacra voluit in Templo ſuo collocari. Poſtremò tam Deus, quam Angeli, ſub varijs formis, ſeu imaginibus, ſeſe hominibus conſpiciendos in Sacris Scripturis frequentiſſimè exhibuerunt.

Obijciunt Mahumetani & Iudæi, Dei Optimi Maximi vetitum de imaginibus, vel ſtatuis faciendis, Exodi cap. 20. *Non facies tibi ſculptile, neque omnem ſimilitudinem, quæ eſt in cælo deſuper, & quæ in*

terra deorſum, nec eorum quæ ſunt in aquis ſub terra.

Reſpondetur primò, hìc non prohiberi ſimpliciter imagines, ſed idola, nempe figuras cuiuſcumque rei, quæ fiant ad tribuendum illis indebitè diuinos honores. Hoc patet ex verbis ſequentibus: *Non adorabis ea, neque coles.* Et ante verba præcitata dixerat Deus: *Non habebis Deos alienos coram me:* & ſtatim ſubijcit: *Non facies tibi ſculptile, &c.* Porrò hæc omnia pertinere ad vnum idemque præceptum de vnico Deo colendo, patet: quia alioqui, ſi præceptum de non faciendis imaginibus, eſſet aliquid diſtinctum, iam nòn eſſent decem, ſed vndecim præcepta Decalogi. Clariùs id patet ex cap. 26. Leuitici, vbi dicitur: *Ego Dominus Deus veſter: Non facietis vobis idolum, & ſculptile, nec titulos erigetis, nec inſignem lapidem ponetis in terra veſtra, vt adoretis eum: Ego enim ſum Dominus Deus veſter.* Et ex cap. 4. Deuteronomij: *Non vidiſtis aliquam ſimilitudinem in die, quâ loquutus eſt vobis Domi-*

Dominus in Horeb de medio ignis: Ne forte decepti, faciatis vobis sculptam similitudinem, aut imaginem masculi, vel fœminæ: similitudinem omnium iumentorum, quæ sunt super terram, vel auium sub cælo volantium, atque reptilium, quæ mouentur in terra, siue piscium, qui sub terra morantur in aquis: Ne forte eleuatis oculis ad cælum, videns solem, & lunam, & omnia astra cæli, & errore deceptus adores ea; & colas, quæ creauit Dominus Deus tuus in ministerium cunctis gentibus, quæ sub cælo sunt. Ex quibus patet Deum non prohibere simpliciter imagines, siue sculptas, siue pictas: sed tantùm earum cultum illicitum; & ne colantur, tamquam diuinitas aliqua in ijs contineretur. Alioquin nec titulos vllos, nec lapides insignes erigere fas esset: nec Deus ipse imagines, ac figuras fieri iussisset.

Respondetur secundò. Etiam si daremus his in locis Deum imagines Iudæis prohibuisse ob procliuitatem eorum ad idola colenda: cum hæc in Christianis, & in Mahumetanis ipsis, non reperia-

tur,

figuras rerum nullum cultum merentium, reuereri.

Respondeo tertiò. Non esse illicitum colere imagines Sacras; nempe Christi Domini, Beatæ Virginis, & Sanctorum hominum, quatenus cultus refertur ad eos, quos imagines illæ nobis repræsentant. Hoc verò multis rationibus probatur.

Primò, quia apud omnes Gentes consuetum semper fuit, Regum ac ac Principum suorum imaginibus honorem exhibere. Et piaculum magnum, ac scelus morte dignum, illas violare, vel contemnere, semper habitum fuit.

Secundò, quia nullus negare potest, licitum, imò præceptum esse cultum, ac venerationem Templis, Aris, Sanctorum virorum reliquijs, alijsque rebus sacris: neque de hoc potest esse quæstio inter nos & Mahumetanos, qui lapidem quemdam nigrum in angulo Delubri Meccani locatum, tanta pietate osculantur ac venerantur: & præterea sepulcra eorum, quos ipsi Sanctos existimant,

& præ-

& præsertim Mahumeti, eorumque ossa, ac cineres, in maxima habent reuerentia. Ergo etiam eorum imaginibus hæc eadem præstare licitum erit : neque enim maior ratio est de his, quam de illis.

Tertiò, quia in Scripturis Sacris habemus, Arcam Testamenti, in qua erant simulacra duorum Cherubim, maximo semper, prorsusque diuino honore cultam fuisse. Templum etiam Salomonis, & Altare, & Sancta Sanctorum in summa erant veneratione. Quin, & serpens ille æneus, quem Moyses erexit in Eremo, & qui Christum figura sua præsignabat, aliquo cultu honorabatur, quippe cum fide ac pietate in eum à serpentibus læsi aspiciebant, & in illius intuitu à morte liberabantur. Excesserunt tamen in hoc deinde Hebræi, dum illum tamquam Deum adorauere.

Quartò, quia Prophetæ, & viri Sancti, Deum, & Angelos sibi sub varijs imaginibus demonstratos, adorabant : eorum autem adoratio eatenus imagines

illas

illas respiciebat, quatenus Deum, vel Angelos repræsentabant: quo pacto nos etiam dicimus, Christi, Sanctorumque imagines, & reliquias, seu res ad eos spectantes, esse colendas: & consequenter idem cultus imaginibus & reliquijs exhibendus est, qui debetur ei, cuius sunt reliquiæ, & imagines. Quòd si admitteremus cum aliquibus, etiam imagini ipsi honorem aliquem deberi, esset procul dudio hic honor inferioris ordinis. Sed hæc quæstio nihil facit ad rem nostram.

Noto hìc obiter, Christianos nullam Dei imaginem propriè habere, aut venerari. Quòd si ad significandam Personam Patris, hominem senem effingunt; & Personam Spiritus Sancti columba designant: hæc potius tanquam symbola, & hieroglyphica ex Sacris literis desumpta, quàm veras imagines agnoscunt. Et idem de Angelorum, seu substantiarum intellectualium imaginibus dicendum est.

Ne verò putent Mahumetani, Sacrarum

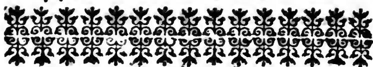
tum imaginum cultum recentem esse, atque in Christianam Religionem, post quam secundùm ipsos abolita fuerat, invectum : certissimis argumentis demonstratur huiusmodi cultum ab ipso Christianæ Religionis exoidio, à fidelibus probatum, ac frequentatum fuisse: cum hoc antiquissimæ imagines, quæ adhuc extant, & omnium nationum Christianarum historiæ, & omnium Authorum testimonia id confirment. Quin, & ipsi ijdem narrant in cænobio Bahiræ Sacras imagines, vel figuras depictas aut sculptas, fuisse : & nihilominus Bahiras, qui eas venerabatur, & eas in cænobio suo retinebat, tamquam Sanctus, & Propheta ab illis habetur. Præterea refert Author Mahumetanus in historia de Gente Othomanica, in Templo Sanctæ Sophiæ Constantinopoli, aureas Christi, & Apostolorum figuras è cælo delapsas, antequam Vrbs illa à Mahumeto Secundo expugnaretur, summo honore coli consueuisse. Porrò si Sacræ imagines, & earum cultus, essent aliquod malum, nun-

nunquam Deus eas è cælo demisisset, vt à Christianis colerentur.

Postremò non alia ratione Christiani Sacras imagines & reliquias colunt, eisque genua flectunt, vel caput inclinant, nisi qua Moyses, Iosue, Dauid, & reliquus Hebræorum populus, Arcam ligneam auro tectam, & Cherubim super eam collocatos colebant, & sese prosternentes venerabantur.

Quamuis autem Mahumetani adeo ab imaginabus abhorreant, retinent tamen adhuc Constantinopoli in Templo S. Sophiæ tres imagines Christi Domini, tres Deiparæ Virginis, & vnam S. Ioannis Baptistæ, cum figuris aliquot crucum, & aliquorum Angelorum: quod miraculi loco habendum esse videtur.

Re-

Respondetur vltimæ Mahumeti obiectioni, quæ est multitudo schismatum in Christiana Religione.

Caput Vigesimum Tertium.

Nihil frequentius Mahumetus in Alcorano, & in libris suis Mahumetani, Christianis obijciunt, quàm hæreses, schismata, & dissidia inter se circa propriam Religionem: itaut Amed filius Abdal-halim, non dubitauerit scribere: اذا اجتمع عشرة نصارى ليفرقوا على احدعشر قولاً :

Si de-

Si decem Christiani simul congregarentur, certissimè discinderentur in vndecim sententias. Sed hyperbolicè nimis, ac thrasonicè loquitur nebulo. Huic obiectioni satis supra responsum est: iterumque nunc respondeo, nullo modo probari posse, Religionem veram aut bonam non esse, eo quòd in ea schismata & hæreses reperiantur, dummodo pars præcipua, illa nimirum in qua est Caput Religionis, & communiter censetur nomine eiusdem Religionis, inter se conueniat, & consentiat, & eandem fidei regulam perpetuò seruet, & custodiat. Neque Christus & Apostoli vnquam prædixerunt, Christianam Religionem schismatibus, & hæresibus, ac scissuris carituram: imò oppositum omnino docuerunt, vt constat ex Euangelio, & cæteris libris noui Testamenti. Quamobrem etiam viuentibus adhuc Apostolis, plures inter Christianos fuere, qui falsis dogmatibus, & erroribus, veritatem fidei fœdare, & veros fideles in sectas scindere conati sunt: idque illis, iustè Deo permittente, ali-

quandiu feliciter ſucceſſit.

Porrò certiſſimum eſt, inter Hebræos, etiam dum veram Religionem tenebant, plura ſchiſmata, & hæreſes fuiſſe: neque negare poſſunt Mahumetani, hoc etiam inter ſuos contigiſſe, cum ex oraculo Prophetæ ſui, vt refert Iſmael filius Aly, in cap. de Gente Moſlemorum, habeant; افترقت المجوس على سبعين فرقة واليهود على احد وسبعين فرقة والنصارى على اثنين وسبعين فرقة والمسلون على ثلاث وسبعين فرقة: *diuidendos fuiſſe Magos in ſeptuaginta ſectas: Iudæos verò in ſeptuaginta & vnam: Chriſtianos autem in ſeptuaginta ac duas: Mahumetanos denique in ſeptuaginta ac tres*. Itaque ſi ex multitudine ſectarum rectè probatur falſitas Religionis, Mahumetica erit omnium falſiſſima.

Neque vllius momenti cenſenda eſt reſponſio Sapientum Moſlemorum, qui dicunt, ſchiſmata & hæreſes in religione Eſlamitica, non verſari circa veritates illas, quæ dicuntur الاصول, ideſt *Trun-*

ci,

ci, seu *Radices* : sed circa eas, quæ appellantur الفروع, idest *Rami*. Omnes enim credunt Deum esse vnum, & Mahumetum missum fuisse à Deo cum Alcorano; quæ sunt radices fidei: in cæteris autem vnusquisque sentit, & credit quod vult; neque vllus propterea hæreticus, aut infidelis existimatur. Iam enim diximus supra, etiam Christianos omnes in primarijs, & veluti capitalibus fidei suæ articulis conuenire. Quòd si aliqui sint, qui circa hæc errent: etiam apud Mahumetanos non desunt, qui neque Deum esse credant, neque consequenter Mahumetum ab eo missum putent: Sed vna hirundo non facit ver.

Summæ verò impietatis, ne dicam dementiæ, est persuadere sibi, eos tantùm hæreticos esse dicendos, vel infideles, qui duo, vel tria fundamentalia fidei dogmata negent: non autem eos, qui cætera ita parui pendant, vt de ijs liberè sentiant quidquid velint; cum tam primaria & fundamentalia, quám alia fidei dogmata Deus æquè reuelauerit, & cre-

denda proposuerit. Eadem enim iniuria Deo irrogatur, siue in magno, siue in paruo fides illi non habeatur, nec verax esse existimetur. Et quidem certum est Doctores Mahumetanos hoc agnoscere ac fateri, & hæreticos, atque infideles eos appellare, qui res à Deo in Alcorano (vt ipsi falsò putant) reuelatas, vel à Mahumeto per traditionem acceptas, non credunt, vel oppugnant: & dum Ahmed filius Abdalhalim, oppositum docet, impudenter contra cognitam à se veritatem mentitur. Nam Sonnitæ passim Sciahitas infidelitatis damnant, eosque diris, & anathematibus insectantur, quia non recipiunt tres primos Chaliphas, quos ipsi recipiunt; & ob alios errores ad radices, seu primaria dogmata, minimè spectantes. Hoc euidenter cognoscitur ex Anathemate, quo Asad Efendì Magnus Constantinopolis Mophtinus, Persas Sciahitas, & Sarium Haliphem, qui Sciah-Abbasum eorum Regem educabat, fulminauit. Refert illud D. Rikautus lib. 2. Historiæ Imperij Otho-

rij Otho-

rij Othomanici, cap. 10. à se exscriptum ex peruetusto Codice, quem Constantinopoli nactus est. Eius partem hìc ego fideliter allegabo. *Si nullam aliam,* (inquit) *hæresin haberetis, quàm eam, qua spernitis præclaros illos Mahumeti amicos Omar, Othman, & Abubacar, esset nihilominus peccatum vestrum adeò magnum, vt neque precibus mille annorum, neque perpetuis peregrinationibus illud expiare possetis: neque effugeretis, quin in profunda Tartari damnati detruderemini, cælestibus benedictionibus perpetuò carituri. Sententia hæc, quam ego contra vos pronuncio, confirmata fuit à quatuor Emamis, Azem, Schaphì, Malik, & Hambelì. Quamobrem hortor vos, vt amicus, vt ad meliorem frugem redeatis, atque ad eam reducatis etiam Regem Abbas discipulum vestrum. Verùm satis non est, hoc vnum peccatum dedisse vobis nomen Kisilbasci, nempe Hæreticorum: facti estis præterea ita abominabiles, vt Durgisì.* (sunt Populi propè Libanum montem commorantes) *famam infamem adepti sitis: & vt in vniuersa do-*

ctrina , ita in morum disciplina corrupti estis. Itaque diuino zelo coactus, non possum non pronunciare contra vos, licitum esse vos occidere, atque penitus exterminare in Dei obsequium: cum vestræ erroneæ opiniones plenè confutatæ fuerint à Giasen Ephendì, qui nota ignita Persas, tamquam paganos, notauit, & sexaginta duabus vijs Alcorani, atque ipsis Mahumeti verbis, falsitatem ostendit eorum doctrinæ. Si Christiani damnantur ad mortem, & ad amissionem facultatum, eo quòd dicant in Deo esse Trinitatem; quam ob causam Persæ aliquid melius sperabunt, qui in sexaginta versibus Alcorani hæretici cognoscuntur? Vna ex vestris detestabilibus opinionibus, & inter alias præcipua, ea est, quòd creditis quidem vos obstringi ad simul conueniendum in delubris, sed non ad Deum orandum. At quæ vtilitas delubrorum, si nullæ in ijs preces habeantur? Mahumetus dixit, euntem ad delubra sine intentione orandi, hypocritam esse, & à Deo maledictum. Deinde redarguit eos, quòd negent & reijciant aliquot versus Alcorani: quòd velint satis esse ad sacram puri-

rifi-

rificationem, planta pedis aquam leuiter attingere, absque eo quòd pes totus abluatur: quòd nunquàm mystaces radant, sed solam barbam, eo modo, quo ipsis placet: quòd colorem viridem, Mahumeto sacrum, ad calceos, & tibialia adhibeant: quòd vinum absque religione vlla bibant, cibisque in Alcorano vetitis vtantur: quòd plures maritos vni fæminæ concedant: quòd quatuor primos Mahumeti amicos & successores contemnant, effingentes ex saccharo, vel pasta, simulacra eorum, quando ducunt vxorem, atque ea cum risu & contemptu deijcientes: quòd cydarim, vel tulibantem coloris rubei gestent: quód doceant licitum esse deprædari, ac perdere regiones Mossemorum: eorum fæminas, ac familias captiuare; easque nudas per plateas traducere, ac vendendas exponere. Deinde ita concludit: *Ex hoc manifestè agnoscimus, vos esse pestilentiores, ac pertinaciores hostes nostros in vniuerso Orbe: Vos enim crudeliores estis in nos, quàm sint Iezidi, Kiasiri, Zindiki, & Durziani;*

& vt omnia vno verbo complectar, vos estis compendium omnium flagitiorum, & peccatorum. Quilibet Christianus, aut Hebræus, sperare potest, se fore verum fidelem: at vos nunquam id sperare potestis. Quamobrem ego in virtute authoritatis, quam accepi ab ipso Mahumeto, & propter scelera vestra, vestramque infidelitatem, apertè claréque pronuncio, vnicuique fidelium cuiuscumque nationis licitum esse vos occidere, destruere, atque exterminare. Si is, qui Christianum rebellem occidit, rem gratam Deo facit: qui Persam occidit, rem facit, quæ meretur mercedem septuagies maiorem. Spero etiam, diuinam Maiestatem in die Iudicij coacturam vos ad inseruiendum Hebræis, eosque gestandos loco Asinorum: eamque infelicem nationem, quæ est totius mundi ludibrium, conscensuram vos, & impulsuram vos properatim in Infernum. Spero etiam, quàm primum vos destruendos à nobis, à Tartaris, ab Indis, & ab Arabibus fratribus nostris, nostrisque in eadem fide collegis.

Ex his patet, quàm impudenter mentiatur

tiatur Ahmed. Certè nihil in hoc Anathemate damnatur in Persis, quod ad radices fidei Eslamiticæ pertineat: & nihilominus non solum hæretici, sed etiam infideles à Magno Mophti esse pronunciantur. Quòd si hodie (quod non mihi constat) Mahumetani credunt, non violari Religionem suam, nisi negando dogmata radicalia, nempe esse Deum vnum, & Mahumetum esse Legatum eius: à maiorum suorum fide, & religione prorsus discessere: imò nullius religionis esse censendi sunt. Cæterùm maiores, pluresque scissuræ sunt inter eos, quàm sint inter Christianos, siue ad radices, siue ad ramos pertineant. Quamobrem si propter has putant Christianam religionem corruisse, suam ipsorum sectam multo magis in præceps ruisse fateantur necesse est. Vt autem omnes agnoscere possint quot, & quales in Mahumetana superstitione sectæ, & hæreses reperiantur, illas ex Arabica Ismaelis filij Aly, historia, latinis verbis hìc summatim recensebo; illis resectis, quæ nihil ad rem nostram faciunt.

De Sectis Mahumetanorum.

Caput Vigesimum quartum.

فصل فى ذكر امة المسلمين وهم امة محمد من واختلاف مذاهبهم.

Sectio de commemoratione Gentis Moslemorum, nempe Gentis Mahumeti, & de diuersitate opinionum inter eos.

DIxit Sciaher Settanius in lib. الملل والنحل *de veris, & phantasticis Religionibus:* Gentes legitimè diuidūtur in eas, quæ profitentur veras leges, & religiones; & in eas, quæ sectantur tantùm

tùm proprium ſenſum & imaginationem. Ad primum genus pertinent Magi, Iudæi, Chriſtiani, & Moſlemi: ad ſecundum Philoſophi, Daharitæ, Sabaitæ, Idololatræ, Aſtricolæ, & Brahmanes. Vnaquæque autem ex his diuiditur in varias ſectas. Quod attinet ad ſecundum genus, non habetur determinatus numerus propoſitionum quas tenet. Primum autem genus habet determinatas ſententias, quæ colliguntur ex hiſtorijs, quæ de illis agunt. Porrò Magi diuiſi ſunt in ſeptuaginta ſectas: Iudæi in ſeptuaginta & vnam: Chriſtiani in ſeptuaginta ac duas: Moſlemi in ſeptuaginta ac tres: & ex omnibus ſectis vna tantùm perducit ad ſalutem, ſicut dixit Propheta noſter Mahumetus: Diuidetur Gens mea in ſectas tres ac ſeptuaginta, quarum vna tantùm ducet ad ſalutem, cæteræ omnes ad perditionem. Interrogatus, quænam hæc eſſet, reſpondit: Quam tenent : اهل السنّة والجماعة وما انا واصحابى عليه

Profeſſores Sonnæ, & Concilium : & quam ego

ego, & Socij mei profitemur.

Primariæ autem ſectæ Moſlemorum ſunt quattuor; القدرية *Kadritæ*: الصفاتية *Saphatitæ*: الخوارج *Charegitæ*; & الشعية *Sciaitæ*. Vnaquæque autem ex his in varias ſectas diuiditur, & hæ continentur in quatuor fundamentis, (ſeu principijs.)

Primum eſt circa الصفات والتوحيد *Attributa, & Vnitatem*: & complectitur quæſtiones de Attributis æternis (alijs affirmantibus, alijs negantibus) & demonſtrationem Attributorum eſſentiæ, & Attributorum operationis: & quod conuenit Deo neceſſariò; & quod problematicè dici poteſt de illo; & quod nullo modo conuenit ei: & in his diſcordes ſunt inter ſe المعتزلة *Motazelitæ*, الاشعرية *Aſciaritæ*, الكرامية *Karamitæ*, & المجسمة *Mogiaſſemitæ*.

Secundum verſatur circa القدر والعدل فيه *Prædeſtinationem, & iuſtitiam Dei in illa*; (*Nota, nomine* القدر, *ſeu prædeſtinationis, intelligere Moſlemos, decretum Dei, quo homo neceſſitatur ad bene,*

vel

vel male operandum) & complectitur quæstiones de Iudicio, & Prædestinatione, & Bono, & Merito, & voluntate boni, & mali : & de prædestinato, & cognito: Et in ea est dissidium inter القدرية *Kadritas*, *&* الجبرية *Gebaritas*, *&* النجارية *Nabaritas*, *&* الاشعرية *Asciaritas*, *&* الكرامية *Karamitas*.

Tertium circa: الوعد والوعيد والاسماء والاحكام *Promissionem*, *&* *Comminationem*, *&* *Nomina*, *&* *Decreta*. Et complectitur quæstiones de fide, & pænitentia, & promissis, & minis, & spe, & التكفير والتضليل ijs, quæ reddunt hominem infidelem ex fideli : & seductione hominis in errorem facta à Deo : & in ea est dissidium inter Motazelitas, & Karamitas, & المرجية *Morgitas*, *&* الوعيدية *Vaiditas*.

Quartum spectat ad السمع والعقل والرسالة والامامة, *Auditum*, *Intellectum*, *Legationem*, *&* *Pontificatum* : & complectitur quæstiones de beneficentia, & improbitate, & probo, & optimo, & benignitate, & continentia, & disci-

diſciplina, & conditionibus Pontificatus; affirmantibus nonnullis Pontificatum pertinere ad peculiarem familiam; nonnullis verò ad omnes generatim. In hoc verò controuerſia eſt inter Motazelitas, & Aſciaritas, & Karamitas, & Sciaitas, & Charegitas.

Scito autem Motazelitas, & Saphatitas contra ſe inuicem ex diametro pugnare: Kadritas autem & Gebaritas eodem modo inter ſe diſſidere: quemadmodum & Sciaitæ contra Charegitas decertant; & Morgitæ Vaiditas oppugnant. Porrò diuerſitas ſententiarum verſatur, vel circa radicem, vel circa ramos. Scientia autem eſt radix, & hæc eſt de Deo Excelſo, & de Vnitate, & Attributis eius; & de Legatis, & ſignis, & qualitate eorum. Obedientia verò pertinet ad ramos, quæ ſita eſt in obſeruantia Statutorum, quæ ſanxit nobis Propheta Mahumetus.

الفرقة الاولى المعتزلة :

Secta Prima : Motazelitæ.

HI profitentur, se propugnare العدل والتوحيد, *Iustitiam, & Vnitatem Dei:* & ipsi sunt Kadritæ. Dixit Propheta Mahumetus: Kadritæ sunt Magi huius gentis (1. *Ethnici*). Hi tenent, Deum esse æternum: æternitatem verò proprijssimè (*formalissimè*) prædicari de essentia eius. Attributa autem æterna omninò reijciunt. Nam si attributa participarent Deum in æternitate, cum hæc sit proprijssimum prædicatum eius, participarent eum in diuinitate (*& daretur pluralitas in Deo*). Conueniunt etiam in asserendo, sermonem Dei esse recenter productum, & creatum in loco determinato, per literas, & vocem, cuius exemplar scriptum sit in codicibus, reuelatum ab eo. Consentiunt etiam in neganda visione Dei

oculis

oculis corporeis in Paradiso: & reijciunt ab eo omnem similitudinem. Conueniunt item in asserendo, hominem esse potentem ad producendas omnes suas actiones, & mereri ex eo quod operatur, præmium, vel pænam in futuro sæculo. Non enim conuenit, vt Deo Excelso tribuatur aliquod malum, aut iniquitas, aut infidelitas, aut inobedientia: Nam si ipse esset author iniquitatis, profectó esset iniquus: Itaque conueniunt quòd boni tantùm sit author. Conueniunt etiam in hoc, quòd si fidelis moriatur sine pænitentia, meretur ignem æternum, in quo iugiter permanebit; quamuis pæna eius leuior futura sit pæna infidelium.

Motazelitæ autem diuiduntur in alias sectas, nempe in الواصلية *Vaselitas*, asseclas Vaseli Abu-Hodeiphæ; qui negant attributa Dei; nempe, Scientiam, Potentiam, & Voluntatem, & adstruunt Prædestinationem, qua homo prædeterminatur ad necessariò, & non liberè operandum.

Et

Et docent, reum culpæ mortalis, neque esse absolutè fidelem, neque absolutè infidelem.

Secundò in الهذيلية *Hadilitas*, asseclas Hadili Hamdani filij Hadili Alaphi, Doctoris Motazelitæ, qui tenuit sententiam Prædestinationis, sicut Socij eius: nisi quòd partim fuit Kadrita, & partim Gebarita. Nam sententia eius fuit circa motus eorum, qui erunt in futuro sæculo, eos fore necessarios, nec liberos potestati hominis, & omnes à Deo producendos: eosdemque motus cessaturos, & mutandos in quietem perpetuam: & in huiusmodi quiete aggregandas voluptates ex habitatoribus Paradisi, & Inferni. (*videtur significare, tam habitatores Paradisi, quàm Gehennæ, magnam voluptatem percepturos ex hac quiete*).

Tertiò in النظامية *Nadhamitas*, asseclas Abrahami filij Iossari, cognomine Nadhami. Qui cum legisset libros Philosophorum, miscuit doctrinam suam cum doctrina eorum: & fuit sententia eius, quòd etiam si Deus vellet, non pos-

ſet eſſe author mali, & peccati. At verò Socij eius ſenſerunt, poſſe quidem Deum peccati eſſe authorem; ſed nullo modo vnquam futurum.

Quartò in الحايطية والحدثية *Haietitas, & Hadathitas*, qui aſſeclæ fuerunt Ahmedi filij Haieti, & Phadeli filij Hadathi: qui cum legiſſent libros Philoſophorum, miſcuerunt doctrinam ſuam cum doctrina eorum. Tres autem nouas opiniones tenuere: Primam, qua ſtatuerunt ſententiam de Chriſti diuinitate: & aſſeruerunt eum iudicaturum creaturas in futuro ſeculo. Secundam, qua aſſeruerunt μετεμψύχωσιν, nempe tranſmigrationem animarum in alia corpora, de corpore in corpus tranſeundo: & id quod obuium eſt quietis, & laboris, ordinatum eſſe ſuper vltimum eius. (Arabicè, وما يلقى من الراحة والتعب مركب على ما اسغلبه: *videtur ſenſus eſſe: in vltima tranſmigratione futuram eſſe felicitatem, vel infelicitatem animæ à Deo ordinatam*) Hominem verò conſtitutum eſſe inter duas res, nem-

nempe operationem, & retributionem. Tertiam, qua dixerunt, se visuros esse Dominum suum in die Resurrectionis intellectu, non oculis corporeis.

Quintò in البشرية *Basceritas*, asseclas Bascerì filij Motameri, qui fuit ex principibus Motazelitarum. Hic excogitauit opinionem de productione actuum humanorum (*Abraham Exkellensis vertit, de omnimoda libertate, & absoluta independentia actuum humanorum*): & excessit in ea, discedens à sententia Sociorum suorum in nonnullis quæstionibus. Existimauit, Deum posse torquere infantem (*idest mittere illum in Gehennam*) sed si id faciat, fore iniquum. Deum porrò esse tantæ benignitatis, vt si ea vti vellet, fideles fierent omnes qui sunt in Mundo, & mererentur fide sua præmium maximum. Sed non est Dei facere hoc cum creaturis suis, neque exigitur ab eius prouidentia, vt faciat id quod est optimum. Si quem pæniteat peccati mortalis, & deinde ad illud reuertatur, volunt redire illi id quod me-

ſet eſſe author mali, & peccati. At verò Socij eius ſenſerunt, poſſe quidem Deum peccati eſſe authorem; ſed nullo modo vnquam futurum.

Quartò in الحايطية والحدثية *Haietitas*, & *Hadathitas*, qui aſſeclæ fuerunt Ahmedi filij Haieti, & Phadeli filij Hadathi: qui cum legiſſent libros Philoſophorum, miſcuerunt doctrinam ſuam cum doctrina eorum. Tres autem nouas opiniones tenuere: Primam, qua ſtatuerunt ſententiam de Christi diuinitate: & aſſeruerunt eum iudicaturum creaturas in futuro ſeculo. Secundam, qua aſſeruerunt μετεμψύχωσιν, nempe tranſmigrationem animarum in alia corpora, de corpore in corpus tranſeundo: & id quod obuium eſt quietis, & laboris, ordinatum eſſe ſuper vltimum eius. (Arabicè, وما يلقى من الراحة والتعب مركّب على ما اسفلــــه ; *videtur ſenſus eſſe: in vltima tranſmigratione futuram eſſe felicitatem, vel infelicitatem animæ à Deo ordinatam*) Hominem verò conſtitutum eſſe inter duas res, nem-

nempe operationem, & retributionem. Tertiam, qua dixerunt, se visuros esse Dominum suum in die Resurrectionis intellectu, non oculis corporeis.

Quintò in البشرية *Basceritas*, asseclas Bascerì filij Motameri, qui fuit ex principibus Motazelitarum. Hic excogitauit opinionem de productione actuum humanorum (*Abraham Exkellensis vertit, de omnimoda libertate, & absoluta independentia actuum humanorum*): & excessit in ea, discedens à sententia Sociorum suorum in nonnullis quæstionibus. Existimauit, Deum posse torquere infantem (*idest mittere illum in Gehennam*) sed si id faciat, fore iniquum. Deum porrò esse tantæ benignitatis, vt si ea vti vellet, fideles fierent omnes qui sunt in Mundo, & mererentur fide sua præmium maximum. Sed non est Dei facere hoc cum creaturis suis, neque exigitur ab eius prouidentia, vt faciat id quod est optimum. Si quem pæniteat peccati mortalis, & deinde ad illud reuertatur, volunt redire illi id quod me-

rebatur de pæna prioris peccati, antequam pænitentiam ageret de illo.

Sextò, in المعمرية *Moammeritas*, asseclas Moammeri filij Ebadì Salamiensis; & hic fuit præcipuus Cadritarum, & largè propagauit sententiam de negatione attributorum, & de prædestinatione, & de mutatione fidelis in infidelem ob aliquod peccatum graue: & de inductione hominis in errorem facta à Deo.

Septimò in المردارية *Mardaritas*, asseclas Isæ filij Sobeihi, qui cognominatus fuit Mardar, & appellabatur Monachus Motazelitarum; vitam quippe à mundanis rebus alienam instituit: & discessit à Socijs suis, excogitando sententias valde absurdas, inter quas vna fuit: Homines posse facere librum similem Alcorano in eloquentia, ordine, & facundia: Et ipse etiam ausus est asserere, Alcoranum esse creatum: & infidelem pronunciauit eum, qui se ingereret in Imperium: & infidelitatis damnauit homines vniuersos: itaut dixerit ei quidam Sonnita:

Igitur

Igitur nemo intrabit in Paradisum, cuius amplitudo (*iuxta Alcoranum*) est sicut amplitudo Cæli, & Terræ, nisi tu, & tres illi, qui tecum sentiunt ? quo audito, erubuit, & tacuit.

Octauò in التمامية *Themamitas*, asseclas Themamæ filij Basceri Namirensis, qui fuit vnus ex Antesignanis Motazelitarum : & discessit à Socijs suis in his sententijs : Homines peccatores in Gehenna perpetuò manebunt. Operationes liberæ (*seu opera ex libertate prouenientia*, *Arabicè* المتولدة) non habent authorem producentem. Infideles, Idololatræ, Sadducæi, Iudæi, Christiani, Magi, & Daharitæ (*seu Schismatici*) in die Resurrectionis in puluerem redigendi sunt : & eodem modo infantes infidelium.

Nonò in الهشامية *Hasciamitas*, asseclas Hasciami filij Amrui Karatiensis, qui excessit in asserenda sententia de Prædestinatione plusquam omnes Socij sui, à quibus discessit in quibusdam opinionibus, quarum prima fuit; Deum non vnire inter se corda fidelium, sed ipsos

hoc facere liberè, & ex propria electione. Secunda: neque allicere fideles ad fidem, neque adornare illam in cordibus eorum, neque obdurare corda eorum, aut aures eorum aggrauare, aut oculos excæcare. Tertia Summum Pōtificatum non esse alligatum nisi vniuersitati Gentis, sine determinatione primogeniti familiæ. Quarta: Paradisum, & Gehennam nunc non esse creata. Quinta: Deum non creasse infidelitatem: nam creare infidelitatem, esset infidelitas.

Decimò in الجاحظية *Giachetitas*, asseclas Amruí filij Bahri Giacheti, qui fuit ex præstantissimis Motazelitis, & congessit libros eorum. Discessit à Socijs suis per quasdam opiniones, quarum prima fuit: Damnatos ad Gehennam non moraturos in ea semper, sed transituros in naturam ignis: ignem verò attracturum esse ad seipsum damnatos, absque eo, quòd vllus ingrediatur in eum. Secunda: Quemlibet hominem, vbi cognouerit Deum esse Dominum suum, &

Ma-

Mahumetum esse Legatum eius, euadere fidelem, nec ad aliud obligari. Tertia: Alcoranum esse corpus, quod possit transmutari aliquando in hominem, aliquando in bestiam. Tenuit autem sententiam negantem attributa Dei.

Vndecimò in الخياطية *Chaiatitas*, asseclas Ebn-Alhoseini filij Abù-Amrui Chaiatitæ: qui discessit à suis Socijs in quibusdam opinionibus, ex quibus vna fuit: substantiam esse substantiam per priuationem: & similiter accidens, & nigredinem, & albedinem esse accidens, & nigredinem, & albedinem per priuationem.

Duodecimò in الجبائية *Gebaitas*, & البهشمية *Bahascemitas*. Primi fuerunt asseclæ Mohammedi patris Aly, & filij Abdal-Vahabi Gebaiensis: Secundi verò Abdal-Salami Abu-hascemi. Asseruerũt, Deum loqui sermone à se creato pro re nata, & vero sermone, cum vocibus præcisis, & coordinatione literarum. Negauerunt videri posse Deum sine oculis corporeis in Paradiso. Asserue-

runt, hominem producere operationes suas per potentiam superadditam sanitati corporum, & sospitati membrorum: & eum, qui peccatum aliquod mortale perpetrauerit, neque fidelem esse, neque infidelem: sed improbum, ac scelestum, (Arabicè فاسق *præuaricatorem*) & si in eo mortuus fuerit, æternam Gehennæ pœnam subiturum. Postremò pronunciauerunt, Deum nihil celare seruos suos eorum, quæ ipse nouit.

الفرقة الثانية من الفرق الاصلية

الجبرية :

Secta secunda ex Sectis Moslemiticis : Gebaritæ.

VOx Arabica الجبر *Algebro*, est negatio actionis veræ in homine, tribuendo illam Deo: sunt autem variæ scholæ Gebaritarum.

Prima appellatur الخالصة *Pura*, quæ nimi-

nimirum negat absolutè homini actionem, & potentiam ad illam.

Secunda, المتوسطة *Media*, quæ concedit homini potentiam, sed omninò expertem actus. Porrò, qui tribuit potentiæ creatæ exercitium, & vocat illud meritum, non est Gebarita. Motazelitæ verò vocant eum, qui non tribuit potentiæ creatæ exercitium in inchoatione & productione استقلال لا جبريا *Estiakalam, non Gebaritam*.

Tertia, الجهمية *Gehamitæ*, asseclæ Gehamì filij Sephuani, qui fuit ex Gebaritis Puris: & conuenit cum Motazelitis in negatione attributorum æternorum: quædam verò addidit ex propria sententia. Primò: Non posse prædicari de Creatore attributum, quod prædicatur de creatura: hoc enim ostenderet similitudinem esse inter creaturam, & creatorem. Secundò: Dari scientias de nouo productas in Deo excelso لا في محل (*idest*

non

non in certo, ac determinato loco, & tempore). Tertiò: Tot esse scientias de nouo productas, quot sunt scibilia. Quartò: Hominem nihil posse, nec prædicari de eo facultatem actiuam; sed cogi, ac necessariò adigi ad opera sua: & carere potentia, voluntate, & arbitrio: sed Deum producere in eo operationes eius, sicut producit in reliquis rebus. Quintò: Præmium, & pœnam esse per coactionem, sicut coactè fiunt opera. Sextò: Paradisum, & Gehennam leuiora fieri post ingressum animarum in ea: & delectationē Beatorum percipi ex voluptate vtriusque: sicut pœna damnatorum percipitur ex eo quod apprehendunt mali in vtroque (*idest in Paradiso, & Gehenna.*) Septimò: Eum, qui habet notitiam fidei in corde suo, & lingua negat eam, non esse infidelem ob negationem suam.

Quarta النجارية *Nagiaritæ*, asseclæ Hoseini filij Mohammedi, cognomento Nagiari: cuius sententiam plerique Motazelitarum sequuntur. Et quamuis ipsi diuidantur in sectas, non tamen dissen-

tiunt

tiunt in effatis fundamentalibus. Sunt autem برغوثية *Barguthitæ*, زعفرانية *Zaafranitæ*, & مستدركية *Moſtadrakitæ*. Conueniunt verò cum Motazelitis in reiectione attributorum ſcientiæ, potentiæ, voluntatis, auditus, viſus, & vitæ. Cum Saphatitis autem, in productione operum. Et inter eorum aſſerta eſt: Deum velle ſe ipſum, ſicut nouit ſeipſum: velle item bonum, ac malum, & vtile, ac noxium: & eum producere opera hominum, hominem verò per ea mereri. Denegant viſionem Dei per oculos corporeos in Paradiſo. Deinde aſſerunt Deum conuertere virtutem, quæ eſt in corde, ad oculum, vt comprehendat ipſum Deum per cognitionem: & hæc eſt viſio. Barguthitæ autem dicunt, ſermonem Dei, dum legitur, eſſe accidens: cum autem ſcriptum fuerit, eſſe corpus. Zaaphranitæ verò dicunt, ſermonem Dei eſſe aliud ab eo: omne autem quod eſt aliud ab eo, eſt creatum. Moſtadrakitæ item dicunt, ſermonem Dei eſſe aliud ab eo, & creatum, quamuis Mahume-

tus

tus dixerit sermonem Dei esse increatum; significans alium sermonem scriptum alijs charateribus ab ijs, quos nobis tradidit.

Quinta الضرارية والحفصية *Dhararitæ*, & *Haphsitæ*, asseclæ Dharari filij Amrui, & Haphsi filij Alcardi: & in ea secta conueniunt ambo in faciendo Deum otiosum (*Arabicè* في التعطيل: *Alij explicant: in assignandis attributis Dei per negationem priuationis, seu defectus*) Nam cum dicunt Deum esse scientem, & potentem; intendunt dicere, non esse ignorantem, nec imbecillum. Tribuunt etiam Deo quidditatem, seu formam quandam, quam non nouit nisi ipse: & desumpserunt eam ab Abu-Honeipha. Asserunt etiam, hominem habere sextum sensum, quo visurus sit Deum die Resurrectionis. Præterea, Pontificatum competere etiam alijs præter Corasinos: itaut, si simul conueniant Corasinus, & Nabatæus, præferre debeamus Nabatæum, eò quod hic sit minor numero: & vbi aduersetur legi, possumus illum deponere.

الفرقة

الفرقة الثالثة من الفرق الاسلميــــة

الصفاتيـــــــبــــة :

Tertia Secta ex Sectis Moslemiticis : Saphatitæ.

HI ſunt, qui conſtituunt in Deo Attributa æterna ; nimirum ſcientiam, potentiam, vitam, auditum, viſum, voluntatem, ſermonem, gloriam, honorificentiam, bonitatem, beneficentiam, excellentiam, magnitudinem : neque diſtinctionem vllam ponunt inter attributa eſſentiæ, & attributa operationis. Quamobrem diuerſimodè inciderunt in ſententiam, quę ponit ſimilitudinem inter Deum, & creaturas. Diuiduntur autem in varias ſectas, nempe.

Primò, in الاشعرية *Asciaritas*, aſſeclas Aly Abul-Haſani Ebn-Iſmaelis Aſciaritæ. Hi ſtatuunt in Deo attributa, ſed amo-

amouent ab eo omnem ſimilitudinem cum creaturis. Dicunt etiam, Deum ſcire vniuerſalia, & particularia, nihilque ab eo vſquam abſcondi, aut eſſe illi impoſſibile ſiue in cælo, ſiue in terra: nullamque inter eum & res creatas ſimilitudinem intercedere: neque noſſe quomodo ipſe ſit, niſi ipſum: ſermonem verò illius reuelatum, eſſe increatum. Non concedunt homini actum, neque potentiam ad actum: ſed volunt omnia prouenire ex motibus, & quietibus eius; ipſum verò eſſe prædeſtinatum, & coactum ad operandum. Autumant, fidelium infantes omnes eſſe in Paradiſo. Hæc ſecta admodum placuit, donec incidit diſceptatio inter eum, & inter Amruum filium Aaſi. Nam cum hic dixiſſet ei: An Deus rationem exiget ab vnoquoque ſingillatim? Reſpondit Abu-Muſa Aſciarita: Ego ita iudico. Dixit ei Amruus: An ergo Deus prædeterminauerit me ad aliquid, & deinde puniet me propter illud? Ita, inquit ille. Cui Amruus: Quare? Quia, inquit, nullo modo

ille tecum iniquè aget. Quo audito Amruus obmutuit. Ex huius autem asseclis, quidam affirmant, impotentiam ad faciendum librum similem Alcorano, prouenisse ex parte mutationis factæ à Deo in illis, qui à Mahumeto ad hoc prouocabantur: Hoc autem euenit præter consuetum: & ex parte narrationum, quæ sunt in eo de rebus arcanis, & occultis.

Secundò, in المشبهة *Mosciabehitas*, idest *Assimilantes*; qui asserunt dari similitudinem inter Creatorem & creaturas: & ex his nonnulli inclinant ad sententiam الحلولية *Halulitarum (qui tenent, posse diuinam naturam vniri cum humana in eadem persona)* Dicunt enim, posse creatorem apparere in forma hominis, sicut Gabriel apparuit in forma hominis Arabis: & ostendit sese Mariæ similem illi. Ad hoc verò confirmandum, allegant verba Mahumeti, qui dixit: رايت ربى احسن صورة: *Vidi Dominum meũ in pulcherrima figura*. Et ex Pentateucho id,

id, quod dixit Moyses : Facie ad faciem alloquutus sum Deum, & hæc dixit mihi. Et الغلاة *Gholatæ* sunt ex Sciaitis, qui tenent sententiam eiusdem vnionis naturæ diuinæ cum humana : & hanc dicunt, modo fieri in parte diuinitatis, modo in tota.

Tertiò, in الكرامية *Caramitas*, qui dicuntur etiam الحشوية *Hasciauitæ*, الكلامية *Kalamitæ*, & المجسمة *Mogiaßemitæ*. Sunt autem asseclæ Mohammedi Abu-Abdallah Caramitæ, quem inter Saphatitas numerauimus, quia propugnat attributa Dei; nisi quòd in illis deuenit ad ponendam corporeitatem in Deo, & similitudinem cum creaturis. Diuiduntur autem in duodecim sectas : sed præcipuæ sunt sex : العابدية *Abeditæ* : البونية *Baunitæ* : الدوشية. *Dauscitæ* : الاعافية *Ashaphitæ* : الواحدية *Vahedita*; & propiores ipsis sunt الهيصمية *Haidamitæ*. Vnaquæque autem ex his habet propriam sententiam : nisi quòd, cum hæc non habuerit ortum à sapientibus celebratis, sed ab ignaris, & insipientibus, non constituc-

tuerunt ei ſingularem, & ab alijs diſtinctam ſententiam. Et nos iam attulimus ſententiam authoris propoſitionis, & innuimus, quomodo propagata ſit ſchola Abu-Abdallah Caramitæ in opinione, quòd Deus ille, quem colebat, requieſceret ſuper Thronum, quem ex parte ſuperiori volebat eſſe eſſentiam, & abſolutè tribuebat ei nomen ſubſtantiæ, affirmans partim eſſe eſſentiam, partim ſubſtantiam: & ipſum (*Deum*) contingere Thronum, eique adhærere ex parte ſuperiori. Et conceſſit in eo tranſlationem, & mutationem, & deſcenſum. Quidam porrò ex his dicunt, illum ſedere ſuper quandam partem Throni. Alij id negant, & volunt eum ſedere ſuper totum Thronum. Alij opinantur eum ſedere in conuexo, ſeu decliuio Throni. Deinde cum diffiderent inuicem, dixerunt Abeditæ; inter Deum & Thronum tantam eſſe diſtantiam, vt ſi menſuraretur ſtudioſè, cum lapidibus pretioſis (*qui ſunt in Throno*) pertingeret ad illum. Haidamitæ verò dixerunt, in-

ter Deum & Thronum tantum esse interuallum, quantum pertingi, vel confici non possit; & ipsum (*nempe Thronum*) esse intermedium Mundo intermediatione perpetua: & negant partem decliuem, seu inferiorem illius; & adstruunt superiorem, & intermediam. Et quidam absolutè admittunt in Deo vocem corpoream. Et dicunt his proximi: Deum stare in essentia sua.

Quartò in الغمامية *Ghamamitas* (*idest Nubilarios*) qui censent Deum descendere quotannis in nubibus tempore Veris, & circumire totam terram: atque inde euenire, vt terra sic reuirescat, & reflorescat.

الفرقة

الفرقــــة الرابعــــة الخوارج
والوعيديــــة .

Secta quarta: Charegitæ, & Vaiditæ.

OMnis,qui diſceſſerit ab obedientia veri الامام *Emami*, ſeu Pontificis electi à Concilio, dicitur Charegita (*ideſt, Egrediens, ſeu Diſcedens*). Neque refert, vtrùm quis deſciuerit tempore primorum Sociorum Mahumeti à legitimis Pontificibus, an poſtea à Pontificibus ſequentibus legitimè electis quocumque tempore ſubſequenti. Vaiditæ autem (*ideſt Comminatorij*) inter Charegitas cenſentur. Hi pronunciant: peccantem mortaliter, incurrere in infidelitatem, & perpetuò in Gehenna torquendum.

Præcipuæ autem eorum ſectæ ſunt ſex: الازارقــة *Azarecitæ*: النجدات *Nageditæ*:

 العجاردة

العجاردة *Agiaredita* : الثعالبة *Thaalebita* : الاباضية *Abadita* : الصفرية *Sapharita*. Cæteræ verò ſunt veluti harum rami. Omnes autem conueniunt in approbanda ſeceſſione aduerſus Othman, & Aly; & hanc præferunt omni obedientiæ. Damnant etiam infidelitatis omnem reum peccati lethalis, & cenſent iuſtum eſſe & conueniens, diſcedere ab obedientia Pontificis, quando aduerſatur legi. Inter hos recenſentur,

المحكمية الاولى *Mohakemita Priores* :

qui deſciuerunt ab Aly cum duodecim millibus virorum, qui addicti erant ieiunio, & orationi: & ipſi cenſuerunt eligi poſſe Pontificem extra gentem Coraſinam: itaut quemcumque ipſi elegiſſent ſuis ſententijs, dummodo eſſet ab iniuſtitia remotus, pro Pontifice haberetur. Si quis verò ab eius obedientia deſciuiſſet: contra hunc bellum moueri oportere. Quòd ſi immutaret leges, & deuiaret à iuſto; deponendum omnino eſſe, & occidendum. Porrò hi fuerunt

acer-

acerrimi mortalium in asserenda inter homines æqualitate, & concedebant posse omninò nullum esse in mũdo Pontificem. Quòd si necessitas illum exigeret, censebant eligi posse siue seruum, siue liberum; siue Corasinum, siue Nabatæum.

Porrò Azarecitæ sunt asseclæ Abu-Rascidi Naphei filij Alazraci, & habent octo hæreses. Prima est, quòd infidelitatis damnant Aly, & vtuntur pro hoc authoritate, & verbis ipsius Alcorani, &c. Rectè verò fecisse censent Abdal-Rahman filium Molgem, cum occidit Aly: & dicunt Deum id approbasse in Alcorano. Et infidelitatis damnant Othman filium Ophan, & Thalham, & Zobeirum, & Aisciam (*vxorem dilectam Mahumeti, quæ in aciem prodijt, & pugnauit contra Aly, & victa est*), & Abdallah filium Abbasi, & cæteros Moslemos cum eis: & publicè docent, eos ad Gehennam in æternum damnatos fuisse. Secunda: Infidelitatis damnant residentes domi, dum vocantur ad pugnam: &

primi docuerunt, ab huiusmodi hominibus esse recedendum, damnantes infidelitatis omnes, qui non emigrant domo dum eundum est ad bellum. Tertia: Permittunt occidere infantes, & vxores Schismaticorum. Quarta: Negant lapidandum esse adulterum, cum id non inueniatur in Alcorano: & irritant pænam conuicij virorum, (*nempe sodomitici sceleris reorum, quibus, iuxta Alcoranum, conuicium est irrogandum*) non tamen conuicij mulierum. Quinta: Censent infantes infidelium esse in Gehenna cum patribus suis. Sexta: Pronunciant, pietatem neque in verbo, neque in facto esse necessariam. Septima: Existimant, posse Deum mittere Prophetam, quem sciat postea euasurum infidelem, vel qui infidelis fuerit antea: & peccata tam grauia, quam leuia, sunt apud eos infidelitas. Octaua: Asserunt, reum peccati grauis, esse infidelem, & perpetuò in Gehenna puniendum.

Nageditæ (qui etiam dicuntur العذرية *Adritæ*) sunt asseclæ Nagedæ filij Ameri

Ha-

Hanaphæi; qui etiam Asemus dictus fuit. Horum hæ sunt opiniones. Qui in aspectu semel deliquerit, vel vnicum mendacium protulerit, etiam si ad hæc coactus fuerit, censendus est idololatra. Qui verò adulterium, vel furtum perpetrauerit, vel vinum biberit, etiam si spontè, neque coactus, hæc fecerit, non est censendus idololatra. Neque putant, necessarium esse Pontificem vllum: sed satis esse, vt homines inter sese res decidant ex æquo & bono. Diuiduntur autem hi in alias sectas, nimirum in

البيهسية *Baihascitas*, asseclas Abu-Baihasci Alhaidami filij Giaberi: qui censuit immunem esse à culpa illum, qui fecit rem illicitam, nesciens vtrùm esset illicita, an licita; quæ est sententia الواقفية *Vaphekitarum*. Hic verò eos oppugnat, asserens, fidem exigere, vt quilibet dignoscat verum à falso: & fidem esse scientiam in corde, nec requirere verba, aut opera. Refertur præterea dixisse: Fidem esse confessionem, & scientiam,

neque vnam harum rerum posse esse sine altera.

العوفية *Auphitas* : quorum duplex est sententia. Alij enim dicunt : Quisquis fugiens regreditur à bello, ad quod profectus fuerat, euitandus est tamquam hostis. Alij verò dicunt: Nequaquam: imò tamquam amicus recipiendus est; nihil enim sibi illicitum perpetrauit. Vtraque autem pars conuenit in hoc, quòd vbi Pontifex infidelis fuerit, infidelis etiam erit populus tam præsens, quàm absens. Porrò ebrietas apud eos est infidelitas. Non fatentur esse infidelitatem id, cum quo non est coniunctum aliud peccatum graue, cuiusmodi est, omittere orationem, ieiunium, & similia.

اهل التفسير *Ahlol-taphsiri*, (*idest Professores interpretationis, seu Interpretistas*): qui censent, eum, qui ex Moslemis emittit professionem fidei, illis verbis : Non est Deus nisi Deus : Mahumetus legatus Dei : debere scire interpretationem eius, & qualia sint ea quæ continet.

اصحاب

اصحاب السوال *Ashabol-ſuali*, (*ideſt Profeſſores interrogationis*, *ſeu Interrogationiſtas:*) qui aſſerunt, hominem eſſe Moſlemum, ſeu fidelem, ſi confiteatur vnum Deum, & Mahumetum Legatum eius, & credat ſummariè, ſiue implicitè, quæ Deus reuelauit. Quòd ſi neſcierit ea, quæ Deus præſcripſit, interrogetur de illis; neque vis, aut noxa vlla ei inferatur ob ignorantiam eorum, donec inſtruatur, & deinde interrogetur. Quòd ſi rem vetitam admiſerit, cuius prohibitionem ignorabat, attamen infidelitatis damnetur.

المحللة *Mohallelitas*, (*ideſt Licitiſtas:*) qui dicunt: Nihil prohibemus, niſi quod prohibuit Deus in Alcorano circa comeſtibilia.

المفوضية *Mophauueditas*, (*ideſt Arbitrarios:*) qui aſſerunt, Deum reliquiſſe arbitrio hominum opera eorum, neque illum habere voluntatem in operibus eorum. Præterea, ebrietatem, quæ prouenit ex potu rei licitæ, non eſſe punien-

dam

dam in ebrio ob id quod fecerit, aut dixerit tempore ebrietatis.

الصالحية *Salehitas*, Discipulos Salehi filij Masrahi. (*De his nihil occurrit nota dignum.*)

Porrò Agiareditæ sunt asseclę Abdal-Carimi filij Agiaredi, qui conuenit cum Nageditis in ipsorum opinionibus. Fertur singulares tenuisse sententias: nempe: necessarium esse separare se ab infante, donec vocetur ad fidem, in qua debet instrui cum peruenerit ad ætatem adultam: Infantes autem Idololatrarum esse in Gehenna cum patribus suis. Neque censuit opes in bello captas posse distribui in prædam, nisi occiso domino earum. Existimant autem Agiareditæ, profectionem ad bellum esse opus supererogationis, non autem præceptum. Condemnant infidelitatis omnia peccata grauia. Reijciunt Suram Ioseph ex Alcorano, arbitrantes eam esse meram historiam, quales sunt aliæ. Hi quoque diuiduntur in varias sectas, quales sunt

الصلتية

السلطية *Salatitæ*, aſſeclæ Othmanis filij Salati: qui aſſerunt, nullum recipiendum in ſocium vel amicum, niſi poſtquam profeſſionem in religione Mahumetana emiſerit: ideo arcendos eſſe infantes à ſocietate, donec adulti, Moſlemi fiant. Et quidem infantibus tam fidelium, quàm infidelium nullam competere aliorum amicitiam, vel inimicitiam, donec ad ætatem adultam peruenerint.

الميمونية *Maimunitæ*, aſſeclæ Maimunis Agiareditæ, à quibus tamen diſceſſit in ſtatuenda prædeſtinatione tam circa bonum, quàm circa malum hominis: & præterea in aſſerendo, hominem eſſe primum authorem & productorem ſuarum operationum: & in adſtruenda potentia operatiua ante actum. Docuit etiam, Deum velle bonum, non autem malum; neque eum habere voluntatem in peccatis hominum. Præterea concedit coniugium cum filiabus filiarum, fratrum, ac ſororum (*Eckellenſis vertit: matrimonia contrahere cum filiabus filiarum.*

rum, & filiorum, fratrum, ac sororum): neque prohibet coniugium filiorum, & filiarum earumdem. Negant etiam Suram Ioseph esse legitimam scripturam Alcorani. Concedunt, occidi posse Principem tyrannum, & eos etiam, qui consentiunt tyrannidi eius. Aiunt, infidelium infantes esse in Paradiso vnà cum fidelibus.

الحمزية *Hamzitæ*, Discipuli Hamzæ filij Adraci: conueniunt cum Maimunitis in sententia prædestinationis, cæterisq; opinionibus: solùm dissentiunt in hoc, quod volunt infantes infidelium, & eos qui contrarij sunt suæ sectæ, omnes in Tartarum esse detrudendos. Præterea concessit Hamza, dari posse duos Pontifices simul eodem tempore, quamdiu non sint hostes superati, neque concio congregata.

الاطرافية *Atraphitæ*: Hi tenent sententiam Hamzæ circa prædestinationem: in eo solùm differunt, quòd excusant à culpa eos, qui ob ignorantiam omittunt aliquid à lege præscriptum.

الخلفية

الخلفية *Chalphitæ*, Diſcipuli Chalphi, qui fuit vnus ex Charegitis Caramaniæ. Hi referunt totam prædeſtinationem, tam quoad bonum, quàm quoad malum, ad Deum: & in hoc procedunt iuxta ſententiam Sonnæ: niſi quòd ipſi dicunt: Si Deus puniret homines propter opera, ad quæ ipſe eos prædeſtinauit, eſſet iniquus. Dicunt etiam, infantes infidelium damnari ad Gehennam.

الحازمية *Hazemitæ*, aſſeclæ Hazemi. Hi aſſerunt, Deum producere opera hominum: neque eſſe in poteſtate illius facere, niſi id quod vult: neque ceſſare vnquam ab amore amicorum, & ab odio inimicorum ſuorum.

الشعيبية *Scioaibitæ*, diſcipuli Scioaibi filij Mohammedi, qui ſenſit cum Maimune & Agiareditis: ſed diſceſſit ab eis, quando propalauit opinionem de Prædeſtinatione. Porrò Scioaibitæ volunt Deum creare opera hominum, & homines acquirere illa, ac lucrari voluntate, & potentia; & ideo rationem reddituros eſſe de eis, ſiue bonæ ſint, ſiue malæ; & præ-

& præmium pro eis, aut pœnam recepturos.

Thalabitæ autem ſunt aſſeclæ cuiuſdam Thalabæ, qui conſenſit vtraque manu cum Abdalcarimo filio Agiaredi: ſed tandem diſſenſerunt in opinione circa infantes. Dicebat enim Thalaba: Ego amicus ſum eorum, ſiue parui ſint, ſiue magni, donec dignoſcatur in eis vtrùm amplectantur veritatem, ac iuſtitiam; an verò complaceant ſibi in iniquitate. Separati ſunt igitur Agiareditæ à Thalaba; qui etiam fertur dixiſſe: Non eſt eis, quòd circa infantes ſtatuant aliquid de amicitia, vel inimicitia, donec adoleſcant, & proponatur illis fides: quam ſi ſuſceperint, amicos habeto: ſi renuerint, infideles cenſeto. Recenſentur verò Thalabitarum aliæ ſectæ: nimirum

الاخنسية *Achnaſitæ*, diſcipuli Achnaſi filij Caiſi. Hi concedunt coniugium Moſlemorum cum infidelibus gẽtis ſuæ, & cum reis grauium peccatorum. In cæ-

teris

teris opinionibus innituntur principijs Charegitarum.

العبيدية *Moabeditæ*, asseclæ Moabedi: Hi aduersantur Achnaso in eo, quod erroneè statuit circa coniugium Mosslemarum cum idololatris gentis suæ. Et concedunt, vt pro pluribus sagittis, quibus extrahendis vtebantur ad sortiendas elemosynas, vel dotes fæminarum, satis esset extrahere sagittam vnam, si instaret metus ab hostibus.

الرشيدية *Rascidita*, asseclæ Rascidi Tusini: vocantur etiam العشرية *Asciaritæ*, (*idest Decimani*). *Nihil circa hos notabile occurit*.

الشيبانية *Sciaibanitæ*, asseclæ sunt Sciaibani filij Mosslemæ Charegitæ. Fertur autem Ziadum filium Abdal-rahmanis, Sciaibanitam, dixisse: Deus non sciuit, donec creauit sibi ipsi scientiam: Res verò cognoscuntur ab eo quando iam productæ sunt, & existunt.

المكرمية *Mocarremitæ*, asseclæ sunt Mocarremi filij cuiusdam viri Agelitæ, qui fuit è schola Thalabitarum: separauitque

que ſe ab eis, docens: eum qui orationem omittit, eſse infidelem; non quatenus orationem omittit, ſed ob ignorantiam, quam oſtendit ſe habere de Deo: & negat hoc de omni alio peccato lethali: neque aliud diſcrimen huius rei aſſignat, niſi quia ignoranter putat, Deum in cæteris ſuis peccatis neſcire id, quod ipſe occultè, vel manifeſtè agit. Porrò Deum amicos, vel inimicos habere homines iuxta illum ſtatum, in quo moriuntur, & pergunt ad eum, non autem iuxta opera, quæ faciunt nunc: hæc enim non ſunt conſtituta, ſeu prædeterminata extremo fini eius: ſed ſi perſeuerauerit in eo, quod profitetur, habebitur pro fideli: alioqui non æſtimabitur talis.

العلومية *Maalumitæ*, & المجهولية *Maghulitæ*, (*quaſi dicas*, *Scientifici*, *&* *Ignoratici*) innituntur principijs Hazemitarum: niſi quòd Maalumitæ dicunt: Qui non nouit Deum ſecundùm omnia nomina, & attributa eius, cenſebitur Deum ignorare, donec euadat ſciens omnia hæc: & tunc erit fidelis. Adſtruunt

etiam

etiam potentiam esse simul cum actu, & actum dicunt esse creatum. Propterea Hazemitæ separauerunt se ab illis. Maghulitæ autem dicunt: Qui nouit partem nominum, & attributorum Dei, & partem ignorat: attamen nouit Deum. Dicunt etiam opera hominum produci, seu creari à Deo.

Abaditæ autem discipuli fuerunt Abdallah filij Abadi, qui desciuit in diebus Meruani filij Mohammedi. Hi putant regionem Mosslemorum sibi aduersantium, esse regionem colentium vnum Deum: excepta habitatione Regis tyranni, quæ est habitatio iniquitatis. Tenent, reos grauium peccatorum, cultores quidem esse vnius Dei, non tamen esse fideles: & opera hominum produci penitus & totaliter à Deo, acquiri tamen ab hominibus non metaphoricè, sed verè, & propriè. Non vocant suum Pontificem, امير المومنين *Emir-almumenina (idest Imperatorem fidelium: vulgò Miramolino)*. Quisquis perpetrat graue peccatum, infidelis est infidelitate non

religionis, ſed ingratitudinis erga beneficia Dei. Admittunt ſententiam de infantibus infidelium : ſed diſceptant circa peccatum eorum, vtrúm idololatria vocanda ſit, nec ne. Abaditæ diuiduntur in ſectas alias, nempe.

الحفصية *Haphsitas*, aſſeclas Haphſi filij Mochdadi, qui diſceſſit ab illis, aſſerendo, cultum plurium Deorum & fidem, eſſe vnum habitum, nempe cognitionem Dei. Qui cognouerit Deum, & negauerit alia quæ ſunt præter eum; puta, Mahumetum, Alcoranum, Reſurrectionem, Paradiſum, Gehennam, &c. aut lethale peccatum perpetrarit: eſt infidelis in Deum, ſed immunis ab idololatria.

اليزيدية *Iezid itas*, diſcipulos Iezidi filij Aniſæ, qui tenuit ſententias priorum Mohakemitarum. Credidit autem, Deum miſſurum eſſe Legatum ex Barbaris, & traditurum eidem librum, quem iam ſcriptum tenet in cælo: & deſcendere faciet eum ſuper illum, totum ſimul.

Do-

Docuit, omne peccatum, siue graue, siue leue, esse polythëiam.

الحارثية *Harethitas*, asseclas Harethi Abaditæ: *de his nihil occurrit peculiare*).

Denique Sapharitæ, qui dicuntur etiam Ziaditæ, fuerunt discipuli Ziadi filij Asphari, & aduersarij Azarecitarum, & Nageditarum, & Abaderitarum in quibusdam sententijs. Dicebant, eum qui facit opera mala, quibus est statuta pæna à lege, non esse idololatram, nec infidelem. Qui autem facit alia peccata v.g. omittendo orationem, vel eleemosynam statutã, hunc dicebant esse infidelem. Præterea addebant: Nos sumus fideles apud nosmetipsos, seu in nostra opinione: sed nescimus, an simus extra fidem coram Deo. Asserebant etiam idololatriam esse duplicem; alteram, qua præstatur obedientia Satanæ; alteram, qua adorantur Idola. Infidelitatem quoque esse duplicem; ingratitudinem scilicet erga diuina beneficia; & abnegationem supremi Dominij Dei.

الفرقة الخامسة

الاسلمية المرجية ,

Secta quinta Moslemorum : Morgitæ.

MOrgitæ sunt genus hominum, qui tractant de fide; & operibus per eam præstandis. In quibusdam tamen conueniunt cum Charegitis, quæ spectant ad summum Pontificatum. Porrò Morgitæ dicunt, non nocere cum fide præuaricationem, seu inobedientiam; sicut non prodest cum infidelitate obedientia: & supplicium infidelis differri vsque ad diem Resurrectionis. Quadrifariam autem diuiduntur, nempe in الخالصة *Puros:* القدرية *Kadritas:* الجبرية *Gebaritas*, & الخوارج *Charegitas.*

Porrò Morgitæ Puri, subdiuiduntur in اليونسية *Ionasitas*, qui fuere discipuli

Ionæ

Ionæ Namirensis. Hic docuit, fidem esse cognitionem Dei, & humilem subiectionem eidem, & fugam inquirendi de eo plusquam opus sit, & amare eum ex corde. Cætera autem opera obedientialia, quæ sunt citra cognitionem Dei, non pertinent ad fidem: neque ea omittere, nocet veritati fidei, neque propterea aliquis à Deo punietur.

العبيدية *Obeiditas*, asseclas Obeidi Almoctabi, qui dixit: Omnia peccata, præter polythëian, (*seu plurium Deorum cultum*) sine dubio dimittentur: & si quis moriatur in fide vnitatis Dei, nihil penitus nocebit ei vllum peccatum. Dicebant autem Obeiditæ: Scientia Dei non addit quidquam supra eum: & sermo eius non addit quidquam supra eum: & Deus habet formam hominis.

العسانية *Assanitas*, discipulos Assani Cuphensis, qui censuit, fidem esse cognitionem Dei, & Legati eius; & confessionem eorum, quæ tradita sunt ei à Deo, summatim, & implicitè, non autem explicitè, & enucleatè. Fidem au-

tem nec augeri posse, nec minui. Si quis dixerit: Scio Deum prohibuisse esum carnis porcinæ: sed nescio vtrum porcus, quem prohibuit Deus, sit hæc ouis, an aliud animal: erit fidelis. Et si dixerit: Scio Deum præcepisse peregrinationem ad Templum Meccanum, sed nescio an hoc templum sit in India: erit fidelis.

Porrò Morgitæ Cadritæ, sunt asseclæ Salehi filij Amrui Salchitæ, & Mohammedi Sciobeidi, & Abu-Sciamari, & Ghailani: & hi omnes conciliant doctrinam Cadriticam, & Morgiticam. Sed discedunt à Morgitis Puris in quibusdam. Dicunt enim primò: Si quis dixerit: Tertius trium (*idest Trinitatem Christianorum tenuerit*); non est infidelis, quamuis hæc loquutio non vsurpetur publicè nisi ab infideli. Secundò: Fides est cognitio Dei, & humilis subiectio illi. Tertiò: Negare Mahumetum, stat cum recta fide. Quartò: Oratio non pertinet ad cultum Dei. Quintò: Sola fides pertinet ad cultum Dei, & est simplex habitus, nec recipit magis & minus.

nus.

nus. Porrò Abu-Sciamar Cadrita censuit, confessionem eorum, quæ Deus reuelauit Prophetis, & Legatis, non ingredi in fundamentum fidei: Nullum habitum particularem ex habitibus fidei, vocandum esse fidem, aut partem fidei, sed omnes simul sumptos, esse fidem: Prædestinationem pendere ab homine, nec aliquid de ea referri in Deum. At verò Gailanus filius Maruani Cadritæ, censuit fidem esse cognitionem Dei, & humilem subiectionem illi, & dilectionem eius ex corde, & confessionem eorum, quæ reuelata sunt Legato (*Mahumeto*). Cognitio autem hæc in radice duplex est: Creatiua, qua quis cognoscit, Mundo fuisse factorem, & animæ suæ creatorem: & hæc cognitio non vocatur fides, sed cognitio altera, quæ est acquisita.

At verò Morgitæ Gebaritæ, qui etiam dicuntur الثوبانية *Thaubanitæ*, eò quòd asseclæ sint Abu-Thaubanis Morgitæ; censuerunt, fidem esse cognitionem, & confessionem Dei, & Legatorum eius, &

omnium eorum, quæ ab intellectu cognoscuntur esse facienda : quæ verò cognoscuntur esse omittenda, non pertinere ad fidem: retributio enim pro operibus, tota pertinet ad fidem. Dixit verò in suis effatis Mohammedus filius Sciobeibi, & Abu-Sciamar, & Gailan filius Meruanis Damasceni, & Ionas filius Amranis, & Alphadlus Racascius, & Alattabius, & Salehus filius Amrui, ex vna concordique sententia : quòd si Deus ignoscat vni peccatori in extremo Iudicio, ignoscet etiam omnibus peccatoribus fidelibus eiusdem conditionis. Conuenerunt etiam, quòd fidelis punietur in die Iudicij super pontem Sorat, positum supra medium Gehennæ, & pertinget ad eum vstulatio ignis illius, & per hoc torquebitur iuxta modum culpæ suæ.

Denique Morgitæ, & Charegitæ, qui etiam dicuntur التومنية *Taumanitæ*, eò quòd asseclæ sint Taumanis Abu-Moadi; dicunt, fidem, esse immunitatem ab infidelitate, & constare pluribus habitibus,

bus, sine quibus omnibus, vel aliquo eorum, erit quis infidelis: nullus tamen eorum singillatim dicitur fides, aut pars fidei. Nullum peccatum, siue graue fuerit, siue leue, constituit hominem præuaricatorem. Prædicti habitus sunt, cognitio, credulitas firma, sinceritas, charitas, & confessio illius, quod tradidit Legatus (*Mahumetus*). Porrò, adorare solem, & lunam, & simulacra, & alias res, non est per se infidelitas, sed signum infidelitatis.

* *
*

الفرقة السادسة من الفرق الاسلمية

الشعيـــــة .

Secta sexta Moslemorum, quæ est Sciaitarum.

HI sunt الرافضة , (*idest Schismatici,*) qui sequuti sunt partes Aly, peculiares prærogatiuas illi tribuendo : asserentes debitum fuisse illi summum Pontificatum ex authoritate, & ex testamento: & Pontificatum egredi non posse ex familia eius; alioquin fore tyrannicum, siue ab alijs vsurparetur, siue ipse illum alijs relinqueret. Constanter pronunciant, Pontifices necessariò immunes esse ab omni peccato tam graui, quàm leui. Tenent etiam sententiam de separatione, vel communicatione, dicto, vel facto cum infantibus infidelium,

delium,

delium, & alijs; exceptis ijs, qui domi remanent, recusantes ire ad bellum: sed in hoc aduersantur illis quidam Zeiditæ.

Præcipuè horum subsectæ, quinque sunt: الكيسانية *Caisanitæ*: الزيدية *Zaiditæ*: الامامية *Emamitæ*: الاسماعيلية *Ismaelitæ*: الغلاة *Golatæ*: Reliquæ sunt harum rami. Quidam verò ex his inclinant ad principia Sonnitarum: alij ad sententias Motazelitarum: alij Assimilantium.

Porrò Caisanitæ, discipuli Caisani, qui fuit libertus Aly felicis memoriæ, & iuxta quosdam, discipulus Mohammedi filij Hanaphiæ: profitentur de eodem Aly, quædam, quæ excedunt conditionem illius: quòd scilicet comprehenderit omnes scientias: quòd didicerit à Sendis populis Indiæ arcana quædam, in quorum summa continebatur scientia interpretandi occulta, ac recondita; & Cosmographiam, & Animasticam. Et inter eorum sententias est; Religionem esse obedientiam hominis: *(idest, obedire ijs, quæ dicunt Emami, seu Pontifices)* itaut qui-

quidam eorum eò deuenerint, vt reliquerint iudicia legis post assecurationem obedientiæ hominis. Quidam ausi sunt infirmare fidem de Resurrectione. Quidam tenuerunt sententiam de transmigratione animarum: de vnione naturæ diuinæ cum humana: & de regressu hominis in hunc mundum post mortem. Hi autem in alias sectas diuiduntur, quæ sunt

Prima: المختارية *Mochtaritæ*, asseclæ Mochtari Abu-Obeidi, qui fuit primò Charegita, deinde Sciaita, & Caisanita: & asseruit Pontificatum Mohammedo filio Hanaphiæ post Aly, & occisus est post Hasanum, & Hoseinum. Inuitabat autem homines ad eum, (*nempe ad Mohammedum filium Hanaphiæ*) iactans se esse ex præconibus, & sectatoribus eius, & ostentabat scientias fucatas, ac vanas. Cum autẽ Mohãmedus filius Hanaphiæ illi in hoc consensisset, separauit se deinde ab eo. Inter eius (*nempe Mochtari*) sententias hæ sunt. Potest in Deum cadere mutatio sententiæ, dum apparet ei ali-

aliquid aliter, quàm ante cognouerat, & videt aliquid esse rectius eo, quod ante voluerat. Arrogabat autem sibi scientiam successuum futurorum, siue per reuelationem, siue per epistolam acceptam à Pontifice. Cum autem Socijs suis aliquid euenturum prædixisset; si res euenisset, dabat eam pro argumento veritatis prædicationis suæ. Sin minus: dicebat, aliter Deo de nouo visum esse. Inter ea, quibus vano stupore alios percellebat, erat quòd diceret, se habere sedem antiquam, quam variegatis stragulis exornauerat, & asserebat esse ex reliquijs Aly Imperatoris fidelium, & habendam esse à suis loco Arcæ filiorum Israel. Cum autem aduersarios suos bello aggrederetur, adducebat eam in aciem, ac dicebat: Pugnate, nam victoriam, ac triumphum referetis: & in hác sede erit vobis securitas, & spes: Angeli verò descendent super vos, ad vos corroborandos. Refertur historia de columbis albis, quæ aparuerunt in aëre. Prædixerat enim illis, Angelos descen-

ſuros ad eos in figura columbarum albarum. Veneruntque columbæ albæ, ſicut prædixerat: & dixit: En Angeli. Alſaiedus Namirenſis credebat illum nõ eſſe mortuum: & interim commorari in monte Radua, inter leonem, & pardum, cuſtodientes eum: emanare apud eum duos fontes copioſos, mellis, & aquæ: ipſum rediturum, poſtquam latuiſſet, & repleturum terram iuſtitia, ſicut repleta fuerat iniquitate. Et percrebuit hoc in populo, itaut haberet illud pro articulo fidei, & vno ex præcipuis dogmatibus Sciaitarum. Meminit Aſphahanius huius facti, dicens: Venit quidam ad Alſaiedum Namiræum, dixitque ei; Audiui te tenere regreſſum poſt mortem. At ille: Vera, inquit, audiſti: Hæc eſt mea ſententia, & fides. Viſne mihi dare vnum denarium pro centum denarijs, quos reddam tibi quando poſt mortem regrediar? Cui reſpondit homo: Vtique dabo, imò etiam aliquid plus hoc, ſi inueneris, qui ſit mihi vades, te regreſſurum eſſe hominem. At Alſaiedus: Et quem vis me re-

dire?

dire? Respondit ille: Metuo, ne redeas canis, aut porcus, & absumas facultates meas in meam perniciem. Quo audito, tacuit Alsaiedus. Post mortem autem Mohammedi filij Hanaphiæ, diuisi sunt Caisanitæ in varias sectas.

[Hic Lectorem admoneo; has Sciaitarum Sectas ferè versari circa الامامة, nempe summam supremi Antistitis dignitatem, seu Pontificatum successorum Mahumeti, quos vocant الائمة *Emamos*, idest Antistites: الخلفاء *Chaliphas*, & *Successores*: امراء المومنين *Amra-Elmumenina*, idest Imperatores Fidelium. Prima circa hoc lis est inter *Sonnitas*, & *Sciaitas* (Orthodoxos scilicet, & Schismaticos). Nam Sciaitæ excludunt è numero Pontificum tres primos Mahumeti successores, quos Sonnitæ pro veris, ac legitimis recipiunt, tamquam intrusos ac spurios: nempe Abubakrum, Omarem, & Othmanem: & obstinatè contendunt, Aly, qui quarto loco creatus fuit, primum Mahumeti successorem fuisse; quippe Mahumetus ipse

dum

dum viueret, & in ipſa morte, illi ſummam rerum poſt exceſſum ſuum deſtinauerat. Aliæ circa Pontificatum lites ſunt inter ipſos Sciaitas, vt in ſequentibus videbis.]

Secunda Caiſanitarum ſecta eſt الهاشمية *Haſcemitarum*, qui ſunt aſſeclæ Hanaphiæ Abu-Haſcemi filij Mohammedi, poſt cuius mortem, in quinque factiones ſe diuiſerunt: (*harum qualibet ab alia diſſentit in aſſignanda ſucceſſione ad Pontificatum*). Quinta aſſerit illum Abdallaho filio Mauuiæ: & huius ſententiæ fuere: Animas emigrare á perſona in perſonam: & præmium, & pænam cadere in has perſonas, ſiue ſint homines, ſiue animalia bruta. Eodem modo emigraſſe etiam animam Dei in varias perſonas, donec peruenit ad ſe (*nempe Abdallahū*), & in ſe reſedit diuinitas, & prophetia; propterea ſe noſſe res arcanas. Coluit igitur eum ſchola eius ex Sciaitis, qui negauerunt reſurrectionem, aſſerentes tranſmigrationem animarum fieri in hoc mundo: & præmium, & pænam rependi in

di in his perſonis. Ab hoc orti ſunt الحرمية *Haramitæ*, & المزدكية *Mozdacitæ* in Meſopotamia. Et perijt Abdallah in Charaſana; diuiſique ſunt aſſeclæ eius in varias ſententias. Quidam dicebant, eum adhuc viuere, & rediturum. Quidam, mortuum eſſe, & animam eius tranſmigraſſe in Iſaac filium Zaidi filij Harethi, à quo orti ſunt الحارثية *Harethitæ*, qui faciunt indifferentem & arbitrarium vſum rerum prohibitarum, & viuunt in hoc mundo vitam ab omni moleſtia remotam: (*agnoſce Epicureos*).

Tertia البيانية *Baianitæ*, aſſeclæ Baiani filij Simeonis Nahadienſis, qui tenuerunt, Pontificatum tranſiſſe ad eum, & ipſe fuit ex Golatis, qui aſserebant Aly filio Abu-Talebi diuinitatem: dicebant enim reſediſse in eo particulam diuinitatis, & vnitam eſse cum eo in corpore eius: & per hanc ſciuiſse res arcanas, victorias obtinuiſse de infidelibus, & aliquando apparuiſse in vmbraculo nubiũ, & vocem eius fuiſse tonitru, ſcuticam verò fulgetrum. Deinde aſserebat Baia-

nus translatã fuiſſe ad ſe particulam illam diuinitatis per modum transmigrationis; & per hoc meruiſſe ſupremi Antiſtitis gradum. Hanc porró particulam eſſe illam, per quam meruit Adam ab Angelis adorari.

Quarta الرزامية *Razamitæ*, diſcipuli Razami filij incerti patris. Hi detulerunt Pontificatum ad quemdam Abu-Moſlemum, & aſſeruerunt animam Dei deſcendiſſe, & quieuiſſe in eo.

Porrò Zaiditæ, ſecunda Sciaitarum claſſis, ſectati ſunt Zaidum filium Aly nepotis Aly generi Mahumeti. Hi ſtatuerunt Pontificatum non poſſe conſiſtere niſi in filijs Phatemæ filiæ Mahumeti, & vxoris eiuſdem Aly. Quidam eorum conceſſerunt fieri poſſe electionem duorum Pontificum in duabus regionibus, dummodo eſſent Phatemitæ, docti, temperati, ſtrenui, ac liberales. Zaiditarum autem variæ ſunt Sectæ.

Prima الجارودية *Giarudita*, aſſeclæ Abul-Giarudi: qui etiam diſſenſerunt inter ſe in inſtituendo, & transferendo Pon-

Pontificatu. Quidam detulerunt illum Mohammedo filio Abdallah, qui fuit tertius ab Aly. Sed hi quoque discordes fuere inter se. Quidam enim, postquam occisus fuerat, dicebant, illum nunquam occisum fuisse, sed adhuc viuere, & rediturum esse, & impleturum terram iustitia: quidam vero fatebantur illum mortuum fuisse: quidam denique ex Giaruditis putauerunt scientiam nepotum Aly fuisse sicut scientiam Prophetæ Mahumeti, itaut fuerit illis infusa, & producta à Deo absque opera magistri, neque posset ab illis auferri.

Secunda السليمانية *Solimanitæ*, asseclæ Solimani filij Gioreiri, cuius sententia fuit: Pontificatum esse electiuum inter homines generatim, & conuenire, vt electio fiat à duobus præstantissimis Mosslemorum, & eligatur optimus inter multos bonos. Damnabat Pontifices Raphedarum, quòd dixissent, Deum mutabilem esse in suis sententijs: & quòd admitterent loquutionem tropicam, seu figuratam (*idest æquiuocationem, seu restri-*

ctionem mentalem in loquendo). Sequuti ſunt autem eum in hoc quidam Motazelitæ, qui præterea dixerunt, Pontificatum eſse quidem vtilem ad conſeruationem Religionis, ſed non eſse neceſsarium ad cognitionem Dei: & poſse conferri dignis, etiamſi aliquis eſset dignior.

Tertia الصالحية *Salebitæ*, qui & الابترية *Abtaritæ*, diſcipuli Salehi filij Haij, & Cathiri Nubienſis, cognomine Abtaris. Hi concedunt Pontificatum poſse conferri digno, poſtpoſito digniori, ſi hic ſponte cedat iuri ſuo. Requirunt etiam, vt qui eligendus ſit Pontifex, ſit ſtrenuus, bellator, doctus, temperatus, fortis, ac liberalis. Aliqui verò addunt conditionem, vt ſit decorus aſpectu.

Porrò Emamitæ, ſeu Pontificij, tertia Sciaitarum ſpecies, attribuunt Pontificatum τῷ Aly poſt Mahumetum iure manifeſto, & deſignatione certa facta à Mahumeto. Diuiduntur autem Emamitæ in alias ſectas: quæ ſunt.

Primò, الباقرية الواقفية والجعفرية *Bakeritæ*,

ta, *Vaphekita*, & *Giaapherita*, asseclæ Mohãmedi Abu-Giaapheri filij Aly cognomine Albakeri, & filij eius Giaapheri cognomine Alſadeki. Hi tam Albakaro, quam Giaaphero tribuunt Pontificatum. Quidam tamen tribuunt tantùm Albakaro, aſſerentes eum eſſe rediturum ad vitam, eo quòd fuerit vir ampliſſimæ intelligentiæ, & copioſiſſimæ ſcientiæ.

Secundò, الناووسية *Nauauſita*, ita dicti à nomine Authoris, vel loci. Hi affirmant Alſadekum, ſeu Giaapherum ſupra commemoratum, non eſſe mortuum, ſed adhuc viuere, & manifeſtaturum ſeſe, & fore directorem: Aly verò mortuum eſſe, ſed reſurrecturum ante diem generalis reſurrectionis: & repleturum eſſe terram iuſtitia, ſicut plena fuerat iniquitate.

Tertiò, الافطحية *Aphtahita*, aſſeclæ Aphtahi filij Alſadeki. Hi affirmant, Pontificem mortuum, non eſſe lauandum, neque orandum eſſe pro eo, neque accipiendum eſſe ſigillum, ſeu anu-

lum eius, neque sepeliendum nisi ab alio Pontifice.

Quartò, الشميطية *Sciamitita*, asseclæ Iahiæ filij Abu-Sciamiti. (*De his nihil peculiare dicendum occurrit.*)

Porrò Ismaelitæ, quarta species Sciaitarum, qui etiam dicuntur Vakephitæ, asserunt, post Giaapherum pertransisse ex iure Pontificatum ad Ismaelem Antesignanum suum. (*Non tamen omnes in hoc conueniunt*) Hi verò diuiduntur in duas sectas, nempe in الموسوية *Mosaitas*; & الفضلية *Mophdalitas*, qui constituunt vnam sectam; & attribuunt Pontificatum Moysi filio Giaapheri, tamquam illi debitum: & الاثنى عشرية *Ethnasciaritas*, (*idest Duodecimanos*,) qui absolutè tetent, mortem Moysi filij Giaapheri: & vocantur etiam قطعية *Kataita* (*ideſt Decisores*) ex eo quòd absoluto decreto statuant mortem eiusdem Moysi, & attribuant Pontificatum filijs eius.

Golatæ autem, seu Galitæ, quinta Sciaitarum classis, sunt, qui excedunt in iuribus, seu excellentijs Pontificum suo-

rum

rum, itaut tribuant illis diuinitatem, eximentes eos è numero creaturarum, æquiparantes eos cum Deo, & Deum cum ipsis. Sententiæ autem Golatarum ad quatuor rediguntur: Assimilationem: Mutationem: Regressum: & Transmigrationem. Pro diuersitate autem regionum, diuersis nominibus appellantur: Et in sequentes classes diuiduntur.

Primò: السبائية *Sabaitas*, asseclas Abdallah filij Sabæ, qui dixit ad Aly: Tu es tu: id est, tu es Deus. Dicitur autem prius fuisse Iudæus: & dixisse eadem verba de Iosue. Pronunciauit, τῷ Aly competere Pontificatum de iure diuino: neque illum occisum fuisse, sed adhuc viuere; & in eo esse particulam diuinitatis. Huius asseclæ asserunt Pontificatum non solum præsentibus, sed ijs etiam, qui quamuis absentes, non dum tamen mortui sunt, sed latent, & apparituri sunt in Mundo. Hi etiam tenent sententiam de translatione particulæ diuinitatis in Pontifices: & ad eam probandam ferunt, cum læsus fuisset vnus oculus Aly,

dixisse Omarem : Quid dicam de manu Dei? rupit oculum in Sacrario Dei.

Secundò: الكاملية *Kamelitas*, asseclas Abu-Kameli, qui infidelitatis condemnauit omnes Mahumeti Socios, eo quòd in creando Pontifice, prætermisissent Aly, quem etiam vituperabat, quòd ius suum quærere omisisset. Denique propugnabat Metempsychosin (*seu transmigrationem animarum*.)

Tertiò: العلبانية *Albanitæ*, asseclæ Albæ filij Dharai Hasadæi, qui præferebat τὸν Aly Mahumeto, vocabatque eum Deum, & censebat, Mahumetum missum fuisse ab Aly, vt vocaret homines ad sequelam ipsius; sed Mahumetum vocauisse eos ad seipsum. Vocatur etiam hæc secta الذمية *Damaitæ*, ex quibus quidam, licet tam Aly, quam Mahumeto tribuant diuinitatem, præferunt tamen in ea τὸν Aly Mahumeto. Et العينية *Ainitæ*, ex quibus quidam præferunt in diuinitate Mahumetum τῷ Aly. Et الميمية *Maimitæ*, ex quibus quidam autumant, An-

Angelum Gabrielem erraſſe, accipiendo Mahumetum pro Aly, ad quem conſtituendum Prophetam à Deo miſſus fuerat, deceptus ſimilitudine vtriuſque, ita enim ſimilis erat alter alteri, vt coruus coruo: quamobrem hi dicti ſunt etiam الغربية *Gorabitæ*, (*id eſt Coruini.*) Et ex his nonnulli tribuunt diuinitatem Mahumeto, Aly, Phatemæ, Haſano, & Hoſeino: & dicunt hos quinque eſſe vnam rem, & Spiritum habitare in eis æqualiter, neque vnum eſſe alio excellentiorem.

Quartò: المغيرية *Mogheiritæ*, aſſeclæ Mogheiræ filij Saidi Agelitæ. Hi tribuunt Pontificatum Mohammedo filio Abdallah filij Hoſeini nepotis Mahumeti: & credunt illum adhuc viuere, quamuis reuera mortuus ſit. Porrò Mogheira poſtea attribuit ſibi ipſi Pontificatum, & Prophetiam, & exorbitauit in laudibus Aly, affirmans illum eſſe Deum: tenuitque ſententiam de corporeitate Dei, aſſerens illum habere corpus, & membra, & formam hominis luce vndiq; perfuſi,

fusi, coronam ex luce in capite gestantis, & ex eius corde promanare sapientiam. Postquam autem hic occisus fuit, discipuli eius diuisi sunt in varias sectas: & quidam ex his dixerunt illum rediturum esse, & ideo expectandum. Alij verò dicebant expectandum esse Pontificem Mohammedum, de quo Mogheira dixerat asseclis suis: Expectate eum, quia redibit; & Gabriel, & Michael inaugurabunt eum.

Quintò: المنصورية *Mansuritæ*, asseclæ Abu-Mansuri Agilei, qui asseruit sibi Pontificatum, sequutaque est eum magna multitudo: Deinde captus, & cruci affixus est. Hic dicebat, Aly fuisse الكسف الساقط من السما, frustum cadens è Cælo, & huiusmodi frustum esse Deum. Cum autem arrogauit sibi Pontificatum, vulgauit se ascendisse in Cælum, & vidisse Deum suum, contrectantem manu caput ipsius, dicentemque sibi: Fili mi, descende, & annuncia hominibus legem meam. Deinde, se descendisse in terram, & se esse frustum illud cadens è

Cælo.

Cælo. Censuit prætereа Paradisum esse hominem, cuius iussi simus esse amici: & Gehennam esse alium hominem, cui iussi simus esse inimici. Et alia multa confinxit, quæ longum esset explicare.

Sextò: الخطابية *Chottabitæ*, asseclæ Mohammedi Abul-Chottabi, qui vsurpauit sibi Pontificatum; & pronunciauit, Pontifices esse Prophetas, atque etiam Deos. Diuisi sunt autem post mortem eius asseclæ illius: & inter eos quidam censuerunt, Mundum semper duraturum: & Paradisum esse quidquid hominibus obuenit fausti ac felicis: Gehennam verò, quidquid tristis & infelicis ijsdem contingit. Licitum autem fecerunt vinum, & fornicationem, & cætera à Deo prohibita, & omissionem diuinorum præceptorum. Homines huius sectæ dicebantur etiam المعمرية *Moammeritæ*: & quidam censuerunt, post mortem Abul-Chottabi, Pontificatum declinasse: & Giaapherum fuisse Deum: & omnem fidelem habere reuelationem diuinam,

nec

nec poſse quidquam facere, niſi per reuelationem factam ſibi à Deo. (*Agnoſce, Lector, in his duabus ſectis, Lutheranos, & Caluiniſtas*). Cenſebant etiam, inter ſuos aſseclas eſse aliquos excellentiores Gabriele, & Michaele. Præterea attribuebant ſibi omnes viſionem ocularem mortuorum ſuorum, mane, & veſpere. Vocantur etiam huiuſcemodi Sciaitæ, المزيغية *Mozighitæ*, البزيغية *Bozighitæ*, العجلية *Agelitæ*, & المفضلية *Mophdelitæ*. (*Sed nihil circa hos notabile occurrit.*)

Septimò: الكياليه *Caialitæ*, aſseclæ Ahmedi filij Caiali, qui adinuenit propoſitiones nouas, & hæreticas; quamobrem deſtitutus fuit à ſuis, qui etiam anathematizauerunt eum. Inter eius propoſitiones, ſunt nonnullæ peregrinæ prorſus, ac barbaræ, cuiuſmodi eſt: Mundos eſse tres, Altiſſimum, Infimum, & Humanum; de quibus multa fabuloſa commentus eſt.

Octauò: الهشامية *Haſciamitæ*, qui in duas claſses diuiduntur. Quidam enim ſequuntur Haſciamum filium Hakemi,

qui

qui fuit Author doctrinæ de similitudine inter Deum & creaturas: Quidam verò Hasciamum filium Salemi Geualikij, qui fuit eiusdem sententiæ. Dicebat autem prior Hasciamus, Deum suum esse corpus habens membra, & dimensiones: nihil tamen habere simile cum creaturis. Tribuebat verò illi septem palmos altitudinis, & asserebat eum esse in omni loco peculiariter, & speciali ratione; & habere motum, qui esset eius operatio, non tamen moueri de loco ad locum. Alias etiam plurimas fabulas admiscebat. Addebat, Deum sedendo adhærere, ac tangere Thronum ita adæquatè, vt nihil superfluat Deo respectu Throni, neque Throno respectu Dei. Hasciamus verò filius Salemi, asserebat Deum habere figuram hominis, cuius pars superior esset concaua, inferior autem solida: & ipsum esse lucem latè coruscantem, & habere quinque sensus, & manus, & pedes, & aures, & oculos, & os, & cæsariem nigram, non tamen habere carnem, & sanguinem. Concessit, Prophetas

phetas posse præuaricari, non autem Pontifices.

Nonò: الزرارية *Zararitæ*, asseclæ cuiusdam Zararæ, qui dicebat, scientiam in Pontifice esse necessariam, neque cadere posse in eum ignorantiam, quia omnes scientiæ, & cognitiones eius sunt, illi concreatæ, & necessariæ.

Decimò: النعمانية *Nohamanitæ*, discipuli Mohammedi filij Noamani, qui cognominatus fuit Satanas Altaki. Hic conuenit cum Hasciamo filio Hakemi, Deum nullam rem scire, antequam ipsa existat: Et diuinæ potētiæ decretum esse voluntatem; voluntatem verò esse operationem. Dixit etiam, Deum esse lucem in figura hominis; sed noluit asserere esse corpus. Docuit solam sectam Sciaitarum perducere ad salutem in futuro sæculo, exclusis omnibus alijs sectis.

Decimò: اليونسية *Iunasitæ*, discipuli Iunasi, seu Ionæ filij Abdal-Rahmanis Kamiensis, qui existimauit Angelos portare Thronum, & Thronum portare Deum.

Vn-

Vndecimò : النصيرية *Nasiritæ*, & الاسحاقية *Eshakitæ*. Hi asserunt, apparitionem spiritus cum corpore materiali non posse negari, cum Gabriel apparuerit in figura hominis, & Satanas in figura animalis bruti : & ita Deum apparuisse in figura τȣ̃ Aly, & filiorum eius, & loquutum esse per linguam eorum, & apprehendisse per manus eorum.

Duodecimò: الباطنية *Batenitæ*, (*idest Internistæ*) asserūt, omni externo ac patenti esse internum ac latens. Idest: verba externa Alcorani & Sonnæ habere internas, nempe mysticas & allegoricas, interpretationes, nec accipienda esse iuxta literalem sonum. Et celebris est opinio eorum, sed contradicit, & aduersatur Alcorano, & Sonnæ : neque habet Authores antiquos approbatos. Porrò Batenitæ antiqui, miscuerunt doctrinam suam cum doctrina aliquorum Philosophorum : & asseruerunt, Deum neque esse existentem, neque non existentem : neque scientem, neque ignorantem; neque potentem; neque imbecillum:

cillum : & ita de cæteris attributis. Nam si hæc ponamus in Deo, ponemus etiam communionem inter eum, & inter creaturas. Si verò à Deo reijciamus, eandem communionem excludemus. Neque poterant iudicare, hæc absolutè ponenda esse in Deo, neque absolutè de eo neganda : dicebant enim : Deus neque est æternus, neque de nouo productus : sed præceptum, & verbum eius sunt æterna : creatio verò eius, & res creatæ sunt nouæ, ac recentes.

Sed alij ex his, qui dicuntur الظاهرية *Dhaharitæ (idest Exterioristæ,)* contrarij sunt Batenitis : volunt enim, Alcoranum, & cæteros libros propheticos, intelligendos esse omnino literaliter, & iuxta proprium verborum sonum, & nihil esse tropicè interpretandum : itaut faciant Deum corporeum, prorsusque similem hominibus. Imò dixerunt, Deum esse aurum, & argentum, quibus vti licet ad cibum capiendum, & alios vsus; non tamen ad bibendum eò quod dixerit Propheta Mahumetus : الذى يشرب فى انية الذهب

الذهب والفضة انما يخرج من جوفه نار جهنـــم :

Qui biberit in vasis auri, & argenti: egredietur de corpore eius ignis Gehennæ. At Mahumetus his verbis nihil prohibet nisi potum.

Porrò Metempsychosis, (*seu transmigratio animarum in alia corpora*,) fuit opinio Magorum Mozdacitarum, & Brachmanum Indorum, & Philosophorum, & Sabæorum. Hi etiam pronunciant, Deum existere in quolibet loco, loqui in qualibet lingua, apparere sub figura cuiuslibet personæ. Et hæc est significatio vocis حلول *Halul*, (*idest descensus, vel residentiæ Dei in creaturis.*) Huiusmodi autem descensus, modò est in parte, modò in tota diuinitate. Gradus autem Metempsychoseos quatuor sunt. Primus dicitur المسخ (*i. mutatio in deteriorem formam*). Secundus النسخ (*i. totalis transformatio, seu abolitio prioris formæ, & alterius substitutio*). Tertius الفسخ (*i.*

dissolutio in partes, vel potius obliuio sui ipsius, vel immutatio, quoad aliquam partem. Quartus الرسخ (1. *itaut seruetur eadem figura seu species exterior*).

Sunt etiam الزنادقة *Zandakei*, (seu *Sadducæi*) seu *Manichæi*, asseclæ Manetis Zandakæi. Hoc autem nomine vocati sunt, qui habebant librum nomine الزند *Zand*, quem Zoroaster iactabat descendisse ad se de Cælo. Quisquis verò libri huius dogmata sectaretur, appellabant eum زنديا *Zandium*: sed postea Arabicè dictus fuit زنديق *Zandekus*.

Porrò qui diffident inter se circa ramos (*idest circa res quæ pertinent ad præcepta legis, non ad substantiam dogmatum*) vocantur Studiosi, seu Scholastici, qui innituntur quatuor principijs, seu fundamentis, nimirum: Alcorano, Sonnæ, (*seu libro traditionum:*) consensui Doctorum, & vi argumentorum, (*seu rationi*). Qui autem sequuntur Historias, seu narrationes, sunt incolæ Arabicæ

Pe-

Petreæ, & asseclæ Maleki filij Anasi, & Mohammedi filij Edrisi Sciaphaensis. Hi non vtuntur argumentationibus, & ratiocinationibus, sed fundant sententias suas in النصوص, id est authoritate Scriptorum. Probabilistæ autem (Arab. اهل الراى) incolunt Chaldæã, & agnoscunt pro Magistris Abu-Honeipham Noamanum filium Alhasani, & alios. Ita autem appellantur, quia ad summum attingunt faciem argumentationis, & significationis, quæ elicitur ex sententijs, & narrationibus. Aliquando verò præferunt argumentum clarum Historiæ. Absolutus est tractatus de Sectis Eslamiticis ad laudem Dei, & cum auxilio eius.

Hæc sunt, quæ de sectis Arabum antiquioribus Author hic valde inter Mahumetanos celebris, alijque non inferioris notæ scripsere: in quibus, resectis tantummodo, quæ ad rem nostram nihil faciebant, integra fide omnia ex Arabico transferre conatus sum. Si quid verò est, in quo peccauerim non volens, leuissimi certè momenti erit. Adiuuit

me porrò non parum D. Abraham Ec- kellensis, qui earumdem sectarum catalogum ab Ismaele translatum, posuit in suo Eutychio vindicato contra Saldenum. Infelicissimè verò mihi successisset, si Hottingeri Tigurini mutilum, confusum, atque infidelem catalogum sequutus fuissem.

Superest, vt de recentioribus Mahumetanorum sectis mentionem faciamus. Et quia de his ex ipsis Mahumetanis Authoribus nihil licuit habere, referam ea quæ Authores nostri narrant, & præsertim D. Ricautus in Historia, quam conscripsit de præsenti statu Imperij Othomannici. Ea enim, quæ hic Author refert, fide omnino digna videntur, cum ipsemet inter Turcas, Regis Anglici Orator, diu familiariterque versatus fuerit, & ex eorumdem ore, & ex propriorum oculorum testimonio omnia recenseat.

De

De recentioribus Mahumetanorum Sectis.

Caput Vigeſimum quintum.

Cinditur primò Mahumetiſmus in duas celeberrimas ſectas; Sonnitarum, & Sciaitarum. Prima trahit ſecũ Turcas omnes, Arabes, & alias gentes innumeras. Secunda Perſas habet propugnatores. Immortale, atque implacabile inter vtramq;ſectam odium intercedit. Sonnitæ Sciaitas, Sciaitæ Sonnitas anathematizant, deteſtantur, abominantur. Tanti Schiſmatis cauſæ præcipuæ hæ enumerantur. Prima:Sciaitæ reijciunt à numero Chalipharum, ſeu

ſummorum Pontificum, tres; Abubacrum, Othmanem, & Omarem: Sonnitæ eoſdem recipiunt ac venerantur. Secunda, Sciaitæ præferunt τὸν Aly Mahumeto, vel æquant vtrumque: Sonnitæ Mahumetum τῷ Aly, & cæteris Prophetis anteponunt. Tertia, Sonnitæ arguunt Sciaitas, quòd Alcoranum corruperint, ac mutilauerint; & multò magis, quòd illius præcepta non obſeruent: Sciaitæ tantum ſcelus regerunt in Sonnitas. Quarta, Sonnitæ librum Sonnæ, ſeu traditionum Mahumeticarum, qui τῷ משנה Hebræorum reſpondet, tamquam ſacrum, & canonicum agnoſcunt; Sciaitæ eumdem tamquam apocryphum, & fide indignum reijciunt. Denique altera ex his ſectis alteram plus à religione ſua diſtare, quàm Chriſtiani, aut Iudæi ab eadem diſtent, affirmat. Vide ſis, quæ diximus parte prima, atque etiam capite præcedenti.

Alias cauſas refert P. Vincentius Maria à S. Catharina Senenſi, Carmelita diſcalceatus in ſuo Itinere ad Indias Oriētales

tales lib. 5. c. 12. Nimirum primò, quia Sciaitæ dicunt, Deum esse tantùm authorem boni, Diabolum verò mali: Sonnitæ autem duplex hoc principium reijcientes, vnum tantùm rerum omnium authorem Deum agnoscunt. Secundò, Sciaitæ, Deum quidem esse æternum; legem autem eius temporariam volunt: Sonnitæ autem, præsertim Arabes, legem quoque æternam esse contendunt, quoniam à Deo ab æterno emanauit. Tertiò, Sciaitæ negant, animas Beatorum Deum in essentia sua intueri; in effectibus solùm, qui ex eius attributis emanant, eumdem videre pronunciant: Sonnitæ, quemlibet clarè visurum esse Deum affirmant. Quartò, Sciaitæ volunt, quando Mahumetus in cælum translatus est, animam eius tantummodò à Gabriele ad thronum Dei eleuatam fuisse: Sonnitæ Mahumetum totum cum corpore & anima ad Paradisum assumptum esse contendunt. Quintò, Sciaitæ τὸν Aly, & Phatemam, & filios eorum, & duodecim nepotes eorum super

omnes Prophetas gradum obtinere pronunciant: Sonnitæ, ſupra communes tantùm homines eminere illos affirmant. Sextò, Sciaitæ trinas tantum preces in die ſatis eſse concedunt: Sonnitæ quinquies quotidie orandum eſse conſtituunt. Septimò, Sciaitæ prophetarum oracula non admodum curant; ſed omnia ferè rationis regula metiuntur: Sonnitæ contra, à ratione abhorrentes, Moyſis, & Prophetarum libros, tamquam religionis fundamenta ſuſcipiunt, ac venerantur. Octauò, Sciaitarum plures, fortunæ, ſyderumque directioni vniuerſa committunt: Sonnitæ res omnes diuinæ prouidentiæ attribuunt. Poſtremò diuerſiſſimé omninò Sciaitæ, ac Sonnitæ Alcoranum interpretantur, & obſeruant.

Secunda Secta vocatur *Seilis*. Qui eam profitentur, credunt Deum miſsurum eſse inter Perſas Prophetam electum, qui noua lege Mahumeticam ſit abrogaturus.

Tertia eſt ſpecies quædam, ſeu ramus Mo-

Motazelitarũ. Huius professores asserũt, nemini in hoc mundo competere nomen Sancti, nisi Prophetis, qui à peccato fuerunt immunes. In futuro porrò sæculo veros fideles ita manifestè Deum intuituros, vt nos lunam pleno iam orbe perfectam intuemur. Hoc verò Mahumeti doctrinæ repugnat, qui Deum in futuro seculo ita nobis inuisibilem futurum, sicut est in præsenti, affirmauit.

Quarta Secta dicitur *Malumigorum*, qui autumant, posse à nobis in hoc mundo Deum perfectè cognosci, si præceptum illud sequi, atque exequi velimus: *Nosce te ipsum*.

Quinta Secta est eorum, qui *Mezzachuliali* appellantur, Malumigijs oppositi. Affirmant hi, ad Paradisum acquirendum, necesse esse Deum in hoc Mundo cognoscere per aliquem essentiæ, gloriæque ipsius radium; eosque, quibus hoc contingit, fideles dicendos esse opinantur.

Sexta est eorum, qui vocantur *Iabaiachi*. Hi Deum omni scientia expoliant, & Mun-

& Mundum, iuxta occurrentes sibi occasiones illum gubernare affirmant: & neque per totam æternitatem, neque ante rerum creationem illum sciuisse, quid esset euenturum in casibus particularibus: sed vsu, & experientia practicâ, eorum notitiam acquisiuisse.

Septima est *Kadezadaliorum*, qui cogunt Emamos, seu sacrorum Antistites, ad insusurrandum elatis vocibus in aures corporum defunctorum, commonendo, vt meminerint, nullum esse alium præter vnum Deum: neque alium illius Nuncium ac Prophetam, præter Mahumetum.

Octaua est eorum qui vocantur *Capmeßahy*, idest, Discipuli Messiæ. Hi recenter exorti sunt, & censentur ex honestioribus, & nobilioribus: & plures, qui in Regia morantur, hanc sectam profitentur. Hi credunt, Christum esse verum Deum, ac Mundi Redemptorem. Quin & nonnulli eorum pro hac veritate mortem ipsam constantissimè subiere.

re. Vide quæ superius de hac Secta dicta sunt.

Nona: *Muserini*, qui Religionem omnem reijcientes, Atheismum profitentur. Credunt nimirum, naturam, vel principium intrinsecum cuiuslibet indiuidui, esse regulam directiuam rerum omnium, quas videmus. Ingens autem horum hominum numerus Constantinopoli reperitur, inter quos non pauci Primates, ac Iudices, & in libris Arabicis versati, recensentur. Narrat D. Ricautus, tempore quo ipse Constantinopoli morabatur, virum quendam ex sapientioribus ac doctioribus Mahumetanorum, impietatis huius damnatum, ac morte multatum fuisse: erat autem nomen eius Mohammed Effendí. Porrò hic ad impietatem suam tuendam argumento hoc vtebatur: Aut Deus nullo modo est, vel non est ita potens, ac sapiens, vt Doctores nostri affirmant. Nam si talis esset, nullo modo tandiù me viuere permisisset, hostem insensissimum existentiæ eius, & qui de eo tam abiectè

& sen-

& sentio, & loquor. Cum verò eum hortarentur, vt sententiam tam impiam retractaret: maluit extremos cruciatus, ac mortem pro veritate (vt ipse aiebat) subire, licet nullum inde præmium speraret, quâm ab amentia sua tantillum recedere. Hæc pestis, ita & Imperatoris Regiam, & Magnatum Domos peruasit, vt incredibile prorsus videatur. Qui eam profitentur sese mutuò amant, & fouent: charitatem, & hospitalitatem magnam præseferunt: congerrones suos apertis vlnis excipiunt; & lautè benignèque exceptos, noctu illis, vtrius sexus velint, scortum pulcherrimè factum substernunt. Magnam inter sese liberalitatem, ac munificentiam exercent; mutuumque officium ad excessum vsque frequentant. Sultanum Morad, (seu Amurat) sectæ huius magnum fuisse professorem, ac propagatorem domi militiæque, affirmant.

Decima: *Kadezadali*, qui sunt veluti Stoici Mahumetanorum, homines tetrici, ac morosi; musicæ, & eloquentiæ hostes.

hoſtes. Aſſiduè verba illa repetunt لا إله إلا الله *Là Elah ellà Allah*; ideſt, *non eſt Deus, niſi Deus*: itaut integras noctes ſedentes, curuatòque capite ac pectore, ea pronuncient. Maximè ſeipſos admirantur: ſuperſtitioſi, ne dum exacti ſunt in legum ſuarum obſeruatione. Spernunt, & ne quidem ſalutant a Secta ſua alienos. Phariſæos Moſlemorum meritò eos appellaueris.

Vndecima: *Kadezadali mixti*, Mahumetiſmum cum Chriſtianiſmo permiſcent, & confundunt. Nouum Teſtamentum legunt æquè ac Alcoranum. Vinum bibunt in menſe Rhomadhan, ſed ſine admixtione quorundam aromatum, quæ alijs temporibus admiſcent. Credunt, Spiritum ſanctum eſſe Mahumetum. Imagines Sanctorum, & figuram Crucis venerantur; & Infantes ſuos circumcidunt.

Duodecima: *Bektakis*, a quodam *Bektak* eorum authore appellati. Dicuntur etiam *Zerakis*, nimirum inceſtuoſi: nam patres ipſi cum filiabus ſuis coëunt, aſſe-

rentes nulli iuſtiùs fructus arboris deberi, quàm illi, qui eam plantauit. Vulgus, eos *Muràs Conduren*, id eſt candelæ extinctores, appellat. Mahumeticas leges ac ſanctiones ad amuſſim, ſeu potius ad ſuperſtitionem, obſeruant. Omni attributo Deum ſpoliant: itaut illum, vel magnum, vel ſapientem, vel omnipotentem dicere, vel alio epitheto inſignire, nefas eſſe putent, eo quòd nihil eſſentiæ eius ſatis conueniens reperiri poſſe affirment. Euenit aliquando, vt Emamum e Turri de more clamantem الله اكبر *Allah Akbar*, id eſt *Deus maximus*; homo quidam huius ſectæ, elata voce, interpellauerit dicens, Mentiris. Præterea ad fauorem congerronum ſuorum facillimè falſum teſtimonium dicunt.

Decima tertia: *Sabin*, qui credunt aliquam in Sole ac Luna ineſſe diuinitatem, eo quòd tam benigna ac benefica erga humanum genus duo hæc luminaria comperiantur. Religionis ſuæ, ſuarumque legum ſunt admodum incurioſi, quamuis virtutibus moralibus, & præ-

ſertim

ſertim prudentia, ornati appareant. Animæ immortalitatem, & futuræ vitæ præmium ac pænam, inter fabulas reponunt. Iniurias acceptas, neque vlciſcuntur, neque curant. Hominum ſcelera ac flagitia flocci faciunt: omnia enim ab aſtrorum vi ac neceſſitate effluere putant: itaut tantum ſcelerà omnia curent, quantum ſi vel pluat, vel ningat hyeme; vel æſtate Solis ardor adurat. Omnia naturæ neceſſitati tribuunt.

Decima quarta: *Munaſibi*, Pithagorici ſunt, & Metempſychoſin profitentur. Opinantur verò animas hominum in brutorum illorum corpora tranſmigrare, quibus ſimiliores moribus, & temperamento naturæ viuentes fuerunt; vel quæ magis cara ipſi habuerunt. Atque ita paraſiti anima porcinum corpus ingredietur: laſciui, hircinum: magnanimi, equinum, vel leoninum; vigilis, caninum, vel leporinum. Optant verò ſuper omnia corpus camelinum. Camelus quippe animal eſt mite, patiens, parcum, & vtile. Putant autem, poſt circulum

culum trium millium trecentorum ac sexaginta quinque annorum, animam, quę à camelo in camelum transierit, ad humanum tandem corpus puriorem redituram.

Decima quinta: *Escrakì*, ideſt Illuminati. Sunt & hi Pythagorici, & in Ideæ Diuinæ, eiusque numerorum contemplatione potissimum exercentur. Trinitatis Myſterium admittunt, vt aliàs diximus. Alcoranũ non tanti faciunt, vt multa in eo falsa ac vana esse non credant. Derident porrò, quæ de Paradisi felicitate fabulatur Mahumetus, cum ipsi summam beatitudinem in diuinæ maieſtatis, eiusque perfectionum contemplatione sitam esse exiſtiment. Sapientiores quique inter Mosſemos hanc sectam profitentur. Hi assidui, & conſtantes sunt in exercitijs pietatis, sobrij, parcique in cibo ac potu: prompti, & expediti in agendo. Musicæ, ac Poësi plurimùm addicti sunt: humanæ imbecillitati quàm maximè compatiuntur: ab auaritia longè absunt: auſteritatem, ac iactan-

ctantiam fugiunt. Florentioris ætatis indole, lepore ingenuitate, ingenioque plurimum delectantur. Charitatem magnam erga proximum præseferunt, per quam dicunt se ad amorem Creatoris deduci. Demum nihil prope deesse his ad virum perfectum videtur, quàm Christianæ Religionis agnitionem, ac professionem.

Decima sexta, *Hiaretis*, siue Stupidi, prædictis Escraki oppositi sunt. Hi de omnibus dubitant, nec in quæstionibus suis quidquam absolutè decidunt. Asserunt, ita posse mendacium exornari ac fucari, & veritatem obscurari sophismatibus, atque apparentibus rationibus; vt mendacium veritas, & veritas mendacium possit existimari. Quare nihil in humanis certum esse, sed omnia probabilia, ac disputabilia esse censenda. Satis habent si dicant: *Deus hoc scit, nos verò nescimus.* Si quando aliquis ex his Iudex, seu Præses, eligatur, semper paratus est ad decidendum pro eo, qui postulat; neque pro causa discutienda mul-

tum laborat; semperque addit in fine sententiæ, vel decreti : *Deus nouit id quod melius est*. Bibunt vinum, si in aliorum societate reperiantur: cum soli sunt, potione quadam opio medicata vtuntur, quæ eos in stuporem vertit : itaque eo tempore quidquid eis proponitur, approbant: id quòd deinde se facere dicunt, non quod discernant vera à falsis, sed vt amicis suis obsecundentur.

Cōcludo hoc caput cũ eo, quod Ricautus, & alij fide dignissimi Authores, qui inter Turcas versati sunt, affirmant, nimirum : tot esse inter Mahumetanos sectas, & hæreses, quot ciuitates, imò quot familiæ, vel etiam homines, qui tenuissimam literaturam, rerumque Arabicarum tincturam acceperint, reperiuntur. *Nullus est Concionator* (inquit laudatus Author) *quamtumuis imbecillus, & arte ingenioque miserabilis*, qui *sectam aliquam non instituat, & asseclas aliquot sibi non comparet. Demum diuersitas opinionum circa Religionem inter Turcas, est prope infinita, & absque vlla comparatione maior,*

quam

quam sit ea, quæ inter Christianos cuiuslibet nationis reperiatur. Et tamen Turcæ censentur veri Moslemi, & Orthodoxi. Vident igitur Mahumetani festuças in oculis Christianorum: sed trabes in oculis suis non vident: nec cogitant, vt dixi, si propterea Christianam Religionem malam falsamque esse velint, quòd in multas sectas scindatur; cogi se ad fatendum, religionem suam pessimam esse, & falsissimam.

Verùm, quemadmodum in Christiana Religione, inter plures hæreses, ac schismata, extat certa quædam veræ fidei regula, quæ catholica, & orthodoxa appellatur, & quam in Ecclesia Romana, sub Romano Pontifice, Christi Vicario, S. Petri successore (quem Mahumetani ipsi, & الخليفة *Chalipham*, & الامام *Emamum*; idest supremum Religionis Principem, & Antistitem vocant) esse, ac semper fuisse, & vsque ad Mundi finem perseueraturam, Christiani omnes veri fatentur: ita etiam apud Mahumetanos, inter innumera sectarum porten-

ta, communior quædam superstitionis forma existit, quam omnes illi tenentur profiteri (quamuis re vera in hac quoque inter se ijdem maximè dissideant) qui verè Moslemi, ac Mahumeti asseclæ legitimi, esse volunt. Huiusmodi formam, seu Symbolum, a multis Authoribus Mahumetanis traditam inuenio, quorum nonnullos suis ipsorum verbis hìc referam, ex quibus agnoscet Christianus Lector; pluribus fortasse erroribus ac nugis refertam esse eam regulã, quam Moslemi rectam & Orthodoxam putant, quam eas ipsas, quas prauas, & heterodoxas in sua commentitia Religione agnoscunt, & confitentur.

Dogma-

Dogmata Sectæ Mahumetanæ Sonniticæ, ſeu Orthodoxæ.

Caput Vigeſimum ſextum.

Mnia Mahumetanæ Sectæ, quam Sonniticam, ſeu Orthodoxam prædicant, dogmata continentur in hac formula, qua paſſim, & in ſermonibus, & in ſcripturis vtuntur: لا الـــه الا الله محمد رسول اللـــه: *Non eſt deus præter Deum: Mahumetus eſt Legatus Dei.* Satis quippe putant Moſlemi ad æternam ſalutem conſequendam, vt quis credat; Vnum tantùm eſſe Deum; & Mahume-

tum ab eodem missum fuisse cum Alcorano, ad Religionem Eslamiticam, quam Abraham, & cæteros Prophetas tenuisse fingunt, propagandam. Hæc duo credere, existimant esse (vt nos dicimus) de necessitate medij: alia autem de necessitate præcepti: ita tamen, vt quamuis aliquis ea neget, vel non credat, non propterea ab æterna salute excludendus sit.

De Deo credunt ferè omnia illa, quæ Philosophi ipsi Ethnici naturali lumine cognouerunt, & plura ex ijs, quæ credunt Christiani, & Iudæi; sed non pauca falsa, & absurda admiscent.

Primò, Algazelus in ترجمة عقيدة اهل السنة: *Expositione professionis fidei Sonnitarum*, nempe Mahumetanorum Orthodoxorum; parte prima inter ea, quæ de Deo credenda sunt, ponit, انه ليس بجوهر ولا تحله الجواهر ولا بعرض ولا تحله الاعراض: *ipsum non esse substantiam: neque residere in eo substantias: neque esse accidens, neque resi-*

residere in eo accidentia. Deum non esse accidens, neque residere in eo substantias, vel accidentia, vltrò concedimus. At verò non esse substantiam, absolutè negamus. Cum enim Deus sit الموجود *Ens*, vt ipsemet dixit ad Moysen, Exodi cap. 3. *Fgo sum, qui sum*: Græcè, ἐγώ εἰμι ὁ ὤν: *Ego sum Ens*: & ita etiam appelletur à Sapientibus non solùm Christianis, sed etiam Arabibus; & iuxtà eosdem, *Ens* primario diuidatur in substantiam, & accidens: cum omnes fateantur, Deum non esse accidens; necessariò erit substantia. Audiamus Ebno-Sinam, seu Auicennam, Arabum doctissimum, in Metaphysica, propos. 1. sect. فى الواحد والموجود: *de Vno, & Ente*. فنقول ان الموجود لا يمكن ان يشرح بغير الاسم لانه مبدا اول لكل شى بل صورته تقوم فى النفس بلا توسط شى وهو ينقسم نحوا من القسمة الى جوهر وعرض: *Dicimus, Ens non posse explicari per aliud nomen, ipsum enim est primum principium*

 omnis

omnis rei: ſed forma eius ſtat in ſe ipſa ſine mediatione vllius rei: & ipſum ens communi diuiſione diuiditur in ſubſtantiam, & accidens. Et certè Auicenna ſub nomine الموجود *Entis*, complectitur etiam, imò præcipuè, Deum: ibidem enim ſubdiuidit الموجود *Ens*, in القديم والمحدث *Æternam, & creatum.*

Quòd ſi obijciat Algazelus, S. Auguſtinum l. 7. de Trinitate cap. 5. ſcribentem: *Deum abuſiuè dici ſubſtantiam*: reſpondebimus, S. Auguſtinum loqui de ſubſtantia, quæ ſubſtat accidentibus. At Algazelus loquitur etiam de illa, in qua nulla ſubiectantur accidentia, & abſolutè de omni ſubſtantia. Nam, ſubſtantiam in eo ſenſu, iam Algazelus excluſerat.

Secundò: Ibidem habet de Deo: لا يماثل موجودًا ولا يماثله موجود وليس كمثله شي ولا هو مثل شي: *Non aſſimilatur vlli enti; neque vllum ens aſſimilatur illi: Neque vlla res eſt ſimilis illi, neque ille ſimilis eſt vlli rei.*

Hæc

Hæc propoſitio abſolutè falſa eſt : nam Deus ipſe dixit in libro Geneſis cap. 1. *Faciamus hominem ad imaginem, & ſimilitudinem noſtram*. Neque ſolùm homo, ſed cæteræ etiam creaturæ aliquam Dei ſimilitudinem præſeferunt. Et in Sacris literis non ſemel admonemur, vt Deum imitari, illique ſimiles fieri conemur. Semper enim de ſimilitudine analogica intelligimus, non autem propria, & vniuoca, quæ vix dici poſſet ſimilitudo, ſed ſtricta comparatio eſſet appellanda.

Tertiò: Ibidem, credendum eſſe ait, Deum انّه مستو على العرش على الوجه الذى قاله وبالمعنى الذى اراده استوًا منزهًا عن المماسّة والاستقرار والتمكن والحلول والانتقال لا يحمله العرش بل العرش وحملته محمولون بالطف قدرته مقهورون فى قبضته وهو فوق العرش وفوق كل شى الى تخوم الثرى فوقية لا تزيده قربًا الى العرش والسماء :

Sede-

Sedere in Throno eo modo, quem ipse dixit, & eo sensu, quem ipse intendit, sessione remota à contactu, & inhæsione, & situ locali, & descensu in illum, & translatione (seu motu locali). *Non portat illum : Thronus : sed & Thronus, & portitores eius portantur à facilitate potentiæ eius, comprehensi in vola manus illius. Et ipse est supra Thronum, & supra omnes res vsque ad terminos terræ, superioritate, quæ nihil addit in eo vicinitatis ad Thronum, & ad cælum.* De hoc eodem Throno hæc habentur in alia professione fidei Eslamiticæ in antiquissimo Codice m. s. Bibliothecæ Sacri Collegij Vrbani : cui titulus, باب شرايع الاسلام : *Caput de legibus Eslamiticis*.

اذا قيل لك اى شى خلق الله بيده فقل العرش وادم وجنة عدن التى غرسها وساير الخلق قال له كن فيكون .... واذا قيل لك اخبرني عن الله تبارك وتعالى اين كان قبل يخلق العرش فقل كان

على

على الضباب والماء فى الهواء ولا يعلم ما سوى ذلك الا الله . *Cum interrogatus fueris, quid creauerit Deus manibus suis: responde: Thronum, & Adam, & Paradisum Eden, quem ipse plantauit: Cætera autem creauit, dicendo: Esto, & fuit. Cum verò aliquis dixerit tibi: Vbi erat Deus Excelsus ac Benedictus, antequam Thronum crearet? Responde? Erat super nebulas, & aquam in aëre: neque nouit aliud præter hoc, nisi Deus.* In alia porrò Catechesi, cui titulus كتاب الرسالة *Liber Legationis*, ex Bibliotheca Bongartiana, legimus: وسع كرسيه السموات والارض ولا يوده حفظهما : *Amplitudo Throni eius æquat cælum, & terram: neq; vllam exhibet ei molestiam conseruatio vtriusque.*

Si hæc, quæ de Throno Dei à Mossemis Sonnitis, qui Orthodoxi haberi volunt, dicuntur, & creduntur, metaphoricè, seu mysticè, ab illis intelligerentur: possent aliquo modo tolerari, vel excusari. Verùm cum literaliter, & prout verba

verba ſonant, ab illis neceſſariò accipiantur: neque tolerari poſſunt, neque excuſari. Et cum ipſi multa improbent, quæ de hoc portentoſo Throno aliquæ Mahumetanorum ſectæ comminiſcuntur, vt ſupra vidimus; non minori abſurdo, ea quæ hic commemorauimus, de illo pronunciant. Et quidem ſi ſexcenti Chryſippi, ea quæ huic Throno tribuuntur, acumine ſuo diſcutere conarentur, & in aliquem ſanum ſenſum componere, fruſtra procul dubio deſudarent.

Quartò: Loquens de التنزيه, ſeu de ijs, quæ dicuntur de Deo negatiuè; affirmat, credendum eſſe, انه فى ذاته معلوم الوجود بالعقول مرى الذات بالابصار رحمة منه ولطفا بالابرار فى دار القرار واتماما للنعيم بالنظر الى وجهه الكريم: *Ipſum in eſſentia ſua cognoſci quoad exiſtentiam, per intellectus: Videri verò quoad eſſentiam per oculos, pro miſericordia eius, & benignitate erga iuſtos, in Domo quietis*(id eſt in Paradiſo)*perfectam concedendo felicitatem per intuitum in faciem*

ciem

*ciem ipſius venerandam*ـه .

Sed impoſſibile eſt Deum videri oculis corporeis in eſſentia ſua, ſeu clarè, & intuitiuè: quia nulla potentia ferri poteſt extra ſuum obiectum. At obiectum viſus corporalis eſt viſibile corporeum; Deus autem ſpiritualis eſt, & incorporeus; ergo viſus corporalis non poteſt ferri in Deum; vel concedendum eſt Deum eſſe corporeum, quod Algazelus ipſe negat. Deinde ineptè, & prorſus falsò, ponitur in Deo diſtinctio eſſentię ab exiſtentia: cum enim eſſentia habeat ſe ad exiſtentiam ſicut potentia ad actum, poneretur in Deo potentialitas, quæ eſſet imperfectio: & quidquid ſit, eſt inintelligibile, quomodo poſſit in Deo videri eſſentia ſine exiſtentia, vel è conuerſo; cum de intrinſeco conceptu Dei ſit actualis exiſtentia.

Quintò: Vbi agit de ارادة الله *Voluntate Dei*, ita loquitur: والله تعالى مريـــد

الكاينات مدبّر للحادثات فلا يجرى فى الملك والملكوت

قليل

قليل و لا كثير صغير او كبير خير او شرّ نفع
او ضرّ ايمان او كفر عرفان او نكر فوز او خسر
زيادة او نقصان طاعة او عصيان الاّ بقضايه وقدره
وحكمه ومشيئته فما شاء كان و ما لم يشا لم يكن
لم يخرج عن مشيئته لفتة ناظر ولا فلتة خاطر بل هو
المبدى بالاشيا وهو المبدي والمعيد الفعال لما يريد
لا رادّ لحكمه ولا معقب لقضايه فلا مهرب لعبد عن
معصيته الا بتوفيقه ورحمته ولاّ قوة له على
طاعته الاّ بمحبته وارادته :

Ipse verò Altissimus vult ea quæ sunt, & gubernat quæ de nouo eueniunt. Neq; euenit in Regno terreno & cælesti modicum aut multũ, paruum aut magnum, bonum aut malum, vtile aut noxium; fides aut infidelitas: scientia aut ignorantia; salus aut perditio, augmẽtum aut defectus; obedientia aut contumacia, nisi per determinationem eius, & decretum eius, & sententiam eius, & voluntatem eius.

eius. Quicquid autem ipse voluerit, erit: id verò quod noluerit, non erit: nec præter voluntatem eius fit nictus oculi, nec motus mentis. Ipse est qui dedit principium rebus, easque condidit, & eas destruet, (seu potius, destructas redintegrabit), *Facit id quod vult, nec est qui reuocet sententiam eius, nec remoueat decretum eius. Non potest homo effugere, quin ei sit inobediens, nisi per concursum auxilij & misericordiæ eius: neque habet vires ad obediendum illi, nisi per amorem, & voluntatem eius.*

Si homines peccant, quia ita Deus decreuit, & prædestinauit, & absolutè voluit: Iam homines necessariò peccabunt, neque poterunt peccatum euitare: & Deus verè dici poterit author peccati hominis. Hoc autem est illud, quod Sonnitæ damnant in Kadritis, & alijs sectarijs suæ Religionis: & meritò: neque enim sine summa impietate dici potest, Deum esse authorem peccati, vel hominem ita necessitari ad illud, vt non possit non peccare.

Sextò: Loquens de كلام الله *Sermone Dei,*

ne Dei, ita ſcribit: وان القران والتوراة والانجيل
والزبور كتبه المنزلة على رسلـــه وان القران مقرو
بالسنة مكتوب فى المصاحف محفوظ فى القلوب وانــه
مع ذلك قديم قايم بذات الله لا يقبل الانتقال والفراق
بالانتقال الى القلوب والاوراق وان موسى سمع كلام الله
بغير صوت و لا حرف كما يرى الابرار ذات اللـــــه
مـــن غير جوهر ولا عـــــــــــــــرض ؛

Credendum eſt, Alcoranum, Pentateuchum, Euangelium, & Pſalmos Dauidis eſſe libros datos a Deo, reuelatos Legatis ſuis. Alcoranum verò pronunciari linguis, ſcribi literis, cuſtodiri in cordibus: & nihilominus eſſe æternum, exiſtentem in eſſentia Dei, abſque eo quòd ſeparetur aut diuidatur ab ea, dum transfertur in memorias hominum, & in paginas librorum. Credendum quoque eſt Moyſem audiuiſſe ſermonem Dei ſine voce & literis, ſicut vident Iuſti eſſantiam Dei ſine ſubſtantia & accidentibus.

Pri-

Primò ineptissimè ponit inter dogmata credenda ex fide, Alcoranum esse æternum, & ab æterno existere in essentia Dei. In hoc enim sibi contradicit, cum supra asseruerit, vt vidimus, non existere in Deo neque substantias, neque accidentia. Alcoranus verò non potest esse nisi substantia, vel accidens. Deinde, impossibile est, aliquid existere ab æterno in essentia Dei, & non esse increatum: quod sanè vltrò Moslemi concedunt. Atqui impossibile est, aliquid esse increatum, & æternum, & non esse Deum: ergo Alcoranus erit Deus. Postremò non potest reddi ratio, cur Alcoranus existat ab æterno increatus in essentia Dei, & non etiam Pentateuchus, Euangelium, & Psalterium Dauidis, cum eodem modo hi libri reuelati fuerint, & traditi a Deo: & Mahumetus ipse velit eos in eodem gradu venerationis recipi a suis, ac Alcoranum. Respondebunt fortè Moslemi, Alcoranum existere ab æterno in essentia Dei, non formaliter, sed idealiter. At nulla

eſt inter res creatas, quæ hoc modo non fuerit ab æterno idealiter in Deo. Sed hoc modo idea non diſtinguitur realiter ab ipſa eſſentia Dei.

Secundò, falsò aſſerit, Moyſen ita audiuiſſe ſermonem Dei, ſicuti iuſti vident eſſentiam diuinam, nimirum ſine vllo ſono vocis, aut ſigno vllo extrinſeco. Legimus enim Exodi cap. 19. dixiſſe Deum ad Moyſem: *Iam nunc veniam ad te in caligine nubis vt audiat me populus loquentem ad te*. Et paulò poſt. *Moyſes loquebatur, & Deus reſpondebat ei*. Et cap. 20. *Cunctus autem populus videbat voces*. Et territus Populus vocibus Dei loquentis dixit Moyſi: *Loquere tu nobis, & audiemus: Non loquatur nobis Dominus, ne fortè moriamur*. Erant igitur voces Dei loquentis cum Moyſe, ſenſibiles; & tam a Moyſe, quam à populo auribus excipiebantur. Præterea literis loquutus eſt Deus cum Moyſe, tradens ei duas tabulas legis, ſcriptas digito ſuo. Quamobrem in hoc etiam errant Sonnitæ.

Septimò. Ibidem collocat inter dogmata fidei, Deum esse حيًّا عالمًا قادرًا مريدًا سميعًا بصيرًا متكلمًا بالحياة والعلم والارادة والسمع والبصر والكلام لا بمجرد الذات : *Viuentem, scientem, potentem, volentem, audientem, loquentem, vita, potentia, scientia, voluntate, auditu, visu, sermone, non nuda simplicique essentia,*

Non solùm Christiani Theologi, sed Mahumetani ipsi Motazelitæ, conuincunt Sonnitas in hac propositione manifestissimi erroris. Nam quicquid est in Deo, identificatur cum ipso Deo, nec vlla ratione distinguitur ab eius essentia. Alioquin sequerentur omnia illa absurda, quæ supra, cúm de Trinitatis Mysterio ageremus, exposuimus.

Octauò loquens de الافعال *Operibus Dei*, docet ipsum يثيب عباده على الطاعة بحكم الوعد والكرم ولا بحكم الاستحقاق واللزوم

اذ لا يجب عليه فعل ولا يتصوّر منه ظلم

ولا يجب عليه لاحد حقّ :

remunerare ſeruos ſuos propter obedientiam ratione promiſſionis, & liberalitatis, non ratione meriti, & obligationis, cum ipſe ad nihil faciendum teneatur, nec excogitari poſſit in eo iniquitas, nec aliquid cuiquam debeat.

Eſt in his verbis manifeſta contradictio, dum aſſeritur Deum remunerare ſeruos ſuos propter obedientiam, id eſt, bona opera; & non propter meritum obedientiæ: nam idem videtur remunerare propter opera bona, ac propter meritum bonorum operum; nempe propter bonitatẽ quam habent in ſe. Nec negari poteſt, homines bene operando iuxta legem Dei, mereri ex aliqua congruentia præmiũ apud ipsũ Deum, quamuis Deus præmium illud non promiſiſſet; ſi enim promiſiſſet, teneretur aliquo modo ex vi ſuæ promiſſionis reddere illud bene operanti. Cæterùm fatemur etiam nos Deum

Deum ex rigore iuſtitiæ nihil alicui debere, cum omnes ſint ei naturalitèr debitores & vitæ, & rerum ſuarum omnium. Quamobrem dixit Chriſtus diſcipulis ſuis, Lucæ cap. 17. *Cum feceritis omnia, quæ præcepta ſunt vobis, dicite: Serui inutiles ſumus: quod debuimus facere fecimus.*

Poſtquam expoſuit Algazelus ea, quæ de Deo credenda ſunt; venit ad ea, quæ ad ſecundam partem Profeſſionis Eſſamiticæ fidei ſpectant, nempe ad Mahumetum, de quo hæc habet : وانه تعالى

بعث النبى الامى القرشى محمدًا صٓ برسالة الى كافة

العرب والعجم والجن والانس فنسخ بشرعه الشرايع

الا ما قرّره وفضله على ساير الانبياء وجعله سيّد

البشر ومنع كمال الايمان بشهادة التوحيد لا اله الا الله

{ تقترن بها شهادة الرسول وهوقوله محمد رسول الله :

Credendum eſt etiam, Deum miſiſſe Prophetam Idiotam, Coraſinum, Mahumetum, ſuper quem ſint benedictiones Dei, &

 pax,

pax, cum munere legationis ad omnes Arabes, & Barbaros, & Dæmones, & homines: & abrogaſſe per legem eius alias leges, exceptis ijs, quæ ſtabilia eſſe voluit: & exaltauiſſe eum ſuper omnes Prophetas, & humani generis Dominum illum conſtituiſſe: nec voluiſſe fidem perfectam eſſe in ſola confeſſione vnitatis Dei per ea verba; Non eſt Deus niſi Deus: niſi adderetur profeſſio de Legato eius, per alia verba, Mahumetus Legatus Dei.

Ex ijs, quæ hactenus dicta ſunt, & deinceps, Deo volente & fauente, dicemus, ſatis conſtat, quàm vana, & falſa ſint hæc omnia, quæ de Propheta ſuo credere profitentur Moſlemi, ſi duo tantum excipias, nempè, illum fuiſſe Coraſinum, & Idiotam, imò idiotiſſimum. Poteſt etiam concedi, illum miſſum fuiſſe Legatum ad Dæmones, non a Deo, ſed a Diabolo, quò Dæmones ipſos ad Chriſtianam Religionem oppugnandam, & ad homines Tartaro aucupandos adiuuaret.

Pergit Algazelus, neceſſe eſſe credere

re etiam omnia illa, quæ Mahumetus prædicauit de hoc mundo, & de sæculo futuro; & præsertim ea, quæ prænunciauit euentura esse post mortem: inter quæ

Primum est سوال منكر و نكير وهما شخصان
مهيبان هايلان يقعدان العبد فى قبره سويًا ذا روح
وجسد فيسالانه عن التوحيد والرسالة ويقولان له
من ربّك وما دينك ومن نبيّك وهما فتانا القبر
وسوالهما اول فتنة بعد الموت :

Examen faciendam à Monker, & Nakir, quæ sunt duæ terribiles & horrendæ aspectu personæ, quæ hominem in sepulchro suo erectum statuent, anima & corpore præditum; atque interrogabunt eum de vnitate Dei, & legatione Prophetæ, dicentes: Quis est Dominus tuus? & quæ est Religio tua? Et quis est Propheta tuus? Et ambo explorabunt sepulchrum, & interrogatio eorum erit primum examen post mortem faciendum.

Animas hominum poſt mortem a cor-corpore ſeparatas, diuinum examen operum ſuorum, ac Fidei ſuæ, ſubituras eſſe ante ſupremum Iudicij diem, nos etiam firmiſſimè credimus. At verò animas ad corpora in ſepulcro poſt mortem redituras eſſe, & cum illis coniungendas, & a Monker, & Nakir diſcutiendas eſſe; fabulas, & ineptias, non tam Mahumetanicas, quàm Thalmudicas exiſtimamus, abſque vllo fundamento confictas. Vide quæ mox ſubijcimus.

Secundum: وان يؤمن بعذاب القبر وانه حق وحكمة وعدل على الجسم والروح على ما يشاء:

Credere oportet in tormentum ſepulcri, & hoc eſſe debitum, & iudicium, & iuſtitiam erga corpus & animam, pro eo quod voluerit Deus.

Hoc ſepulcri tormentum, quemadmodum etiam examen prædictum, magnum eſt commentum Rabbinorum Iudæorum, qui vocant illud חבוט הקבר, *Percuſſionem ſepulcri*. De hoc ita ſcribit

bit R. Elias Germanus in suo תשבי *Thisbi: Scriptum est in Midràs R. Isaac filij Parnach: Interrogauerunt discipuli ipsum R. Eliezer, quomodo se haberet modus percussionis sepulcri. Respondit eis: Postquam separatus est homo ab hoc saeculo, venit Angelus mortis, & sedet super sepulcrum eius, & statim intrat anima eius in corpus eius, & facit illum stare super pedes suos &c. Dixit R. Iehosua filius* Leui: *Et in manu eius est catena, cuius media pars est ferrea, & altera ignea, qua verberat ipsum hominem. Et prima vice dissoluuntur membra eius: altera vice, eius ossa dissipantur: tum veniunt Angeli, & colligunt ea. Quod si tertia vice ipsum percusserit, redigitur in puluerem, & cinerem, & redit in sepulcrum suum &c. Dixit R. Meir: Grauius est iudicium Percussionis sepulcri iudicio Ghennae, quoniam etiam qui planè iusti sunt, & filij Principum, & abortiui, eo iudicantur: excepto eo, qui moritur in vespera Sabbati & qui moritur in terra Israel.* In precationibus, quas בְּרָכוֹת id est *Benedictiones* appellant,

orant

orãt Deum Iudæi, vt liberet eos מחבוט של קבר *à Percussione sepulcri*. Omitto omnes alias ineptias, quas circa hoc tormentum sepulcri effutiunt Mahumetani. Satis sit agnouisse, ex quo fonte Mahumetanicæ superstitionis fæculenta dogmata deriuentur.

Tertium : ويومن بالميزان ذى الكفتين واللسان صفته فى العظم مثل طباق السموات والارض توزن فيه الاعمال بقدرة الله والصنج يوميذ تخرج مثاقيل الذرّ والخردل تحقيقا لتمام العدل و تطرح صحايف الحسنات فى صورة حسنة فى كفّة النور فيثقل بها الميزان على قدر درجاتها عند الله بفضل الله وتطرح صحايف السيات فى صورة قبيحة فى كفة الظلمة فيخف فيها الميزان بعدل الله تعالى :

Credendum est etiam in libram, vel stateram, duabus lancibus, & lingua, seu examine, constantem; de qua prædicatur, quod amplitudine

tudine sua cælorum & terræ superficiem exæquet: in qua ponderabuntur opera hominum per potentiam Dei. & pro lapidibus statera proferentur ea die pondera ad quantitatem atomorum, & granorum sinapis, vt perfectè seruetur iustitia in trutinando. Deinde conijcientur libri bonorum operum pulchrè formati in lancem lucis, atque his grauabitur statera, ac deprimetur iuxta mensuram graduum eorundem operum apud Deum ex gratia ipsius. Libri autem malorum operum conijcientur in lancem tenebrarum, quibus coniectis, leuis fiet, & ascendet libra per iustitiam Dei Altissimi.

Ex qua officina portentosam hanc stateram Mahumetus, & Mahumetani eruerint, prorsus ignoro; nisi fortè ex Thalmudistarum documento illam confinxerint. Vnum scio, illos è sacris literis eruere non potuisse, nisi fortè ex aliqua earundem metaphorica loquutione, huius figmenti sui ansam ceperint.

Quartum: ويومن بان الصراط حق وهو جسم ممدود

ممدود على متن جهنم احدّ من السيف وادق من
الشعر تزلّ عليه اقدام الكافرين بحكم الله فيهوى
بهم الى النار وتثبت عليه اقدام المومنين
فيساقون الى دار القرار:

Credendum eſt etiam, verè exiſtere Sorat, quod eſt corpus extenſum ſupra medium Gehennæ, acutius gladio, & ſubtilius capillo, ſuper quem lababunt pedes infidelium ex iudicio Dei, itaut ipſi cadant in ignem Gehennæ. Pedes verò fidelium conſtanter ambulabunt ſuper illud; & hi ducentur in domum requiei (ideſt in Paradiſum)

Vt cætera, quæ in hoc figmento riſu digna ſunt, omittam, libenter diſcerem à Mahumetanis, quam ob cauſam fideles, qui a peccato immunes ſunt, cogendi ſint ad transeundum ſuper hunc pontem, ad hoc vt duci poſſint in Paradiſum. An nulla alia eſt via, per quam trãſitus ſit Iuſtis è terra ad cælum? vel nulla alia erit ratio malos à bonis diſcernẽdi, quàm hoc Iudi-

ludicrum pontis Sorat? Sed pergo ad reliqua huius tam preclare Professionis dogmata.

Quintum: ويومن بالحوض المورود حوض محمد

حتى يشرب منه المومنون قبل دخول الجنة وبعد جواز

الصراط من شرب منه شربة لم يظما بعدها ابدا

عرضه مسيرة شهر اشد بياضا من اللبن واحلى من

العسل حوله اباريق عدد نجوم السما فيه

ميزابان يصبان من الكوثر :

Credendum est in piscinam Mahumeti, ad quam descendent bibituri Fiedeles ante ingressum Paradisi, postquam transierint Pontem Sorat. Qui autem semel biberit ex ea, non sitiet amplius in æternum. Latitudo verò eius habet iter vnius mensis: & aqua eius est lacte candidior, & melle dulcior. Circa eam positi sunt scyphi tot numero, quot sunt stellæ Cæli; & in ea sunt duo tubi, per quos deriuatur aqua ex flumine Kauther.

Ad quid, oro, hæc tam vasta pro fideli-

delibus piſcina? an ex laborioſo tranſitu pontis Sorat tantam ſitim contraxere, vt non niſi tam vaſto gurgite poſſint eam extinguere? Hoc verò lubentius illis ſucceſſiſſet ſine tot ſcyphorum copia, os in piſcinam faciemque immergendo. At verò modeſtiæ bibentium conſulere voluit Mahumetus. Miror verò, quod cum poſſent bibere ex ipſo fluuio Kauther; ex aquis ab eo in piſcinam Mahumeti deriuatis ſitim velint extinguere. At hæc propior erat, nec poterant miſeri illi tamdiu ſitim tolerare, donec ad fluuium Kauther peruenirent. Optima excuſatio. Sed cum aquæ excellentia & perfectio ſita ſint in claritate ſeu tenuitate, ac frigiditate; eaque maxime improbetur, quæ colorem vllum habet, aut ſaporem: cur aqua hæc piſcinæ Mahumeticæ alba eſt, & dulcis, itaut non aquæ, ſed potionis medicæ, quæ ægrotis præbetur, nomen mereatur? Poſtremò, ſi illi, qui ex hac aqua ſemel bibunt, non ſitient amplius in æternum, ad quid Mahumetus ponit in Paradiſo

men-

mensas cum tot vrceis, scyphis, ac pincernis, & præterea tot flumina, lactis, mellis, vini, aquæ & huiusmodi humorum pro suis sectatoribus? sed ad dogmata seriora veniamus.

Sextum : وان يؤمن بالحساب والى مسامح
فيه والى من يدخل الجنة بغير حساب وهم المقربون
فيسأل من يشاء من الانبياء عن تبليغ الرسالة ومن
يشاء من الكفار عن تكذيب المرسلين ويسال
المبتدعة عن السنّة ويسّال المسلمين عن الاعمال :
ويؤمن باخراج الموحّدين من النار بعد الانتقام
حتى لا يبقى فى جهنم موحّد بفضل الله : ويؤمن
بشفاعة الانبياء ثم العلماء ثم الشهداء ثم ساير
المومنين كل على حسب جاهه ومنزلته ومن بقى من
المومنين ولم يكن له شفيع أُخرج بفضل الله
فلا يخلد فى النار مؤمن بل يخرج منها من كان فى
قلبه

قلبــه مثقال ذرة مــن الايمـــــــــــــــن :

*Credendum est etiam in diem Iudicij, in qua diuidentur creaturæ in eas, a quibus strictè exigetur ratio; & in eas, quibuscum benignè agetur; & in eas, quæ sine vllo prorsus examine Paradisum ingredientur: illas nempe, quæ sunt Deo proximæ (*hi sunt Angeli, qui vocantur Approximati*) Exiget autem Deus rationem a quocunque voluerit ex legatis suis, de legatione ipsorum, vtrùm satisfecerint partibus suis: & à quocunque voluerit ex infidelibus, eo quòd noluerint credere in Legatos missos a se. Exiget etiam rationem à Nouatoribus, & Hæreticis, de traditionibus libri Sonnæ: & à fidelibus Moslemis de operibus suis. Credere etiam oportet, eos, qui vnum Deum coluerunt, exituros tandem esse ex igne Gehennæ, postquam peccatorum pænas luerint, itaut ex diuiua benignitate nullus, qui vnum Deum crediderit, & coluerit, in Gehenna sit permansurus. Item credendum est in intercessionem, primo Prophetarum, deinde Doctorum, deindè Martyrum, deindè cæterorum*

rum

rum fidelium, vniuscuiusque iuxta præstantiam, & gradum suum. Qui autem remanserint ex fidelibus sine intercessore; educentur nihilominus ex Gehenna per gratiam Dei, itaut nullus fidelis in ea permansurus sit, sed exiturus sit ab ea, si in corde eius fuerit fides quantum est pondus vnius atomi.

Videntur quædam ex his, etiam iuxta Christianam fidem, tolerabilia. Nullo tamen pacto admitti potest, eos qui in vnum Deum crediderint, vel atomum fidei in corde habuerint, & denique fideles omnes, quantumuis malos, ac scelestos, post datas in igne pænas, tandem ex Gehenna esse exituros. Hoc enim non solùm est contra doctrinam Christi, & Prophetarum, qua docemur, tàm infideles, quàm fideles, & vnius Dei cultores, qui in peccato mortali ex hac vita decesserint, æternis Gehennæ pænis esse cruciandos, nec vnquam ab illis liberandos: verum etiam contra id quod toties repetit Alcoranus, & multi etiam ex Mahumetanis credunt, grauium peccatorum reos, etiam fideles, in Gehen-

næ igne esse perpetuò commoraturos.

Septimum : وان يعتقد فضل الصحابـــــة

وترتيبهم وان افضل الناس بعد رسول الله صلى ابوبكر

ثم عمر ثم عثمان ثم على رضوان الله عليهم وان يحسن

الظن بجميع الصحابة ويثنى عليهم كما اثنى الله تعالى

ورسوله عليهم اجمعين . فكل ذلك مما وردت به الاخبار

وشهدت به الاثار فمن اعتقد ذلك موقنا به كان من

اهل الحق وعصابة السنة وفارق رهط الضلال وحزب

البدعة . تعق جماعة فاولوا مـــا ورد فى الاخرة من

الميزان والصراط وغيرهما وهو بدعـــــــــــــة ؛

Necesse est etiam confiteri excellentiam sociorum Mahumeti, & gradus dignitatis eorum: & quòd post ipsum Mahumetum ص, præstantissimus omnium hominum fuerit Abubaker, deinde Omar, deinde Othman, deinde Aly: & de omnibus Mahumeti socijs bene sentire, & eos celebrare, sicut celebrauit

uit eos omnes Deus, & Legatus eius. Et hoc eſt quod ex traditione hiſtoriarum, & narrationum acceptum eſt, & manifeſtis argumentis teſtificatum. Quiſquis ergo hæc omnia confeſſus fuerit, & certò crediderit, cenſendus eſt ex ſectatoribus veritatis, & ex cœtu illorum, qui Sonnitæ appellantur; a conuenticulo errantium, & ab Hæreticorum turba ſeparatus. Quidam profundius hæc acceperunt, metaphoricè interpretantes ea, quæ dicuntur de futuro ſæculo circa Stateram, & pontem Sorat, & alia. Sed hæc eſt hæreſis.

Circa hunc poſtremum articulum, ad ſocios Mauhmeti, & ad quatuor primos Chaliphas, ſeu ſupremos Antiſtites eiuſdem Mahumeti in Imperio ſucceſſores, pertinentem; nihil aliud mihi dicendum occurrit, niſi Somnitas magnam iniuriam inferre Prophetæ ſuo, qui, vt manifeſtè patet ex Mahumetanorum Hiſtorijs, ſemper beneuolentia, & æſtimatione prætulit Aly omnibus ſocijs, & aſſeclis ſuis: & ſexcentis argumentis oſtendit, apertiſque verbis ſignificauit, vo-

luntatem ſuam eſſe, vt Aly ſibi immediatè in Imperio ſuccederet. Quamobrem Sciaitæ à Sonnitis ſe ſe perpetuo ſchiſmate diuiſerunt, vt ſupra iam dictum eſt.

Bene verò eſt, quòd Algazelus concludat, hæſeos damnandos eos, qui ea, quæ Mahumetus credenda propoſuit, materialiter, & prout verba ſonant non crediſſent, ſed ad ſenſum allegoricum, vel metaphoricum detorſiſſent. Tanto enim magis, & apertius prodit ſe Mahumeticæ Sectæ falſitas, & ſtultitia.

Præter hanc Algazelicam profeſſionem, aliæ etiam inueniuntur, quæ in rebus ad theoriam fidei ſpectantibus cum ea ferè conſentiunt. In vna earum, quæ inſcribitur : باب ما تنطق به الالسنة

وتعتقد الافدة من واجب امور الديانات :

Caput de ÿs, quæ confiteri debent linguæ, & credere corda circa neceſſaria ad Religionem, reperio nonnulla alia, quæ cenſuræ notam merentur.

Pri-

Primò : Dicitur de Throno Dei :

وسع كرسيه السموات والارض :

Amplitudo Throni eius occupat cælos & terram. Verùm hoc non poteſt conſiſtere cum eo, quod legitur in alia profeſſione, inſcripta باب شرايع الاسلام . *Caput de Legibus Eſlam:* his verbis : واذا قيل

لك اخبرني عن الجنة اين تكون فقل في السماء

السابعة وهي سبع جنات وعليها عرش رب العالمين

وجنة عدن على الجنات كلها ومنها تتفجر انهار الجنات

وثمارها .... فاولها العزة والكرسي وهي جنة

عدن والثانية جنة الماوى والثالثة جنة الفردوس

والرابعة جنة الخلد والخامسة جنة النعيم

والسادسة جنة الجلال والسابعة جنة السلام :

Cum dictum fuerit tibi : Dic mihi, vbi ſit Paradiſus ? Reſponde : Eſt in Cælo ſeptimo, & ipſe continet ſeptem paradiſos, & ſuper

Oo 3 eos

eos est Thronus Domini seculorum: & paradisus Eden est super omnes paradisos, & ex eo deriuantur flumina paradisorum, & fructus eorum . . . . . Et paradisus primus est Potentia, & Sedes (seu Thronus): *& hic est paradisus Eden. Secundus est paradisus Refugij. Tertius paradisus Pherdaus.* (1. Paradisi). *Quartus, Aeternitatis. Quintus, Naim* (seu Deliciarum). *Sextus, Gloriæ. Septimus, Pacis.* Si hæc Moslemi literaliter ac materialiter non acciperent, possent benignius explicari: verùm cum iuxta verborum sensum velint esse intelligenda, nullo modo possunt inter se cohærere. Si enim Thronus Dei, iuxta eorum fidem, æquatur amplitudine cum cælis & terra, quomodo in vna parte cæli septimi collocatur? Nullus hæc Oedipus intelligeret, ne dum explicaret.

Secundò: dicitur ibidem: وانه على عرشه المجيد بذاته وهو في كل مكان بعلمه:

Et ipse est super Thronũ suum gloriosum cum essentia

essentia sua; & est in omni loco per scientiam suam.

His verbis manifestum fit, Mahumetanos Sonnitas & Orthodoxos, non credere Deum esse vbique per essentiam, sed per solam scientiam, quod est contra omnes Sacras Scripturas. Hunc errorem agnoscentes Giahemitæ, & Motazelitæ, duæ Mossemorum sectæ supra commemoratæ, docuerunt Deum etiam per essentiam vbique reperiri. Et ad sententiam suam stabiliendam allegabant verba illa Alcorani, quæ habentur Sura 4. *Mulieres* v. 108. يستخفون مـــن الناس

ولا يستخفون من الله وهو معـــهم اذ يبيتون مـــــا لا

يرضى من القول وكان اللـــه بما يعملون محيطـــا :

Abscondunt se (nempe impij) *ab hominibus, sed non abscondunt se a Deo, & ipse est cum illis, quando noctu loquuntur, quæ ipsi non placent: nam Deus id quod faciunt comprehendit.* Quæ verba ita explicat Thalebiensis Sonnita: وتعلقت الجهميـــــة

 والمعتزلة

والمعتزلة بهذه الاية وان الله بكل مكان وانما معناها
يعلم ما يقولون ولا يخفى عليه فعلهم لانه عالم بما
يظهره الخلق ويستترونه وليس فى قوله [معهم] ما
يوجب انه بكل مكان لانه قال أامنتم من فى السماء
ولم يرد بقوله انه فى السماء معنى غير الذات لان
القول بان زيدا فى موضع كذا من غير ان يقيد
بذكر فعل وشى من الاشياء لا يكون الا بالذات
وقد قال الله تعالى اليه يصعد الكلام الطيب وقال
يدبر الامر من السماء ولو كان معهم اذ يبيتون ما لا
يرضى بمكان لوجب ان لا يكون معهم اذا لم يبيتوا :

Et inhæserunt Giahemitæ in hoc versu, vt confirmarent sententiam suam, Deum eße in omni loco. Sed re vera sensus horum verborum est: Deus scit id quod dicunt, neque absconditur ab eo id quod faciunt: ipse enim nouit omnia occulta & manifesta creaturarum. Neque est in eo quod dicitur (cum eis)

eis) quod cogat credere, Deum esse in omni loco: Ipse enim dixit: Creditis in eum qui est in Cælo. Neque voluit hoc per dicere, se esse in Celo, nisi per essentiam. Nam dicere, Zaidum esse in loco tali, absque mentione operationis, vel alterius cuiuscunque rèi, est dicere, illum non esse ibi nisi per essentiam. Et iam dixit Deus de se: Ad eum ascendit sermo bonus: & iterum dixit: Moderatur res è Cælo. Quòd si fuisset cum eis, quando noctu loquebantur id quod ipsi non placebat, localiter: certè necesse fuisset, vt non esset cum eis, quando non loquebantur noctu id quod ipsi non placebat. Admodum imbecilla & friuola est hæc responsio Thalebiensis: & multò sapiētiores sunt in hoc Giahemitæ, & Motazelitæ hæretici Sonnitæ, quàm Sonnitæ ipsi, qui iactant se veros Mosslemos, & Orthodoxos. Non immoror in probando hanc veritatem authoritate sacrarum scripturarum: nam cum Deus, etiam in sententia priscorum Philosophorum, sit incircumscriptus, & immensus in essentia, necesſ-

necessariò sequitur, illum essentialiter esse vbique:

Tertiò: Dicitur ibidem. وان الله سبحانه قد خلق الجنة فاعدّها دار خلود لاولياه واكرمهم فيها بالنظر الى وجهه وهى التى اهبط منها ادم نبيـــه وخليفتـــــــــــــــه الى الارض : *Credendum est Deum creasse Paradisum, & præparasse eum pro Palatio æternitatis amicis suis: & honorare eos in eo aspectu faciei suæ: & hic Paradisus est ille, ex quo descendere fecit Adamum prophetam suum, ac Vicarium suum, in terram.* Quando scilicet eiecit eum ex illo, postquam pomum vetitum comederat.

Qua in æstimatione habenda sit fides Mahumetana, ex hoc vno colligi potest, quòd illius professores credere tenentur, Paradisum illum, ex quo eiectus fuit Adam ob peccatum suum, situm esse in septimo Cælo, atque esse eundem illum, in quo Deus exhibet se videndum amicis suis, qui in eodem æter-

na

na felicitate fruituri sunt: cum euidentissimè constet ex sacris literis, Paradisum illum, non in Cælo, sed in Terra fuisse: neque ad æternam, & perfectam hominum beatitudinem, sed ad eorundem temporalem habitationem, & naturalem felicitatem, si primorum parentum culpa non obstitisset, à Deo creatum fuisse.

In alia Mahumetanicæ fidei formula relata á D. Gabriele Sionita, in Tract. de Vrbibus, & moribus Orientalium c. 4. Authore Iacob. Filio Said Aly, additur: *necessarium esse credere in Scripturam, quæ missa est ad Legatos, & Prophetas, & diuiditur in centum & quatuor libros: quorum decem ad Adam missi sunt; quinquaginta ad Seth; triginta ad Henoch; & decem ad Abraham: quibus accedit Pentateuchus Moysi, Psalterium Dauidis, Euangelium Iesu, & Alcoranus Mahumeti*. Idem confirmat Professio iam allegata, de legibus Eslam, his verbis:

اذ قيل لك كم كتب انزل الله مـــن السماء الى الارض

الارض فقل ماية كتاب واربعة كتب انزلت التوراة
على موسى بن عمران والانجيل على عيسى بـــن مريم
والزبور على داود والقران عـــلى محمد صٓ ؛ وانزل الله
منها على شيث خمسين صحيفة وعلى ادريس ثلاثـــين
صحيفة وعلى ابراهيم عشرة صحايف. وعلى ادم عشـــرة
صحايـــف تمام المايــــــــــــــــــــة ؛

Cum tibi dictum fuerit: Quot libros demisit Deus è Cælo in terram? Responde. Centum, & quatuor. Demissus est enim Pentateuchus ad Moysen filium Amran, & Euangelium ad Iesum filium Mariæ, & Psalterium ad Dauid, & Alcoranus ad Mahumetum. Et demisit Deus ad Seth libros quinquaginta; triginta ad Henoch; decem ad Abraham; & decem ad Adam, ad complendum numerum centenarium.

Non est dubium fictitios, & chimæricos esse centum hos libros; qui Adæ, Seth, Henoch, & Abrahæ tribuuntur, si librum Henoch excipias, quem allegat

gat S. Iudas Apostolus in Epistola sua canonica. Librum etiam Abrahæ iactant se habere Thalmudistæ, cum titulo ספר יצירה *Liber reformationis* : sed commentitius meritò existimatur, quemadmodum alius liber, quem Author libri ילקוט, refert compositum à Deo de Anni intercalatione, & Adæ traditum fuisse. Cæterùm non possum non mirari, Mahumetanos credere in libros plerosque à se confictos; eos verò negligere, neque curare, quos ipsis præscribit, & præcipit Mahumetus in Alcorano. Nam Sura 3. *Familia Amran*. v. 82. fingit hæc sibi dici à Deo : قل امنا بالله وما انزل علی

ابراهيم واسماعيل واسحق ويعقوب والاسباط واوتي موسی

وعيسی والنبيون من ربهم لا نفرق بين احد منهم :
Dic: Credimus in Deum, & in Alcoranum missum ad nos, & in libros missos ad Abraham, & Ismaël, & Isaac, & Iacob, & Tribus Israël; & in Pentateuchum Moysi, & Euangelium Iesu, & in libros traditos Prophetis à Domino suo: nullum discrimen faci-

facimus inter eos. Et Sura 4. *Mulieres*. v. 162. ita inducitur Deus loquens Mahumeto. انّا اوحينا اليك كما اوحينا الى نوح والنبيين من بعده واوحينا الى ابراهيم واسماعيل واسحق ويعقوب والاسباط وعيسى وايوب ويونس وهارون وسليمان واتينا داود زبورًا : *Nos ſanè Alcoranum tibi reuelauimus, quemadmodum reuelauimus alios ſacros libros Noë, & Prophetis, qui fuerunt poſt eum; & Abrahæ, & Iſmaëli, & Iacobo, & tribubus Iſraël, & Ieſu, & Iob, & Ionæ, & Aaroni, & Salomoni: & dedimus Dauidi Pſalterium*. Vides hiç quot ſaçros libros recenſeat Alcoranus á Deo traditos, quos Mahumetani excludunt è Catalogo librorum, in quos credendum eſſe affirmant: & præſertim libros Prophetarum, quales ſunt Iſaias, Ieremias, Daniel, Ezra, & alij, quos à Deo traditos negare non poſſunt. De libris verò Seth, & Adam, & Henoch nullam in Alcorano mentionem inuenio.

In

In eadem formula, hæc habentur: *De dogmatibus etiam est, vt credant firmiter in Calamum Diuinum, qui digito Dei creatus est. Calamus iste ex margaritis confectus est, talis longitudinis, atque spatij, vt vix eques velox percurrere posset illud quingentis annis. Eo fungitur munere, vt scribat ipse met omnia præterita, præsentia, & futura. Atramentum quo scribit, est ex lumine: idioma verò quo scribit nemo intelligit præter Angelum Seraphaelem*. De hoc calamo, in libro inscripto, *Doctrina Mahumet*, quæ est alia professio fidei Mahumetanicæ, à Roberto Retensi, & Hermanno Dalmata ex Arabico Idiomate in latinum translata, additur: *Latitudo verò eius est itineris octuaginta annorum: Octuaginta dentes habet, qui non cessabunt scribere quidquid fit in Mundo vsque ad diem Iudicij*. Ab eodem Calamo inscribitur in Alcorano Sura 68. ن والقلم: *N. Per Calamum*. Vbi per caracterem ن. *N*, vt refert Zamchasçerius, quidam putant significari الدواة *Atramentum*; quidam vero اللوح المحفوظ *Tabulam custoditam*,

ditam, in quam, ſicuti in Calamum, credere debent Mahumetani; & de qua mira, vel potius ridicula ab ijſdem finguntur. Audiatur Gelal. in Sura 85. v. 22. vbi ita ſcribit: هو فى الهوا فوق السماء السابعة محفوظ من الشياطين ومن تغيير شى منه طوله ما بين السما والارض وعرضه ما بين المشرق والمغرب وهو من ذرّه بيضا قاله ابن عباس: *Hæc eſt ſuſpenſa in aere ſupra ſeptimum cælum, cuſtodita ab iniuria Dæmonum, ne quid mutent, vel corrupant in illa. Longitudo eius eſt tanta, quanta inter Cælum, & Terram: latitudo verò, quanta inter Orientem, & Occidentem: & facta eſt ex vna margarita cãdida. Dixit hoc Ebnabbas.*

En tibi, Chriſtiane Lector, præclariſſima dogmata Religionis illius, quam Mahumetus ſuper omnes alias Religiones exaltandam à ſe eſſe in Alcorano iactauit. Compara hæc cum grauiſſimis, ac ſanctiſſimis, quantumuis difficilibus, & arduis, Chriſtianæ Fidei dogmatibus: & manifeſtè agnoſces vtrùm Mahumetana, an verò Chriſtiana Religio vera ſit, Deumque habeat Authorem.

FINIS.

Appendix.

QVamuis ex ijs, quæ in hac Tertia Parte latè disseruimus, satis cognoscere possint Mahumetani, quæ sint Christianæ Religionis Dogmata, in Sacris Scripturis diuinitus reuelata; placuit nihilominus hic eadem subtexere iuxta Professionem Orthodoxæ Christianorum Fidei, quæ Summorum Pontificum iussu, Arabicè, & Latinè pro Orientalibus Catholicis edita fuit. Est autem huiusmodi.

PROFESSIO ORTHODOXÆ FIDEI

Ab Orientalibus facienda.

اعتقاد الايمان الارثوذكسي الواجب

لاهل الشرق

بسم الاب والابن وروح القدس

انـــا

اومن ايمانًا ثابتًا واعتقد بجميع الاشياء واحدًا واحدًا كلما يتضمّـــن في قانون الايمان الذي تستعمله الكنيسة المقدسة الرومانية اعـــــــــــــــني

I اومن بالاه واحـــد الاب القادر على كل شي : صانع السماء والارض كلما يُرا ومـــا لا يُرا : وبرب واحد يسوع المسيح ابن الله الوحيد المولود مـــن الاب قبل كل الدهور: الاه من الاه نور من نور الاه حـــق مــــن الاه حق : مولود غير مخلوق مساوي للاب في الجوهر الذي به صار كل شي : الذي من اجلنا نحن البشر ومن اجل خلاصنا نزل من السموات : وتجسّد

من

In nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti. Amen.

EGo firma Fide credo, & profiteor omnia & singula, quæ continentur in Symbolo Fidei, quo Sancta Romana Ecclesia vtitur, videlicet:

1 Credo in vnum Deum Patrē omnipotentem, factorem cæli & terræ, visibilium omnium, & inuisibilium. Et in vnum Dominum Iesum Christum Filium Dei vnigenitum, & ex Patre natum ante omnia sæcula, Deum de Deo, lumen de lumine, Deum verum de Deo vero; genitum, non factum, consubstantialem Patri, per quem omnia facta sunt: qui propter nos homines, & propter nostram sa-

من روح القدس من مريم العذرى فصار انسانًا : صُلب ايضا من اجلنا فى عهد بيلاطس البنطى تالم وقُبر : وقام فى اليوم الثالث كما هو مكتوب : وصعد الى السماء وجلس عن يمين الاب : وايضا ميأتي بالمجد ليدين الاحيا والاموات الذى ليس لملكه انقضاء : وبروح القدس الرب المحيي المنبثق من الاب والابن : الذى مع الاب والابن معًا يُعبد له ويمجّد : الناطق بالانبياء : وبالكنيسة الواحدة المقدسة الجامعة الرسولية : اعترف بمعمودية واحدة لمغفرة الخطايا : وانرجّا قيامة الموتى : وحياة الدهر الاتي امين

٣ انى ايضا اكرم واقبل المجامع العامة كما ميأتي يعني :

المجمع الاول النيقاوي واعتقد بما حُكم فيه على اريوس

lutem descendit de Cælis, & incarnatus est de Spiritu Sancto ex Maria Virgine, & Homo factus est. Crucifixus etiam pro nobis sub Pontio Pilato, passus, & sepultus est; & resurrexit tertia die secundum Scripturas, & ascendit in Cælum, sedet ad dexteram Patris: & iterum venturus est cum gloria iudicare viuos & mortuos, cuius Regni non erit finis. Et in Spiritum Sanctum Dominum, & viuificantem; qui ex Patre Filioque procedit, qui cum Patre & Filio simul adoratur, & conglorificatur, qui locutus est per Prophetas. Et vnam sanctam Catholicam, & Apostolicam Ecclesiam. Confiteor vnum Baptisma in remissionem peccatorum; & expecto resurrectionem mortuorum, & vitã venturi sæculi. Amen.

2 Veneror etiam & suscipio vniuersales Synodos, prout sequitur, videlicet:

اريوس المحروم ذكره : ان الرب يسوع المسيح هو
ابن الله الوحيد المولود من الاب : اعنى من جوهر
الاب مولوداً غير مصنوع : واحد مع الاب فى الجوهر :
وان صوابًا حرمت فى المجمع المذكور تلك الالفاظ
الكافرة ان ابن الله منذ قط لم يكن : او انه مصنوع
من اشياء ليست موجودة : او انه كاين من جوهر
اخر او من ذات اخرى او انه متغيّر او منقلب :

٣ المجمع القسطنطينى الاول وهو بالترتيب الثاني :
واعتقد بما حكم فيه على مقدونيوس المحروم ذكره :
ان روح القدس ليس عبدًا بل ربًّا ليس هو خليقة
بل الاهًا وله لاهوت واحد مع الاب والابن :

٤ المجمع الاول الافسوسى وهو الثالث بالترتيب :
واعتقد بما حكم فيه على نسطور المحروم ذكره :
بان اللاهوت والناسوت كي اقنوم واحد اى فى اقنوم
ابن

Nicænam Primam : & profiteor quod in ea contra Arium dãnatæ memoriæ diffinitum est ; Dominum Iesum Christum esse Filium Dei ex Patre natum vnigenitum, idest, ex substantia Patris, natum, non factum, consubstantialem Patri : atq; impias illas voces rectè in eadem Synodo dãnatas esse, quòd aliquando non fuerit, aut quòd factus sit ex ijs, quæ non sunt, aut ex alia substantia, vel essentia, aut quòd sit mutabilis, vel cõuertibilis Filius Dei.

Syn. Nican. in Symb.

3 Constantinopolitanam Primã, Secundam in ordine, & profiteor quod in ea contra Macedonium damnatę memorię, diffinitum est: Spiritum Sanctum non esse seruum, sed Dominum ; non creaturam sed Deum, ac vnam habentem cum Patre & Filio Deitaté.

Synod. Constan tinop. 1. in Symb. & can. 1.

4 Ephesinam Primam, Tertiam in ordine, & profiteor quod in ea contra Nestorium dãnatæ memo-

Epist. 8. Cyril. lecta, & ap probata.

ابن الله باتّحاد لا يوصف ولا يدرك اقامًا لنا معهمًا واحدًا ؛ ومن اجل هذا السبب مريم العذرى الطوبانية هى بالحقيقة والدة الله

٥ المجمع الخلقيدوني وهو الرابع بالترتيب ؛ واعتقد بما حُكم فيه على اوطيخا وديوسقوروس المحروم ذكرهما ؛ ان ابن الله الواحد سيدنا يسوع المسيح هو هو كامل باللاهوت وكامل بالناسوت ؛ اله حق وانسان حق من نفس ناطقة وجسد ؛ واحد مع الاب فى الجوهر حسب اللاهوت وهو بعينه مساوٍ لنا حسب الناسوت ومشابه لنا نحن بالكل ما خلا الخطية ؛ من جهة اللاهوت هو مولود من الاب قبل الدهور وهو نفسه من جهة الناسوت فى آخر الايام من اجلنا ومن اجل خلاصنا مولود من مريم العذرى والدة الله ؛ فالرب المسيح الواحد الابن الوحيد بذاته

tiæ, diffinitum eſt: Diuinitatem & humanitatem ineffabili & incomprehenſibili vnione in vna perſona Filij Dei, vnum nobis Ieſum Chriſtum conſtituiſſe; eaque de cauſa Beatiſſimam Virginem vere eſſe Dei genitricem:

in Syno. Epheſ.p. 2. act. 1.

5 Chalcedonenſem, Quartam in ordine, & profiteor quod in ea contra Eutychen & Dioſcorum, ambos damnatæ memoriæ, diffinitum eſt: Vnum eumdemq; Filium Dei Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, perfectum eſſe in Deitate, & perfectum in humanitate, Deum verum, & hominem verum ex anima rationali & corpore, conſubſtantialem Patri ſecundum Deitatem, & eundẽ conſubſtantialem nobis ſecũdum humanitatem; per omnia nobis ſimilẽ abſq; peccato, ante ſæcula quidem de Patre genitum ſecundum Deitatem, in nouiſſimis autẽ diebus eundem propter nos, & pro-

Diffinit. Synod. Chalce. act. 5. al. 6. quæ repetita habetur in Decr. Concil. Florent. pro Armenis.

pter

بذاته لازم ان يعرف انه فى طبيعتين بغير تخليط من
دون تغيير غير انقسام غير تفصيل بغير زوال فرق
الطبيعتين لاجل الاتحاد بل بالافضل باثبات خاصيات
الطبيعتين المجتمعة بالاقنوم والقوام الواحد وليس
منقسماً او منفصلاً الى اقنومين لكن واحداً بعينه
هو الابن الوحيد الاله الكلمة الرب يسوع المسيح
٩ ثم انا اعترف ان لاهوت سيدنا يسوع المسيح
الذى به هو واحد فى الجوهر مع الاب وروح القدس
هو غير قابل الالام والموت وهو هو بعينه بحسب الجسد
فقط صلب ومات : كما تحدد فى المجمع المذكور :
وايضا فى رسالة القديس مار لاون البابا الروماني
الذى نادوا به جماعة الاباء فى ذلك المجمع بعينه
ان مار بطرس الرسول قد كان تكلم بفمه فحرمت
بذلك التحديد بدعة اوليك الذين كانوا يريدون
على

pter nostram salutem, ex Maria Virgine Dei Genitrice secundùm humanitatem; vnum, eundemque Christum Filium Dominum vnigenitum, in duabus naturis inconfusè, immutabiliter, indiuisè, inseparabiliter agnoscendum, nusquã sublata differentia naturarũ propter vnionem, magisq; salua proprietate vtriusq; naturæ, & in vnam personam atq; substantiã concurrente, non in duas personas partitum aut diuisum, sed vnum, eumdemq; Filium, & vnigenitum, Deũ Verbum Dñm Iesum Christum.

6 Item eiusdem Domini nostri Iesu Christi Diuinitatem, secundum quam consubstantialis est Patri & Spiritui Sancto, impassibilem esse & immortalem: eumdem autem crucifixum, & mortuum tantũmodo secundum carnem, vt pariter diffinitum est in dicta Synodo, & in Epist. S. Leonis Romani Pontificis, cuius ore

Synod. Chalced. act. 1. 2. & 5. Leo Papa ep. 10 Felix Papa ep. 3. & 4. Nicolaus Papa epist. 7.

هي الثلاثة تقديسات المُنزّلة على يد الملايكـــة المرتلة في المجمع الخلقيدوني المذكور ، اي : قدوس الله قدوس القوى قدوس الذى لا يموت ارحمنا : وهم كانوا يزيدون : الذى صُلب من اجلنا ، فهم بقولهم هذا يقولون ان طبيعة الثلاثة اقانيم الالهيـة هى ممكنة ان تتالم وتموت

٧ المجمع القسطنطيني الثاني وهو الخامـــس بالترتيب الذى فيه تكررت قضية المجمـــع الخلقيدوني المذكور

٨ وايضا القسطنطيني الثالـــث وهو السادس بالترتيب واعتقد بما حكم فيه على المنوثليـين اى الذين يقولون ان فى المسيح مشيـة واحدة واعترف ان فى سيدنا يسوع المسيـح وحده توجـد مشيئان طبيعيّتان وفعلان طبيعيان بلا انقسام ولا قبـــول

تغيير

B. Petrum Apostolũ locutum esse, Patres in eadem Synodo acclamauerunt: per quam diffinitionem damnatur impia hæresis illorum, qui Trisagio ab Angelis tradito, & in præfata Chalcedonensi Synodo decantato, Sanctus Deus, Sanctus Fortis, Sanctus Immortalis miserere nobis; addebant, qui crucifixus es pro nobis, atq; adeò Diuinã naturam trium personarum passibilem asserebant & mortalem.

7 Constantinopolitanam Secundam, Quintam in ordine, in qua præfatæ Chalcedonensis Synodi diffinitio renouata est. Synod. 5 col. 6. & col. 8. in anath. Concil. Flor. in dec. pro Iacobitis

8 Constantinopolitanam Tertiam, Sextam in ordine: & profiteor quod in ea contra Monothelitas diffinitum est: In vno eodemq; Domino nostro Iesu Christo duas esse naturales voluntates, & duas naturales operationes, indiuisè, inconuertibiliter, insepara- Synd. 6. act. 18. Concil. Flor. in dec. pro Armen.

bili-

تغيّر ولا انفصال ولا اختلاط : وان مشيته الانسانيــة ليست بمخالفة لارادته الالهية القادرة على الكــل بل مطيعة لها

٩ المجمع الثاني النيقاني وهو السابع بالترتيب : واعتقد بما حكم فيه عــلى ايقونقــلاسطــش اى الناكرين الصور المقدمة انه واجبا علينا ان نحوى عندنا ونحفظ ونكرم صورات المسيــح والعذرى والدة الله وساير القديسين

١٠ والمجمع الرابع القسطنطيني وهو الثامــن بالترتيب : واعتقد ان فيــه كواجب الحق حُرم فوطيوس واسُترد القديس اغناطيوس البطريارك

١١ وكذلك انا اكرم واقبل المجامع العامــة الاخر التى اجتمعت باذن البابا الروماني على موجب القوانين وثبتت بسلطانه : وخصوصا المجمــع

الفلور

biliter, inconfusè: & humanam eius voluntatem non contrariam, sed subiectam Diuinæ eius atque omnipotenti voluntati.

9 Nicænam Secundam, Septimam in ordine: & profiteor quod in ea contra Iconoclastas diffinitum est; Imagines Christi, ac Deiparæ Virginis, nec non aliorum Sanctorum, habendas, & retinendas esse, atque eis debitum honorem ac venerationem impertiendam. Syn. 7. act. 7. Concil. Trident. sess. 25. de inuo. Sanct.

10 Constantinopolitanã Quartam, Octauam in ordine: & profiteor, in ea Photium meritò fuisse damnatum; & Sanctum Ignatium Patriarcham restitutum. Syn. 8. præserti act. 7.

11 Veneror etiam, & suscipio omnes alias vniuersales Synodos, auctoritate Romani Pontificis legitimè celebratas, & confirmatas; & præsertim Florentinam

Sy-

الفلورنطيني : واعتقد بكل ما حكم فيه: يعني

١٢ ان روح القدس هو من الاب والابن وجوداً ازلياً وله حاصلة ذاته وكونه القايم من الاب والابن معاً : منبثقاً من كليهما ازلية كانهما مبدا واحد له وبنفخة واحدة

١٣ وايضا ان تلك اللفظة (ومن الابن) ازدادت في قانون الايمان حلالاً وصواباً للايضاح وللضرورة الحاضرة

١٤ ثم ان جسد المسيح يتقدس حقاً في الخبز القمحي خميراً كان او فطيراً : والكهنة اجمعون هم ملزومون ان يقدسوا باحد من الجنسين : كل واحد على عادة كنيسته غربية كانت ام شرقية

١٥ ثم ان التايبين بالحقيقة ان كان ماتوا بمحبة الله من قبلما عملوا اثمارا مستحقة التوبة على ما

Synodum; & profiteor quæ in ea diffinita sunt, videlicet:

12 Quòd Spiritus Sanctus ex Patre & Filio æternaliter est, & essentiam suam suumque esse subsistens habet ex Patre simul & Filio, & ex vtroq; æternaliter, tamquam ab vno principio, & vnica spiratione procedit. Concil. Flor. in Diffinit.

13 Item dictionem illam (Filioque) veritatis declarandæ gratia, & imminente necessitate, licité, ac rationabiliter Symbolo fuisse appositam. Ibidem.

14 Item, in azymo siue fermentato pane triticeo Corpus Christi veraciter confici, Sacerdotesque in altero ipsum Domini Corpus conficere debere, vnumquemque scilicet iuxta suæ Ecclesiæ, siue Occidentalis siue Orientalis consuetudinem. Ibidem.

15 Item, si verè pœnitentes in Dei charitate decesserint, antequam dignis pœnitentiæ fructi- Ibidem.

ما عملوا من الخطايا وتركوا من الحسنات . فارواحهم بعد الموت يطهرون في عذابات المطهر . ولكي ينجوا من تلك العذابات تفيد لهم معونات المومنين الحيين يعني القداديس والصلوات والصدقات والفضايل والاعمال الصالحة الاخرى التي كانت عادة للمومنين ان يعملوا لاجل اهل الايمان الآخرين كرسايم الكنيسة . وانفس اوليك الذين بعد المعمودية لم يتدنسوا بدنس خطية قط وايضا الانفس اللواتي بعد التدنس بالخطية ام في اجسادهن ام منتزعة منها قد تظهرن لساعتهن يقتبلن الى السماء ويعاين معاينة نظرا جهرا الله بذاته ذا التثليث والتوحيد كما هو بذاته ولكن ذلك كاختلاف استيهالهم واحد افضل رايا من الاخر . واما انفس اوليك الذين يموتون في الخطية الفعلية

المميتة

bus de commiſſis ſatisfecerint & omiſſis, eorum animas pœnis purgatorijs poſt mortem purgari, & vt à pœnis huiuſmodi releuentur, prodeſſe eis fidelium viuorum ſuffragia, Miſſarum ſcilicet ſacrificia, orationes, & eleemoſynas, & alia pietatis officia, quæ à fidelibus pro alijs fidelibus fieri conſueuerunt, ſecundum Eccleſiæ inſtituta: illorumque animas, qui poſt baptiſma ſuſceptum nullam omninò peccati maculam incurrerunt, illas etiam, quæ poſt contractam peccati maculam, vel in ſuis corporibus vel eiſdem exutæ, ſunt purgatæ, in cælum mox recipi, & intueri clarè ipſum Deum Trinum & Vnum, ſicuti eſt, pro meritorum tamen diuerſitate, alium alio perfectius: illorum autem animas, qui in actuali mortali peccato, vel ſolo originali decedunt, mox in infernum

الميتية او في الاصلية فقط : فلوقتهم يهبطون الى الجحيم : لكن عقوباتهم مختلفة

١٢ ثم ان الكرسي المقدس الرسولي والحبر الروماني له رياسة على المسكونة جميعها والحبر الروماني هو بعينه هو خليفة مار بطرس ريس الرسل : ونايب المسيح حقاني : وراس البيعة جميعها وابو المسيحيين اجمعين ومرشدهم وهو في تخص مار بطرس تناول من سيدنا يسوع المسيح السلطان الكلي ليرعى ويدبر جميع البيعة حسبما يقال ايضا في رسايل المجامع العامية وفي القوانين المقدسة كما يشهد المجمع الفلورنطيني المذكور

١٣ اعتقد ايضاً ان نواميس الشريعة العتيقة : اي سُنن الناموس الموساوي وتقديساته وذبايحه واسراره بعد مجي ربنا يسوع المسيح قد بطلت : ولا يمكن

descendere, pœnis tamen dispa-ribus puniendas.

16 Item, sanctam Apostoli-cam Sedem, & Romanum Pon-tificem in vniuersum Orbem te-nere primatum, & ipsum Ponti-ficem Romanum successorem es-se B. Petri Principis Apostolo-rum, & verum Christi Vicarium, totiusque Ecclesiæ caput, & om-nium Christianorum patrem ac doctorem existere, & ipsi Beato Petro pascendi, regendi, ac gu-bernandi vniuersalem Ecclesiam à Domino nostro Iesu Christo plenam potestatem traditam esse, quemadmodum etiam (vt eadem Florentina Synodus asserit) in ge-stis œcumenicorum Cōciliorum, & in sacris Canonibus continetur. Ibidem.

17 Item, legalia Veteris Testa-menti, seu Mosaicæ legis cære-monias, sacra, sacrificia, & sacra-menta, Domino nostro Iesu Chri-sto aduenicnte, cessasse; & post Concil. Flor. in decreto pro Iacobitis.

يمكن حفظها بعد انتشار الانجيل بغير خطيـــة :
وكذلك تمييز تلك الشريعة العتيقة بين الاطعمـــة
النقية والنجسة هو من السنن التى فنيـت فى اشراق
الانجيـــــل

١٨ ثم تحريم الرسل عـــن ذبايح الاصنام والدم
والمخنوقات كان واجبا لتلك الازمنة لكى ينزع من
بين اليهود والامم سبب المخالفة : فعند بطالة سبـب
هذا التحريم الرسولى بطل ايضا فعله

١٩ ومثل ذلك انا اكرم واقبل بجمع ظريتنتـــو
واعتقد بكلما حكـــم وشرع فيـــه : خصوصاً ان فى
القداس يقدم لله الذبيحة الحقيقية الخاصية المرضيـــة
عن الاحيا والاموات وان فى سر القربان المقدس حسب
حق الايمان المحفوظ دايماً فى بيعة الله ان فيه جسد
ودم سيدنا المسيح مع نفسه ولاهوتـه حقا حقيقيــا
جوهريا :

promulgatum Euangelium, ſine peccato obſeruari non poſſe. Eiuſdem etiam Legis veteris ciborum mundorum & immundorum differentiam ad cæremonialia pertinere, quæ, ſurgente Euangelio, tranſierunt.

19 Illam etiam Apoſtolorum prohibitionem, ab immolatis ſimulacrorum, & ſanguine, & ſuffocato, illi tempori congruiſſe, vt inter Iudæos & Gentiles diſſenſionis materia tolleretur, cuius Apoſtolicæ prohibitionis cauſa ceſſante, etiam ceſſauit effectus. Ibidem.

19 Pariter veneror, & ſuſcipio Tridentinam Synodum: & profiteor quæ in ea diffinita & declarata ſunt; & præſertim, offerri Deo in Miſſa verum, proprium, & propitiatorium Sacrificiũ pro viuis, & defunctis; atque in Sanctiſſimo Euchariſtiæ Sacramento (iuxta fidem, quæ ſemper in Eccleſia Dei fuit) contineri verè, realiter, Concil. Trid. ſeſ. 22. de Sacrif. Miſ. canon. 1. 2. & 3. S. 13. de Euch. c. 3. & can. 1. & 2.

جوهريا : وبأن جوهر الخبز كلـــه يصير جسداً :
وجوهر الخمر كله يتحول دماً فذلك التحويل بغايـة
الصواب سمّته الكنيسة القاثوليقية تحويلاً جوهريـا
كليًّا : ثم ان فى كل واحد من العرضـين وفى كل
جزء منهما اذا اقتسما فيه المسيح كله

٢٠ ثم ان اسرار الشريعة الجديدة المفروضة مـن
مبدئنا يسوع المسيـح لاجل خلاص جنس البشر هى
سبعة : بل كلها ليست هى ضرورية لكل انسان :
وهى المعمودية والقربان والميرون والتوبة وزيت المرضا
ودرجة الكهنوت والزيجة وكلهن تمنح النعمـة :
ومنها المعمودية والميرون ودرجـة الكهنوت غيـر
ممكنة التكرر .

٢١ ثم المعمودية هى ضرورية للخلاص فمن اجـل
هذا يجب ان يعطا مسرعة بلا تمهيل فى خطر الموت :
وايمن

liter, & substantialiter Corpus, & Sanguinem, vnà cum Anima, & Diuinitate D. N. I. C. ac proinde totum Christum, fieriq; conuersionem totius substãtiæ panis in corpus, & totius substãtiæ, vini in Sãguinem quam conuersionem Catholica Ecclesia aptissimè transubstantiationem appellat, & sub vnaquaq; specie, & singulis cuiusque speciei partibus, separatione facta, totum Christum contineri. Ibi. can. 3. & Cõ- Flor. in decr. pro Armen.

20 Item septẽ esse Nouæ Legis Sacramenta à C. D. N. instituta ad salutem humani generis, quamuis non omnia singulis necessaria, videlicet: Baptismum, Confirmationem, Eucharistiam, Pœnitentiam, extremam Vnctionem, Ordinem, & Matrimonium, illaq; gratiam conferre; & ex his Baptismum, Confirmationem, & Ordinem iterari non posse. Sess. 7. de Sacra. can. v. 4. 6. & 9.

21 Item Baptismum esse necessarium ad salutem; ac proinde si Sess. 7. can. 5. & 12. &

mor-

وامّن كان يعطيها واى وقـــت يعطيها بالمادة والصورة المفروضة وبالنية الواجبة فهى مقبولة

٢٢ ثم ان رباطة سرّ الزيجة لا تنحلّ وان كانت جايزة مفارقة الزوجين فيما هو للمضجع والمساكنـة لسبب الزنا او الهرطقة او اسباب اخر ولكـــن لا يجوز ان يتزوج احد منهما باخر .

٢٣ ثم ان تقليدات الرسل والبيعـة ينبغــــى لنا ان نقبلها ونكرمها .

٢٤ ثم ان السلطنة على غفران العقابات ابقاهـا المسيح فى البيعة وتفيد كثيرا استعمالها الجماعـــة المسيحية للخلاص

٢٥ كذلك ايضا انا اقبل واعتقد بما حكـم فى مجمع مدينة طرنتو المذكور على الخطية الاصليـة والتزكية وعلى عدد الكتب المقدسة من الناموس العتيق .

mortis periculum immineat, mox sine vlla dilatione conferendum esse: & à quocumq; & quandocumq; sub debita materia, forma, & intentione collatũ, esse validũ.

Concil. Floren. in decr. pro Iacobitis.

22 Item Sacramenti Matrimonij vinculum indissolubile esse: & quamuis propter adulterium, hæresim, aut alias causas possit inter coniuges thori, & cohabitationis separatio fieri; nõ tamẽ illis aliud Matrimoniũ contrahere fas esse.

Sess. 23. de Matr. can. 5. 7. & 8. & Concil. Florent. in decr. pro Armenis.

23 Item Apostolicas, & Ecclesiasticas traditiones suscipiendas esse, & venerandas.

Concil. Trid. ses. 4. in dec. de Can. Scrip.

24 Indulgentiarum etiam potestatem á Christo Ecclesiæ relictam fuisse, illarumq; vsum Christiano populo maximè salutarem esse.

Sess. 25. in decr. de Ind.

25 Pariter, quæ de peccato originali, de iustificatione, de Sacrorum librorum tam Veteris, quàm Noui Testamenti indice, & interpretatione in prædicta Tri-

Sess. 5. in dec. de pec. ori. & sess. 6. in decr. de Iustif. & sess. 4. in decr. de Can. Scripc.

den-

العتيق والجديد وتفسيره

٢٦ انا اقبل ايضا واعتقد بساير ما تقبله وتعترف به الكنيسة المقدسة الرومانية وجملةً انا احرم وارفض والعن جميع الاضداد والانشقاق والبدعات المحرومة المرفوضة الملعونة من الكنيسة المذكورة

٢٧ غير ذلك انا احلف واعاهد بالطاعة الحقيقية للبابا الروماني خليفة بطرس الطوباني رئيس الرسل ونايب سيدنا يسوع المسيح

٢٧ فهذا ايمان الكنيسة المقدسة القاثوليقية التى خارجا عنها ليس يمكن لاحد ان يخلص: فانا الان بارادتي اعتقد به واتمسك به بالحقيقة واني احفظه واعترفه الى اخر حياتي غاية الثبوت مالما باق غيب بمعونة اللـه واني اجتهد بقدر قوتي ان كل رعيتي والذين هم تحت تدبيري انهم يتمسكوا

dentina Synodo diffinita sunt, suscipio, & profiteor.

26 Cætera item omnia suscipio, & profiteor quæ recipit, & profitetur Sancta Romana Ecclesia, simulque contraria omnia, & schismata, & hæreses ab eadem Ecclesia damnatas, reiectas, & anathematizatas, ego pariter damno, reijcio, & anathematizo.

27 Insuper Romano Pontifici Beati Petri Principis Apostolorum successori, ac Iesu Christi Vicario, veram obedientiam spõdeo, ac iuro.

28 Hanc fidem Catholicæ Ecclesiæ, extra quam nemo saluus esse potest, quam in præsenti spõte profiteor, & veraciter teneo, eamdem integram, & inuiolatam vsque ad extremum vitæ spiritum constantissimè, Deo adiuuante, retinere, & confiteri, atque à meis subditis, vel illis, quorum cura ad me in meo munere specta-

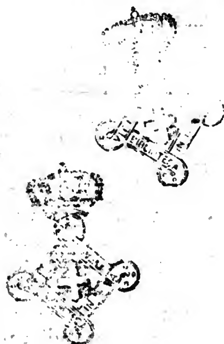
Concil. Lat. sub. Innoc. III. c. 1.

cta-

يتمسكوا به ويعلّموا به ويكرزوا به وانا

هكذا اوعد وانذر واحلف هكذا اللّه يعينني

وهذه الاناجيل المقدسة

ctabit, teneri, doceri, & prædicari, quantum in me erit, curaturum, ego idem

ſpondeo, voueo, & iuro.

Sic me Deus adiuuet, & hæc Sancta Dei Euangelia.